

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา
เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

พ.ศ. 2563

**The Development of Instructional Model Based on Buddhist Approach
To promote the ability to solve problems for Upper Secondary Students.**

Phra Palad Rachan Khwanmuang

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Educational
Department of Curriculum and Instructional
College of Education Sciences, Dhurakij Pundit University**

2020

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

เสนอโดย พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง

หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชา หลักสูตรและการสอน

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ไพฑูริย์ สีนลารัตน์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.ไสว พักขาว

ได้พิจารณาเห็นชอบโดยคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แล้ว

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญรัช วิกิตภูมิประเทศ)

..... กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ไพฑูริย์ สีนลารัตน์)

..... กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไสว พักขาว)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี ทองएम)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศักดิ์ จินดานุรักษ์)

วิทยาลัยครุศาสตร์รับรองแล้ว

..... คณบดีวิทยาลัยครุศาสตร์

(อาจารย์ ดร.พงษ์ภิญโญ แม่น โกล)

วันที่ 26 เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2563

หัวข้อวิทยานิพนธ์	พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
ชื่อผู้เขียน	พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง
อาจารย์ที่ปรึกษา	ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	รองศาสตราจารย์ ดร.ไสว พิกขาว
สาขาวิชา	หลักสูตรและการสอน
ปีการศึกษา	2562

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา โดยมีการดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน 2) การสร้างและพัฒนา 3) การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น 4) การประเมินผลและปรับปรุง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนทุ่งใหญ่วิทยาคม ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียน 36 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้วิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหา 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4) แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม และ 5) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

1.1 หลักการสำคัญของรูปแบบ คือ การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันสามารถใช้แนวคิดแบบโยนิโสมนสิการ(การคิดแบบคุณโทษและทางออก) และแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาด้วยตนเองและร่วมคิดแก้ปัญหาร่วมกับผู้อื่นได้ โดยการคิดวิเคราะห์ คิดหาเหตุผล ตัดสินใจ เลือกแนวทางที่เหมาะสมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

1.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ คือ เพื่อให้ผู้เรียน 1) ได้เรียนรู้ด้วยตนเองและทำงานร่วมกับผู้อื่น 2) ได้ฝึกคิดวิเคราะห์ปัญหาและหาทางแก้ปัญหา 3) ได้คิดหาเหตุผลและกล้าตัดสินใจ 4) ได้เรียนรู้ทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหาและ 5) สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

1.3 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มี 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสร้างกัลยาณมิตร 2) ขั้นนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหา สำหรับในขั้นนี้เป็นการคิดแก้ปัญหาโดยใช้หลักพุทธธรรมมาใช้ คือ RPUT ซึ่ง R หมายถึง การคิดถูกวิธี (Right Thinking) โดยใช้หลักพุทธโอวาทประกอบด้วย 1) ไม่ทำความชั่วทั้งปวง 2) ทำแต่ความดี 3) ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์ P หมายถึง การคิดเป็นขั้นตอน (Process Thinking) โดยใช้หลักอริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) ขรรยาวาธรรม 4 (สังขะ ทมะ ขันติ จาคะ) U หมายถึง คิดเป็นประโยชน์ (Useful Thinking) โดยใช้หลักปธาน 4 (สังวรปธาน ปหานปธาน ภวานาปธาน ออนุรักขนาปธาน) 3) ขั้นนำเสนอและสะท้อนความคิด และ 4) ขั้นสรุปแนวคิดที่ได้

1.4 การวัดและการประเมินผล จากความสามารถในการคิดแก้ปัญหา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม และความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความเหมาะสมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.50)

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า 1) นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มการแก้ปัญหาในภาพรวมและรายกลุ่มย่อยอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.48) และ 4) ความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.63)

Thesis Title	The Development of Instructional Model Based on Buddhist Approach To promote the ability to solve problems for Upper Secondary Students.
Author	Phra palad Rachan Khwanmuang
Thesis Advisor	Professor Dr. Paitoon Sinlarat
Co-Thesis Advisor	Associate Professor Dr. Sawai Fakkhao
Department	Curriculum and Instruction
Academic Year	2019

ABSTRACT

This Research was Research and Development(R&D) which aimed to: 1) develop instructional model based on Buddhist Approach to promote the ability to solve problems for upper secondary students, 2) to evaluate the effectiveness of the instructional model based on Buddhist Approach to enhance problem solving ability. The research process comprises four stages: 1) Exploring and gathering basic information for developing the instructional model, 2) Designing and developing the model, 3) Implementing the model, and 4) Evaluating and improving the model.

The samples were 36 students in one class of Mattayom Suksa 6 from Thungyaiwittayakom School, in the second semester, academic year 2019 which were multi-stage sampling. Research instruments were: 1) lesson plans of social studies religion and culture department using developed instructional model, 2) a problem-solving ability assessment form, 3) an achievement test, 4) an evaluation of group behavior form, and 5) a student satisfaction questionnaire. Statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and t-test.

The results were as follows:

1. The instructional model using Buddhist Approach to enhance problem solving ability for upper secondary students had components as follows: 1) a main principle of the model was to solve problems in daily life with Yonisomanasikara Thinking Method (namely: advantages, disadvantages and solution thinking). Moreover, Buddhist approach could be applied for solving problem by oneself or with others and also encourage students to employ analytical thinking, critical reasoning, determining appropriate solution, and implementing the solution to their daily

life to live happily. 2) Aims of the instructional model were to encourage students to do (1) self-study and collaborate with others, (2) exercise on analytical think and problem solving skills, (3) give reasons for decision, (4) select appropriated solution, and (5) apply knowledge to solve problems in their daily life. 3) Teaching and learning activities comprised of 4 steps: (1) Creating kalyana-mitta, admirable friendship, (2) Applying Buddhadhama (RPUT) to solve problems. R represented “Right Thinking” with exhortations of the Buddha (involving guiding principles: not to do or to refrain from doing any evil, to cultivate merit or what is wholesome, and to purify one’s mind). P represented “Process Thinking” through the Four Noble Truths (the truth of suffering, the truth of the origin of suffering, the truth of the cessation of suffering, and the truth of the path to cessation of suffering), including the four virtues (honesty, adjustment, tolerance, and generosity). U represented “Useful Thinking” with the four efforts (the effort to prevent, the effort to abandon, the effort to develop and the effort to maintain), (3) Reflecting and a presenting the ideas, and (4) Summarizing of concepts. 4) Results from the problem-solving ability assessment, the achievement test, the group- behavior evaluation, and the student satisfaction.

In addition, the experts were approved the developed model at the highest level of appropriateness ($\bar{X} = 4.49$, S.D = 0.50).

2. The effectiveness in problem-solving ability, achievement, group- behavior, and satisfaction of students showed as follows: 2.1) The problem-solving ability of students were statistically higher than the criterion score at 80 % at 0.05 level of significance, 2.2) The achievement score of students after learning through the developed model was statistically higher than before at .05 level of significance, 2.3) The overall scores of group behavior in learning of the experimental group were at the highest level ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.48), and 2.4) The students’ satisfaction towards learning through the instructional model based on Buddhist Approach was at the highest level ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.63).

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ไพฑูรย์
สินลาร์จน์ อาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งตลอดเวลาให้คำปรึกษาแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องของ
งานวิจัยด้วยความเอาใจใส่อย่างดียิ่ง และด้วยความกรุณาของ รองศาสตราจารย์ ดร.ไสว พักขาว
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นเพิ่มเติมอันเป็นประโยชน์ อย่างยิ่ง ผู้วิจัยรู้สึก
ซาบซึ้งในความกรุณาของท่านทั้งสองเป็นอย่างยิ่งและขอเจริญพรขอบคุณท่านไว้ ณ โอกาสนี้

เจริญพรขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ทวีศักดิ์ จินดาบุรุษ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร.อัญชลี ทองแถม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธัญรัช วิภักดิ์ภูมิประเทศ ที่กรุณาได้รับเป็นคณะกรรมการ
สัมมนาและสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนางานวิจัยนี้
ให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์
อัญชลี ทองแถม ผู้ช่วยเหลือที่ดูแล ตรวจสอบงานตลอดจนได้สอบจบผ่านสำเร็จ

เจริญพรขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ชาย โพธิธิตา, รองศาสตราจารย์ ดร.พระครู
สุนทรพจนบัณฑิต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พระมหาประคุณ คุณชมโม, ดร. เสน่ห์ เดชะวงศ์,
คุณครูอัมรินทร์ เจริญรูป ผู้เชี่ยวชาญ ที่อนุเคราะห์ตรวจประเมินเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยพร้อม
ทั้งให้คำแนะนำเพิ่มเติมอันจำเป็นต่อการวิจัยครั้งนี้

เจริญพรขอบคุณคณาจารย์วิทยาลัยครูศาสตร์ทั้งหมดทุกท่านตั้งแต่เข้าเรียนปีที่ 1
รวมทั้งคณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตฯ ที่เมตตา พร้อมมอบทุนลดหย่อนค่าเล่าเรียน
พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตฯ ที่อำนวยความสะดวก อีกทั้งเพื่อนทุกท่าน และ
ดร.พระสุจินตนิท หนูสุทธิสกุล ที่แนะนำให้มาเรียน ช่วยเหลือด้านต่าง ๆ และจัดกุ๊กที่พัก
ดูแลจนจบการศึกษา

เจริญพรขอบใจนายันทวัฒน์ ชัยวิชิต ผู้อำนวยการ โรงเรียนทุ่งใหญ่วิทยาคมและ
คุณครูนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6/1และ6/3 ปีการศึกษา 2562 ทุกคน ที่ให้ความร่วมมือด้วยดี
ตลอดการทดลองเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ เจริญพรขอบใจนายเฉลิมพงศ์ ช่วยคุ้ม ผู้อำนวยการโรงเรียน
ทุ่งใหญ่เฉลิมราชอนุสรณ์ รัชมังคลาภิเษก, นายเฉลิมชัย จิตรสำราญ ผู้อำนวยการ โรงเรียนกรุง
หยันวิทยาการ, ดร.ปรีชา ปัญญาณฤพล ผู้อำนวยการ โรงเรียนเสมีดจวนวิทยาคม และคุณครู
ผู้เกี่ยวข้องทุกโรงเรียน

คุณค่าและความดีงามอันพึงบังเกิดขึ้นจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอน้อมอุทิศถวาย
แด่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ และพระรัตนตรัยทั้งปวง และ โยมบิดา-มารดา ตลอดจนถึงญาติโยม
ทุกท่านที่ช่วยสนับสนุนอุปถัมภ์ในด้านต่าง ๆ จนสำเร็จการศึกษาขอเจริญพรขอบคุณ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
สารบัญตาราง.....	๗
สารบัญภาพ.....	๗
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย.....	1
1.2 ประเด็นปัญหาของการวิจัย.....	7
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
1.4 สมมติฐานของการวิจัย.....	8
1.5 ขอบเขตของการวิจัย.....	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
1.7 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	10
2. เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน.....	14
2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา.....	52
2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา.....	108
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน.....	135
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม.....	151
2.6 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจในการเรียน.....	157
2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	170

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	171
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน	
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา	173
ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทาง พระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา.....	189
ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด ทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา.....	200
4. ผลการศึกษา.....	211
4.1 ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน.....	213
4.2 ผลการศึกษาประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอน.....	213
5. บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	218
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	230
5.2 อภิปรายผลการศึกษา.....	232
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	234
บรรณานุกรม.....	244
ภาคผนวก.....	270
ก ราชานามและเกณฑ์การเลือกผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย.....	271
ข เอกสารประกอบรูปแบบการเรียนการสอน.....	273
ค เครื่องมือในการวิจัย.....	353
ง ภาพกิจกรรมการเรียนการสอน.....	374
จ หนังสือถึงผู้เชี่ยวชาญ.....	376
ประวัติผู้เขียน.....	382

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 จำแนกวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ.....	60
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาทางด้านตะวันตกและด้านตะวันออก.....	120
2.3 ชนิดข้อมูล วิธีการ และเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลพึงพอใจ.....	161
3.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามในข้อมูลพื้นฐาน.....	175
3.2 แสดงจำนวนและร้อยละความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา.....	177
3.3 จำแนกคุณลักษณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาโดยทั่วไป.....	178
3.4 จำแนกคุณลักษณะของนักเรียนที่มีความสามารถในการแก้ปัญหตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา.....	179
3.5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลรวมด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้.....	181
3.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของภาพรวม ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.....	181
3.7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของภาพรวมด้านการใช้สื่อมาประกอบการจัดการเรียนรู้.....	182
3.8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของภาพรวมด้านการใช้วิธีวัดและประเมินผลเรียนรู้.....	183
3.9 การสังเคราะห์ทฤษฎี/แนวคิดและหลักการสำคัญที่ใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา.....	184
3.10 แสดงขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เอกสาร และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง.....	188
3.11 แผนการเรียน.....	194
3.12 ผลการประเมินคุณภาพ ความเหมาะสมของการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา.....	196
3.13 ผลการประเมินคุณภาพ ความเหมาะสมของกลุ่มมือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน.....	198
3.14 ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ของผู้เชี่ยวชาญ.....	199
3.15 แสดง แบบแผนการทดลองกลุ่มเดียว สำหรับการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นแบบการทดสอบหลังเรียนอย่างเดี่ยว.....	209

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
3.16 แสดง แบบแผนการทดลองกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังเรียนวิจัย.....	209
4.1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเหมาะสมของรูปแบบ การเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา.....	215
4.2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเหมาะสมของกลุ่มผู้ใช้รูปแบบ	216
4.3 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเหมาะสมของแผนการจัดการ เรียนรู้ 7 แผนการจัดการเรียนรู้ ของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน.....	217
4.4 แสดงคะแนนและร้อยละ ความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียนด้วยรูปแบบ	219
4.5 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความสามารถในการแก้ปัญหา.....	222
4.6 แสดงเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียนด้วยรูปแบบ.....	223
4.7 แสดงคะแนนค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียน ก่อนและหลังเรียนด้วยรูปแบบ.....	225
4.8 แสดงคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม.....	226
4.9 แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของนักเรียน.....	227

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	170
3.1 หลักการสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา.....	187
3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา.....	190
3.3 การสังเคราะห์กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลในการเรียนโดย ใช้รูปแบบตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา.....	191
3.4 รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริม ความสามารถการแก้ปัญหา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย.....	192
3.5 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย.....	212

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรม รักความเป็นไทย ให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยีสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และสอดคล้องกับแนวคิดของวัชราน เล่าเรียนดี (2553, บทนำ) ที่กล่าวว่า ความสามารถในการคิด และทักษะในการคิดมีความสำคัญยิ่งสำหรับการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน เพราะความสามารถและทักษะในการคิด มีความจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การดำรงชีวิตและการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและประสบผลสำเร็จ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนานี้ อยู่คู่กับคนไทยมาโดยตลอด เป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิต ของพุทธศาสนิกชน เพียงแต่ไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาปฏิบัติกันอย่างจริงจังและไม่กว้างขวางพอ ในระดับสังคม เปรียบเสมือนการรักษาอาการป่วยโดยไม่ใช้ยาที่มีคุณภาพซึ่งมีอยู่แล้วในบ้าน แต่กลับวิ่งไปหายารักษาจากต่างประเทศบ้าง วิ่งไปหาหมอฝรั่งบ้าง พอได้ยาได้วิธีรักษาก็ทำได้ไม่ สมบูรณ์ ไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตคนไทย ดังนั้นเราจึงควรหันกลับมามอง สิ่งที่มี คุณค่า เบี่ยมล้ำไปด้วยประโยชน์ ไม่ว่าจะมองมุมไหนก็มองเห็นแต่แง่ดีเป็นประโยชน์ นั่นก็คือ ธรรมะ หรือหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ถ้านำมาประยุกต์ใช้ให้ถูกต้อง จะสามารถเยียวยา ช่วย แก้วอกได้ดีในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะในด้านของการศึกษา เพราะมนุษย์เมื่อเกิดมาแล้วนั้น ปฏิเสธ ไม่ได้ที่จะต้องเรียนรู้ ต้องศึกษาค้นคว้าองค์ความรู้ เพื่อใช้ในการดำรงชีพและทำให้มี คุณภาพชีวิตที่ ดี ซึ่งชีวิตที่ดีก็คือชีวิตแห่งการศึกษาหรือการฝึกฝนอบรม มนุษย์ต้องศึกษา พัฒนาตนเองไปจนกว่า จะมีชีวิตที่ดีงาม โดยสมบูรณ์จนเป็นชีวิตที่อยู่ด้วยปัญญา คือ คิด พุฒ และกระทำอย่างสุจริต ซึ่งเรียกว่าชีวิตที่ประเสริฐ หลักสำคัญในการศึกษาฝึกฝนอบรมตน คือ การพัฒนาการดำเนินชีวิต ตนเองสามด้านไปพร้อมกัน ได้แก่ พัฒนาพฤติกรรม เรียกว่า ศีล พัฒนาทางด้านจิตใจ เรียกว่า สมาธิ และพัฒนาด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต, 2551, น. 188)

ทั้งสามด้านนี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน พฤติกรรมที่ดี เป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญาองงาม จิตใจที่พัฒนาแล้วจะทำให้เกิดปัญญา เห็นถูกต้องตามความจริงและปัญญาที่เห็นถูก คิดถูก จะทำให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงามต่อไป ปัญญาจึงเป็นตัวจัดการและปรับทุกอย่าง ทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี ทำให้มีชีวิตอยู่ อย่างรู้เท่าทันสิ่งทั้งหลายและจัดการกับสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง มีชีวิตที่ดีงาม สังคมมีความสุข และหลักธรรมหมวดสำคัญที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยแก้วิกฤติทางการ ศึกษาของชาตินั้น

พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต (2559) โยนิโสมนสิการในทัศนะของ พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต (2542) ได้อธิบายความหมายของ (Critical Reflection) ไว้ว่า "ในระบบการศึกษาอบรม โยนิโสมนสิการ เป็นการฝึกใช้ความคิด ให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบรู้จักคิดวิเคราะห์ไม่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างตื้นผิวเผิน เป็นขั้นสำคัญในการสร้างปัญหาที่บริสุทธิ์ เป็นอิสระทำให้ทุกคนช่วยตนเองได้ และนำไปสู่จุดมุ่งหมายของพุทธธรรมอย่างถ่องแท้"

มีกิจกรรมหลายอย่างที่ คนทั่วไปมักจะเรียกว่า "การคิด" เช่น คนคนหนึ่งพยายามนึกถึงที่อยู่เก่าของตน เราก็อาจพูดว่าเขากำลังคิดถึงเลขที่บ้าน หรืออีกคนหนึ่งคิดว่าพรุ่งนี้เขาจะไปเล่นเทนนิส การคิดที่กล่าวมานี้ตรรกวิทยาไม่ถือว่าเป็น "การคิดด้วยเหตุผล" (reasoning) เพื่อการตัดสินใจ

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจตามความเป็นจริง สามารถพัฒนาตนเองไปสู่อิสรภาพได้อย่างแท้จริง พระราชวรมุนี (2552) ได้จัดหาหมวดหมู่ของวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ไว้ 10 วิธี คือ

1. วิธีคิดแบบสืบสาวหาเหตุผล เป็นการสืบหาสาเหตุของสิ่ง (ผล) ที่เกิดขึ้น เมื่อได้เหตุแล้ว ก็หาสาเหตุที่ทำให้เกิดเหตุ (ผล) นั้นต่อไป จนได้ความสัมพันธ์ของเหตุและผลโดยสมบูรณ์ ในชีวิตประจำวัน มักใช้ในการทดลองและอภิปรายกลุ่ม

2. วิธีคิดแบบแยกส่วนประกอบ มุ่งพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ตามความเป็นจริงเพื่อให้รู้ว่าเรื่องนั้น ๆ มีองค์ประกอบย่อยอะไรบ้าง ประกอบกันขึ้นมา ได้อย่างไร ในชีวิตประจำวัน มักใช้ในการคิดเพื่อค้นหา คิดวิเคราะห์

3. วิธีคิดแบบสามัญลักษณะหรือไตรลักษณ์ เป็นการคิดวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ตามกฎไตรลักษณ์ คือ ทุกข์ (ความไม่อาจคงสภาพอยู่อย่างเดิมได้) อนิจจัง (ความเปลี่ยนแปลง ไม่คงที่) อนัตตา (ความไม่เป็นตัวตน ไม่ใช่ตัวตน) ในชีวิตประจำวัน มักใช้ในการคิดเพื่อยอมรับ คิดวิพากษ์

4. วิธีคิดแบบอริยสัจ/คิดแบบแก้ปัญห เป็นวิธีการคิดแบบสืบสาวจากผลไปหาเหตุ แล้วพิจารณาวิธีการแก้ไขที่เหตุ ซึ่งมักเริ่มด้วยการกำหนด ปัญหา (ทุกข์) ทำความเข้าใจกับปัญหา สืบหาสาเหตุเพื่อเตรียมแก้ไข (สมุทัย) ในขณะเดียวกันก็กำหนดเป้าหมายให้แน่ชัด พร้อมกันนั้น

จึงคิดวิธี ปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหา (มรรค) และดำเนินการแก้ไขปัญหามาตามแนวทางที่วางไว้ (นิโรธ) ในชีวิตประจำวัน มักใช้ในการคิดเพื่อแก้ปัญหา

5. วิธีคิดแบบบรรทัดสัมพันธ์ เป็นการคิดตามหลักการ มุ่งหาความสัมพันธ์ระหว่างหลักการกับความมุ่งหมาย/วิธีการ เมื่อวิเคราะห์จนรู้สภาพ ของปัญหาแล้ว จึงพิจารณาจุดหมายที่ต้องการและวิธีการที่จะตอบสนองจุดหมายนั้น จนนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง (ธรรมานุธรรมปฏิบัติ) ในชีวิตประจำวัน มักใช้ในการคิดเพื่อสร้างวิธีการ คิดสังเคราะห์ คิดอนาคต

6. วิธีคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก เป็นการคิดโดยมองความจริง ยอมรับความจริงตามสิ่งที่เป็นอยู่ เพื่อให้รู้คุณโทษ ข้อดีข้อเสียทุกด้าน แล้วจึงคิดหาทางออกของปัญหา เลือกลงทางที่ดีที่สุดของปัญหาในกรณีต่าง ๆ แล้วจึงนำไปปฏิบัติ ในชีวิตประจำวัน มักใช้ในการคิดเพื่อเลือกแนวทาง คิดเปรียบเทียบ คิดเชิงกลยุทธ์

7. วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม เป็นการคิดที่สกัดหรือบรรเทาต้นหาของมนุษย์ โดยพิจารณาด้วย "สติ" และ "ปัญญา" แยกแยะ ให้ได้ว่าสิ่งนั้น ๆ มี "คุณค่าแท้" หรือ "คุณค่าเทียม" ในชีวิตประจำวัน มักใช้ในการคิดเพื่อประเมินคุณค่า คิดลึกซึ้ง คิดประยุกต์

8. วิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม เป็นการคิดที่ใช้หลักการที่ว่า "บุคคลเมื่อประสบอารมณ์หรือรับรู้สิ่งใดก็ตาม แม้เป็นของอย่างเดียวกัน แต่การมองเห็นและนึกคิดอาจปรุงแต่งไปคนละอย่างตามโครงสร้างของจิตใจ" ในชีวิตประจำวัน มักใช้ในการคิดเพื่อเอาใจเขามาใส่ใจเรา คิดอย่างสร้างสรรค์

9. วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน เป็นการคิดในแนวทางของความรู้ ภายใต้อำนาจของปัญญา ไม่ตกอยู่ในอำนาจของอารมณ์ พิจารณา "ความหมายของการเป็นอยู่ในปัจจุบัน หรือมีปัจจุบันธรรมเป็นอารมณ์" ไม่อาลัยอาวรณ์สิ่งที่ผ่านไปแล้ว หรืออารมณ์ชอบใจ ไม่ชอบใจ ยึดสัมมาสติ เป็นสำคัญ ในชีวิตประจำวัน มักใช้ในการคิดเพื่อการไม่ยึดติด คิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ

10. วิธีคิดแบบวิภาษวาท (วิภาษวาท ไม่ใช่วิธีคิดโดยตรง แต่เป็นวิธีพูด แต่การคิดและพูดเป็นกรรมที่ใกล้กันมากที่สุด เพราะสิ่งที่พูดล้วนมา จากการคิด) โดย วิภาษวาท มาจาก 2 คำ คือ "วิภาษ" แปลว่า แยกแยะ จำแนก และ "วาท" แปลว่า การพูด การกล่าว ซึ่งเราอาจให้ความหมายของวิภาษวาท ได้เป็น การพูดแจกแจง จำแนก แยกแยะ ด้วยการมองและแสดงความจริงโดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละด้านของสิ่งนั้น ๆ ครบทุกแง่มุม ในชีวิตประจำวัน มักใช้ในการคิดเพื่อระดมสมอง คิดละเอียด

ดังนั้น ความสามารถในการคิด จึงเป็นสมรรถนะที่สำคัญในดำรงชีวิตและการแก้ปัญหาชีวิต เนื่องจากสภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จะต้องปรับเปลี่ยนแนวทางในการดำรงชีวิตเพื่อให้อยู่ในสังคมยุคใหม่ คนที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาที่ดีจะ

ช่วยให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข (มณฑนา บรรพสุทธี, 2553) ครูจึงต้องมีหน้าที่สอนนักเรียนให้มีความรู้ความคิด มีคุณธรรม เป็นคนดี มีบุคลิกภาพ ปรับตัวและแก้ปัญหาได้เหมาะสมในยุคข้อมูลข่าวสาร รู้จักและเข้าใจในบทบาทของตนเอง (อารีย์ พันธุ์ณี, 2543) วิธีคิดแบบแก้ปัญหา จึงเป็นวิธีการคิดหนึ่งทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญสำหรับเยาวชนและมีความจำเป็นในการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การคิดแบบสืบสาวจากผลไปหาเหตุ แล้วพิจารณาวิธีการแก้ไขที่เหตุ ซึ่งมักเริ่มด้วยการกำหนด ปัญหา (ทุกข์) ทำความเข้าใจกับปัญหา สืบหาสาเหตุเพื่อเตรียมแก้ไข (สมุทัย) ในขณะที่เดียวกันก็กำหนดเป้าหมายให้แน่ชัด พร้อมกันนั้นจึงคิดวิธี ปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหา (มรรค) และดำเนินการแก้ไขปัญหามาตามแนวทางที่วางไว้ (นิโรธ) ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการคิดเพื่อแก้ปัญหาได้ เป็นต้น

ปัจจุบันเรื่องคุณธรรม จริยธรรมของเยาวชนนับว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ได้รับการกล่าวถึงกันมากในหลายลักษณะ ซึ่งมูลเหตุเบื้องต้นอาจมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมที่ทุกคนเร่งรีบ แข่งขันกันจนไม่สนใจคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลให้นักเรียนและเยาวชนไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ได้ จึงทำให้เกิดการประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ไม่พึงประสงค์ นักเรียนเกิดปัญหาด้านการขาดคุณธรรมจริยธรรมและซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น (ศีลธรรม โพนะทา, 2546) และพบว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มเยาวชน หลายกลุ่มต่างลงความเห็นตรงกันว่า เยาวชนไทยของเราขาดการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างยั่งยืน คือ อาจจะมีอยู่บ้างแต่เป็นแบบฉาบฉวย ไม่เกิดผลที่ถาวร ในขณะที่สังคมไทยต้องการเห็นภาพการพัฒนาเยาวชนไทยไปสู่การเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีสติปัญญา มีความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตที่สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สุทัศน์พงษ์ กุลบุตร, 2550) ดังนั้น แนวทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน สามารถแก้ไขได้โดยอาศัยการศึกษา เพราะการศึกษาถือเป็นรากฐานในการพัฒนาประชากร กระบวนการจัดการศึกษามีความสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านพุทธานุภาพ จิตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งกระบวนการจัดการศึกษาที่ดี ช่วยหล่อหลอมให้ผู้เรียนมีความสมบูรณ์พร้อมด้วยความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการแก้ปัญหาสังคมและการพัฒนาประเทศ จึงควรมีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชน ในประเทศ อันจะช่วยให้เกิดการพัฒนาจิตใจ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปในทางที่เหมาะสม ซึ่งจะก่อให้เกิดสันติสุขในสังคมได้อย่างแท้จริง (ทิสนา เขมณี, 2543) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวดที่ 1 มาตรา 6 บัญญัติไว้ว่า

การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับมาตรา 23 24 และ 26 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาว่า ต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้และคุณธรรม การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่าง ๆ รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา

ในทางพุทธศาสนามีหลักธรรมตั้งอยู่บนหลักของเหตุและผล สิ่งใดก็ตามทั้งการเรียน การสอน การดำเนินชีวิต การแก้ปัญหาต่าง ๆ ต้องอาศัยกระบวนการแห่งปัญญาที่ต้องคิดหรืออาจเรียกได้ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบพุทธ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา (พระไพศาล วิสาโล, 2544, น. 13) ปัญญา หรือ ความรู้ซึ่งและเข้าใจสถานะที่เป็นจริง เป็นความสามารถในการคิดอย่างแยบคาย ซึ่งเกิดได้จากการฟัง การศึกษาเล่าเรียน (สุตมยปัญญา) การพิจารณาหาเหตุผล (จินตามยปัญญา) และการฝึกอบรมปฏิบัติจริง (ภาวนามยปัญญา) (สุมน อมรวิวัฒน์, ม.ป.ป, น.48) “พุทธวิธีสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ” นั้นเป็นการฝึกใช้ความคิด ใ้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ รู้จักคิดวิเคราะห์ ไม่ มองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างตื้น ๆ อย่างผิวเผิน เป็นขั้นสำคัญในการสร้างปัญญาที่บริสุทธิ์เป็นอิสระ (ธีระศักดิ์ เครือแสง, 2558, น. 112; อ้างถึง พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). 2544) เป็นวิธีสอนที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เพราะเป็นวิธีที่ทำให้ศิษย์เกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ ได้ฝึกฝนวิธีการคิดโดยแยบคายและนำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริง โดยครูทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรช่วยให้ ศิษย์มีโอกาสคิด และแสดงออกอย่างถูกวิธี จะสามารถช่วยพัฒนาให้ศิษย์เกิดปัญญาและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม (สุมน อมรวิวัฒน์, 2533, น. 161; อ้างถึง ทิศนา ขัมมณี, 2552, น. 278) อีกทั้งการสอนโดยสร้างศรัทธายังมีส่วนช่วยเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่อการเรียนของนักเรียน เนื่องจากเจตคติบางอย่างของบุคคลถูกสร้างขึ้นจากการเลียนแบบจากคนอื่น กระบวนการเลียนแบบเริ่มขึ้นตั้งแต่การสังเกตพฤติกรรมของคนอื่น จากนั้นจะเป็นขั้นการแปลความหมายการปฏิบัติให้อยู่ในรูปของความเชื่อ ยิ่งบุคคลที่เป็นแบบอย่างเป็นที่เคารพหรือได้รับการยกย่องอยู่แล้วจะมีผลต่อความเชื่อมากยิ่งขึ้น (ธีรวุฒิ เอกะกุล, 2550, น. 12)

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยโดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ ระหว่างปี พ.ศ.2548 - 2559 ได้ข้อค้นพบว่า มีการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างทุกระดับการศึกษา มีทั้งใช้ตามความหมายใน 4 แ่ง คิดถูกวิธี (อุบายมนสิการ) คิดมีระเบียบ (ปถมนสิการ) คิดอย่างมีเหตุผล (การณมนสิการ)

คิดเร็วที่สุด (อุปุปาทกมนสิ การ) ใช้วิธีคิดแบบผสมกันเป็นคู่ ใช้หลายวิธีและใช้วิธีคิดวิธีเดียว โดยนำมาออกแบบเป็น โปรแกรมการพัฒนาและการฝึกคิด เป็นแผนการจัดการเรียนรู้และกิจกรรม หรือรูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นขั้นตอนมีการกำหนดสถานภาพหรือปัญหาให้ฝึกคิดทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม เป็นต้น มุ่งพัฒนาเพิ่มพูนความสามารถด้านต่าง ๆ เช่น 1) ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดไตร่ตรอง เป็นต้น 2) ด้านจิตใจ เช่น ความฉลาดทางอารมณ์ การตระหนักรู้ เป็นต้น และ 3) ด้านพฤติกรรม เช่น การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา การอยู่ร่วมกัน พฤติกรรมการเรียน เป็นต้น (ปฐมชัย ธารณะเนตร. 2561)

นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยว่า มีการนำเอาพุทธวิธีสอน โดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการมาใช้เป็น กระบวนการเพื่อพัฒนาการคิดให้แก่ผู้เรียนอีกด้วย เช่น สัมเวณ จรเกษ(2556) การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยการคิดแบบ โยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาทักษะ การคิดวิเคราะห์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับมัธยมศึกษาพระมหาสุรศักดิ์ มุ่งชั้นกลาง(2557) การศึกษาผลการเรียนรูปร่าง และการคิดแบบคุณโทษและทางออก เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ รุ่งลาวัลย์ ละอาคา(2558) รูปแบบการเรียน การสอนโดยสร้างศรัทธาและ โยนิโสมนสิการ : เส้นทางแห่งปัญญาเพื่อการพัฒนาครูและศิษย์ ศศิวิมล อินทปัดดา (2560) การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับการใช้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2 นายคมสันธุ์ ดันสินนท์ (2561) การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชา พระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี เป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาพัฒนารูปแบบการเรียน การสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย อันจะเป็นประโยชน์นำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนแก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา เป็น แนวทางในการดำเนินชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสม ต่อไป

1.2 ประเด็นปัญหาของการวิจัย

1. รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีองค์ประกอบอย่างไร
2. ประสิทธิภาพของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยพิจารณาจาก

2.1 ความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในการแก้ปัญหานักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ก่อนและหลังเรียน โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

2.3 พฤติกรรมการทำงานกลุ่มในการเรียนวิชากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.4 ความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

1. นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียน โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนามีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 80
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หลังเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสูงกว่าก่อนเรียน
3. พฤติกรรมการทำงานกลุ่มในการเรียนวิชาสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อยู่ในระดับดี
4. นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความพึงพอใจต่อการเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา อยู่ในระดับมาก

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 12 ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 27 โรงเรียน 148 ห้องเรียน รวมทั้ง 4,809 คนซึ่งนักเรียนแต่ละโรงเรียนมีความสามารถไม่แตกต่างกัน และการจัดชั้นเรียนแบบคละความสามารถ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนทุ่งใหญ่วิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียน 36 คนซึ่งได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage random Sampling) ซึ่งเป็น 1 ในโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีทั้งหมด 4 โรงเรียนของอำเภอทุ่งใหญ่ ที่ให้หลักสูตรรายวิชาสาระ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีเนื้อหาวิชาและตัวชี้วัดเหมือนกัน อีกทั้งโรงเรียนทุ่งใหญ่วิทยาคมเป็นโรงเรียนที่เป็นเครือข่ายการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา

2. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยนี้ประกอบด้วย

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

2.2.1 ความสามารถในการแก้ปัญหา

2.2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2.3 พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

2.2.4 ความพึงพอใจต่อการเรียนการสอน

3. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย เป็นเนื้อหาในหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรรายวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย

- พระพุทธศาสนาเน้นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยและวิธีการแก้ปัญหา

- วิเคราะห์ความหมายและคุณค่าของพุทธะ ธรรมะ สังฆะ

- อริยสัจ 4

- พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ 10 วิธี (เน้นวิธี การคิดแบบคุณ โทย และทางออก) เพื่อการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยโดยการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เริ่มดำเนินการวิจัยโดยใช้เวลาดังสั้น 1 ภาคการศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 (พฤศจิกายน 2562 – มีนาคม 2563)

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะเกิดประโยชน์และคุณค่า ดังนี้

1. ได้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สำหรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน

วิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. ได้แนวทางการจัดการเรียนการสอน วิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่สามารถเพิ่มความสามารถในการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา และส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางความสามารถในการคิดแก้ปัญหาในระดับที่สูงขึ้น

3. เป็นแนวทางแก่โรงเรียนและครูผู้สอนที่จะรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาอื่น ๆ

4. เป็นแนวทางแก่ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการจัดการศึกษาในการที่พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ที่เหมาะสมกับนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและสอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21

1.7 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนและถูกต้องตรงกัน ผู้วิจัยจึงกำหนดนิยามศัพท์ที่สำคัญเพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง ลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่มีการจัดลำดับเป็นขั้นตอนอย่างเป็นระบบสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีในการพัฒนารูปแบบ ซึ่งนำไปสู่วัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการพิสูจน์ ทดสอบตามระเบียบวิธีการที่เหมาะสมจนมั่นใจได้ว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ได้จริง ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4) การวัดและการประเมินผล

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง ลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยสังเคราะห์มาจากแนวคิดการแก้ปัญหามาบูรณาการร่วมกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา หลักโยนิโสมนสิการ แล้วนำมากำหนดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญคือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4) การวัดและการประเมินผล สำหรับกระบวนการเรียนการสอนแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นสร้างกัลยาณมิตร 2) ขั้นนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหา 3) ขั้นนำเสนอและสะท้อนความคิด และ 4) ขั้นสรุปแนวคิดที่ได้ ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีกิจกรรมที่สำคัญ ดังนี้

1. **ขั้นสร้างกัลยาณมิตร (Creating Friendship)** เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความอบอุ่นและเป็นกันเอง และนำเข้าสู่บทเรียนโดยใช้ข่าวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจากสื่อต่าง ๆ รวมทั้งฝึกให้ผู้เรียนวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาเหล่านั้น

2. **ขั้นเสนอหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหา (Applying Dhamma for Problem Solving)** เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนเสนอทางเลือกและฝึกให้ผู้เรียนเลือกนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการแก้ปัญหา ซึ่งเรียกว่า **RPUT** ประกอบด้วย

R หมายถึง การคิดถูกวิธี (Right Thinking) โดยใช้หลักพุทธโอวาทประกอบด้วย 1) ไม่ทำความชั่วทั้งปวง 2) ทำแต่ความดี 3) ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์

P หมายถึง การคิดเป็นขั้นตอน (Process Thinking) โดยใช้หลัก

อริยสัจ 4 ประกอบด้วย 1) ทุกข์ 2) สมุทัย 3) นิโรธ 4) มรรค

ฉราวาสธรรม 4 ประกอบด้วย 1) สัจจะ 2) ทมะ 3) ขันติ 4) จาคะ

U หมายถึง คิดเป็นประโยชน์ (Useful Thinking) โดยใช้หลัก ปธาน 4 ประกอบด้วย 1)สังวรปธาน 2)ปหานปธาน 3)ภาวนापธาน 4)อนุรักษนปธาน

3. **ขั้นนำเสนอและสะท้อนความคิด (Presenting and Reflecting)** เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนให้ผู้เรียนนำเสนอความคิดในการแก้ปัญหาที่ได้รับมอบหมายโดยให้เพื่อนร่วมชั้นและผู้สอนร่วมกันวิพากษ์

4. **ขั้นสรุปแนวคิดที่ได้ (Summarization of Concepts)** เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายและสรุปแนวคิดที่ได้จากการเรียนรู้ รวมทั้งแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน

ประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย ความสามารถในการแก้ปัญหา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการทำงานกลุ่มและความพึงพอใจต่อการเรียน โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน

1. **ความสามารถในการแก้ปัญหา** หมายถึง คะแนนที่นักเรียนได้จากการทำแบบทดสอบการแก้ปัญหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งเป็นแบบอัตนัยที่เป็นการวิเคราะห์ ข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน ให้เห็นคุณและโทษและหาทางออกของปัญหา โดยทำการทดสอบ 7 ครั้ง โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการผ่านไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คะแนนที่นักเรียนทำได้จาก การทำแบบทดสอบ ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งเป็นปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30ข้อ ครอบคลุม พฤติกรรมทางพุทธิพิสัย ตามแนวคิดของบลูม มี 6 ระดับ 1) ความจำ 2) ความเข้าใจ 3) การประยุกต์ใช้ 4) การวิเคราะห์ 5) การสังเคราะห์ 6) การประเมินค่า

3. พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม หมายถึง สิ่งที่ผู้เรียนแสดงถึงความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่ม ในการแก้ปัญหา ซึ่งประเมิน โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่มที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ เป็นแบบ รูบริกส์ (rubrics) ดังนี้

- 4 หมายถึง มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ระดับดีมาก
- 3 หมายถึง มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ระดับดี
- 2 หมายถึง มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ระดับพอใช้
- 1 หมายถึง มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ระดับปรับปรุง

4. ความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทาง พระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งวัด โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต ซึ่งครอบคลุม 3 ด้านคือ 1) ด้านบรรยากาศ 2) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และ 3) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน

- 2.1.1 ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน
- 2.1.2 คุณลักษณะสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน
- 2.1.3 องค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน
- 2.1.4 การจัดกลุ่มของรูปแบบการเรียนการสอน
- 2.1.5 การพัฒนาการเรียนการสอน
- 2.1.6 รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นโดยนักการศึกษาไทย
- 2.1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

- 2.2.1 แนวคิดแบบโยนิโสมนสิการ
- 2.2.2 แนวคิดและ ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการคิดแบบคุณ โทษและทางออก
- 2.2.3 แนวคิดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
- 2.2.4 พุทธศาสนากับการศึกษา
- 2.2.5 วิธีการสอนแบบพระพุทธเจ้า
- 2.2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.3 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ปัญหา

- 2.3.1 แนวคิดในการแก้ปัญหา และแนวทางการแก้ปัญหา
- 2.3.2 ปัญหาที่พบในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย และแนวทางแก้ไขตามหลักพุทธศาสนา
- 2.3.3 แนวทางปฏิบัติเพื่อดำรงชีวิตที่พอเพียง
- 2.3.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.4 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.4.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.4.2 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.4.3 การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.4.4 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.4.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5 พฤติกรรมการการทำงานกลุ่ม

2.5.1 กระบวนการในการทำงานกลุ่ม

2.5.2 การเรียนแบบร่วมมือ (Co-operative Learning)

2.5.3 การประเมินพฤติกรรมการเรียนแบบร่วมมือ

2.6 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

2.6.1 ความหมายของความพึงพอใจ

2.6.2 การวัดความพึงพอใจ

2.6.3 การสร้างเครื่องมือวัดความพึงพอใจ

2.6.4 การหาคุณภาพเครื่องมือความพึงพอใจ

2.6.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน

2.1.1 ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน

กฤษยา ตันติผลาชีวะ (2543, น. 4-5) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง ลักษณะหรือขั้นตอนการจัดการให้ผู้เรียนมีการจัดระบบข้อเท็จจริงหรือกฎที่ได้รับจากประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อขยายโครงสร้างทางปัญญาให้กระจ่างจนเกิดความเข้าใจสู่การประยุกต์และ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นผลจากประสบการณ์การเรียนรู้

ทิสนา แจมมณี (2556, น. 221) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอน คือ สภาพลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญซึ่งได้รับการจัดไว้อย่างเป็นระบบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอน รวมทั้งวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพ การเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือ รูปแบบจะต้องได้รับ การพิสูจน์

ทดสอบหรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ

Saylor (1981) กล่าวว่า รูปแบบการสอน (teaching model) หมายถึง แบบ (pattern) ของการสอนที่มีการจัดกระทำพฤติกรรมขึ้นจำนวนหนึ่งที่มีความแตกต่างกัน เพื่อ จุดหมายหรือจุดเน้นที่เฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่ง

Cole and Chan (1987, p. 2) กล่าวว่า คำว่ารูปแบบ หรือทฤษฎี หมายถึงภาพในอุดมคติ (Ideal Picture) หรือแผนของการทำงาน (Working Plan) ซึ่งใช้ในการอธิบายกระบวนการสำคัญ ๆ ของการสอน รูปแบบการสอนจึงเป็นหัวข้ออย่างย่อของลักษณะสำคัญ ที่ใช้อธิบายการสอน ในเชิงของการปฏิบัติ

Joyce and Weil (1996) กล่าวว่า รูปแบบการสอน คือ แผน (plan) หรือแบบ (pattern) ที่เราสามารถใช้ในการสอนโดยตรงในห้องเรียนหรือการสอนเป็นกลุ่มย่อย หรือเพื่อจัดสื่อ การเรียนการสอนซึ่งรวมถึงหนังสือ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอนและหลักสูตรรายวิชา ซึ่งแต่ละรูปแบบจะชี้แนะแนวทางในการออกแบบการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียน บรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ กัน รูปแบบการสอนคือ การบรรยายสิ่งแวดล้อมทางการเรียน รูปแบบการสอนก็คือ รูปแบบของการเรียนที่ช่วยผู้เรียนให้ได้รับสารสนเทศ ความคิด ทักษะคุณค่า แนวทางของการคิด

สรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง แบบแผนของการสอนที่กำหนดหรือสร้างขึ้น โดยผ่านกระบวนการอย่างเป็นระบบด้วยจุดมุ่งหมายเฉพาะที่ชัดเจน แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบสำคัญต่าง ๆ ในการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ที่บรรลุผลตามเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.2 คุณลักษณะสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน

Joyce Weil and Calhoun (2004) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของรูปแบบการสอน ไว้ดังนี้

1. มีแนวคิดหรือหลักการพื้นฐาน รูปแบบการสอนจะต้องมีแนวคิดหรือหลักการพื้นฐาน ซึ่งอาจมาจากแนวคิดทางการศึกษา เช่น ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง มีกระบวนการเรียนรู้แบบสืบสอบ ทฤษฎีจิตวิทยาการเรียนรู้ เช่น มีพัฒนาทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และสังคมควบคู่กันไป ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ หรือแนวคิดเกี่ยวกับศาสตร์ต่าง ๆ เป็นต้น รูปแบบการสอนหนึ่ง ๆ อาจจะมีแนวคิดหรือหลักการพื้นฐานเพียงอย่างเดียว ตัวอย่างเช่น รูปแบบการสอนส่วนใหญ่ของ Joyce Weil and Calhoun (2004) หรือมีแนวคิดมากกว่าหนึ่งก็ได้ นอกจากนี้แนวคิดของรูปแบบการสอนควรเป็นสหวิทยาการ (Multidisciplinary) แนวคิดหรือ

หลักการพื้นฐานนี้จะเป็นหลักหรือแนวทางในการเลือก กำหนดและจัดระเบียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบให้สอดคล้องต่อเนื่อง และสัมพันธ์กัน

2. มีองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ลักษณะนี้จัดเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ผู้ออกแบบหรือผู้พัฒนารูปแบบการสอนจะต้องตระหนักถึงในการกำหนดตัวองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบให้เป็นไปอย่างเป็นเหตุเป็นผล และสอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานของรูปแบบ การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการสอนจะขึ้นอยู่กับความรู้ ประสบการณ์ และความละเอียดรอบคอบของผู้พัฒนาที่จะต้องคิดวิเคราะห์จนสามารถมองเห็นความสำคัญและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบได้อย่างแจ่มชัด จนสามารถกำหนดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ได้อย่างสมเหตุสมผลและมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของการสอนโดยทั่วไป

องค์ประกอบของการสอนเฉพาะสาขาวิชา และจะต้องพิจารณากำหนดองค์ประกอบให้เหมาะสม คือมีความสัมพันธ์ และส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังที่ Joyce Weil and Calhoun (2004) กล่าวว่า รูปแบบการสอนควรมีลักษณะของการให้ความสำคัญขององค์ประกอบทั้งหมดร่วมกัน (Multi factor View) กล่าวคือ ในรูปแบบการสอน องค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบจะมีความสำคัญทัดเทียมกัน องค์ประกอบทั้งหมดจะต้องมีบทบาทร่วมกันจึงจะทำให้รูปแบบการสอนนั้น ๆ มีประสิทธิภาพตามต้องการได้ ซึ่งตัวอย่างของการกำหนดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ดังที่ทิสนา เขมมณี และคณะ (2548) ได้ยกตัวอย่างไว้ดังนี้รูปแบบการสอนกระบวนการกลุ่มมาจากแนวคิดการให้ผู้เรียนเรียนรู้ จากประสบการณ์ด้วยตนเอง ดังนั้นจึงกำหนดองค์ประกอบ กระบวนการให้มีการทำกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และองค์ประกอบวิธีสอนจะกำหนดให้ใช้การสอนแบบอุปนัย (Inductive) ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้สรุปหลักการจากตัวอย่างหรือกิจกรรมที่ได้ทำด้วยตนเองเพื่อให้สอดคล้องเป็นไปตามแนวคิดหลักของรูปแบบการเรียนการสอน

3. มีการพัฒนาหรือออกแบบอย่างเป็นระบบ รูปแบบการเรียนการสอนเป็นผลของการพัฒนาหรือออกแบบจัดองค์ประกอบอย่างมีขั้นตอนและเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลและองค์ประกอบการสอนที่เกี่ยวข้อง กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญและจำเป็น จัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน นำแผนการจัดองค์ประกอบไปทดลองใช้สอนในห้องเรียนจริง เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และยืนยันผลที่เกิดขึ้นว่าสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่ต้องการได้จริง จึงจะยอมรับได้ว่าการจัดองค์ประกอบนี้เป็นรูปแบบการสอนที่มีประสิทธิภาพ

4. มีผลต่อพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ รูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นจะส่งผลต่อพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน ดังที่ Joyce Weil and Calhoun (2004) กล่าวไว้ว่า รูปแบบการสอนแต่ละแบบจะส่งผลต่อผู้เรียนต่างกันออกไปตามแนวคิดและหลักการของรูปแบบการสอนนั้น เช่น รูปแบบการสอนฝึกการสืบสอบ (Inquiry Training) มีเป้าหมายเพื่อที่จะพัฒนากระบวนการคิดค้นด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการสืบเสาะหาความรู้ หรือเป็นการมุ่งที่จะส่งผลให้ผู้เรียนมีกระบวนการสืบสอบ เป็นต้น

นอกจากนี้ ทิศนา แจมมณี และคณะ (2548) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอนไว้ดังนี้ 1) มีปรัชญา หรือทฤษฎี หรือหลักการ หรือแนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐาน หรือเป็นหลักของรูปแบบการสอนนั้น ๆ 2) มีการบรรยาย หรืออธิบายสภาพ หรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอน 3) มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียน ไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการพิสูจน์ทดลองถึงประสิทธิภาพของระบบนั้น และ 4) มีการอธิบายกระบวนการสอน วิธีสอนและเทคนิคการสอน ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบย่อยที่สำคัญของระบบนั้น ๆ

สรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนการสอนนั้นมีลักษณะเป็น แนวคิดหรือหลักการพื้นฐาน มีองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ มีการพัฒนาหรือออกแบบอย่างเป็นระบบ และมีผลต่อพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ

2.1.3 องค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน

Kibler (1970 อ้างถึงใน ชนภัทร จันทรเจริญ, 2558, 18) ได้นำเสนอแนวคิดที่ว่า โดยทั่วไปนั้นการเรียนการสอนน่าจะมีองค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน ได้แก่ ผลผลิตทางการเรียนการสอนที่มุ่งหวังจะให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ภายหลังจากที่ได้เรียนเสร็จสิ้นไปแล้ว ซึ่งจุดมุ่งหมายนี้จะต้องเป็นจุดมุ่งหมายที่ครอบคลุมทั้งพฤติกรรมทางด้านสติปัญญา (Cognitive Domain) ด้านจิตใจ (Affective Domain) และด้านการปฏิบัติ (Psychomotor Domain)

2. การวัดพฤติกรรมพื้นฐาน ได้แก่ การตรวจสอบความพร้อม ความรู้พื้นฐาน และทักษะเบื้องต้นของผู้เรียนก่อนการเรียนการสอนจริง ๆ

3. การจัดกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน โดยเริ่มตั้งแต่พฤติกรรมที่เป็นพื้นฐานก่อน และดำเนินการต่อเนื่องจนกว่าพฤติกรรมปลายทางของการเรียนการสอนจะบรรลุผลหรือเป็นไปอย่างราบรื่น

4. การประเมินผลรวม ได้แก่ การประเมินผลเพื่อตรวจสอบว่าการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายเพียงใด จุดมุ่งหมายที่ระบุเอาไว้สูงเกินไปหรือไม่ วิธีการจัดการเรียน การสอนเหมาะสมเพียงใด ฯลฯ

Tyler (1970 อ้างถึงใน ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา, 2530, น. 37-68) ได้เสนอหลักในการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนไว้ 4 ประการ คือ

1. มีจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรแสวงหา
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนควรจัดขึ้นเพื่อช่วยให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาอย่างไรให้มีประสิทธิภาพ

4. จะชี้ชัดได้อย่างไรว่าจุดมุ่งหมายเหล่านั้นได้บรรลุตามที่กำหนดไว้

Joyce; Weil & Calhoun (2004) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ดังนี้

1. เป้าหมายของรูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งจะอธิบายถึงสิ่งที่มุ่งพัฒนาหรือคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน

2. หลักการหรือแนวคิดที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบ

3. รายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนการสอนหรือการดำเนินการสอน

4. การประเมินผลที่จะชี้ให้เห็นถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบนั้น

สัจด์ อุทรานันท์ (2525, น. 26) ได้นำเสนอองค์ประกอบรูปแบบการเรียนการสอนไว้ 9 ส่วน คือ

1. ลักษณะของผู้เรียน

2. จุดมุ่งหมายของการสอน

3. เนื้อหาสาระ

4. การเตรียมความพร้อม

5. ดำเนินการสอน

6. กิจกรรมสร้างเสริมทักษะ

7. การจัดกิจกรรมสนับสนุน

8. การควบคุมและตรวจสอบ

9. สัมฤทธิ์ผลของการสอน

ทิสนา แคมมณี (2545, น. 4) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า รูปแบบการเรียนการสอนจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐาน หรือหลักการของรูปแบบการเรียนการสอน
2. มีการบรรยาย หรืออธิบายสภาพ หรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ
3. มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ
4. มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ อันจะช่วยให้กระบวนการสอนนั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 อย่าง ดังนี้ 1) หลักการหรือแนวคิด ซึ่งเป็นแนวคิด ทฤษฎี ในการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบที่สร้างขึ้น 2) วัตถุประสงค์ คือ เป้าหมายตามรูปแบบที่สร้างขึ้น ในการที่จะพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุผลตามเป้าหมาย 3) ขั้นตอนจัดการเรียนรู้ เป็นการอธิบายถึงการดำเนินการเรียนการสอนอย่างเป็นขั้นตอน และ 4) ขั้นตอนติดตามและประเมินผล เป็นแนวทางของการกำกับ ติดตาม และวัดประเมินผลของรูปแบบการเรียนการสอนที่สร้างขึ้น

2.1.4 การจัดกลุ่มของรูปแบบการเรียนการสอน

Keeves J., (1997) กล่าวว่า รูปแบบโดยทั่วไปจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญดังนี้

1. รูปแบบจะต้องนำไปสู่การทำนาย (prediction) ผลที่ตามมาซึ่งสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ กล่าวคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อไปพิสูจน์ทดสอบได้
2. โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ (causal relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์/เรื่องนั้นได้
3. รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (imagination) ความคิดรวบยอด (concept) และความสัมพันธ์ (interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้
4. รูปแบบควรจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (structural relationships) มากกว่า ความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (associative relationships)

ทิสนา แคมมณี (2550) กล่าวว่า รูปแบบการสอน หมายถึง สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างมีระบบระเบียบ มีแบบแผนตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่าง ๆ โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้ามาช่วยให้สภาพการ

เรียน การสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ ดังนั้น คุณลักษณะสำคัญของรูปแบบการสอนจึงต้องประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. มีปรัชญาหรือทฤษฎีหรือหลักการหรือแนวคิดหรือความเชื่อ ที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักการของรูปแบบการสอนนั้น ๆ
2. มีการบรรยายหรืออธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอน
3. มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ ขององค์ประกอบของระบบให้ สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการพิสูจน์ ทดลองถึงประสิทธิภาพของระบบนั้น
4. มีการอธิบายกระบวนการเรียนการสอน วิธีสอน และเทคนิคการสอนในฐานะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบนั้น ๆ

Joyce and Weil (1996) ให้นิยามความหมายของรูปแบบการเรียนการสอนว่า หมายถึง แบบ หรือแผนที่น่าไปใช้สำหรับช่วยในการจัดการเรียนการสอน หรือเป็นแนวทางในการสอนของครูที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้ข้อความรู้ ความคิด ทักษะ ค่านิยม วิถีคิด และวิธีการแสดงออกในการเรียนรู้ของตนเองให้ง่ายและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ทิสนา แจมมณี (2545) ได้ใช้แนวคิดของการจัดระบบซึ่งพอสรุปเป็นขั้นตอนได้ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายการพัฒนาการเรียนการสอนให้ชัดเจน
2. ศึกษาหลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดองค์ประกอบและเห็นแนวทางในการจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบการเรียนการสอน
3. ศึกษาสภาพการณ์และปัญหาที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยในการค้นหาองค์ประกอบที่สำคัญที่จะช่วยให้รูปแบบมีประสิทธิภาพเมื่อนำไปใช้จริง ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาในการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ และจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งหลาย การนำข้อมูลจากความเป็นจริงมาใช้ในการสร้างรูปแบบจะช่วยจัด หรือป้องกันปัญหาซึ่งจะทำให้รูปแบบนั้นขาดประสิทธิภาพ
4. กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ การพิจารณาว่ามีอะไรบ้างที่สามารถช่วยให้เป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายบรรลุผลสำเร็จ ในขั้นตอนนี้ต้องอาศัยประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และความละเอียดรอบคอบ จึงจะสามารถกำหนดองค์ประกอบที่จะเอื้อให้รูปแบบนั้นประสบความสำเร็จได้
5. ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นนั้นจะต้องนำองค์ประกอบต่าง ๆ มาจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อความสะดวกในการคิด และดำเนินการ ในขั้นต่อไป โดยทุกกระบวนการมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน
6. จัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ โดยพิจารณาว่าองค์ประกอบใด

เป็นเหตุและผลขึ้นต่อกันในลักษณะใด สิ่งใดควรมาก่อนหลัง สิ่งใดสามารถดำเนินการคู่ขนานไปได้ ขั้นนี้เป็นขั้นที่อาจใช้เวลาในการพิจารณา

7. สร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ โดยแสดงให้เห็นถึงผังจำลองขององค์ประกอบต่าง ๆ

8. ทดลองใช้รูปแบบเพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้น

9. ประเมินผล โดยการศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการทดลองใช้รูปแบบว่าได้ผลตามเป้าหมายหรือใกล้เคียงกับเป้าหมายมากน้อยเพียงใด

10. ปรับปรุงรูปแบบ โดยนำผลการทดลองมาปรับปรุงรูปแบบให้ดียิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนารูปแบบโดยใช้แนวคิดของการจัดระบบนี้เป็นแนวคิดที่ชัดเจน เข้าใจง่าย ทำให้สะดวกต่อการที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจริง

นอกจากนั้น Dick and Carey (2004) ยังกล่าวถึงรูปแบบการออกแบบการสอนเชิงระบบว่ามีองค์ประกอบ 10 ประการคือ

1. การระบุเป้าหมายประสงค์การเรียนการสอน (Identify Instructional Goal)
2. การดำเนินการวิเคราะห์การเรียนการสอน (Conduct Instructional Analysis)
3. การวิเคราะห์ผู้เรียนและคุณลักษณะผู้เรียน (Analyze Learners and Contexts)
4. การเขียนจุดประสงค์การปฏิบัติ (Write Performance Objectives)
5. การพัฒนาเครื่องมือวัดและประสิทธิผล (Develop Assessment Instruments)
6. การพัฒนากลยุทธ์การเรียนการสอน (Develop Instructional Strategy)
7. การพัฒนาและเลือกวัสดุการเรียนการสอน (Develop and Select Instructional Materials)
8. การออกแบบและดำเนินการประเมินผลย่อยในการจัดการเรียนการสอน (Design and Conduct Formative Evaluation of Instruction)
9. การออกแบบและดำเนินการประเมินผลรวม (Design and Conduct Summative Evaluation of Instruction)
10. ทบทวนการจัดการเรียนการสอน (Revise Instruction)

จากแนวคิดข้างต้นทำให้ทราบว่าในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการเชิงระบบเป็นหลักเพื่อให้เห็นภาพรวมของรูปแบบการเรียนการสอนทั้งหมดทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติเพื่อให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ

ดังนั้น รูปแบบการเรียนการสอนจึงหมายถึง สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอน ที่จัดไว้อย่างเป็นระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยมี

การจัดกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอน โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้ามาช่วย ทำให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ ซึ่งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบหรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุ วัตถุประสงค์เฉพาะของ รูปแบบนั้น ๆ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เป็น รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) การพัฒนาด้านจิต พิสัย (affective domain) การพัฒนาด้านทักษะพิสัย (psychomotor domain) การพัฒนาด้านทักษะ กระบวนการ (process skills) หรือการบูรณาการ (integration) ทั้งนี้รูปแบบดังกล่าวล้วนเป็น รูปแบบการเรียนการสอนที่มีลักษณะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

รูปแบบการเรียนการสอนซึ่ง ทิศนา ขัมมณี (2545) ได้จัดหมวดหมู่ของรูปแบบ เหล่านี้ตามลักษณะของวัตถุประสงค์เฉพาะหรือเจตนารมณ์ของรูปแบบ ซึ่งสามารถจัดกลุ่มได้เป็น 5 หมวดดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain)
2. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (affective domain)
3. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (psycho-motor domain)
4. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ (process skill)
5. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการ (integration)

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain)

รูปแบบการเรียนการสอนในหมวดนี้ เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียน เกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่าง ๆ ซึ่งเนื้อหาสาระนั้นอาจอยู่ในรูปของข้อมูล ข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หรือความคิดรวบยอด รูปแบบที่คัดเลือกมานาเสนอในที่นี้มี 5 รูปแบบ ดังนี้

- 1.1) รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์
- 1.2) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดของกานเย
- 1.3) รูปแบบการเรียนการสอนโดยการนำเสนอมนทัศน์กว้างล่วงหน้า
- 1.4) รูปแบบการเรียนการสอนเน้นความจำ
- 1.5) รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ผังกราฟิก

1.1) รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ (Concept Attainment Model)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

Joyce and Weil (1996) พัฒนารูปแบบนี้ขึ้นโดยใช้แนวคิดของ Bruner, Goodnow, and Austin(1977) การเรียนรู้มโนทัศน์ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น สามารถทำได้โดยการค้นหาคุณสมบัติเฉพาะที่สำคัญของสิ่งนั้น เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการจำแนกสิ่งใหม่และไม่ใช้สิ่งนั้นออกจากกันได้ ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจากการเรียนรู้ตามรูปแบบ เนื่องจากผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มโนทัศน์ จากการคิดวิเคราะห์และตัวอย่างที่หลากหลาย ดังนั้นผลที่ผู้เรียนจะได้รับโดยตรงคือ จะเกิดความเข้าใจในมโนทัศน์นั้น และได้เรียนรู้ทักษะการสร้างมโนทัศน์ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการทำความเข้าใจมโนทัศน์อื่น ๆ ต่อไปได้ รวมทั้งช่วยพัฒนาทักษะการใช้เหตุผลโดยการอุปนัย (inductive reasoning) อีกด้วย

1.2) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดของกานเย (Gagne's Instructional Model)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ Gagne (1985) ได้พัฒนาทฤษฎีเงื่อนไขการเรียนรู้ (Condition of Learning) ซึ่งมี 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ทฤษฎีการเรียนรู้และทฤษฎีการจัดการเรียนการสอน ทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย อธิบายว่าปรากฏการณ์การเรียนรู้มีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ

1) ผลการเรียนรู้หรือความสามารถด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ ซึ่งมีอยู่ 5 ประเภท คือทักษะทางปัญญา (intellectual skill) ซึ่งประกอบด้วยการจำแนกแยกแยะ การสร้างความคิดรวบยอด การสร้างกฎ การสร้างกระบวนการหรือกฎขั้นสูง ความสามารถด้านต่อไปคือ กลวิธีในการเรียนรู้ (cognitive Strategy) ภาษาหรือคำพูด (verbal information) ทักษะการเคลื่อนไหว (motor skill) และเจตคติ (attitude)

2) กระบวนการเรียนรู้และจดจำของมนุษย์ มนุษย์มีกระบวนการจัดกระทำข้อมูลในสมอง ซึ่งมนุษย์จะอาศัยข้อมูลที่สะสมไว้มาพิจารณาเลือกจัดกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และขณะที่กระบวนการจัดกระทำข้อมูลภายในสมองกำลังเกิดขึ้นเหตุการณ์ภายนอกในร่างกายมนุษย์มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมหรือการยับยั้งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในได้ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอน กานเยจึงได้เสนอแนะว่า ควรมีการจัดสภาพการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับการเรียนรู้แต่ละประเภท ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ภายในสมอง โดยจัดสภาพการณ์ภายนอกให้เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ภายในของผู้เรียน

1.3) รูปแบบการเรียนการสอนโดยการนำเสนอ มโนทัศน์กว้างล่วงหน้า (Advance Organizer Model)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ การนำเสนอโน้ตส์กว้างล่วงหน้า (Advanced Organizer) เพื่อการเรียนรู้ที่มีความหมาย (meaningful verbal learning) การเรียนรู้จะมีความหมายเมื่อสิ่งที่เรียนรู้สามารถเชื่อมโยงกับความรู้เดิมของผู้เรียน ดังนั้นในการสอนสิ่งใหม่ สารความรู้ใหม่ ผู้สอนควรวิเคราะห์หาความคิดรวบยอดย่อย ๆ ของสาระที่จะนำเสนอ จัดทำผังโครงสร้างของความคิดรวบยอดเหล่านั้น แล้ววิเคราะห์หาโน้ตส์หรือความคิดรวบยอดที่กว้าง ครอบคลุมความคิดรวบยอดย่อย ๆ ที่จะสอน หากครูนำเสนอโน้ตส์ที่กว้างดังกล่าวแก่ผู้เรียน ก่อนการสอนเนื้อหาสาระใหม่ ขณะที่ผู้เรียนกำลังเรียนรู้สาระใหม่ ผู้เรียนจะสามารถ นำสาระใหม่นั้นไปเกาะเกี่ยวเชื่อมโยงกับมโนทัศน์กว้างที่ให้ไว้ล่วงหน้าแล้ว ทำให้การเรียนรู้ที่มีความหมาย ต่อผู้เรียน

1.4) รูปแบบการเรียนการสอนเน้นความจำ (Memory Model)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบรูปแบบการเรียนการสอนเน้นความจำ

รูปแบบนี้พัฒนาขึ้นโดยอาศัยหลัก 6 ประการเกี่ยวกับ

- 1) การตระหนักรู้ (awareness) ซึ่งกล่าวว่า การที่บุคคลจะจดจำสิ่งใดได้ดีนั้น จะต้องเริ่มจากการรับรู้สิ่งนั้น หรือการสังเกตสิ่งนั้นอย่างตั้งใจ
- 2) การเชื่อมโยง (association) กับสิ่งที่รู้แล้วหรือจำได้
- 3) ระบบการเชื่อมโยง (link system) คือระบบในการเชื่อมความคิดหลายความคิดเข้าด้วยกันในลักษณะที่ความคิดหนึ่งจะไปกระตุ้นให้สามารถจำอีกความคิดหนึ่งได้
- 4) การเชื่อมโยงที่น่าขบขัน (ridiculous association) การเชื่อมโยงที่จะช่วยให้บุคคลจดจำได้ดีนั้น มักจะเป็นสิ่งที่แปลกไปจากปกติธรรมดา การเชื่อมโยงในลักษณะที่แปลก เป็นไปไม่ได้ ขวนให้ขบขัน มักจะประทับในความทรงจำของบุคคลเป็นเวลานาน
- 5) ระบบการใช้คำทดแทน
- 6) การใช้คำสำคัญ (key word) ได้แก่ การใช้คำ อักษร หรือพยางค์เพียงตัวเดียว เพื่อช่วยกระตุ้นให้จำสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกันได้

1.5) รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ผังกราฟิก (Graphic Organizer Instructional Model)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ผังกราฟิก เป็นกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ ความจำข้อมูล กระบวนการทางปัญญา และเมตาคอกนิชัน ความจำข้อมูลประกอบด้วย ความจำจากการรู้สึกสัมผัส (sensory memory) ซึ่งจะเก็บข้อมูลไว้เพียงประมาณ 1 วินาทีเท่านั้น ความจำระยะสั้น (short-term memory) หรือความจำปฏิบัติการ (working memory) ซึ่งเป็นความจำที่เกิดขึ้นหลังจากการตีความ

สิ่งเร้าที่รับรู้มาแล้ว ซึ่งจะเก็บข้อมูลไว้ได้ชั่วคราวประมาณ 20 วินาที และทำหน้าที่ในการคิด ส่วนความจำระยะยาว (long-term memory) เป็นความจำที่มีความคงทน มีความจุไม่จำกัดสามารถคงอยู่เป็นเวลานาน เมื่อต้องการใช้จะสามารถเรียกคืนได้ สิ่งที่อยู่ในความจำระยะยาวมี 2 ลักษณะ คือ ความจำเหตุการณ์ (episodic memory) และความจำความหมาย (semantic memory) เกี่ยวกับข้อเท็จจริง มโนทัศน์ กฎ หลักการต่าง ๆ องค์ประกอบด้านความจำข้อมูลนี้ จะมีประสิทธิภาพมากขึ้นเพียงใด ขึ้นกับกระบวนการทางปัญญาของบุคคลนั้น ซึ่งประกอบด้วย

1) การใส่ใจ หากบุคคลมีความใส่ใจในข้อมูลที่ได้รับเข้ามาทางการสัมผัส ข้อมูลนั้นก็จะถูกนำไปสู่ความจำระยะสั้นต่อไป หากไม่ได้รับการใส่ใจ ข้อมูลนั้นก็จะเลือนหายไปอย่างรวดเร็ว

2) การรับรู้ เมื่อบุคคลใส่ใจในข้อมูลใดที่ได้รับเข้ามาทางประสาทสัมผัส บุคคลก็จะรับข้อมูลนั้น และนำข้อมูลนี้เข้าสู่ความจำระยะสั้นต่อไป ข้อมูลที่รับรู้นี้จะความจริงตามการรับรู้ของบุคคลนั้น ซึ่งอาจไม่ใช่ความจริงเชิงประนัย เนื่องจากเป็นความจริงที่ผ่านการตีความจากบุคคลนั้นมาแล้ว

3) การทำซ้ำ หากบุคคลมีกระบวนการรักษาข้อมูล โดยการทบทวนซ้ำแล้วซ้ำอีก ข้อมูลนั้นก็จะยังคงถูกเก็บรักษาไว้ในความจำปฏิบัติการ

4) การเข้ารหัส หากบุคคลมีกระบวนการสร้างตัวแทนทางความคิดเกี่ยวกับข้อมูลนั้น โดยมีการนำข้อมูลนั้นเข้าสู่ความจำระยะยาวและเชื่อมโยงเข้ากับสิ่งที่มีอยู่แล้วในความจำระยะยาว การเรียนรู้ที่มีความหมายก็จะเกิดขึ้น

5) การเรียกคืน การเรียกคืนข้อมูลที่เก็บไว้ในความจำระยะยาวเพื่อนำออกมาใช้ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเข้ารหัส หากการเข้ารหัสทำให้เกิดการเก็บความจำได้ดี มีประสิทธิภาพ การเรียกคืนก็จะมีประสิทธิภาพตามไปด้วย

ด้วยหลักการดังกล่าว การเรียนรู้จึงเป็นการสร้างความรู้ของบุคคล ซึ่งต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมาย 4 ขั้นตอนได้แก่ (1) การเลือกรับข้อมูลที่สัมพันธ์กัน (2) การจัดระเบียบข้อมูลเข้าสู่โครงสร้าง (3) การบูรณาการข้อมูลเดิม และ (4) การเข้ารหัสข้อมูลการเรียนรู้เพื่อให้คงอยู่ในความจำระยะยาว และสามารถเรียกคืนมาใช้ได้โดยง่าย ด้วยเหตุนี้ การให้ผู้เรียนมีโอกาสเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับโครงสร้างความรู้เดิม ๆ และนำความรู้ความเข้าใจมาเข้ารหัสหรือสร้างตัวแทนทางความคิดที่มีความหมายต่อตนเองขึ้น จะส่งผลให้การเรียนรู้นั้นคงอยู่ในความจำระยะยาวและสามารถเรียกคืนมาใช้ได้

1.6) รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ผังกราฟิกของ Joyce et al (Joyce et al., 1992) Joyce et al., (1992) นำรูปแบบการเรียนการสอนของคล้ามาปรับใช้โดยเพิ่มเติมขั้นตอนเป็น 8 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ผู้สอนชี้แจงจุดมุ่งหมายของบทเรียน
- 2) ผู้สอนนำเสนอผังกราฟิกที่เหมาะสมกับเนื้อหา
- 3) ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนระลึกถึงความรู้เดิมเพื่อเตรียมสร้างความสัมพันธ์กับความรู้นใหม่
- 4) ผู้สอนเสนอเนื้อหาสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้
- 5) ผู้สอนเชื่อมโยงเนื้อหาสาระกับผังกราฟิก และให้ผู้เรียนนำเนื้อหาสาระใส่ลงในผังกราฟิกตามความเข้าใจของตน
- 6) ผู้สอนให้ความรู้เชิงกระบวนการ โดยชี้แจงเหตุผลในการใช้ผังกราฟิกและวิธีใช้ผังกราฟิก
- 7) ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายผลการใช้ผังกราฟิกกับเนื้อหา
- 8) ผู้สอนซักถาม ปรับความเข้าใจและขยายความจนผู้เรียนเกิดความเข้าใจกระจ่างชัด

1.7) รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ผังกราฟิกของสุปรียา ต้นสกุล (2540) สุปรียา ต้นสกุล (2540) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการใช้รูปแบบการสอนแบบการจัดข้อมูลด้วยแผนภาพ (Graphic Organizers) ที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนและความสามารถทางการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนและความสามารถทางการแก้ปัญหาสูงกว่านักศึกษากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 รูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ 7 ขั้นตอนดังนี้

- 1) การทบทวนความรู้เดิม
- 2) การชี้แจงวัตถุประสงค์ ลักษณะของบทเรียน ความรู้ที่คาดหวังให้เกิดแก่ผู้เรียน
- 3) การกระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความรู้เดิม เพื่อเตรียมสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งที่เรียนและการจัดเนื้อหาสาระด้วยแผนภาพ
- 4) การนำเสนอตัวอย่างการจัดเนื้อหาสาระด้วยแผนภาพ ที่เหมาะสมกับลักษณะของเนื้อหาความรู้ที่คาดหวัง

- 5) ผู้เรียนรายบุคคลให้ความสนใจเนื้อหาและฝึกใช้แผนภาพ
- 6) การนำเสนอปัญหาให้ผู้เรียนใช้แผนภาพเป็นกรอบในการแก้ปัญหา
- 7) การให้ความสนใจให้กระจ่างชัด

ผู้เรียนจะมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่เรียนและจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ดี นอกจากนั้นยังได้เรียนรู้การใช้ผังกราฟิกในการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้เนื้อหาสาระอื่น ๆ ได้อีกมาก

2. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain)

รูปแบบการเรียนการสอนในหมวดนี้เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากแก่การพัฒนาหรือปลูกฝัง การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนที่เพียงให้เกิดความรู้ความเข้าใจ มักไม่เพียงพอต่อการให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีได้ จำเป็นต้องอาศัยหลักการและวิธีการอื่น ๆ เพิ่มเติม รูปแบบที่คัดสรรมานำเสนอในที่นี้มี 4 รูปแบบดังนี้

- 2.1 รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาจิตพิสัยของบลูม
- 2.2 รูปแบบการเรียนการสอน โดยการชักจูง
- 2.3 รูปแบบการเรียนการสอน โดยใช้บทบาทสมมติ

2.1) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาจิตพิสัยของบลูม

(Instructional Model Based on Bloom's Affective Domain)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

Bloom (ทิสนา แคมณี, 2545: 235; อ้างอิงจากบลูม: 1956) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือด้านความรู้ (cognitive domain) ด้านเจตคติหรือความรู้สึก (affective domain) และด้านทักษะ (psycho-motor domain) ซึ่งในด้านเจตคติหรือความรู้สึกนั้น บลูมได้จัดชั้นการเรียนรู้ไว้ 5 ชั้นประกอบด้วย

- 1) ชั้นการรับรู้ ซึ่งก็หมายถึง การที่ผู้เรียนได้รับรู้ค่านิยมที่ต้องการจะปลูกฝังในตัวผู้เรียน
- 2) ชั้นการตอบสนอง ได้แก่การที่ผู้เรียนได้รับรู้และเกิดความสนใจในค่านิยมนั้นแล้วมีโอกาสได้ตอบสนองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง
- 3) ชั้นการเห็นคุณค่าเป็นขั้นที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับค่านิยมนั้นแล้ว เกิดเห็นคุณค่าของค่านิยมนั้น ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อค่านิยมนั้น
- 4) ชั้นการจัดระบบ เป็นขั้นที่ผู้เรียนรับค่านิยมที่ตนเห็นคุณค่านั้นเข้ามาอยู่ในระบบค่านิยมของตน

5) ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย เป็นขั้นที่ผู้เรียนปฏิบัติตนตามค่านิยมที่รับมาอย่างสม่ำเสมอและทำงานกระทั่งเป็นนิสัย

ถึงแม้ว่าบลูมได้นำเสนอแนวคิดดังกล่าวเพื่อใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนก็ตาม แต่ก็สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อช่วยปลูกฝังค่านิยมให้แก่ผู้เรียนได้

2.2) รูปแบบการเรียนการสอนโดยการชกค้ำ (Jurisprudential Model)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนโดยการชกค้ำ

Joyce and weil (ทิสนา แคมณี. 2545 : 238 - 240 ; อ้างอิงจาก Joyce & Weil, 1996) พัฒนารูปแบบนี้ขึ้นจากแนวคิดของโอลิเวอร์และเชเวอร์ (Oliver and Shaver, 1966) เกี่ยวกับการตัดสินใจอย่างชาญฉลาดในประเด็นปัญหาขัดแย้งต่าง ๆ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องค่านิยมที่แตกต่างกัน ปัญหาดังกล่าวอาจเป็นปัญหาทางสังคม หรือปัญหาส่วนตัว ที่ยากแก่การตัดสินใจ การตัดสินใจอย่างชาญฉลาด ก็คือความสามารถเลือกทางที่เป็นประโยชน์มากที่สุด โดยกระทบต่อสิ่งอื่น ๆ น้อยที่สุด ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนให้รู้จักวิเคราะห์ปัญหา ประมวลข้อมูล ตัดสินใจเลือกทางเลือกอย่างมีเหตุผล และแสดงจุดยืนของตนได้ ผู้สอนสามารถใช้กระบวนการชกค้ำอันเป็นกระบวนการที่ใช้กันในศาล มาทดสอบผู้เรียนว่าจุดยืนที่ตนแสดงนั้นเป็นจุดยืนที่แท้จริงของตนหรือไม่ โดยการใช้คำถามชกค้ำที่ช่วยให้ผู้เรียนย้อนกลับไปพิจารณาความคิดเห็นอันเป็นจุดยืนของตน ซึ่งอาจทำให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนความคิดเห็นหรือจุดยืนของตน หรือยืนยันจุดยืนของตนอย่างมั่นใจขึ้น รูปแบบนี้เหมาะสำหรับสอนสาระที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาขัดแย้งต่าง ๆ ซึ่งยากแก่การตัดสินใจ การสอนตามรูปแบบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการในการตัดสินใจอย่างชาญฉลาด รวมทั้งวิธีการทำความเข้าใจในความคิดของตน

2.3) รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ (Role Playing Model)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ

รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ พัฒนาการขึ้นโดย Shaftel & Shaftel (1967) ซึ่งให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคล เขากล่าวว่า บุคคลสามารถเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองได้จากการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และความรู้สึกนึกคิดของบุคคลก็เป็นผลมาจากมีการปะทะสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบข้าง และได้สั่งสมไว้ภายในลึก ๆ โดยที่บุคคลอาจไม่รู้ตัวเลยก็ได้ การสวมบทบาทสมมติเป็นวิธีการที่ช่วยให้บุคคลได้แสดงความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ที่อยู่ภายในออกมา ทำให้สิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่เปิดเผยออกมา และนำมาศึกษาทำความเข้าใจกันได้ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง เกิดความเข้าใจในตนเอง ในขณะที่เดียวกัน การที่บุคคลสวมบทบาทของผู้อื่น ก็สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในความคิด ค่านิยม และพฤติกรรมของผู้อื่นได้

เช่นเดียวกัน วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในตนเอง เข้าใจใน ความรู้สึกและพฤติกรรมของผู้อื่น และเกิดการปรับเปลี่ยนเจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมของตนให้ เป็นไปในทางที่เหมาะสม

3. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho-Motor Domain)

รูปแบบการเรียนการสอนในหมวดนี้ เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาความสามารถของ ผู้เรียนในด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือการแสดงออกต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้หลักการ วิธีการ ที่ แตกต่างไปจากการพัฒนาทางด้านจิตพิสัยหรือพุทธิพิสัย รูปแบบที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการ พัฒนาทางด้านนี้ ที่สำคัญ ๆ ซึ่งจะนำเสนอในที่นี้มี 3 รูปแบบดังนี้

3.1) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (Simpson, 1972)

3.2) รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ (Harrow)

3.3) รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส (Davies)

3.1) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (Instructional Model Based on Simpson's Processes for psycho-Motor Skill Development)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

Simpson (ทีศนา แคมณี, 2545, น. 242-243 ; อ้างอิงจาก ซิมป์สัน (Simpson, 1972) กล่าวว่า ทักษะเป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางกายของผู้เรียน เป็นความสามารถใน การประสานการทำงานของกล้ามเนื้อหรือร่างกาย ในการทำงานที่มีความซับซ้อน และต้องอาศัย ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อหลาย ๆ ส่วน การทำงานดังกล่าวเกิดขึ้นได้จากการสั่งงานของ สมอง ซึ่งต้องมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกที่เกิดขึ้น ทักษะปฏิบัตินี้สามารถพัฒนาได้ด้วยการฝึกฝน ซึ่งหากได้รับการฝึกฝนที่ดีแล้ว จะเกิดความถูกต้อง ความคล่องแคล่ว ความเชี่ยวชาญชำนาญการ และความคงทน ผลของพฤติกรรม หรือการกระทำสามารถสังเกตได้จากความเร็ว ความแม่นยำ ความเร็วหรือความราบรื่นในการจัดการ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถ ปฏิบัติ หรือทำงานที่ต้องอาศัยการเคลื่อนไหวหรือการประสานงานของกล้ามเนื้อทั้งหลายได้อย่างดี มีความถูกต้องและมีความชำนาญ

3.2) รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ (Harrow's Instructional Model for psychomotor Domain)

ก. ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

Harrow (ทีศนา แคมณี, 2545, น. 243-244 ; อ้างอิงจาก แฮร์โรว์, 1972) ได้ จัดลำดับขั้นของการเรียนรู้ทางด้านทักษะปฏิบัติไว้ 5 ขั้น โดยเริ่มจากระดับที่ซับซ้อนน้อยไปจนถึง

ระดับที่มีความซับซ้อนมาก ดังนั้นการกระทำจึงเริ่มจากการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ไปถึงการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อย่อย ลำดับขั้นดังกล่าวได้แก่ การเลียนแบบ การลงมือกระทำตามคำสั่ง การกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ การแสดงออกและการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ โดยวัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความสามารถทางด้านทักษะปฏิบัติต่าง ๆ กล่าวคือผู้เรียนสามารถปฏิบัติหรือกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์และชำนาญ

3.3) รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของเดวิส (Davies' Instructional Model for Psychomotor Domain)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

Davies (ทศนา แชนณี, 2545, น. 244-245 ; อ้างอิงจาก เดวิส, 1971) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะปฏิบัติไว้ว่า ทักษะส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยทักษะย่อย ๆ จำนวนมาก การฝึกให้ผู้เรียนสามารถทำทักษะย่อย ๆ เหล่านั้น ได้ก่อนแล้วค่อยเชื่อมโยงต่อกันเป็นทักษะใหญ่ จะช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้ดีและเร็วขึ้น วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อมุ่งช่วยพัฒนาความสามารถด้านทักษะปฏิบัติของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะที่ประกอบด้วยทักษะย่อยจำนวนมาก

4. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ (Process Skill)

ทักษะกระบวนการ เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิธีดำเนินการต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นกระบวนการทางสติปัญญา เช่น กระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้ หรือกระบวนการคิดต่าง ๆ อาทิ การคิดวิเคราะห์ การอุปนัย การนิรนัย การใช้เหตุผล การสืบสอบ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นต้น หรืออาจเป็นกระบวนการทางสังคม เช่น กระบวนการทำงานร่วมกัน เป็นต้น ปัจจุบันการศึกษาให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก เพราะถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงชีวิต ในที่นี้จะนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนด้านทักษะกระบวนการ 4 รูปแบบ ดังนี้

- 4.1) รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม
- 4.2) รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดอุปนัย
- 4.3) รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์
- 4.4) รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอร์

แรนซ์

4.1) รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม (Group Investigation Instructional Model)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

Joyce and Weil (ทิสนา แชมณี, 2545, น. 246-248 ; อ้างอิงจาก Joyce and Weil , 1996) เป็นผู้พัฒนารูปแบบนี้จากแนวคิดหลักของ (Thelen) 2 แนวคิด คือแนวคิดเกี่ยวกับการสืบเสาะแสวงหาความรู้ (inquiry) และแนวคิดเกี่ยวกับความรู้ (knowledge)(Thelen) อธิบายว่า สิ่งสำคัญที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกรู้สึกหรือความต้องการที่จะสืบค้นหรือเสาะแสวงหาความรู้ก็คือตัวปัญหา แต่ปัญหานั้นจะต้องมีลักษณะที่มีความหมายต่อผู้เรียนและท้าทายเพียงพอที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะแสวงหาคำตอบ นอกจากนั้นปัญหาที่ชวนให้เกิดความงุนงงสงสัย หรือก่อให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด จะยิ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะเสาะแสวงหาความรู้หรือคำตอบมากยิ่งขึ้น เนื่องจากมนุษย์อาศัยอยู่ในสังคม ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม เพื่อสนองความต้องการของตนทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคม ความขัดแย้งทางความคิดที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลหรือในกลุ่มจึงเป็นสิ่งที่บุคคลต้องพยายามหาหนทางขจัดแก้ไขหรือจัดการทำความเข้าใจให้เป็นที่พอใจ หรือยอมรับทั้งของตนเองและผู้เกี่ยวข้อง ส่วนในเรื่อง “ความรู้” นั้น (Thelen) มีความเห็นว่า ความรู้เป็นเป้าหมายของกระบวนการสืบสอบทั้งหลาย ความรู้เป็นสิ่งที่ได้จากการนำประสบการณ์หรือความรู้เดิมมาใช้ในประสบการณ์ใหม่ ดังนั้น ความรู้จึงเป็นสิ่งที่ค้นพบผ่านกระบวนการสืบสอบโดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อมุ่งพัฒนาทักษะในการสืบสอบเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจ โดยอาศัยกลุ่มซึ่งเป็นเครื่องมือทางสังคมช่วยกระตุ้นความสนใจหรือความอยากรู้และช่วยดำเนินงานการแสวงหาความรู้หรือคำตอบที่ต้องการ

4.2) รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดอุปนัย (Inductive Thinking Instructional Model)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดอุปนัย

รูปแบบนี้ Joyce and Weil (ทิสนา แชมณี, 2545, น. 248- 250 ; อ้างอิงจาก Joyce and Weil, 1996) พัฒนาขึ้น โดยใช้แนวคิดของ Taba (ทิสนา แชมณี, 2545, น. 248; อ้างอิงจาก Taba, 1967) ซึ่งเชื่อว่าการคิดเป็นสิ่งที่สอนได้ การคิดเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับข้อมูล และกระบวนการนี้มีลำดับขั้นตอนดังเช่นการคิดอุปนัย จะต้องเริ่มจากการสร้างความคิดรวบยอด หรือมโนทัศน์ก่อน แล้วจึงถึงขั้นการตีความข้อมูล และสรุป ต่อไปจึงนำข้อสรุปหรือหลักการที่ได้ไปประยุกต์ใช้ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อมุ่งพัฒนาการคิดแบบอุปนัยของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดดังกล่าวในการสร้างมโนทัศน์และประยุกต์ใช้มโนทัศน์ต่าง ๆ ได้

4.3) รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์ (Synectics Instructional Model)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์

รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์นี้ เป็นรูปแบบที่ Joyce and Weil (ทิสนา แจมณี, 2545, น. 250-251 ; อ้างอิงจาก Joyce and Weil, 1966) พัฒนาขึ้นมาจากแนวคิดของกอร์ดอน (Gordon) ที่กล่าวว่าบุคคลทั่วไปมักยึดติดกับวิธีคิดแก้ปัญหาแบบเดิม ๆ ของตน โดยไม่ค่อยคำนึงถึงความคิดของคนอื่น ทำให้การคิดของตนคับแคบและไม่สร้างสรรค์ บุคคลจะเกิดความคิดเห็นที่สร้างสรรค์แตกต่างไปจากเดิมได้ หากมีโอกาสได้ลองคิดแก้ปัญหาด้วยวิธีการที่ไม่เคยคิดมาก่อน หรือคิดโดยสมมติตัวเองเป็นคนอื่น และถ้ายิ่งให้บุคคลจากหลายกลุ่มประสบการณ์มาช่วยกันแก้ปัญหา ก็จะยิ่งได้วิธีการที่หลากหลายขึ้น และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้นกอร์ดอนจึงได้เสนอให้ผู้เรียนมีโอกาสคิดแก้ปัญหาด้วยแนวความคิดใหม่ ๆ ที่ไม่เหมือนเดิม ไม่อยู่ในสภาพที่เป็นตัวเอง ให้ลองใช้ความคิดในฐานะที่เป็นคนอื่น หรือเป็นสิ่งอื่น สภาพการณ์เช่นนี้จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดใหม่ ๆ ขึ้นได้ กอร์ดอนเสนอวิธีการคิดเปรียบเทียบแบบอุปมาอุปมัยเพื่อใช้ในการกระตุ้นความคิดใหม่ ๆ ไว้ 3 แบบ คือ การเปรียบเทียบแบบตรง การเปรียบเทียบบุคคลกับสิ่งของ และการเปรียบเทียบคำคู่ขัดแย้ง วิธีการนี้มีประโยชน์มากเป็นพิเศษสำหรับการเขียนและการพูดอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งการสร้างสรรค์งานทางศิลปะ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อมุ่งพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดแนวคิดที่ใหม่แตกต่างไปจากเดิม และสามารถนำความคิดใหม่นั้นไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

4.4) รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอเรนซ์ (Torrance's Future Problem Solving Instructional Model)

รูปแบบการเรียนการสอนนี้พัฒนามาจากรูปแบบการคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของทอเรนซ์ (Torrance, 1962) ซึ่งได้นำองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ 3 องค์ประกอบ คือ การคิดคล่องแคล่ว การคิดยืดหยุ่น การคิดริเริ่ม มาใช้ประกอบกับกระบวนการคิดแก้ปัญหาและการใช้ประโยชน์จากกลุ่มซึ่งมีความคิดหลากหลาย โดยเน้นการใช้เทคนิคระดมสมองเกือบทุกขั้นตอน วัตถุประสงค์ของรูปแบบ มุ่งช่วยพัฒนาผู้เรียนให้ตระหนักรู้ในปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และเรียนรู้ที่จะคิดแก้ปัญหา ร่วมกัน ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดจำนวนมาก

5. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการ (Integration)

รูปแบบการเรียนการสอนในหมวดนี้ เป็นรูปแบบที่พยายามพัฒนาการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนไปพร้อม ๆ กัน โดยใช้การบูรณาการทั้งทางด้านเนื้อหาสาระ และวิธีการ รูปแบบในลักษณะนี้กำลังได้รับความนิยมอย่างมาก เพราะมีความสอดคล้องกับหลักทฤษฎีทางการศึกษาที่

มุ่งเน้นการพัฒนารอบด้าน หรือการพัฒนาเป็นองค์รวม รูปแบบในลักษณะดังกล่าวที่นำมาเสนอในที่นี้มี 4 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

- 5.1 รูปแบบการเรียนการสอนทางตรง
- 5.2 รูปแบบการเรียนการสอนโดยการสร้างเรื่อง
- 5.3 รูปแบบการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT
- 5.4 รูปแบบการเรียนการสอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือ
  - 5.4.1 รูปแบบจิ๊กซอร์ (JIGSAW)
  - 5.4.2 รูปแบบ เอส. ที. เอ. ดี. (STAD)
  - 5.4.3 รูปแบบ ที. เอ. ไอ. (TAI)
  - 5.4.4 รูปแบบ ที. จี. ที. (TGT)
  - 5.4.5 รูปแบบ แอล. ที. (LT)
  - 5.4.6 รูปแบบ จี. ไอ. (GI)
  - 5.4.7 รูปแบบ ซี. ไอ. อาร์. ซี. (CIRC)
  - 5.4.8 รูปแบบคอมเพล็กซ์ (Complex Instruction)

5.1 รูปแบบการเรียนการสอนทางตรง (Direct Instruction Model)

Joyce and Weil (1996) อ้างว่า มีงานวิจัยจำนวนมากไม่น้อยที่ชี้ให้เห็นว่า การสอนโดยมุ่งเน้นให้ความรู้ที่ลึกซึ้ง ช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกว่ามีบทบาทในการเรียน ทำให้ผู้เรียนมีความตั้งใจในการเรียนรู้และช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียน การเรียนการสอน โดยจัดสาระและวิธีการให้ผู้เรียนอย่างดีทั้งทางด้านเนื้อหาความรู้ และการให้ผู้เรียนใช้เวลาเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากที่สุด ผู้เรียนมีใจจดจ่อกับสิ่งที่เรียนและช่วยให้ผู้เรียน 80 % ประสบความสำเร็จในการเรียน นอกจากนี้ยังพบว่า บรรยากาศที่ไม่ปลอดภัยสำหรับผู้เรียนสามารถสกัดกั้นความสำเร็จของผู้เรียนได้ ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องระมัดระวัง ไม่ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกในทางลบ เช่น การดูค่างกล่าว การแสดงความไม่พอใจ หรือวิพากษ์วิจารณ์ผู้เรียน

5.2) รูปแบบการเรียนการสอนโดยการสร้างเรื่อง (Storyline Method)

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสร้างเรื่อง พัฒนาขึ้นโดย ดร. สตีฟ เบ็ลและ แซลลี่ ฮาร์คเนส (Steve Bell & Sally Harkness อ้างถึงใน อรรถัย มูลคำ และคณะ, 2543) จากสก็อตแลนด์ เขามีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ว่า

1) การเรียนรู้ที่ดีควรมีลักษณะบูรณาการหรือเป็นสหวิทยาการคือเป็นการเรียนรู้ที่ผสมผสานศาสตร์หลาย ๆ อย่างเข้าด้วยกัน เพื่อประโยชน์สูงสุดในการประยุกต์ใช้ในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน

2) การเรียนรู้ที่ดีเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นผ่านทางประสบการณ์ตรงหรือการกระทำหรือการมีส่วนร่วมของผู้เรียนเอง

3) ความคงทนของผลการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับวิธีการเรียนรู้หรือวิธีการที่ได้ความรู้มา

4) ผู้เรียนสามารถเรียนรู้คุณค่าและสร้างผลงานที่ดีได้ หากมีโอกาสได้ลงมือกระทำ

นอกจากความเชื่อดังกล่าวแล้ว การเรียนการสอนโดยวิธีการสร้างเรื่องนี้ยังใช้หลักการเรียนรู้และการสอนอีกหลายประการ เช่น การเรียนรู้จากสิ่งใกล้ตัวไปสู่วิถีชีวิตจริง การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จากฐานความเชื่อและหลักการดังกล่าว Steve Bell & Sally Harkness (อ้างถึงใน อรรถชัย มูลคำ และคณะ, 2543) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่มีลักษณะบูรณาการเนื้อหาหลักสูตรและทักษะการเรียนรู้จากหลายสาขาวิชาเข้าด้วยกัน โดยให้ผู้เรียนได้สร้างสรรค์เรื่องขึ้นด้วยตนเอง โดยผู้สอนทำหน้าที่วางเส้นทางเดินเรื่องให้ การดำเนินเรื่องแบ่งเป็นตอน ๆ (episode) แต่ละตอนประกอบด้วยกิจกรรมย่อยที่เชื่อมโยงกันด้วยคำถามหลัก (key question) ลักษณะของคำถามหลักที่เชื่อมโยงเรื่องราวให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องมี 4 คำถามได้แก่ ที่ไหน ใคร ทำอะไร/อย่างไร และมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น ผู้สอนจะใช้คำถามหลักเหล่านี้เปิดประเด็นให้ผู้เรียนคิดร้อยเรียงเรื่องราวด้วยตนเอง รวมทั้งสร้างสรรค์ชิ้นงานประกอบกันไป การเรียนการสอนด้วยวิธีการดังกล่าวจึงช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ใช้ประสบการณ์และความคิดของตนอย่างเต็มที่ และมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดกันอภิปรายร่วมกัน และเกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง

5.3) รูปแบบการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT

McCarthy (อ้างถึงใน ศักดิ์ชัย นิรัญทวิ และไพเราะ พุ่มมั่น, 2542) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนี้ขึ้นจากแนวคิดของโคลป์ (Kolb) ซึ่งอธิบายว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของ 2 มิติ คือการรับรู้ และกระบวนการจัดกระทำข้อมูล การรับรู้ของบุคคลมี 2 ช่องทาง คือผ่านทางประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม และผ่านทางความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรม ส่วนการจัดกระทำกับข้อมูลที่รับรู้มี 2 ลักษณะเช่นเดียวกัน คือการลงมือทดลองปฏิบัติ และการสังเกตโดยใช้ความคิดอย่างไตร่ตรอง เมื่อลากเส้นตรงของช่องทางการรับรู้ 2 ช่องทาง และเส้นตรงของการจัดกระทำข้อมูลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้มาตัดกัน แล้วเขียนเป็นวงกลมจะเกิดพื้นที่เป็น 4 ส่วนของวงกลม ซึ่งสามารถแทนลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน 4 แบบ คือ

แบบที่ 1 เป็นผู้เรียนที่ถนัดจินตนาการ (imaginative learners) เพราะมีการรับรู้ผ่านทางประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม และใช้กระบวนการจัดกระทำข้อมูลด้วยการสังเกตอย่างไตร่ตรอง

แบบที่ 2 เป็นผู้เรียนที่ถนัดการวิเคราะห์ (analytic learners) เพราะมีการรับรู้ผ่านทางความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรม และชอบใช้กระบวนการสังเกตอย่างไตร่ตรอง

แบบที่ 3 เป็นผู้เรียนที่ถนัดใช้สามัญสำนึก (commonsense learners) เพราะมีการรับรู้ผ่านทางความคิดรวบยอดที่เป็นนามธรรม และชอบใช้กระบวนการลงมือทำ

แบบที่ 4 เป็นผู้เรียนที่ถนัดในการปรับเปลี่ยน (dynamic learners) เพราะมีการรับรู้ผ่านทางประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม และชอบใช้กระบวนการลงมือปฏิบัติ

Mc Carthy (อ้างอิงในศักดิ์ชัย นิรัญทวิ และไพเราะ พุ่มมัน, 2542) ได้นำแนวคิดของโคล์ป มาประกอบกับแนวคิดเกี่ยวกับการทำงานของสมองทั้งสองซีก ทำให้เกิดเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้คำถามหลัก 4 คำถามคือ ทำไม (Why) อะไร (What) อย่างไร (How) และถ้า (If) ซึ่งสามารถพัฒนาผู้เรียนที่มีลักษณะการเรียนรู้แตกต่างกันทั้ง 4 แบบ ให้สามารถใช้สมองทุกส่วนของตนในการพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่

5.4) รูปแบบการเรียนการสอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Instructional Models of Cooperative Learning)

รูปแบบการเรียนการสอนของแนวคิดแบบร่วมมือ พัฒนาขึ้นโดยอาศัยหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือของ Johnson & Johnson (1974) ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้เรียนควรร่วมมือกันในการเรียนรู้มากกว่าการแข่งขันกัน เพราะการแข่งขันก่อให้เกิดสภาพการณ์แพ้-ชนะ ต่างจากการร่วมมือกันซึ่งก่อให้เกิดสภาพการณ์ชนะ-ชนะ อันเป็นสภาพการณ์ที่ดีกว่าทั้งทางด้านจิตใจและสติปัญญา หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ 5 ประการประกอบด้วย (1) การเรียนรู้ต้องอาศัยหลักพึ่งพากัน โดยถือว่าทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกันและจะต้องพึ่งพากันเพื่อความสำเร็จร่วมกัน (2) การเรียนรู้ที่ดีต้องอาศัยการหันหน้าเข้าหากัน มีปฏิสัมพันธ์กันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูล และการเรียนรู้ต่าง ๆ (3) การเรียนรู้ร่วมกันต้องอาศัยทักษะทางสังคม โดยเฉพาะทักษะในการทำงานร่วมกัน (4) การเรียนรู้ร่วมกันควรมีการวิเคราะห์กระบวนการกลุ่มที่ใช้ในการทำงาน (5) การเรียนรู้ร่วมกันจะต้องมีผลงานหรือผลสัมฤทธิ์ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มที่สามารถตรวจสอบและวัดประเมินได้ หากผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้แบบร่วมมือกัน นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาสาระต่าง ๆ ได้กว้างขึ้นและลึกซึ้งขึ้นแล้วยังสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนทางด้านสังคมและอารมณ์มากขึ้นด้วย รวมทั้งมีโอกาสได้ฝึกฝนพัฒนาทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอีกมาก

สรุปจากที่กล่าวมาข้างต้นในการจัดกลุ่มของรูปแบบการเรียนการสอน เป็นเครื่องมือช่วยชี้ให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแต่ละรูปแบบนั้นจะช่วยพัฒนาผู้เรียนที่เหมาะสมกับแต่รูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปการจัดการเรียนการสอนนั้น ๆ

2.1.5 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน จำเป็นต้องมีกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำงานและมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ซึ่งทิสนา แจมมณี (2555) กล่าวถึงการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน มีรายละเอียดดังนี้ 1) กำหนดจุดมุ่งหมายการพัฒนา หรือ การสร้างรูปแบบการสอนให้ชัดเจน 2) ศึกษาหลักการ หรือ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกันเพื่อกำหนดองค์ประกอบ และแนวทางในการจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบได้รอบคอบขึ้น 3) การศึกษาสภาพการณ์และปัญหาที่เกี่ยวข้อง จะช่วยให้ค้นพบองค์ประกอบที่สำคัญ ที่ช่วยให้ระบบมีประสิทธิภาพ 4) การกำหนดองค์ประกอบของระบบ ได้แก่ การพิจารณาว่ามีอะไรบ้างที่สามารถช่วยให้เป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมายบรรลุผลสำเร็จ 5) การจัดกลุ่มองค์ประกอบ ได้แก่ การนำองค์ประกอบที่กำหนดไว้มาจัดหมวดหมู่ เพื่อความสะดวกในการคิด และดำเนินการขั้นต่อไป 6) การจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ผู้สร้างระบบต้องพิจารณาว่า องค์ประกอบใดเป็นเหตุ และเป็นผลขึ้นต่อกันในลักษณะใด สิ่งใดควรมาก่อนมาหลัง 7) การจัดผังระบบ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ โดยแสดงให้เห็นถึงผังจำลองขององค์ประกอบต่าง ๆ 8) การทดลองใช้ระบบเพื่อศึกษาผลที่เกิดขึ้น 9) การประเมินผล และ 10) การปรับปรุงระบบ นำผลการทดลองไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงให้ดีขึ้น

Joyce and Weil (2009) ได้สรุปสาระสำคัญของการพัฒนารูปแบบการสอนและเสนอรูปแบบการสอน ไว้ดังนี้

1. หลักการพัฒนารูปแบบการสอน ประกอบด้วย

1.1 รูปแบบการสอนต้องมีทฤษฎีรองรับ เช่น ทฤษฎีด้านจิตวิทยาการเรียนรู้

1.2 เมื่อพัฒนารูปแบบการสอนแล้ว ก่อนนำไปใช้อย่างแพร่หลาย จะต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎี และตรวจสอบคุณภาพในเชิงการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง และนำข้อค้นพบมาปรับปรุงแก้ไขอยู่เรื่อย ๆ การเสนอรูปแบบการสอนแต่ละรูปแบบของ Joyce and Weil ได้มีการนำไปทดลองใช้ในห้องเรียน รวมทั้งมีงานวิจัยรองรับมากมายจนเป็นหลักประกันได้ว่าสามารถใช้ได้สะดวก และได้ผลดี

1.3 การพัฒนารูปแบบการสอน อาจออกแบบให้ใช้ได้อย่างกว้างขวาง หรือเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

1.4 การพัฒนารูปแบบการสอน จะมีจุดมุ่งหมายหลักที่นำมาใช้พิจารณาเลือกรูปแบบที่จะนำไปใช้ กล่าวคือ ถ้าผู้ใช้นำรูปแบบการสอนไปใช้ตรงกับจุดมุ่งหมายหลักก็จะทำให้เกิดผลสูงสุด และสามารถนำรูปแบบนั้น ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้

Joyce and Weil (2009) ได้ให้ข้อสังเกตและแนวคิดในการพัฒนาผู้เรียน โดยเสนอแบบการเรียนรู้ที่เป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้รับสารสนเทศ ความคิด ทักษะ ค่านิยม และวิถีทางในการคิดนอกจากนั้น รูปแบบการสอนที่เลือกมานำเสนอส่วนใหญ่ยังได้สอนวิธีเรียน (How to Learn) ให้แก่ผู้เรียนอีกด้วย ซึ่งจะก่อให้เกิดผลสำเร็จในระยะยาว และที่สำคัญที่สุดคือ เป็นการส่งเสริมความสามารถที่จะเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ง่าย และได้ผลดีในอนาคต กล่าวคือ การสอนควรจะส่งผลกระทบต่อผู้เรียน ให้ผู้เรียนได้สามารถศึกษาด้วยตนเองได้ อาจกล่าวได้ว่ารูปแบบการสอนของ Joyce and Weil นั้น เน้นความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน และพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ (Learning Strategies) ของผู้เรียน ซึ่งถือเป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามแนวใหม่

2. การนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอน

Joyce and Weil (2009) ได้แบ่งการนำเสนอรูปแบบการสอนแต่ละรูปแบบออกเป็น 4 ภาคส่วน คือ

1. ที่มาของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน (Orientation to the Model) เป็นการอธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่มาของรูปแบบ อันประกอบไปด้วยเป้าหมายของรูปแบบ (Goal) ทฤษฎีและข้อตกลงเบื้องต้น (Assumptions) ที่รองรับรูปแบบ หลักการและมโนทัศน์สำคัญ (Major Concepts) ที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการเรียนการสอน

2. รูปแบบการเรียนการสอน (The Models of Teaching) เป็นการอธิบายถึงตัวรูปแบบซึ่งนำเสนอเป็นเรื่องราว อย่างละเอียด และเน้นให้เห็นถึงปัจจัยที่นำไปสู่การปฏิบัติ แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น มีรายละเอียดดังนี้

- 2.1 กระบวนการเรียนการสอนหรือ ขั้นตอนของรูปแบบ (Syntax) เป็นการให้รายละเอียดว่ารูปแบบการสอนนั้นมีกี่ขั้นตอน โดยเรียงลำดับกิจกรรมที่จะสอนเป็นขั้นๆ แต่ละรูปแบบมีจำนวนขั้นตอน (Phases) การสอนไม่เท่ากัน

- 2.2 ระบบของสังคม (Social System) เป็นการอธิบายบทบาทของผู้สอน ผู้เรียนและความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในแต่ละรูปแบบบทบาทของผู้สอนจะแตกต่างกันออกไป

- 2.3 หลักการตอบสนอง (Principles of Reaction) เป็นการบอกถึงวิธีการแสดงออกของครูต่อผู้เรียน การตอบสนองต่อสิ่งที่ผู้เรียนกระทำ เช่น การปรับพฤติกรรมโดยการให้รางวัล การสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนมีอิสระ ไม่มีการประเมินว่าผิดหรือถูก เพื่อให้เกิดการพัฒนาการคิดอย่างสร้างสรรค์ เป็นต้น

- 2.4 ระบบสนับสนุน (Support System) เป็นการบอกถึงเงื่อนไข สิ่งที่เป็นในการใช้รูปแบบการสอนนั้นให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เช่น การเรียนการสอนด้วยการปฏิบัติ (Action Learning) เป็นวิธีการเรียนจากการปฏิบัติจริง (Learning by Doing) จากประสบการณ์ตรงจากปัญหาจริง (Real

Problem) โดยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติในสถานที่และด้วยอุปกรณ์ที่ใกล้เคียงกับสภาพการทำงานจริง เป็นต้น

3. การนำรูปแบบการสอนไปใช้ (Application) เป็นการอธิบายถึงวิธีการใช้รูปแบบการสอนจะแนะนำและให้ข้อสังเกตในการนำรูปแบบการสอนนั้นไปใช้ เช่น จะใช้เนื้อหาประเภทใดจึงจะเหมาะสม รูปแบบเหมาะกับผู้เรียนระดับใด การจัดเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้เรียน เป็นต้น นอกจากนี้ยังให้คำแนะนำอื่น ๆ เพื่อให้การนำรูปแบบไปใช้เกิดประสิทธิผลมากที่สุด

4. ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม (Instructional and Nurturant Effects) กล่าวถึง แต่ละรูปแบบจะเกิดผลทางตรงและทางอ้อมอะไรบ้างกับผู้เรียน โดยที่ผลทางตรงมาจากการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนที่จัดขึ้นตามขั้นตอน ส่วนผลทางอ้อมมาจากสภาพแวดล้อมซึ่งถือเป็นผลกระทบที่เกิดแฝงกับผลการสอน หรือเป็นสมรรถนะสำคัญอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องการเรียนรู้ในรูปแบบการสอน

สรุปจากแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าว สรุปได้ว่าองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอนสาระความรู้ และสิ่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ระบบสังคม หลักการตอบสนอง ระบบสนับสนุน และเงื่อนไขการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.6 การนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

1. รูปแบบการเรียนการสอนทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์ โดย สุมณ อมรวิวัฒน์ สุมณ อมรวิวัฒน์ (2533) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนี้ขึ้นมาจากแนวคิดที่ว่า การศึกษาที่แท้จริงสอดคล้องกับการดำเนินชีวิต ซึ่งต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งทุกข์ สุข ความสมหวังและความผิดหวังต่าง ๆ การศึกษาที่แท้จริงช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ที่จะเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น และสามารถเอาชนะปัญหาเหล่านั้น โดย (1) การเผชิญ ได้แก่การเรียนรู้ที่จะเข้าใจภาวะที่ต้องเผชิญ (2) การผจญ คือการเรียนรู้ที่จะต่อสู้กับปัญหาอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและมีหลักการ (3) การผสมผสาน ได้แก่การเรียนรู้ที่จะผสมผสานวิธีการต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาให้สำเร็จ (4) การเผด็จ คือการแก้ปัญหาให้หมดไปโดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาสืบเนื่องต่อไปอีก สุมณ อมรวิวัฒน์ ได้นำแนวคิดดังกล่าวผสมผสานกับหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ และจัดเป็นกระบวนการเรียนการสอนขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2. รูปแบบการเรียนการสอนโดยสร้างศรัทธา และ โยนิโสมนสิการ โดย สุมณ อมรวิวัฒน์

สุมณ อมรวิวัฒน์ นักการศึกษาไทยผู้มีชื่อเสียงและมีผลงานทางวิชาการจำนวนมาก ได้นำแนวคิดจากหนังสือพุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต) เกี่ยวกับการสร้างศรัทธา และ โยนิโสมนสิการ มาสร้างเป็นหลักการและขั้นตอนการสอนตามแนวพุทธวิธีขึ้น รูปแบบการเรียนการสอนนี้พัฒนาขึ้นจากหลักการที่ว่า ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม แรงจูงใจ และวิธีการสอนให้ศิษย์เกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ การได้ฝึกฝนวิธีการคิดโดยแยกกายและนำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริง โดยครูทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรช่วยให้ศิษย์ได้มีโอกาสคิด และแสดงออกอย่างถูกวิธี จะช่วยพัฒนาให้ศิษย์เกิดปัญญา และแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม (สุมณ อมรวิวัฒน์, 2533)

3. รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดเป็นเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมไทย โดย หน่วยงานนิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

หน่วยงานนิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2537) ได้พัฒนารายวิชา “การคิดเป็น เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมไทย” ขึ้น เพื่อพัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษาให้สามารถคิดเป็น รู้จัก และเข้าใจตนเอง รายวิชาประกอบด้วยเนื้อหา 3 เรื่อง คือ (1) การพัฒนาความคิด (สติปัญญา) (2) การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม (ศีลธรรม) (3) การพัฒนาอารมณ์ ความรู้สึก

ส่วนกิจกรรมที่ใช้เป็นกิจกรรมปฏิบัติการ 4 กิจกรรม ได้แก่ (1) กิจกรรมปฏิบัติการ “พัฒนากระบวนการคิด” (2) กิจกรรมปฏิบัติการ “พัฒนารากฐานความคิด” (3) กิจกรรมปฏิบัติการ “ปฏิบัติการในชีวิตจริง” และ (4) กิจกรรมปฏิบัติการ “ประเมินผลการพัฒนาประสิทธิภาพของชีวิตและงาน” ในส่วนกิจกรรมปฏิบัติการพัฒนากระบวนการคิด หน่วยงานนิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้พัฒนาแบบแผนในการสอนซึ่งประกอบด้วยขั้นการสอน 5 ขั้น โดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับการคิดเป็น ของ โกวิท วรรณพัฒน์ (อ้างถึงใน อุ่นตา นพคุณ, 2530) ที่ว่า “คิดเป็น” เป็นการแสดงศักยภาพของมนุษย์ในการชี้นำชะตาชีวิตของตนเอง โดยการพยายามปรับตัวเองและสิ่งแวดล้อมให้ผสมผสานกลมกลืนกัน ด้วยกระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งประกอบด้วยการพิจารณาข้อมูล 3 ด้าน ได้แก่ ข้อมูลตนเอง ข้อมูลสังคมและสิ่งแวดล้อม และข้อมูลทางวิชาการ เพื่อเป้าหมายที่สำคัญคือมีความสุข

4. รูปแบบการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง: โมเดลชิปปา (CIPPA Model) หรือรูปแบบการประสานห้าแนวคิด โดยทศนา เขมมณี

ทีศนา แคมมณี (2543) รองศาสตราจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้พัฒนารูปแบบนี้ขึ้นจากประสบการณ์ที่ได้ใช้แนวคิดทางการศึกษาต่าง ๆ ในการสอนมาเป็นเวลา ประมาณ 30 ปี และพบว่าแนวคิดงานหนึ่งสามารถใช้ได้ผลดีตลอดมา ผู้เขียนจึงได้นำแนวคิด เหล่านั้นมาประสานกัน ทำให้เกิดเป็นแบบแผนขึ้น แนวคิดดังกล่าวได้แก่ (1) แนวคิดการสร้าง ความรู้ (2) แนวคิดเกี่ยวกับ กระบวนการกลุ่มและการเรียนรู้แบบร่วมมือ (3) แนวคิดเกี่ยวกับความ พร้อมในการเรียนรู้ (4) แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้กระบวนการ (5) แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายโอน ความรู้

5. รูปแบบการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (constructivism) สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ

ไพจิตร สดวกการ (2539) ศึกษาในเทศก์ กรมสามัญศึกษา ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนคณิตศาสตร์นี้ขึ้น เป็นผลงานวิทยานิพนธ์ระดับดุขฎีบัณฑิตเพื่อใช้สอนนักเรียนระดับมัธยมศึกษา โดยใช้แนวคิดของทฤษฎี คอนสตรัคติวิสต์ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. การเรียนรู้คือการสร้างโครงสร้างทางปัญญาที่สามารถคลี่คลายสถานการณ์ที่เป็น ปัญหา และใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาหรืออธิบายสถานการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้

2. นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยวิธีต่าง ๆ กัน โดยอาศัยประสบการณ์เดิม โครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่ ความสนใจ และแรงจูงใจภายในตนเองเป็นจุดเริ่มต้น

3. ครูมีหน้าที่จัดการให้นักเรียนได้ปรับขยายโครงสร้างทางปัญญาของนักเรียนเอง ภายใต้อสมมติฐานต่อไปนี้

3.1 สถานการณ์ที่เป็นปัญหาและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมก่อให้เกิดความขัดแย้งทาง ปัญหา

3.2 ความขัดแย้งทางปัญญายเป็นแรงจูงใจให้เกิดกิจกรรมไตร่ตรอง เพื่อขจัดความ ขัดแย้งนั้น

3.3 การไตร่ตรองบนฐานแห่งประสบการณ์และโครงสร้างทางปัญญาที่อยู่ภายใต้ การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกระตุ้นให้มีการสร้างโครงสร้างใหม่ทางปัญญา

วัตถุประสงค์ของรูปแบบนี้มุ่งพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการเรียนคณิตศาสตร์ โดยช่วยให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเข้าใจ จากการมีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเอง ผลที่ผู้เรียนจะได้รับจาก การเรียนตามรูปแบบนี้ คือ ผู้เรียนจะมีความเข้าใจมโนทัศน์คณิตศาสตร์ที่ตนและกลุ่มเพื่อนได้ ร่วมกันคิด โดยกระบวนการสร้างความรู้ และได้พัฒนาทักษะกระบวนการที่สำคัญ ๆ ทาง

คณิตศาสตร์อีกหลายประการ อาทิ กระบวนการคิดคำนวณ กระบวนการแก้โจทย์ปัญหา กระบวนการนิรนัย-อุปนัย เป็นต้น

6. รูปแบบการเรียนการสอนการเขียนภาษาอังกฤษแบบเน้นกระบวนการ (Process Approach) สำหรับนักศึกษาไทยระดับอุดมศึกษา

รูปแบบการเรียนการสอนการเขียนภาษาอังกฤษแบบเน้นกระบวนการนี้ เป็นผลงานวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตของ พิมพันธุ์ เวสสะ โกลล (2533) อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตรมหาวิทาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งพัฒนารูปแบบนี้ขึ้นจากแนวคิดพื้นฐานที่ว่า การเขียนเป็นกระบวนการทางสติปัญญาและภาษา (intellectual-linguistic) การเขียนการสอนจึงควรมุ่งเน้นที่กระบวนการทั้งหลายที่ใช้ในการสร้างงานเขียน การสอนควรเป็นการเสนอแนะวิธีการสร้าง และเรียบเรียงความคิดมากกว่าจะเป็นการสอนรูปแบบ และโครงสร้างของภาษา กระบวนการที่ผู้เรียนควรที่จะพัฒนานั้น เริ่มต้นตั้งแต่ก่อนการเขียน ซึ่งประกอบด้วยทักษะการสร้างความคิด การค้นหาข้อมูลและการวางแผนการเรียบเรียงข้อมูลที่จะนำเสนอ ส่วนในขณะที่เขียนก็ได้แก่ การร่างงานเขียน ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการจัดความคิดหรือข้อมูลต่าง ๆ ให้เป็นข้อความที่ต่อเนื่อง สำหรับการแก้ไขปรับปรุงร่างที่ 1 ให้เป็นงานเขียนฉบับสมบูรณ์นั้น ผู้เขียนจำเป็นต้องมีการแก้ไขด้านภาษาทั้งด้านความถูกต้องของไวยากรณ์และการเลือกใช้คำ วัตถุประสงค์ของรูปแบบนี้มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถเขียนภาษาอังกฤษในระดับข้อความ (discourse) ได้ โดยข้อความนั้นสามารถสื่อความหมายได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ และเป็นข้อความที่ถูกต้องทั้งหลักการไวยากรณ์และหลักการเขียน นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาความสามารถในการใช้กระบวนการเขียนในการสร้างงานเขียนที่ดีได้ด้วย

7. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นทักษะปฏิบัติสำหรับครูวิชาชีพ

นวลจิตต์ ชาวศิริพิงศ์ (2545) เป็นผู้พัฒนารูปแบบนี้ขึ้น โดยอาศัยแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะปฏิบัติ 9 ประการ ซึ่งมีสาระโดยสรุปว่า การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะปฏิบัติที่ดีนั้น ผู้สอนควรจะเริ่มตั้งแต่วิเคราะห์งานที่จะให้ผู้เรียนทำ โดยแบ่งงานออกเป็น ส่วนย่อย ๆ และลำดับงานจากง่ายไปสู่ยาก แล้วให้ผู้เรียนได้ฝึกทำงานย่อย ๆ แต่ละส่วนให้ได้ แต่ก่อนที่จะลงมือทำงาน ควรให้ผู้เรียนมีความรู้ในงานถึงขั้นเข้าใจในงานนั้นเป็นอย่างดี รวมทั้งได้เรียนรู้ลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงานด้วย แล้วจึงให้ผู้เรียนฝึกทำงานด้วยตัวเองในสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับการทำงานจริง โดยจัดลำดับการเรียนรู้ตามลำดับตั้งแต่ง่ายไปยาก คือเริ่มจากการให้รับรู้งาน ปรับตัวให้พร้อม ลองทำโดยการเลียนแบบ ลองผิดลองถูก (ถ้าไม่เกิดอันตราย) แล้วจึงให้ฝึกทำเองและทำหลาย ๆ ครั้งจนกระทั่งชำนาญ สามารถทำได้เป็นอัตโนมัติ ขณะฝึกผู้เรียนควรได้รับข้อมูลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุงงานเป็นระยะ ๆ และผู้เรียนควรได้รับการประเมินทั้งทางด้านความถูกต้องของผลงาน ความชำนาญในงาน (ทักษะ) และลักษณะนิสัยในการทำงานด้วย วัตถุประสงค์

ของรูปแบบ นี้มุ่งพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานที่ทำและเกิดทักษะสามารถที่จะทำงานนั้น ได้อย่างชำนาญตามเกณฑ์ รวมทั้งมีเจตคติที่ดีและลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงานด้วย

สรุป จากการนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนที่กล่าวมา พบว่า แต่รูปแบบการเรียน การสอนนั้น นับได้ว่ามีความสมบูรณ์ที่สุด ผู้สอนสามารถเข้าใจทุกประเด็นที่เกี่ยวข้อง ทำให้ สามารถนำไปใช้ได้จริง โดยการฝึกฝนตนเองให้สามารถใช้รูปแบบการเรียนการสอนให้เกิดความ ชำนาญและเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

2.1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์ (2550) ได้ศึกษา การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ การจัดการความรู้ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอน ของนักศึกษาครู มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา สมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู 2) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการ ความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู และ 3) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการ เรียนการสอนแบบการจัดการความรู้ที่เสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู ผลการศึกษา พบว่า 1) ผลการศึกษาสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู ผู้วิจัยสรุปผลโดยการจำแนกตามกลุ่ม ตัวอย่าง ได้แก่ อาจารย์นิเทศ นักศึกษาครู และเปรียบเทียบผลการศึกษาระหว่างกลุ่ม ตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยจำแนกสภาพสมรรถนะการสอนออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านการเตรียมการสอน และการวาง แผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการวัดผลการ ประเมินผลการเรียนการสอน ผลการจำแนกสมรรถนะการสอนทั้ง 3 ด้าน พบว่า มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 2) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการ ความรู้ ซึ่งได้รับการประเมินความเหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญที่ระดับมากที่สุด รูปแบบนี้มีลักษณะเด่น คือ การบูรณาการการจัดการความรู้ กระบวนการกลุ่มและเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้ แนว สร้างสรรค์นิยม การนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินผลตามสภาพจริงและ 3) การนำ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ในรายวิชาการพัฒนาความเป็นครูวิชาชีพ จำนวน 60 คน กลุ่ม ทดลอง จำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุม 30 คน จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test พบว่า กลุ่ม ทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสมรรถนะการสอนสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 สมรรถนะด้านการเตรียมการสอนและการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการวัดผลการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลางส่วนผล การเปรียบเทียบความคิดเห็นอาจารย์นิเทศกับนักศึกษาครูเกี่ยวกับสมรรถนะการสอนของนักศึกษา ทั้ง 3 ด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และการนำรูปแบบไปทดสอบกับ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชรในรายวิชา การพัฒนาความเป็นครู

วิชาชีพ พบว่า กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสมรรถนะการสอนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิศวเนตร เจริญสุข (2552) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการแบบคุณ โทษและทางออก ที่ส่งเสริม ความสามารถในการตัดสินใจ ในวิชาคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการ แบบคุณ โทษและทางออก ที่ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจ ในวิชาคณิตศาสตร์ สำหรับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้และเปรียบเทียบ ความสามารถในการตัดสินใจ เรื่องความน่าจะเป็น ก่อนและหลังการใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนว โยนิโสมนสิการแบบคุณ โทษและทางออกที่ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจ ในวิชา คณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียน นวมินทราชูทิศ ทักษิณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการแบบคุณ โทษและ ทางออกที่ ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจ ในวิชาคณิตศาสตร์ จำนวน 4 แผน และแบบวัดความสามารถในการตัดสินใจ เรื่อง ความน่าจะเป็น ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการแบบคุณ โทษและทางออกที่ ส่งเสริมความสามารถ ในการตัดสินใจในวิชาคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 74.67/71.11 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความสามารถในการตัดสินใจ ในเรื่องความน่าจะเป็น หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนวโยนิโสมนสิการ แบบคุณ โทษและ ทางออกที่ ส่งเสริมความสามารถในการตัดสินใจในวิชาคณิตศาสตร์ สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ . 01

ธีรวดี ถังบุตร (2552) ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยใช้แผนผังทางปัญญา เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับองค์ประกอบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน 2) เพื่อสร้างและทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยใช้แผนผังทางปัญญา เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยใช้แผนผังทางปัญญา เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผลการศึกษา พบว่า 1) ผู้เชี่ยวชาญว่า องค์ประกอบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน ประกอบด้วย 12 องค์ประกอบได้แก่ เนื้อหา ระบบบริหารจัดการ รูปแบบการสื่อสาร การประเมินผล ผู้สอน ผู้เรียน ผู้อำนวยการความสะดวกใน

การเรียนรู้ วิธีการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน เครื่องมือและโปรแกรมประยุกต์ ชนิดของเครื่องมือในการสื่อสาร และโครงสร้างพื้นฐาน 2) กลุ่มตัวอย่างที่เรียนด้วยการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้แผนผังทางปัญญา มีคะแนนเฉลี่ยการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) รูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้แผนผังทางปัญญา เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วย 9 ชั้น การเรียนการสอนแบบผสมผสาน 2 รูปแบบ ได้แก่ การเรียนการสอนในห้องเรียน และการเรียนการสอนออนไลน์ ส่วนประกอบของการเรียนการสอนออนไลน์ 8 องค์ประกอบ แผนผังมโนทัศน์ แผนผังความคิด แผนผังก้างปลา และแผนผังงาน การสร้างแผนผังทางปัญญา 5 ชั้น และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 11 ชั้น

วิวรรณ จันทร์เทพย์ (2553) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม เพื่อพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการแบบสหวิทยาการ สำหรับครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้เป็นทีม 2) เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้เป็นทีม ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสาน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนใหญ่ คือ 1.1) การวิเคราะห์ 1.2) กระบวนการ 1.3) การประเมินผล 2) ผลการทดลองใช้รูปแบบการฝึกอบรมที่พัฒนาขึ้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ และคะแนนทักษะการออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่างมีการแสดงออกเกี่ยวกับการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมในระดับมาก และมีความเห็นว่า รูปแบบการฝึกอบรมมีความเหมาะสมในระดับมาก

สมัครสมร ภักดีเทวา (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช วิธีการดำเนินงานวิจัย ได้แก่ 1. ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับต้นแบบชิ้นงานด้วยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2. ศึกษาความต้องการเกี่ยวกับต้นแบบชิ้นงาน 3. พัฒนารอบแนวคิดของต้นแบบชิ้นงาน 4. สอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญ 5. ร่างต้นแบบชิ้นงาน 6. ทดสอบประสิทธิภาพและรับรองต้นแบบชิ้นงาน 7. ปรับปรุงต้นแบบชิ้นงาน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 9 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดจุดมการณ์ ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการในการเรียนการสอน ขั้นที่ 3 วิเคราะห์ผู้เรียน ขั้นที่ 4 วิเคราะห์บริบทและสภาพแวดล้อม ขั้นที่ 5 วิเคราะห์เนื้อหาและประสบการณ์ ขั้นที่ 6 การออกแบบการเรียนการสอน โดยวิธีการเรียนรู้ร่วมกันและการเรียนรู้แบบโครงการงาน ขั้นที่ 7 พัฒนาชุดการเรียนและกิจกรรมปฏิสัมพันธ์บนเว็บ ขั้นที่ 8 ดำเนินการเรียนการสอน และกิจกรรมสัมมนาปฏิสัมพันธ์บนเว็บ

ขั้นที่ 9 ประเมินการเรียน การสอน ผลการทดลองใช้รูปแบบการออกแบบการเรียนการสอน จากผู้เรียนกลุ่มทดลองทั้ง 70 คน ประสิทธิภาพของรูปแบบการออกแบบการเรียนการสอน มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อบทเรียน และกิจกรรม บนเว็บในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ปรียา สมพีช(2556) ได้วิจัยเรื่อง“การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยใช้กรณีศึกษาตามแนวโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาการคิดไตร่ตรองและการตัดสินใจเชิงจริยธรรม วิชาชีพล้อมวลชนสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการในการจัดการเรียนการสอนด้านจริยธรรม วิชาชีพล้อมวลชน ของสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ 2) สร้างรูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บ แบบผสมผสานด้วยกรณีศึกษาตามแนวโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาการคิดไตร่ตรองและการตัดสินใจ เชิงจริยธรรมวิชาชีพล้อมวลชน 3) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดไตร่ตรองและการตัดสินใจ เชิงจริยธรรมวิชาชีพล้อมวลชน ก่อนและหลังเรียน 4) ศึกษาพฤติกรรมการเรียนของกลุ่มตัวอย่าง และ 5) เพื่อนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บแบบผสมผสานด้วยกรณีศึกษาตามแนวโยนิโส มนสิการ เพื่อพัฒนาการคิดไตร่ตรองและการตัดสินใจเชิงจริยธรรม วิชาชีพล้อมวลชน สำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาความคิดเห็นในขั้นตอนที่ 1 มีอาจารย์ จำนวน 180 คน และนักศึกษาจำนวน 402 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 44 คน เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย ได้แก่ แบบวัดการคิดไตร่ตรองและ การตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพล้อมวลชน แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียน และแบบประเมิน ความพึงพอใจ ผลการวิจัย พบว่า 1. องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนฯ ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ผู้สอน 2) ผู้เรียน 3) เนื้อหา 4) กรณีศึกษา 5) วิธีคิดตามแบบโยนิโส มนสิการ 6) เทคโนโลยีการเรียนการสอน และ 7) การประเมินผล 2. ขั้นตอนของรูปแบบการเรียน การสอนฯ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมความพร้อม 2) ขั้นดำเนินการกิจกรรม การเรียนการสอนโดยใช้กรณีศึกษาตามแนวโยนิโสมนสิการมีขั้นตอนย่อย ดังนี้ 2.1) ขั้นทำความเข้าใจและระบุปัญหาเชิงจริยธรรม 2.2) ขั้นวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเชิงจริยธรรม 2.3) ขั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหาเชิงจริยธรรม 2.4) ขั้นตัดสินใจเชิงจริยธรรมในการแก้ปัญหา 2.5) ขั้น ไตร่ตรองสะท้อนคิด 2.6) ขั้นนำเสนอและประเมินผล และ 3) ขั้นการประเมินผล 3. ผลการ ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนฯ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนการคิด ไตร่ตรองและ การตัดสินใจ เชิงจริยธรรมวิชาชีพล้อมวลชนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ฐิติวัตส์ สุขป้อม(2557) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิต ที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้) เพื่อศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และ3) เพื่อประเมินประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ ประชากรการวิจัยได้แก่นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมจำนวน 11,863 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยในครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมจำนวน 468 คน ที่ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นจากประชากร ใช้ในการศึกษาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม กลุ่มที่ 2 เป็นนักศึกษาที่มีคะแนนคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้าน คุณธรรม จริยธรรมตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมาจำนวน 40 คนที่ได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายจากกลุ่ม ตัวอย่างกลุ่มที่ 1 แล้วสุ่มเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 20 คน กลุ่มทดลองได้รับการใช้รูปแบบ การเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี ส่วนกลุ่มควบคุมไม่ได้รับการใช้รูปแบบการเรียนการสอนใด ๆ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีการวิจัย ได้แก่ 1)แบบวัดคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม มีค่า ความเที่ยงทั้งฉบับเท่ากับ .901 และวิเคราะห์ความตรงเชิง โครงสร้างของแบบวัดด้วยการวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยัน 2) รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึง ประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม มีค่าดัชนีความสอดคล้อง อยู่ระหว่าง.60-1.00 3) แบบประเมินความพึง พอใจที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีมีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .60 - 1.00 และ 4) การวิเคราะห์เชิงคุณภาพเพื่อประเมินประสิทธิผลตัวแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีสำหรับกลุ่มทดลอง โดยวิธีโฟกัสกรุป

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับสูง ส่วนคุณลักษณะบัณฑิต ที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย และความกตัญญูทดแทนที่มี ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ส่วนความซื่อตรง ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์และด้านการมีจรรยาบรรณต่อวิชาชีพ มี ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้าน คุณธรรม จริยธรรม ประกอบด้วย การเรียนการสอน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ รักที่จะเรียนรู้(หลักฉันท์) มุ่งสู่ กระบวนการคิด(หลักโยนิโสมนติการ) มีมิตรคอยชี้แนะ(หลักกัลยาณมิตร) ฝึกแยกแยะปัญหา(หลักอริยสัจ4) พัฒนา

ความเป็นผู้นำ(หลักพรหมวิหาร4) และ ผสมผสานการประเมินผล(หลักวิมังสา) คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลองภายหลังได้รับการ ใ้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี และภายหลังการติดตามผลเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษากลุ่มทดลอง ภายหลังได้รับการ ใ้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธี และภายหลังการติดตามผลเพิ่มขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับ รูปแบบการเรียนการสอนใด ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เพื่อพบนอ พ่วงแพ (2557) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา 2) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา และ 3) ขยายผลการใ้รูปแบบการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวสอบก่อนหลัง (One Group Pretest – Posttest Design) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาวิชาชีพครูชั้นปีที่ 4 หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ภาคการศึกษาปลายปี การศึกษา 2556 จำนวน 39 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยรูปแบบการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู คู่มือการใ้รูปแบบการเรียนการสอน ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ แบบประเมินความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ แบบสังเกตและบันทึกพฤติกรรมจัดการเรียนรู้ แบบประเมินคุณลักษณะของครูสังคมศึกษาในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และแบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อการใ้รูปแบบการเรียนการสอน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1. รูปแบบการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา มีชื่อรูปแบบการเรียนการสอนว่า RLASA Model มี 4 องค์ประกอบ คือ หลักการวัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนการสอน และเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ กระบวนการจัดการเรียนการสอนมี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ขั้นทบทวนความรู้ (Reviewing of knowledge) ขั้นที่ 2 ขั้นเรียนรู้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา (Learning instructional

activities design of Social Studies) ชั้นที่ 3 ชั้นออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามธรรมชาติของสาระวิชาและกระบวนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา (Activities design based on nature of subjects matters and process of learning management of Social Studies) ชั้นที่ 4 ชั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Sharing of learning) และชั้นที่ 5 ชั้นประเมินผลงาน (Assessment of outcomes)

2. ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา พบว่า นักศึกษาวิชาชีพครูมีคะแนนผลการเรียนรู้ เรื่องการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาสูงขึ้นกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักศึกษาวิชาชีพครูมีพัฒนาการด้านความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับสูง มีคุณลักษณะของครูสังคมศึกษาในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ก่อนและหลังการทดลองใช้ รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลจากการขยายผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา พบว่า นักศึกษาวิชาชีพครูมีคะแนนผลการเรียนรู้ เรื่องการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษามีพัฒนาการสูงขึ้นในช่วงเวลาหลังเรียน และ คุณลักษณะของครูสังคมศึกษาในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ก่อนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ไพฑูรย์ กานต์ชัยลักษณ์ (2557) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนแก้ปัญหาพร้อมกันและเทคนิคซินเนคติกส์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู มีวัตถุประสงค์ของงานวิจัย 1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนแก้ปัญหาพร้อมกันและเทคนิคซินเนคติกส์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู 2. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนแก้ปัญหาพร้อมกันและเทคนิคซินเนคติกส์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเทคโนโลยีการศึกษา ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 1 ห้องเรียน รวมทั้งหมด 50 คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ระยะเวลาในการทดลอง 10 สัปดาห์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน สถิติทดสอบความสัมพันธ์โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ผลการศึกษาวิจัย พบว่า

1) รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนแก้ปัญหาพร้อมกันและเทคนิคซินเนคติกส์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ 1. กลุ่ม 2. ประเด็นปัญหางาน 3. โครงงาน ผลงาน หรือชิ้นงาน 4. เนื้อหาหรือแหล่งข้อมูล 5. เทคนิคซินเนคติกส์ 6. เครื่องมือสื่อสารและการทำงานร่วมกัน 7. ระบบบริหารจัดการเรียนออนไลน์ และ 8. การประเมินผล สำหรับขั้นตอนการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นตอนการเตรียมความพร้อมผู้เรียน 2. ขั้นค้นปัญหา (Problem Finding) 3. ขั้นตอนการค้นหาแนวคิดในการแก้ปัญหา (Idea Finding) 4. ขั้นตอนการค้นหาแนวทางการแก้ปัญหา (Solution Finding) 5. ขั้นตอนการหาการยอมรับ (Acceptance Finding)

2) ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนแก้ปัญหาพร้อมกันและเทคนิคซินเนคติกส์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู ผู้ที่เรียนด้วยรูปแบบฯ มีความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนแก้ปัญหาพร้อมกันและเทคนิคซินเนคติกส์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

4) ผลการประเมินรับรองรูปแบบของผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นว่าองค์ประกอบและขั้นตอนอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด

ธนภัทร จันท์เจริญ(2559) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทย ตามแนวคิดเอเอแอลซี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีความหมาย และการเรียนรู้ที่มีความสุขของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า

1. การสำรวจสภาพ ปัญหา ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ปัญหาคำจัดการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้แบบสอบถามครูผู้สอนภาษาไทย ในภาพรวม พบว่า สภาพการจัดการ เรียนรู้ครูปฏิบัติในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.26 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.05 ปัญหา การจัดการเรียนรู้ครูพบปัญหาในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.22 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.01 ข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ปัญหา การจัดการเรียนรู้ได้แก่ ครูควรเลือกใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่ ไม่ซับซ้อน คิดเป็นร้อยละ 25 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย คิดเป็นร้อยละ 28.13 เลือกใช้สื่อ การเรียนรู้ที่ทันสมัย คิดเป็นร้อยละ 31.25 และใช้เกณฑ์การประเมินที่สอดคล้องกับสภาพจริง คิดเป็นร้อยละ 34.38

2. รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ ของรูปแบบ 3) ขั้นตอนการเรียนการสอนซึ่งมี 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นที่ 1 ตรวจสอบและปรับมโน

ทัศน์ ชั้นที่ 2 จัดโครงสร้างความคิด ชั้นที่ 3 กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก ชั้นที่ 4 ประยุกต์กลวิธีการเรียนรู้ภาษา ชั้นที่ 5 พัฒนาการคิดเชื่อมโยง และ 4) การวัดและประเมินผล จากการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ การเรียนการสอนโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีความเหมาะสม ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.18 3. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น พบว่า 1) กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ การเรียนรู้ภาษาไทยอย่างมีความหมายหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ภาษาไทยอย่างมีความหมายหลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ภาษาไทยอย่างมีความหมาย สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 4) กลุ่มทดลองมีความสามารถในการเชื่อมโยงมโนทัศน์การเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 5) กลุ่มทดลองมี พฤติกรรมการเรียนรู้ อย่างมีความสุขในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.68 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.02 6) กลุ่มทดลองมีระดับความคิดเห็นการเรียนรู้อย่างมีความสุขสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 7) การเรียนรู้อย่างมีความหมายกับการเรียนรู้อย่างมีความสุขมีความสัมพันธ์เท่ากับ 0.81 และการเรียนรู้อย่างมีความสุขขึ้นอยู่กับการเรียนรู้อย่างมีความหมาย คิดเป็นร้อยละ 66

กันตภา สุธธินอาจ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการเรียน ด้วยการนำตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนมีองค์ประกอบดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน มี 4 ขั้นตอน คือ (1) เรียนรู้ ประสบการณ์ที่จำเป็น (2) ทบทวน และไตร่ตรอง (3) สร้างความคิดรวบยอด (4) ประยุกต์ใช้ตามสภาพจริง ซึ่งผู้เชี่ยวชาญประเมินองค์ประกอบของรูปแบบนี้ พบว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก สามารถนำไปใช้ได้ 4) การวัดและประเมินผลของรูปแบบการเรียนการสอน

2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการเรียนด้วยการนำตนเอง โดยมีผลการวิจัยดังนี้ 1) กลุ่มทดลอง มีผลสัมฤทธิ์ การเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) กลุ่มทดลอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) กลุ่มทดลอง มีคุณลักษณะที่ส่งเสริมการเรียนด้วยการนำตนเอง ด้านความมีวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเชื่อมั่น ภาพรวมอยู่ในระดับดี 4) กลุ่มทดลอง มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียน การสอนในระดับมากทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านบรรยากาศ ด้านกิจกรรมการเรียน และด้านประโยชน์ที่ได้รับ

สุดคณิง นฤพนธ์จิรกุล (2560) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษโดยใช้การเรียนรู้จากสถานการณ์เสมือนจริงเพื่อเสริมสร้างความสามารถ ทางภาษาอังกฤษและการรับรู้ความสามารถของตนเอง ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษโดยใช้การเรียนรู้จากสถานการณ์เสมือนจริงเกิดจากการผสมผสานแนวความคิดการเรียนรู้จากสถานการณ์เสมือนจริง การช่วยเสริมต่อการเรียนรู้และการปล่อยความรับผิดชอบทีละน้อยประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน 6 ขั้นตอน คือ ขั้นเข้าใจจุดประสงค์การเรียนรู้ ขั้นทบทวนตรวจสอบความรู้เดิม ขั้นเผชิญสถานการณ์เสมือนจริง ขั้นทำงานร่วมกัน ขั้นนำเสนอผลงานกลุ่ม และขั้นเรียนรู้ด้วยตนเอง และ (4) การวัดและประเมินผล 2) ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถภาษาอังกฤษหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระดับการรับรู้ความสามารถของตนเองด้านภาษาอังกฤษหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากทุกด้าน

Barak Rosenshine (1986 อ้างถึงในวัชรรา เล่าเรียนดี, 2555) ได้ทำการศึกษาวิจัย รวมทั้งสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และได้เสนอรูปแบบและหลักการในการสอน เพื่อพัฒนาความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง หลักการ รวมทั้งการพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ให้กับผู้เรียนในรายวิชาต่อไปนี้ คือ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การอ่าน ไวยากรณ์ หลักภาษา และสังคมศึกษา โดยเฉพาะในรายวิชาที่มีการจัดลำดับเนื้อหาสาระความรู้ตามขั้นตอน โดยที่โรเซนไชน์ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ครูส่วนใหญ่ใช้หลักการสอนในแบบที่เขาเสนอเป็นบางครั้ง (Explicit Teaching Model) แต่ครูที่มีประสิทธิภาพจะใช้กระบวนการสอน และหลักการสอนแบบ Explicit Teaching Model อย่างสม่ำเสมอ ซึ่งในการนำรูปแบบการสอนดังกล่าวไปใช้นั้น ครูต้องใช้ทั้งศิลปะ ความคิดสร้างสรรค์ และการคิดพิจารณา เพื่อการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ และมีประสิทธิผลกับนักเรียนที่มีความแตกต่างกันในหลายๆด้าน และความแตกต่างของรายวิชาต่าง ๆ มาประกอบการพิจารณาด้วย

Davies, B. and Ellison, L. (1997). ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาผ่านการเรียนรู้ รูปแบบของการปฏิบัติแบบร่วมมือสำหรับการฝึกหัดครู โดยการศึกษาผ่านการเรียนรู้เป็นรูปแบบในการปฏิบัติแบบร่วมมือที่มีความพิเศษที่จะใช้ในการพัฒนาครู ซึ่งเป็นการผสมผสานกันของการวางแผน (plan) การสอน (Teach) การทบทวน (Review) ที่พัฒนามาจากรูปแบบการศึกษาผ่านบทเรียน (Lesson Study) ของนักการศึกษาชาวญี่ปุ่น โดยมุ่งที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นหลักจากการใช้ทฤษฎีความหลากหลาย ในการศึกษาชี้ให้เห็นถึงวิธีการที่ช่วยเพิ่มความเข้าใจในโมโน

ทัศนทางการสอนของผู้เข้ารับการอบรมของการฝึกหัดครู และข้อค้นพบที่ได้จากการนำการศึกษาผ่านการเรียนรู้ไปใช้ในโปรแกรมการฝึกหัดครูของมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในประเทศอังกฤษที่ใช้ระยะเวลาถึง 2 ปี นั้นทำให้สรุปได้ว่า การศึกษาผ่านการเรียนรู้สามารถปฏิบัติและก่อให้เกิดประโยชน์ได้จริง ซึ่งวงจรแห่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สามารถช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมเข้าใจถึงการนำทฤษฎีความหลากหลายไปใช้และเป็นการเปิดโลกทัศน์ทางการสอนของพวกเขาอีกด้วย

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

2.2.1 แนวคิดแบบโยนิโสมนสิการ

โยนิโสมนสิการในทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2556) อธิบายความหมายของโยนิโสมนสิการ (Critical Reflection) ไว้ดังนี้ "ในระบบการศึกษาอบรมโยนิโสมนสิการ เป็นการฝึกใช้ความคิด ให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบรู้จักคิดวิเคราะห์ไม่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างตื้นผิวเผิน เป็นขั้นสำคัญในการสร้างปัญหาที่บริสุทธิ์ เป็นอิสระทำให้ทุกคนช่วยตนเองได้ และนำไปสู่จุดมุ่งหมายของพุทธธรรมอย่างถ่องแท้"

มีกิจกรรมหลายอย่างที่ คนทั่วไปมักจะเรียกว่า "การคิด" เช่นคนคนหนึ่งพยายามนึกถึงที่อยู่เก่าของตน เราก็อาจพูดว่าเขากำลังคิดถึงเลขบ้าน หรืออีกคนหนึ่งคิดว่าพรุ่งนี้เขาจะไปเล่นเทนนิส การคิดที่กล่าวมานี้ตรรกวิทยาไม่ถือว่าเป็น "การคิดด้วยเหตุผล" (reasoning) เพื่อการตัดสินใจ

สมมติว่าเรานัดเพื่อนคนหนึ่งว่าจะไปถึงบ้านของเขาในเวลาอีกหนึ่งชั่วโมง แต่เมื่อสำรวจดูว่าจะไปได้อย่างไร ก็พบว่าถ้าเดินไปจะต้องใช้เวลาประมาณชั่วโมงครึ่ง แต่ถ้าคอยอีก 15 นาทีแล้วไปรถประจำทางจะใช้เวลาประมาณ 30 นาที รวมเวลาโดยใช่ 45 นาที ถ้าจะไปโดยรถประจำทางทันเวลาที่นัดหมายกันได้ไว้ ดังนั้น จึงตัดสินใจใช้รถประจำทาง การตัดสินใจเช่นนี้เป็นการใช้เหตุผล

การคิดด้วยเหตุผลยังแบ่งออกเป็นหลายรูปแบบ เช่นการคิดโดยแยกประเภท (thinking by classification) การคิดโดยตัดประเด็น (thinking by elimination) การคิดแบบอุปนัย (inductive thinking) การคิดแบบนิรนัย (deductive thinking) และการคิดแบบไตร่ตรองหรือการคิดสะท้อน (reflective thinking) ทั้งหมดนี้เป็นการคิดตามแนวปรัชญาตะวันตก สำหรับการคิดแบบโยนิโสมนสิการเป็นการคิดตามแนวปรัชญาตะวันออก โดยอาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มีผู้กล่าวพาดพิงถึงการคิดแบบโยนิโสมนสิการหลายท่าน อาทิ สุชีพ ปุญญานุภาพ และพระราชวรมุนี (ประยูร ธรรมจิตโต) พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต)

โดยรูปศัพท์ โยนิโสมนสิการ ประกอบด้วยโยนิโส กับมนสิการ โยนิโส มาจาก โยนิ แปลว่า เหตุ ต้นเค้า แหล่งเกิด ปัญญาอุบาย วิธี ทาง ส่วนมนสิการ แปลว่า การทำในใจ การคิด คำนี้ถึง ไส้ใจ พิจารณา เมื่อรวมเข้าเป็นโยนิโสมนสิการ แปลสืบทอดกันมาว่า การทำในใจโดยแยกคาย...”

กล่าวอีกนัยหนึ่ง การทำในใจโดยแยกคายก็คือการคิดเป็น คือคิดถูกต้องตามความเป็นจริงอาศัยการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และคิดเชื่อมโยงตีความข้อมูลเพื่อนำไปใช้ต่อไป

การทำในใจโดยแยกคายนี้ความหมายอาจแยกเป็นลักษณะต่าง ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. อุบาย มนสิการ แปลว่า คิดพิจารณาโดยอุบาย คือคิดอย่างมีวิธีหรือคิดถูกวิธี หมายถึง ถูกวิธีที่จะเข้าถึงความจริง สอดคล้องเข้าแนวสัจจะทำให้หยั่งรู้สภาวะลักษณะและสามัญลักษณะของสิ่งทั้งหลาย

2. ปถมนสิการ แปลว่า คิดเป็นทาง หรือคิดถูกทาง คือคิด ได้ต่อเนื่องเป็นลำดับจัดลำดับได้หรือมีลำดับมีขั้นตอนเด่นไปเป็นแถว เป็นแนว หมายถึง ความคิดเป็นระเบียบตามแนวเหตุผล เป็นต้น ไม่ยุ่งเหยิงสับสน ไม่ไขว่ขวายเวียนติดพันประเดี้ยวเรื่องนี้ ที่นี้ เดี่ยวเตลิดออกไปเรื่องนั้นที่โน้น หรือกระโดดไปกระโดดมา ต่อเป็นขึ้นเป็นอันไม่ได้ ทั้งนี้รวมทั้งความสามารถที่จะชักชวนนึกคิดเข้าสู่แนวทางที่ถูกต้อง

3. การณมนสิการ แปลว่า คิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ คิดหาผล หรือคิดอย่างมีเหตุผล หมายถึง การคิดสืบค้นตามแนวความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยที่สืบทอดกัน พิจารณาสืบสาวหาสาเหตุให้เข้าใจถึงต้นเค้า หรือแหล่งที่มาซึ่งส่งผลต่อเนื่องมาตามลำดับ

4. อุปาทกมนสิการ แปลว่า คิดให้เกิดผล คือใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ถึงถึงการคิดอย่างมีเป้าหมาย ท่านหมายถึง การคิดพิจารณาที่ทำให้เกิดกุศลธรรม เช่น ปลูกเรือให้เกิดความเพียรการรู้จักคิดที่จะทำให้หายหวาดกลัวให้หายโกรธ การพิจารณาที่ทำให้มีสติ หรือทำให้จิตใจเข้มแข็งมั่นคง เป็นต้น ลักษณะต่าง ๆ ของความคิดที่กล่าวมาข้างต้นนั้นพอสรุปได้ว่า คิดถูกวิธี คิดมีระเบียบ คิดมีเหตุผล และคิดเป็นกุศล

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้นำเอาคำแปลเป็นภาษาอังกฤษมาลงไว้ให้พิจารณาด้วยดังนี้

"Proper mind-work; proper attention; systematic attention; reasoned attention; attentive consideration; reasoned consideration; considered attention; careful consideration; careful attention; ordered thinking; orderly reasoning; genetical reflection; critical reflection; analytical reflection."

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2556) ได้กล่าวว่า "ถ้ามองในแง่ของขอบเขต โยนิโสมนสิการ ก็นับความกว้าง ครอบคลุมตั้งแต่ความคิดในแนวทางของศีลธรรมการคิดตามหลัก ความดีงามและหลัก ความจริงต่าง ๆ ที่คนได้ศึกษาหรือรับการอบรมสั่งสอนมา มีความรู้ความเข้าใจ คืออยู่แล้ว เช่น คิดในทางที่จะเป็นมิตรคิดรัก คิดปรารถนาดีมีเมตตา คิดที่จะให้หรือช่วยเหลือเกื้อกูล คิดในทางที่จะเข้มแข็ง ทำการจริงจังไม่ย่อท้อ เป็นต้น ซึ่งไม่ต้องใช้ปัญญาลึกซึ้งอะไร ตลอดขึ้นไป จนถึงการคิดแยกแยะองค์ประกอบและสืบสาวหาสาเหตุปัจจัยที่ต้องใช้ ปัญญาละเอียดประณีต เนื่องด้วยโยนิโสมนสิการมีขอบเขตกว้างขวางอย่างนี้ ปกติชนทุกคนสามารถใช้โยนิโสมนสิการ ได้" "ถ้ามองในแง่หน้าที่ โยนิโสมนสิการก็คือ ความคิดที่สกัดวิชาค้นหา หรือการคิดเพื่อสกัดคัด หน้าวิชาและค้นหา"

ลักษณะของความคิดตามวิชาค้นหาเป็นดังต่อไปนี้

1. เมื่อวิชาเป็นตัวเด่น ความคิดมีลักษณะติดต้นทวนอยู่ที่แห่งหนึ่งตอนหนึ่งอย่างพร่า มัวขาดความ สัมพันธ์ไม่รู้ทางไป หรือไม่ก็พุ่งชนสับสนไม่เป็นระเบียบ ประุ่งแต่งอย่างไรเหตุผล เช่นภาพในความคิดของคนหวาดกลัว

2. เมื่อค้นหาเป็นตัวเด่น ความคิดมีลักษณะโน้มเอียงไปตามความยินดียินร้าย ความชอบใจไม่ชอบใจ หรือความติดใจขัดใจ คิดพันครุ่นอยู่กับสิ่งหรือเรื่องที่ชอบหรือชังนั้นและ ประุ่งแต่งความคิดไปตาม ความชอบความชังของตน อยากรู้ก็ตาม เมื่อพูดถึงลงไปอีกในด้านสภาวะ วิชาเป็นฐานก่อตัวของค้นหาและค้นหาเป็นตัว เสริมกำลังให้แก่วิชา ดังนั้น ถ้าจะกำจัดความ ชั่วร้ายให้สิ้นเชิงก็จะต้องกำจัดให้ถึงวิชา วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ในทัศนะของพระธรรม ปิฎก อธิบายได้ว่า วิธีโยนิโสมนสิการพอประมวลเป็นแบบใหญ่ได้ 10 วิธีดังต่อไปนี้

1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีนี้เป็นวิธีคิดตามหลักปฏิจจสมุปบาท เป็นแบบ พื้นฐาน โดยพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไขด้วยการค้นหาสาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ ส่งผล สืบทอดกันมา แนวปฏิบัติของวิธีนี้มีอยู่ 2 แนว คือ

ก. คิดแบบปัจจัยสัมพันธ์ โดยถือหลักว่า สิ่งทั้งหลายย่อมต้องอาศัยซึ่งกันและกันจึง เกิดขึ้นพร้อมกัน เช่น "เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เมื่อสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึง ไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ"

ข. คิดแบบสอบสวนหรือตั้งคำถาม เช่น อุปาทานมีเพราะอะไรเป็นปัจจัยสัมพันธ์ เมื่อคิดแบบโยนิโสมนสิการจึงรู้ได้ด้วยปัญญาว่า อุปาทานมีเพราะค้นหาเป็นปัจจัย ค้นหาเพราะ อะไรเป็นปัจจัย เมื่อคิดแบบโยนิโสมนสิการจึงรู้ด้วยปัญญาว่า ค้นหาเพราะเวทนาเป็นปัจจัย

2. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบหรือกระจายเนื้อหา เป็นการคิดที่มุ่งให้มองและรู้จักสิ่งทั้งหลายตามสถานะของมันเอง เป็นวิภังชวิธี หรือวิธีคิดแบบวิเคราะห์เป็นการคิดพิจารณาที่แยกแยะโดยถือเอานามรูปเป็นหลัก คือไม่มองสัตว์บุคคลตามสมมุติบัญญัติ ว่าเป็นเขาเป็นเรา เป็นนายนั้นนายนี้ แต่มองตามสถานะแยกออกไปว่าเป็นนามธรรมและรูปธรรม กำหนดส่วนประกอบทั้งหลายที่รวมกันอยู่แต่ละอย่างว่า อย่างนั้นเป็นรูป อย่างนี้เป็นนาม เมื่อแยกแยะออกไปแล้วก็มีแต่นามกับรูป หรือนามธรรมกับรูปธรรม ในเวลาที่พบเห็นสัตว์ และสิ่งต่าง ๆ ก็จะมองว่าเป็นเพียงกองแห่งนามธรรมและรูปธรรมเป็นกระแสความคิดที่คอยช่วย ด้านทานไม่ให้หลงไหลติดยึดสมมุติบัญญัติมากเกินไป ให้มองเห็นเป็นเพียงสภาวะว่างเปล่าจากความเป็นสัตว์เป็นคน พระธรรมปิฎกยกตัวอย่างการใช้ความคิดแนวนี้ ดังต่อไปนี้ "ท่าน ผู้มีอายุทั้งหลาย ช่องว่างอาศัยเครื่องไม้ เถารัดดินฉาบ และหญาคุมล้อมเข้าล้อมถึงความนับว่าเรือนฉันใด ช่องว่างอาศัยกระดูก เอ็น เนื้อ และหนัง แวดล้อมแล้วล้อมถึงความนับว่ารูปฉันนั้น ...เวทนา....สัญญา ....สังขาร...วิญญาณ...การคุมเข้า การประชุมกัน การประมวลเข้าด้วยกันแห่งอุปทานขั้น 5 เหล่านี้ เป็นอย่างนี้"

3. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ หรือวิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา หมายถึงการรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งทั้งหลาย เช่น มีการเกิด เปลี่ยนแปลงและดับสลายไปในที่สุด เป็นต้น เป็นการรู้เท่าทันว่าสิ่งทั้งหลายที่เป็นธรรมชาติย่อมเกิดจากเหตุปัจจัยและ ขึ้นต่อเหตุปัจจัยเช่นเดียวกัน วิธีคิดแบบนี้แบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่หนึ่ง คือ รู้เท่าทันและยอมรับความจริง

ขั้น ที่สอง คือ การคิดแก้ไขและทำการไปตามเหตุปัจจัย เป็นการปฏิบัติด้วยปัญญา กล่าวคือ เมื่อรู้และเข้าใจเหตุปัจจัยแล้วก็จัดการที่ด้วยเหตุปัจจัยนั้น

4. วิธีคิดแบบอริยสัจ หรือ คิดแบบแก้ปัญหาเป็นวิธีคิดที่สามารถขยายให้ครอบคลุมวิธีคิดแบบอื่น ๆ ได้ทั้งหมด มีวิธีคิด 2 วิธี คือ

4.1 วิธีคิดตามเหตุผล เป็นการสืบสาวจากผลไปหาเหตุแล้วแก้ไขที่เหตุ นั้นตามปกติจะจัดเป็น 2 คู่ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คู่ที่ 1 ทุกข์เป็นผล เป็นตัวปัญหาเป็นสภาวะการณ์ที่ไม่ต้องการสมุทัยเป็นเหตุ เป็นที่มาของปัญหา เป็นจุดที่ต้องการแก้ไข

คู่ที่ 2 นิโรธเป็นผล เป็นภาวะสิ้นปัญหาเป็นจุดหมายที่ต้องการจะเข้าถึงมรรคเป็นเหตุเป็นข้อ ปฏิบัติที่ต้องการกระทำใน การแก้ไขสาเหตุ เพื่อบรรลุจุดหมาย คือ ภาวะสิ้นปัญหาอันได้แก่ความดับทุกข์

4.2 วิธีคิดที่ตรงจุดตรงเรื่อง เป็นการคิดอย่างตรงไปตรงมา นำเอาสิ่งหรือเรื่องที่ต้องเกี่ยวข้องกับมาใช้ในการแก้ปัญหา ไม่นำสิ่งหรือเรื่องที่ใช้ปฏิบัติไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้อง กล่าว โดยสรุปหลักการหรือสาระสำคัญของวิธีคิดแบบอริยสังข์ก็คือการเริ่มต้นจากปัญหา หรือความทุกข์ที่ประสบ โดยกำหนดและทำความเข้าใจว่าปัญหาคือความทุกข์นั้น ให้ชัดเจนแล้วสืบค้นหา สาเหตุเพื่อเตรียมแก้ไข ในเวลาเดียวกันกำหนดเป้าหมายของตนให้แน่ชัดว่าคืออะไร จะเป็นไปได้หรือไม่ และเป็นไปได้อย่างไร แล้วคิดวางวิธีปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหา ให้สอดคล้องกับการที่จะบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้นั้น ในการคิดตามวิธีนี้ จะต้องตระหนักถึงกิจหรือหน้าที่อันพึงปฏิบัติต่ออริยสังข์แต่ละข้ออย่างถูกต้องด้วย

5. วิธีคิดแบบบรรลธรรมสัมพันธ์ เป็นวิธีคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย คือพิจารณาให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างธรรม (หลักการ) กับบรรล (ความมุ่งหมาย) คำว่าหลักการในที่นี้ หมายถึง หลักความจริง หลักความดีงาม หลักการปฏิบัติ หรือหลักที่จะนำไปใช้ปฏิบัติ รวมทั้งหลักคำสอนที่จะให้ประพฤติปฏิบัติและการ ทำการ ได้ถูกต้อง ส่วนความมุ่งหมายก็หมายถึงจุดหมายหรือประโยชน์ที่ต้องการ หรือสาระที่พึงประสงค์ ความเข้าใจถูกต้องในเรื่องหลักการและความมุ่งหมายจะนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้อง การปฏิบัติที่ถูกต้องนี้สำคัญมาก อาจกล่าวได้ว่า เป็นตัวตัดสินว่าการกระทำนั้น ๆ จะสำเร็จผล บรรลุดมมุ่งหมายได้หรือไม่

6. วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก วิธีคิดแบบนี้เป็นการคิดที่ใช้หลักว่าจะต้องพิจารณาปัญหาให้ครบทุกด้าน ได้แก่ ด้านดี (อัสสาทะ) ด้านเสีย (อทินนะ) ต่อจากนั้นจึงหาทางออก (นิสสรหะ) หรือทางแก้ปัญหา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2556) กล่าวว่า การคิดแบบนี้มีลักษณะ 2 ประการคือ

6.1 การที่จะใช้ชื่อว่ามองเห็นตามเป็นจริงนั้น จะต้องมองเห็นทั้งด้านดีและด้านเสีย หรือทั้งคุณและโทษของสิ่งนั้น ๆ ไม่ใช่มองเพียงด้านหนึ่งด้านใดด้านเดียว

6.2 เมื่อจะแก้ปัญหาหรือลงมือปฏิบัติจะต้องมองเห็นจุดหมายหรือทางออกนอกเหนือจากการที่รู้คุณและโทษของสิ่งนั้น ๆ การคิดหาทางออกด้วยวิธีการดังกล่าวต้องพิจารณาไปพร้อม ๆ กับการพิจารณาผลดีผลเสียจะทำให้หาทางออกได้ดีที่สุดและปฏิบัติได้ถูกต้องที่สุด

7. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม วิธีคิดแบบนี้ใช้กันมากในชีวิตประจำวันเพราะเกี่ยวข้องกับการบริโภคใช้สอย ปัจจัย 4 คำว่าคุณค่าแท้หมายถึงประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายในแง่ที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรงหรือที่มนุษย์นำมาใช้แก้ปัญหาของตนเพื่อความดีงาม ความดำรงอยู่ด้วยดีของชีวิตหรือเพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนและของผู้อื่น คุณค่านี้อาศัยปัญญาเป็นเครื่องตีค่าหรือวัดราคาจะเรียกว่าคุณค่าที่สนอง ปัญญาก็ได้ เช่น คุณค่าของอาหารอยู่ที่ประโยชน์ของมัน

สำหรับหล่อเลี้ยงร่างกายให้ดำรงชีวิต อยู่ได้ มีสุขภาพดี เป็นอยู่อย่างผาสุก มีกำลังเกื้อกูลแก่การบำเพ็ญกิจหน้าที่ เป็นต้น ส่วนคุณค่าที่เขยมนั้นหมายถึง ประโยชน์ในแง่การปรนเปรอ การเสพเสวย เวทนา อาศัยค้นหาเป็นเครื่องวัดคุณค่าหรือวัดราคา จะเรียกว่าคุณค่าตอบสนองค้นหาก็ได้ เช่น อาหารที่มีคุณค่าที่ความเอร็ดอร่อย เสริมความสนุกสนานเป็นเครื่องแสดงฐานะความหรูหรา เป็นต้น วิธีคิดแบบคุณค่า แทนนอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริงแล้ว ยังเกื้อกูลแก่ความจริงของงามของกุศลธรรม เช่น ความมีสติ เป็นต้น ต่างจากคุณค่าที่พอกเสริมด้วยค้นหา ซึ่งไม่มีใครเกื้อกูลแก่ชีวิต ทำให้กุศลธรรม เช่น ความโลภ ความมัวเมา ความริษยา มานะ ทิฎฐิ เจริญขึ้นอย่างไม่ มีขอบเขต

8. วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม เป็นวิธีคิดที่ส่งเสริมชักนำไปในทางที่ดีงามและเป็นประโยชน์ เป็นการขัดเกลาและบรรเทาปัญหา พระธรรมปิฎกอธิบายว่าในเหตุการณ์หรือประสบการณ์เดียวกัน คนหนึ่งอาจคิดปรุงแต่งไปในทางดีงาม เป็นประโยชน์ อีกคนหนึ่งอาจปรุงแต่งไปในทางดีงาม เป็นประโยชน์ อีกคนหนึ่งอาจปรุงแต่งไปในทางไม่ดีไม่งามเป็นโทษ ทั้งนี้เนื่องมาจากการฝึกฝนอบรมและประสบการณ์ที่ได้สะสมมา นอกจากนี้แม้แต่บุคคลเดียวกัน มองของอย่างเดียวกันหรือมีประสบการณ์เดียวกัน แต่ต่างขณะ ต่างเวลา ก็อาจคิดแตกต่างออกไปครั้งละอย่างได้ คราวหนึ่งร้าย คราวหนึ่งดี ทั้งนี้โดยเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรมหรือโยนิโสมนสิการแบบเร้ากุศลในที่นี้ จึงมีความสำคัญในแง่ที่ทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่ดีงามเป็นประโยชน์ใน ขณะนั้น ๆ และในแง่ที่ช่วยแก้ไขนิสัยเคยชินร้ายๆ ของจิตที่ได้สะสมไว้แต่เดิมพร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ที่ดีงามให้แก่ จิตไปในเวลาเดียวกัน

ในกรณีที่ความคิดอกุศลเกิดขึ้นแล้ว พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2556) ได้ยกตัวอย่างในวิตักกัตถฐานสูตรว่า พระพุทธเจ้าทรงแนะนำหลักทั่วไปในการแก้ความคิดอกุศลไว้เป็น 5 ขั้นคือ

8.1 คิดนึกใส่ใจเรื่องอื่นที่ดีงามเป็นกุศล เช่น นึกถึงเรื่องที่ทำให้เกิดเมตตา แทนเรื่องที่ทำให้เกิดโทสะ เป็นต้น ถ้ายังไม่หาย

8.2 พึงพิจารณาโทษของความคิดที่เป็นอกุศลเหล่านั้นว่า ไม่ดีไม่งาม ก่อผลร้ายนำความทุกข์อย่างไรมาให้ ถ้ายังไม่หาย

8.3 พึงใช้วิธีต่อไปคือ ไม่คิดถึง ไม่ใส่ใจในความชั่วร้ายที่เป็นอกุศลนั้นเลย ถ้ายังไม่หาย

8.4 พิจารณาสังขารสัจฐานของความคิดเหล่านั้น ว่าความคิดนั้นเป็นอย่างไร เกิดจากเหตุปัจจัยอะไร ถ้ายังไม่หาย

8.5 พิจารณาเห็น อาถรรพณ์คุณพหุตาณ อธิษฐานจิตคือตั้งใจแน่วแน่เด็ดเดี่ยว ข่มใจระงับความคิดนั้นเสีย

9. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน วิธีคิดแบบนี้บางทีเรียกว่า วิธีคิดแบบมีปัจจุบันธรรมเป็นอารมณ์ และมีข้อที่ต้องทำความเข้าใจเป็นพิเศษคือ การที่มีผู้เข้าใจผิดเกี่ยวกับความหมายของการเป็นอยู่ในปัจจุบัน หรือมีปัจจุบันธรรมเป็นอารมณ์

ความคิดที่เป็นอยู่ในปัจจุบันหมายถึง การคิดในแนวทางของความรู้ หรือคิดด้วยอำนาจปัญญา การคิดแบบนี้ถือว่า ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เป็นอยู่ในขณะนี้ หรือเป็นเรื่องที่ล่วงไปแล้ว หรือเป็นเรื่องของกาลภายหน้า ก็จัดเข้าไปเป็นการปัจจุบันทั้งสิ้น

ความคิดถึงอดีตและอนาคต ตามแนวทางของปัญญาที่เป็นเรื่องของกิจในปัจจุบันจะช่วยให้เกิดประโยชน์ในทาง ปฏิบัติ ช่วยให้การปฏิบัติในปัจจุบันถูกต้องได้ผลดียิ่งขึ้น และสนับสนุนให้มีการเตรียมวางแผนล่วงหน้า นับว่าเป็นวิธีคิดที่มีประโยชน์มาก

10. วิธีคิดแบบวิเศษวาท มาจาก วิเศษวาท วิเศษแปลว่าแยกแยะ จำแนกหรือแจกแจง ไกล่เคียงคำที่ใช้ในปัจจุบันว่าวิเคราะห์ วาท แปลว่า การกล่าว การพูด การแสดงคำสอน วิเศษวาท จึงแปลว่า การพูด จำแนก พูดแยกแยะหรือแสดงคำสอนแบบวิเคราะห์ ลักษณะสำคัญของการคิด และการพูดแบบนี้คือ การมองและแสดงความจริงโดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละแง่และด้านครบทุกแง่ทุกด้าน วิธีคิดแบบนี้สามารถจำแนกออกเป็นลักษณะต่าง ๆ ได้ดังนี้

10.1 จำแนกด้วยแง่ความจริง แบ่งซอยออกเป็น 2 อย่าง คือจำแนกตามแง่ด้านต่าง ๆ ตามที่เป็นจริงของสิ่งนั้น ๆ โดยมองที่ละด้านอย่างหนึ่ง และจำแนกโดยมองหรือแสดงความจริงของสิ่งนั้น ๆ ให้ครบทุกแง่ทุกด้านอีกอย่างหนึ่ง

10.2 จำแนกส่วนประกอบ คือวิเคราะห์แยกแยะองค์ประกอบของสิ่งนั้น ๆ เพื่อให้รู้เท่าทันภาวะของสิ่งนั้น ๆ เป็นการคิดในแง่เดียวกันกับการคิดวิธีที่สอง (วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ) ที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น

10.3 จำแนกโดยลำดับขณะ คือแยกแยะวิเคราะห์ปรากฏการณ์ตามลำดับความสืบทอดแห่งเหตุปัจจัย ซอยออกไปเป็นแต่ละขณะๆ ให้มองเห็นตัวเหตุปัจจัยที่แท้จริง ตัวอย่างเช่น เมื่อโจรขึ้นบ้านและฆ่าคนตายเพราะความโลภ คำพูดนี้ใช้ได้เพียงเป็นสำนวนพูดให้เข้าใจกันง่ายแต่เมื่อวิเคราะห์ทางด้านกระบวนการที่เป็นไปภายในจิตอย่างแท้จริง จะพบว่าความโลภเป็นเหตุของการฆ่าไม่ได้ โทสะต่างหากที่เป็นเหตุของการฆ่า ดังนี้ เป็นต้น

10.4 จำแนกโดยความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย คือสืบสาวว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงนั้น จะเกิดขึ้นหรือดับลงก็ด้วยเหตุปัจจัย เป็นวิธีคิดที่ตรงกับวิธีที่ 1 ที่กล่าวแล้วข้างต้น ความคิดแบบ จำแนกโดยสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยช่วยให้มองเห็นความจริงนั้น และตามแนวคิดนี้พระพุทธเจ้าจึง ทรงแสดงพระธรรมอย่างที่เราเรียกว่าเป็นกลาง คือไม่กล่าวว่า สิ่งนี้มี หรือสิ่งนี้ไม่มี แต่ทรงกล่าวว่า เพราะสิ่งนี้มี สิ่งนี้ไม่มี เพราะสิ่งนี้ไม่มีสิ่งนี้จึงไม่มีการแสดงความจริงอย่างนี้ นอกจากนี้จะเรียกว่าอ หัพปัจจัยตาหรือ ปฏิจัสมุปบาทแล้ว ยังเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมนธรรมเทศนา หรือเรียกสั้นๆ ว่า วิธีคิดแบบมัชฌิมนธรรม

10.5 จำแนกโดยเงื่อนไข คือมองความจริงโดยพิจารณาเงื่อนไขประกอบด้วย เช่น ถ้ามีผู้กล่าวว่า บุคคลนี้ควรคบหรือไม่ หรือถิ่นสถานนี้ควรเกี่ยวข้องกับหรือไม่ ถ้าพระภิกษุเป็น ผู้ตอบว่า ถ้าคบแล้วหรือเข้าไปเกี่ยวข้องกับแล้วกุศลธรรมเจริญ กุศลธรรมเสื่อมก็ไม่ควรคบ ไม่ควร เกี่ยวข้อง แต่ถ้าอกุศลเสื่อม กุศลธรรมเจริญจึงควรคบควรเกี่ยวข้อง

ถ้าถามในแง่ การศึกษาว่า ควรปล่อยให้เด็กพบเห็นสิ่งต่าง ๆ ในสังคมอย่าง อิสระเสรีหรือไม่ ถ้าจะตอบก็ต้องวินิจฉัยโดยพิจารณาเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น เด็กมีความพร้อมหรือไม่ ประสบการณ์เดิมเป็นอย่างไร เด็กรู้จักใช้โยนิโสมนสิการ โดยปกติหรือไม่ มีบุคคลหรืออุปกรณ์คอย ช่วยเหลือหรือไม่ สิ่งหรือเรื่องที่เด็กจะได้พบเห็นในประสบการณ์นั้น มีผลกระทบรุนแรงเพียงใด ดังนี้ เป็นต้น

10.6 จำแนกโดยวิภาษวาท คือใช้วิภาษวาทในรูปการตอบปัญหาในบรรดาวิธีตอบ ปัญหา 4 วิธี ซึ่งมีชื่อเฉพาะว่า วิภาษพยากรณ์ วิธีตอบปัญหาทั้ง 4 วิธีนั้น คือ

- ก. เอกังสพยากรณ์ การตอบแง่เดียว
- ข. วิภาษพยากรณ์ การแยกแยะตอบ
- ค. ปฏิปุจฉาพยากรณ์ การตอบโดยย้อนถาม
- ง. ฐปนระ การยั้งหรือหยุด พบปัญหาเสีย ไม่ตอบ

(1) เอกังสพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ควรตอบเด็ดขาด เช่น ถามว่าสิ่งที่ไม่เที่ยง ได้แก่ จักขุไซ้ไหม? พึงตอบได้ที่เดียวแน่นอนลงไปว่า ใช่

(2) วิภาษพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ควรแยกแยะหรือจำแนกตอบเช่น ถามว่า สิ่งที่ได้มาไม่เที่ยงได้แก่จักขุไซ้ไหม? พึงแยกแยะตอบว่า ไม่เฉพาะแต่จักขุเท่านั้น แม้โสตะ ฆานะ เป็นต้น ก็ไม่เที่ยง

(3) ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ควรตอบโดยย้อนถามเช่น จักขุฉัน ไคโสตะก็ฉันนั้น โสตะฉัน ไคจักขุก็ฉันนั้น ไช้ไหม? พึงย้อนถามว่า มุ่งความหมายในแง่ใด ถ้าถาม โดยหมายถึงแง่ใช้ดูหรือเห็นก็ไม่ใช่ แต่ถ้ามุ่งความหมายในแง่ที่ว่าไม่เที่ยง ก็ใช่

(4) รูปนียบปัญหา ปัญหาที่ฟังยับยั้งหรือพับเสียไม่ควรตอบ เช่นถามว่า ชีวะกับสรีระคือสิ่งเดียวกันใช่ไหม? ฟังยับยั้งเสีย ไม่ต้องตอบ

สรุปได้ว่า วิธีคิดที่เป็นแบบโยนิโสมนสิการทั้ง 10 วิธีนี้ มีขั้นตอนการทำงานที่แบ่งออกได้เป็นสองช่วง คือช่วงรับรู้อารมณ์ หรือประสบการณ์จากภายนอกและช่วงคิดค้น พิจารณาอารมณ์หรือเรื่องราวที่เก็บเข้ามาภายในแล้ว วิธีคิดทั้ง 10 วิธีนี้ ต่างก็อาศัยกันและกัน รับกันและสัมพันธ์กัน ดังนั้นวิธีการศึกษา เจริญสถานการณ์และแก้ปัญหาชีวิตจึงต้องบูรณาการความคิดเหล่านี้ รู้จักเลือกรูปแบบวิธีคิดมาผสมกลมกลืนกัน เพื่อนำไปสู่การสร้างแนวปฏิบัติอย่างถูกต้องตรงกับความจริงในทางสายกลาง

ตารางที่ 2.1 จำแนกวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ	แนวทักษะการคิดที่บ่งชี้
1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย	-การค้นหาสาเหตุ -หาปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา -คิดแบบสืบสวนหรือตั้งคำถาม
2. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ	-จำแนก, แจกแจง, แยกแยะ, จัดประเภทหมวดหมู่, วิเคราะห์
3. วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์	-การคิดอย่างเท่าทัน และยอมรับความจริง -การปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายโดยสอดคล้องกับความจริงของธรรมชาติ -แก้ไปตรงเหตุและปัจจัยด้วยสติ
4. วิธีคิดแบบอริยสัจ	- คิดตามเหตุและผล -คิดผลไปหาผล - คิดตรงจุด ตรงเรื่อง ตรงไปตรงมา - การแก้ปัญหาของชีวิต

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

วิธีคิดแบบโยนิโสมนติการ	แนวทักษะการคิดที่บ่งชี้
5. คิดแบบอรรถสัมพันธ์	<p>การคิดพิจารณาให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างธรรมกับอรรถ(หลักการ-ความมุ่งหมาย)</p> <p>ทางธรรมประกอบด้วย หลักความจริง หลักความดีงาม หลักปฏิบัติ</p> <p>หลักการนำไปใช้ปฏิบัติทางอรรถ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ ตระหนักในจุดหมาย ขอบเขตแห่งคุณค่า ของ หลักธรรม การฝึกหัดอบรมตน</p>
6. วิธีคิดแบบคุณ โทษและทางออก	<ul style="list-style-type: none"> - มีการมองสิ่งทั้งหลาย ตามที่เป็นจริงทุกแง่มุม - มองทั้งแง่ดี แง่เสีย คุณและโทษ - หาทางออกเพื่อแก้ปัญหา
7. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้ คุณค่าเทียม	<ul style="list-style-type: none"> - การพิจารณาโดยใช้ปัญญา ไตรตรอง - การรู้จักเลือกเสพคุณค่าที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต - การรู้จักแยกแยะ กุศลธรรมและอกุศลธรรม
8. คิดแบบปลุกเร้าคุณธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - การสกัดกั้น บรรเทา และการขัดเกลาตัดมหา - เหตุการณ์เดียวกันแต่มองเห็นนึกคิดปรุงแต่งคนละอย่าง (ดี ไม่ดี) - ชักนำความคิดให้เดินไปในทางที่ดี และเป็นประโยชน์ - คิดถูกวิธีเกิดกุศลธรรม - การคิดต้นตัวเราใจ ไม่ประมาท มีสติ รู้สำนึก รู้เท่าทันตามความเป็นจริง - คิดปรุงแต่ง เพิ่มเติมในทางที่ดีงาม

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ	แนวทักษะการคิดที่บ่งชี้
9. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> -การใช้ความคิดและเนื้อหาของความคิดที่สตรึงตรึงกำหนดอยู่ - ฝึกรอบรมจิตใจให้เกี่ยวข้องกับรับรู้ในภารกิจที่กำลังกระทำอยู่ในปัจจุบัน - การบังคับจิตใจไม่ให้พุ่งชนไปตามอารมณ์และค้นหา - การไม่หวั่นไหวไปตามอำนาจกิเลส - การวิเคราะห์อดีตโดยใช้สติปัญญา คิดตระเตรียมวางแผนกิจการไว้ล่วงหน้า เชื่อมโยงกับหน้าที่ในปัจจุบัน
10. การคิดแบบวิภาษวาท	<ul style="list-style-type: none"> - การเชื่อมโยงวิธีคิดกับการพูด - การมอง การแสดงความจริง โดยแยกแยะให้เห็นแต่ละแง่แต่ละด้านทุกแง่ทุกมุม - แยกแยะ วิเคราะห์ปรากฏการณ์ตามลำดับ - การชอยออกไปเป็นแต่ละขณะให้มองเห็นตัวเหตุปัจจัย ที่แท้จริง - การรู้จักแยกแยะกุศลธรรมและอกุศลธรรม

จากวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการทั้ง 10 วิธีข้างต้นนั้น พบว่า แต่ละวิธีมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงและส่งเสริมกันและกัน ดังนั้น หากจะเลือกนำมาใช้พัฒนาความสามารถ ในการคิดของนักเรียน ก็ไม่จำเป็นต้องใช้ทั้ง 10 วิธี ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต, 2549:72) กล่าวไว้ว่า การศึกษาโดยเฉพาะ ที่จัดกันเป็นระบบ อาจพัฒนาวิธีเรียนวิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน ที่จะส่งเสริมกระตุ้นเร้าให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนใช้โยนิโสมนสิการแบบพื้นฐาน คือวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย และวิธีคิดแบบแยกแยะ ส่วนประกอบ เมื่อมีเหตุที่ต้องพิจารณา ก็โยงวิธีคิดสองแบบนี้เข้าไปเชื่อมกับวิธีคิดสามัญลักษณะ และวิธีคิดแบบแก้ปัญหานั้น วิธีคิดแบบอื่น ๆ ก็จะเข้ามาสนองรับใช้บุคคลที่มีโยนิโสมนสิการนั้นตามช่วงจังหวะ ที่เหมาะสม แล้วความเป็นคนมี โยนิโสมนสิการหรือรู้จักใช้โยนิโสมนสิการ ก็จะเกิดตามมาเอง ซึ่งสอดคล้องกับ วัลณิกา ฉลากบาง (2548:

19) ที่กล่าวว่า วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการเป็นวิธีที่มีความลึกซึ้ง เพื่อมุ่งขจัดกิเลส ซึ่งยากเกินกว่าที่เด็กวัยรุ่น จะเข้าใจและปรับมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้น การฝึกให้คิดแบบโยนิโสมนสิการจึงไม่จำเป็นต้องใช้ทั้ง 10 วิธีและได้เสนอวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ไว้ 5 วิธี นำมาสร้าง เป็นวิธีคิด 6 ชั้น ประกอบด้วย วิธีคิดแบบแก้ปัญหา วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบคุณค่าแก่คุณค่าเทียม และวิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก มาจัดลำดับให้สัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน โดยใช้วิธีคิดแบบแก้ปัญหาเป็นวิธีหลัก และวิธีคิดแบบอื่น ๆ เป็นส่วนที่สนับสนุนส่งเสริม เพื่อให้ได้กระบวนการคิด หรือวิธีคิดที่เหมาะสม กับการพัฒนาความสามารถในการคิดของนักเรียน

นอกจากนี้ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2546:670) ที่ได้กล่าวสรุปวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการทั้ง 10 วิธีไว้ 4 ประการ ได้แก่ 1). อุบายมนสิการ คือคิดอย่างมีวิธี หรือคิดถูกวิธี หมายถึงคิดถูกวิธีที่จะให้เข้าถึงความจริง 2). ปถมนสิการ คือ คิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับ จัดลำดับได้ หรือมีลำดับมีขั้นตอนอย่างมีระเบียบ ไม่ยุ่งเหยิงสับสน 3). การณมนสิการ คือคิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ คิดตามเหตุผล หรือคิดอย่างมีเหตุผล และ 4). อุปปทมนสิการ คือคิดให้เกิดผล หรือมีเป้าหมาย คิดปลูกเร้าให้เกิดความเพียร

สรุปว่า วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือการคิดที่ถูกต้อง มีลำดับขั้นตอนการคิดที่มีระเบียบมีแบบแผนการคิดที่ชัดเจน มีเหตุมีผลและเป็นการคิดที่ก่อให้เกิดประโยชน์ ผู้วิจัยได้ปรับวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักการคิดทั้ง 4 แต่ในการวิจัยในครั้งนี้ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หมายถึง การสอนตามหลักการคิด 4 ประการ ได้แก่ 1. คิดถูกวิธี คือคิดมีจุดหมาย 2. คิดเป็นขั้นตอน คือคิดอย่างเป็นลำดับขั้น 3. คิดมีเหตุผล คือคิดถึงเงื่อนไขจำเป็น และ 4. คิดให้เกิดประโยชน์ คือคิดให้ได้ผลดี และในแต่ละขั้นตอนผู้วิจัยได้กำหนดข่าว ซึ่งกำลังเป็นที่สนใจ ของสังคมขึ้นมาเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก

2.2.2 แนวคิดและ ทฤษฎี ที่เกี่ยวกับการคิดแบบคุณ โทษและทางออก

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2546, น. 689-693) ได้กล่าวว่า วิธีคิดแบบคุณ โทษและทางออก หรือพิจารณาให้เห็นครบทั้งด้านคุณ โทษ และทางออก เป็นการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ซึ่งเน้นการยอมรับความจริง ตามที่สิ่งนั้น ๆ เป็นอยู่ทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดี ด้านเสีย และเป็นวิธีคิด ที่ต่อเนื่องกับการปฏิบัติ เช่นบอกว่า ก่อนจะแก้ปัญหาจะต้องเข้าใจปัญหาให้ชัดเจน และรู้ที่ไปให้เสียก่อน หรือก่อนจะละจากสิ่งหนึ่งไปหาอีกสิ่งหนึ่ง ต้องรู้จักทั้งสองฝ่ายดีพอจะให้เห็นได้ ว่าการละ และ ไปหา นั้นหรือการทิ้งอย่างหนึ่งไปเอาอีกอย่างหนึ่งนี้ เป็นการกระทำที่รอบคอบ สมควรและดีจริง อัสสาทะ แปลว่า ส่วนดี ส่วนอร่อย ส่วนหวานชื่น คุณค่า ข้อที่น่าพึงใจ อาทีนวะ หรืออาทีนพ แปลว่า ส่วนเสียข้อเสีย ช้องเสียโทษ ข้อบกพร่อง

นิสสรณะ แปลว่าทางออก ทางรอด ภาวะหลุดรอดปลอดภัย หรือสลัดออกได้ ภาวะที่ปลอดภัยหรือปราศจากปัญหา มีความสมบูรณ์ในตัว ดึงมาจริง โดย ไม่ต้องขึ้นต่อ ข้อดีข้อเสียของสิ่งที่เป็นปัญหา

การคิดแบบคุณโทษและทางออก มี 2 ลักษณะ ที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง คือ

1. การที่เชื่อว่ามองเห็นตามที่เป็นจริงนั้น จะต้องมองเห็นทั้งด้านดี ด้านเสีย หรือทั้งคุณและโทษ ของสิ่งนั้น ๆ ไม่ใช่มองแต่ด้านดีหรือคุณอย่างเดียว และไม่ใช้เห็นแต่โทษหรือ ด้านเสียอย่างเดียว เช่น ที่เชื่อว่ามองเห็นตามเป็นจริง คือรู้ทั้งคุณและโทษของกาม คำว่า “กาม” เน้นว่าไม่ พึงเข้าใจความหมายของกามแบบแคบทั่วไปในภาษาไทย แต่หมายถึง ความต้องการความใคร่ (ในการศึกษา) ความปรารถนา ความประสงค์ก็ได้

2. เมื่อจะแก้ปัญหา ปฏิบัติ หรือดำเนินมรรควิธีออกไปจากภาวะที่ไม่พึงประสงค์ อย่างไม่อย่างหนึ่ง เพียงรู้คุณและโทษข้อดีข้อเสีย ของสิ่งที่เป็นปัญหาหรือภาวะที่ไม่ต้องการเท่านั้น ยังไม่เพียงพอ จะต้องมองเห็นทางออก มองเห็นจุดหมาย และรู้จุดหมายหรือที่จะไปนั้นคืออะไร คืออย่างไร ดีกว่า และพ้นจากข้อบกพร่อง จุดอ่อน โทษ ส่วนเสียของสิ่งหรือภาวะที่เป็นปัญหาอยู่นี้ อย่างไม่ต้องขึ้นต่อคุณ โทษ ข้อดีข้อเสียแบบเก่าอีกต่อไป จริงหรือไม่ จุดหมายหรือที่ไป หรือภาวะปลอดภัยเช่นนั้น มีอยู่จริงหรือเป็น ไปได้อย่างไร ไม่พึงผลิผลลาม ละทิ้งสิ่งที่คิดว่าเป็นปัญหา หรือผลิผลลามปฏิบัติ เช่น พระพุทธเจ้าที่ทรงทราบแจ่มแจ้งว่ากามมีข้อเสีย มีโทษมากมาย แต่ถ้ายังไม่ทรงเห็นทางออกก็ไม่ทรงยืนยันว่าจะไม่เวียนกลับมาหากามอีก

ในการคิดแบบคุณโทษและทางออกนั้น พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ พอสรุปเนื้อความได้ว่า ก่อนที่พระองค์จะตรัสรู้ ทรงมีพระดำริว่า อะไร คือส่วนดีของโลกนี้ อะไร คือส่วนเสียของโลกนี้ อะไรคือทางออกของโลกนี้ ทรงดำริต่อไปอีกว่า ความสุข ความล้าชื่นใจ ที่เกิดขึ้น เพราะอาศัยสิ่ง ต่าง ๆ ในโลก นี้คือส่วนดีของโลก การที่โลกไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนไปเป็นธรรมดา นี้คือส่วนเสียของโลก ภาวะที่กำจัดความพอใจในราคะ ที่สามารถละความพอใจในราคะในโลกได้ (นิพพาน)นี้คือทางออกของโลก ทรงตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า พระองค์ได้แสวงหาข้อดี ของโลก ข้อเสียของโลก และทางออกของโลก ทรงประสบทั้งข้อดี ข้อเสีย และทางออกของโลกด้วยพระปัญญา ของพระองค์เอง และตรัสพบว่า トラบใดที่ยังไม่รู้แจ้งชัดในข้อดี ข้อเสีย และทางออกของโลก พระองค์จะไม่ปฏิบัติ ว่า เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จากนั้น ทรงตรัสกับภิกษุทั้งหลายเพื่อยืนยันสิ่งที่พระองค์ค้นพบเกี่ยวกับคุณโทษและทางออกไว้ว่า ถ้าข้อดีของโลก ไม่มีอยู่จริง สัตว์ทั้งหลายก็ไม่พึงจิตใจในโลก แต่เพราะข้อดีของโลกมีอยู่จริง ฉะนั้นสัตว์ทั้งหลายจึงจิตใจในโลก ถ้าข้อเสียของโลกไม่มีอยู่จริง สัตว์ทั้งหลายก็ไม่พึงเบื่อหน่ายในโลก แต่เพราะข้อเสียของโลก มีอยู่จริง สัตว์จึงเบื่อหน่ายในโลก ถ้าทางออก(นิพพาน) ของโลกไม่มีอยู่จริง สัตว์ทั้งหลายก็ไม่พึงสลัด ออกจากโลก แต่เพราะทางออกมีอยู่จริง ฉะนั้นสัตว์ทั้งหลายจึงสลัดออกจากโลกได้ ทรงตรัสถึงคุณค่า

ของการคิดแบบคุณโทษและทางออกไว้ว่า ตราบใดที่สัตว์ทั้งหลายไม่รู้ประจักษ์ชัดตามเป็นจริง ซึ่งคุณ โทษ และทางออก ตราบนั้น สัตว์ทั้งหลายก็ยังสลัดออก ไม่เกาะเกี่ยว หลุดพ้น จากโลกเป็นอยู่ด้วยใจไร้เขตแดน ไม่ได้ แต่ตราบใดที่สัตว์ทั้งหลายรู้ประจักษ์ชัดตามเป็นจริงซึ่งคุณโทษ และทางออก ตราบนั้นสัตว์ทั้งหลายจึงสลัดออก ไม่เกาะเกี่ยว หลุดพ้นจากโลกเป็นอยู่ด้วยใจ ไร้เขตแดน พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดงให้เห็นถึงขอบเขต ของการคิดแบบคุณโทษและทางออก ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย ก่อนสัมโพธิ เมื่อยังเป็นโพธิสัตว์ ผู้ยังไม่ตรัสรู้ เราได้มีความเห็นว่าจะไร่นอกคือส่วนดีของรูป อะไรเป็นส่วนเสีย อะไรเป็นทางออก อะไรเป็นส่วนดีของเวทนา... สัญญา...สังขาร...วิญญาณ อะไรเป็นส่วนเสีย อะไรคือทางออก...; เรายังไม่รู้ประจักษ์ตามเป็นจริงซึ่งอัสสาทะของอุปาทานขันธ 5 เหล่านั้น โดยความเป็นนอัสสาทะ ซึ่งอาทีนวะ โดยความเป็นอาทีนวะ และซึ่งนิสสรณะ โดยความนิสสรณะ ตราบใด ตราบนั้นเราก็งยังไม่ปฏิบัติญาณว่า ตรัสรู้แล้วซึ่งอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ...

“ดูกรมหาณาม ก่อนสัมโพธิ เมื่อยังทรงเป็นโพธิสัตว์ผู้ยังมีได้ตรัสรู้ เราได้เห็นเป็นอย่างดี ด้วยสัมมาปัญญา ตามเป็นจริงว่า กามทั้งหลายมีอัสสาทะน้อย มีทุกข์มาก มีความคับข้องมาก อาทีนวะในกามนี้ยิ่งนัก แต่เรานั้นยังมีได้ประสบ ปิติสุขอันปราศจากกามปราศจากอกุศลธรรมทั้งหลาย หรือปิติสุขอื่น ที่ประณีตยิ่งกว่านั้น เราจึงยังปฏิบัติญาณ (ยินยัน) มิได้ก่อนว่า จะเป็นผู้ไม่วกเวียนมาหากามทั้งหลาย แต่เมื่อใดเรา ได้มองเห็นอย่างดีด้วยสัมมาปัญญา ตามเป็นจริงอย่างนี้ว่า กามทั้งหลายมีอัสสาทะน้อย... และเรานั้น ได้ประสบ ปิติสุขอันปลอดจากกาม ปลอดจากอกุศลธรรมทั้งหลาย พร้อมทั้งปิติสุขที่ประณีตยิ่งกว่านั้น เมื่อนั้นจึงปฏิบัติญาณ ได้ว่าเป็นผู้ไม่กลับไปหากามอีก”

ตัวอย่างจากความบาลีข้างต้น แสดงให้เห็นแนวคิด แบบคุณโทษ และทางออก วิธีคิดแบบนี้ ใช้ได้กับเรื่องทั่ว ๆ ไป เช่นในทางปฏิบัติระดับชีวิตประจำวัน โดยมากเป็นเพียงการเลือกระหว่างสิ่งที่มีโทษมาก คุณน้อยกับสิ่งที่มีคุณมากโทษน้อย หรือแม้ได้ทางออก ก็มักเป็นทางออกแบบสัมพัทธ์ คือทางออกที่ดีที่สุดในกรณีนั้น ๆ ในภาวะเช่นนี้ก็ไม่ควรลืมใช้วิธีคิดและคุณโทษและทางออก คือควรยอมรับส่วนดี ของสิ่งหรือข้อปฏิบัติที่ตนละเว้น และไม่ควรมองข้ามเป็นอันขาด ซึ่งโทษข้อบกพร่อง จุดอ่อน ส่วนเสียหรือช่องทางที่ จะเสียของหรือข้อปฏิบัติที่ตนเลือกรับเอา การคิดมองตามความเป็นจริงเช่นนี้ จะทำให้ปฏิบัติถูกต้องที่สุด มีความไม่ประมาท อาจนำเอาส่วนดีของสิ่งที่ตนละเว้นมาใช้ประโยชน์ได้ และสามารถหลีกเลี่ยงหรือมีโอกาสแก้ไขส่วนเสียข้อบกพร่องที่ติดมากับสิ่งหรือข้อปฏิบัติที่ตนเลือกรับมาได้

ในการสั่งสอน ตัวอย่างแสดงแนวคิดแบบคุณโทษและทางออกนี้ ก็คือพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าเรียกว่า อนุบุพพิคคา ซึ่งเป็นแนวการสอนที่ทรงใช้ทั่วไปหรือใช้เป็นประจำ ก่อนที่จะแสดงอริยสัจ 4 กล่าวถึงการครองชีวิต ดิงามโอบอ้อมอารี ช่วยเหลือกันดำรงตนในสุจริตที่

เรียกว่าทานและศีล แล้วแสดงชีวิตที่มีความสุขความเอิบอิ่มพร้อมทั้งที่เป็นผลของการครองชีวิตดีงามเช่นนั้น เรียกว่าสักกะ (สวรค์) จากนั้นแสดงแง่เสีย ข้อบกพร่อง โทษ ความไม่ สมบูรณ์ เพียงพอของความสุข ความพร้อมเช่นนั้นเรียกว่า กามาทีนวะ และในที่สุดแสดงทางออกพร้อมทั้งผลดีต่าง ๆ ของทางออกนั้น เรียกว่า เนกขัมมานิสังสะ เมื่อผู้ฟังมองเห็นผลดีของทางออกนั้น จึงทรงแสดงอริยสัจ 4 ต่อท้ายเป็นตอนจบ

ความหมายของการคิดแบบคุณโทษและทางออก

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2546, น. 689) กล่าวว่า การคิดแบบคุณโทษและทางออก หมายถึงการพิจารณา ให้เห็นครบทั้งด้านคุณ โทษ และทางออก เมื่อจะละสิ่งหนึ่งไปหาอีกสิ่งหนึ่ง ต้องรู้จักทั้งสองฝ่ายดี จึงเป็นการกระทำที่รอบคอบ เป็นการตัดสินใจปัญหาโดยไม่ขึ้นตรงต่อข้อดี ข้อเสียของสิ่งที่เป็นปัญหา

สุมน อมรวิวัฒน์ (2530, น. 71-76) กล่าวว่า การคิดแบบคุณโทษ หมายถึง การมองเห็น ทั้งหลาย ตามความเป็นจริง เน้นการยอมรับความจริงตามสิ่งนั้น ๆ ในทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดีและด้านเสีย มองเห็นทางออก มองเห็นจุดหมาย เพื่อให้พ้นจากข้อบกพร่อง จุดอ่อน ส่วนเสีย ที่เป็นปัญหาเดิม

ทิศนา แจมมณี และคณะ (2540, น. 53) กล่าวว่าวิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก หมายถึง การคิดบนพื้นฐานความตระหนักที่ว่าทุกสิ่งในโลกนี้มีส่วนดีและส่วนด้อย ดังนั้นเมื่อต้องคิดตัดสินใจเลือกเอาของสิ่งใดเพียงอย่างเดียวจะต้องยอมรับส่วนดีของสิ่งที่ไม่ได้เลือกไว้และไม่มองข้ามโทษหรือข้อบกพร่อง จุดอ่อน จุดเสียของสิ่งที่เลือกไว้

สรุปได้ว่า การคิดแบบคุณโทษและทางออก คือทักษะการคิด 3 ด้าน ได้แก่ การมองหรือพิจารณา ข้อดี ข้อเสีย และทางออก ไม่มองข้ามข้อดีอื่น ๆ ที่ไม่ได้เลือก และไม่มองข้ามข้อเสียที่ยังมองไม่เห็น หรือที่คาดไม่ถึง ในขณะเดียวกัน ต้องพิจารณาหาทางออก ที่ดีกว่าอยู่เสมอ ไม่ควรผลิผลลตามด่วนตัดสินใจ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2540, น. 53) มาปรับเปลี่ยนเป็นทักษะการคิด 4 ด้าน คือ คิดแบบคุณ คิดแบบโทษ คิดแบบทางออก และคิดเลือกทางออก

ลักษณะของการคิดแบบคุณโทษและทางออก

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2546: 690) กล่าวถึงลักษณะไว้ดังนี้

1. ต้องมองเห็นทั้งด้านดี ด้านเสีย หรือทั้งคุณและโทษของสิ่งนั้น ๆ ไม่ใช่มองแต่ด้านดีหรือคุณอย่างเดียว และไม่ชี้เห็นแต่โทษหรือด้านเสียอย่างเดียว

2. เมื่อจะแก้ปัญหา ปฏิบัติ หรือดำเนินมรรควิธี ออกจากภาวะ ที่ไม่พึงประสงค์ เพียง รู้คุณโทษ ข้อดีข้อเสีย ของสิ่งที่เป็นปัญหาหรือภาวะที่ไม่ต้องการเท่านั้น ยังไม่เพียงพอ

จะต้องมองเห็นทางออก มองเห็นจุดหมายนั้น ว่าคืออะไร หรือสมบูรณ์และหรือไม่ ควรตรวจสอบให้แน่ชัด ไม่พึงผลิผลตามตัดสินใจที่สิ่งหนึ่งเพื่อไปหาสิ่งหนึ่ง

จะเห็นว่า ลักษณะของการคิดแบบคุณโทษและทางออก คนที่จะให้ความคิดเช่นนี้ จะต้องเข้าใจกระบวนการพิจารณาข้อดี ข้อเสีย และทางออก ซึ่งแยกออกเป็นสองขั้น ขั้นแรกเป็นการพิจารณา ถึงข้อดีและข้อเสียของปัญหาความความเป็นจริงไม่เอนเอียง เพราะในขั้นนี้ต้องใช้สติเข้ามากำกับอยู่ตลอดเวลา ในขณะที่ทำการสำรวจข้อดีข้อเสียจึงต้องกระทำด้วยความรอบคอบ ดังนั้น ขั้นนี้ นับว่าสติมีส่วนช่วยสนับสนุนอยู่ด้วย ในขั้นที่สอง เป็นขั้นของการปฏิบัติการหาทางออก หรือ หาทางแก้ไข เพื่อให้หลุดพ้น จากสภาพของปัญหานั้น ทำได้โดยการยอมรับความจริงว่า ทุกอย่าง ย่อมมีทั้งข้อดีและข้อเสีย รวมถึงมีทางออกจากข้อดีและข้อเสียด้วย การยอมรับความเป็นจริงจะช่วยให้

สามารถตัดสินใจเลือกทางออก ได้เหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุด ในขั้นนี้นับว่า ปัญญามีส่วนช่วยสนับสนุนอยู่อย่างเต็มที่

องค์ประกอบของการคิดแบบคุณโทษและทางออก

สุนน อมรวิวัฒน์ (2530, น. 71-76) กล่าวถึงองค์ประกอบไว้ 3 ด้านดังนี้

1. คิดด้านดี
2. คิดด้านเสีย
3. คิดด้านทางออกหรือจุดหมาย

ทิสนา แคมมณี และคณะ (2540, น. 53) กล่าวถึงองค์ประกอบไว้ 3 ด้าน ดังนี้

1. คิดด้านส่วนดี
2. คิดด้านส่วนด้อย
3. คิดด้านทางเลือก

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2546, น. 689) กล่าวถึงองค์ประกอบไว้ 3 ด้าน ดังนี้

1. คิดด้านคุณ
2. คิดด้านโทษ
3. คิดด้านที่พ้นจากคุณและโทษ หรือทางออกจากด้านคุณและโทษ

จากองค์ประกอบที่หลายท่านกล่าว

สรุปได้ว่า การคิดแบบคุณโทษและทางออกมีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ ข้อดี ข้อเสีย และทางออก ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2546:689) มาปรับเพิ่มจาก 3 องค์ประกอบ เป็น 4 องค์ประกอบ คือ 1. คิดแบบคุณ 2. คิดแบบโทษ 3. คิดแบบทางออก 4. คิดเลือกทางออก เนื่องจากทำให้ผู้เรียน สามารถคิดถึงทางออก เพิ่มเหตุผล ที่ดีที่สุด เพื่อการตัดสินใจ เลือกทางเลือกนั้น ๆ และนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

ประโยชน์ของการคิดแบบคุณโทษและทางออก

ทิสนา เขมมณี แลคนะ (2540, น. 53) กล่าวว่า การคิดแบบคุณโทษและทางออกนี้ เป็นการคิดและมองตามความเป็นจริง ทำให้ไม่ประมาท อาจนำเอาส่วนดีของสิ่งที่ไม่ได้เลือกนั้นมาใช้ประโยชน์ได้ และสามารถหลีกเลี่ยงหรือโอกาสแก้ไขส่วนเสียข้อบกพร่องที่ติดมากับสิ่งที่เลือกไว้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต, 2546, น. 693) กล่าวว่า ประโยชน์ของการคิดแบบคุณโทษและทางออก จะทำให้ปฏิบัติได้ถูกต้องที่สุด มีความไม่ประมาทนำเอาส่วนดีของสิ่งที่ตนละเว้นมาใช้ประโยชน์ได้ และสามารถหลีกเลี่ยงหรือมีโอกาสแก้ไขส่วนเสีย ส่วนบกพร่องที่ติดมากับสิ่งหรือข้อปฏิบัติที่ตนเลือกรับมาได้

จะเห็นว่า ผู้ที่มีการคิดแบบคุณโทษและทางออก จะมีโอกาสหลบเลี่ยงและสามารถแก้ไข ปิดกั้นข้อบกพร่อง ข้อเสีย จุดอ่อน หรือข้อด้อย นอกจากนั้น ยังสามารถนำเอาข้อดีซึ่งมีหลายระดับทั้งที่เลือกและไม่ได้เลือกมาใช้ให้เหมาะสมกับระดับของปัญหาที่ประสบเนื่องจากในชีวิตของคนเรา ย่อมประสบ กับอุปสรรคที่แตกต่างกันไปในแต่ละวัน การมีทักษะในการคิดเช่นนี้ จึงช่วยให้เราหาสิ่งชดเชยมาทดแทนความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น หรือนำข้อดีที่ยังไม่ได้เลือกมาใช้ประโยชน์ ได้ ที่สำคัญคือทำให้เราเป็นคนที่มีความคิดรอบคอบ มีสติไม่ตื่นตระหนก และใช้ชีวิตด้วยความที่ไม่ประมาท

สรุปได้ว่า วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออกที่แสดงไว้ข้างต้นนั้น เป็นวิธีการที่ส่งเสริมความสามารถในการคิด การตัดสินใจ และการแก้ปัญหา อย่างมีหลักการ มีแบบแผน มีขั้นตอน มีเหตุผล โดยเริ่มจากการสอนให้เห็นข้อดี เพื่อเป็นการสร้างกำลังใจ กระตุ้นให้ผู้ฟังเกิดความสนใจ เมื่อเกิดอาการตั้งใจฟังอย่างจดจ่อ จึงค่อยแสดงให้เห็นถึงข้อเสีย เพื่อสร้างความรู้สึกรัดอก และเริ่มที่จะมองหาทางสลับให้หลุดพ้นออกไปจากข้อดีและข้อเสีย แล้วค่อยแสดงให้เห็นทางออก จากปัญหาหรือสถานการณ์นั้น การคิดลักษณะนี้เป็นกระบวนการคิดที่ไม่ตกอยู่ในอิทธิพลของคุณและโทษจึงมีความเป็นอิสระในตัวความคิด นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความคิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ อย่างมีเหตุผล และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับเหตุการณ์ ต่าง ๆ ที่กำลังเกิดขึ้นกับตนเอง หรือที่กำลังจะเกิดขึ้น ทำให้นักเรียนมีหลักการคิด ตัดสินใจอย่างมีระเบียบแบบแผน ไม่ตัดสินใจผิดพลาดจนก่อให้เกิดปัญหา ร้ายแรงตามมา ในภายหลัง เพราะเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะ

นำวิธีการคิดแบบคุณโทษและทางออก มาพัฒนาความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก รวมทั้งการตัดสินใจ และการแก้ปัญหา เพื่อให้นักเรียนสามารถยึดเป็นหลักในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ คือเป็นคนดี มีคุณธรรม และมีความสามารถในด้านการแก้ไขปัญหาตามที่ผู้วิจัยได้ตั้งเป็นชื่อเรื่องในการวิจัยครั้งนี้

2.2.3 แนวคิดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

การนำแนวคิดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หมายถึง พระธรรม หรือ หัวข้อธรรมอันเป็นคำสั่งสอน ของพระพุทธเจ้า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาว่าด้วยเรื่องของความจริงตามแนวของเหตุผล บริสุทธิ์หรือตามกระบวนการของธรรมชาติ มีประโยชน์ในทางปฏิบัติในชีวิตจริง และเป็นหลักการครองชีวิต เพื่อให้รู้เท่าทันชีวิต ไม่หลงมกมาย มุ่งผลสำเร็จคือ ความสุข สะอาด สว่าง สงบ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)(2546)หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีจำนวนมากมาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาและคัดเลือกหลักที่สำคัญซึ่งเชื่อมโยงแนวคิดแบบโยนิโสมนมสิการอันจะนำไปใช้ประโยชน์ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น พุทธโอวาท อริยสัจ ขรรวาสธรรม ปธาน เป็นต้น

พุทธโอวาท

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2516) มีพระดำรัสว่า โอวาทของพระพุทธเจ้า 3 อย่าง คือ

- 1) เว้นจากทุจริต คือประพฤติชั่วด้วย กาย วาจา ใจ.
- 2) ประกอบสุจริต คือประพฤติชอบด้วย กาย วาจา ใจ.
- 3) ทำใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมองใจ มี โลก โกรธ หลง เป็นต้น

พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินทปญฺโญ) พุทธทาสภิกขุ(2529) กล่าวถึง หลักโอวาท ปาฏิโมกข์ว่า ไม่สอนหรือไม่ยอมให้มีการประพฤติกกระทำของเรา ไปสิ้นสุดลงเพียงแต่ทำความดี ศาสนาอื่น ลัทธิเขาสอน ส่วนมากก็ยุติลงแต่ทำความดี ทำความดีสูงสุด แล้วก็ยุติ ก็จบเรื่องกัน แต่พุทธศาสนาสอนมากกว่านั้น คือสอนให้มีจิตใจไม่ยึดติดอยู่ในความดี เรียกว่า "เหนือชั่ว เหนือดี" นี้ฟังให้ดี ๆ กล่าวที่ท่านทั้งหลายจะกำลังประพฤติ ปฏิบัติผิดอยู่ ผิดกันอยู่ต่อหลักการอันนี้

ข้อที่ 1 ว่า ไม่ทำชั่วทั้งปวง สัพพะปาปัสสะอะกะระณัง ไม่ทำชั่วทุกอย่าง

ข้อที่ 2 ว่า กุสลัสสุปะสัมปะทา ทำความดีให้ถึงพร้อม

ข้อที่ 3 ว่า สะจิตตะปะริโยทะปะณัง ทำจิตให้ขารอบ

ทำไมเล่าถึงว่า เมื่อทำดี ถึงพร้อม ครบถ้วนแล้ว ทำไมยังจะต้องทำจิตให้ขารอบเล่า? นั่นแหละเป็นใจความสำคัญ กล่าวว่าจะติดตันอยู่เพียงแต่ทำความดี แล้วจิตใจมันไม่ขารอบ ไม่ขารอบเพราะเหตุอะไร ไม่ขารอบก็เพราะเหตุว่า มันบ้าดี มันหลงดี มันเมาดี แล้วมันก็อวดดี เรื่อง

ก็จบกัน ถ้ามันถึงขนาดหลงดี บ้าดี เมาดี อวดดี อย่างนี้เรียกว่าจิตไม่ขาวรอบ ทำดีถึงที่สุดแล้ว จิตไม่ต้อง บ้าดี หลงดี เมาดี หรืออวดดี มีจิตอยู่เหนืออิทธิพลของความคิด เห็นอกความหมายของความคิด เห็นคุณค่าของความคิด ก็คือไม่ยึดมั่นในความคิด ให้หนักอยู่ในจิต ในวิญญาน เหมือนคนที่บ้าดี เมาดี อวดดี นี่คือใจความสำคัญ ที่ต้องการจะเตือนกันไว้ ให้เป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้ง

ทุกศาสนาสอนให้ทำดีนั้นถูกแล้ว ๆ แต่พระพุทธศาสนาสอนเลยไปกว่านั้น คือให้มีจิตใจบริสุทธิ์ เห็นอกความหมายหรืออิทธิพลของความคิด ข้อนี้อาจจะรู้ได้ต่อเมื่อได้สังเกตดูว่า เมื่อคนบ้าดี หลงดี เมาดี นั้นมันเป็นอย่างไร มันเป็นบ้าชนิดหนึ่งใช่หรือไม่ เพราะฉะนั้น เราจะต้องทำดี ชนิดที่ว่าไม่บ้าดี ไม่หลงดี ไม่เมาดี แล้วไม่อวดดีความรู้สึกบ้าดี หลงดี เมาดี อวดดีนี้ เป็นสัญชาตญาณอันหนึ่งด้วย ในบรรดาสัญชาตญาณทั้งหลาย สัญชาตญาณของสิ่งที่มีชีวิต คือสัญชาตญาณของความมีตัวตน คือมีความรู้สึกว่ามีตัวกู หรือมีของกู นี้ทุกคนโดยตรง ๆ ตามความรู้สึกที่แท้จริง เมื่อมีตัวกูมีของกู มันก็มีสัญชาตญาณที่จะยกตัวกู จะอวดตัวกู มันก็เลยชอบการยกตัวเอง ให้มันดีกว่าคนอื่น แม้แต่สัตว์เดรัจฉานก็ยังทำเป็น

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2543) กล่าวไว้ใน พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์

โอวาท 3 หมายถึง หลักธรรมที่เป็นหัวใจในทางพระพุทธศาสนา 3 ประการ อันเป็นพุทธโอวาทที่สอนให้เราละเว้นความชั่ว ทำแต่ความดี และหมั่นฝึกจิตให้บริสุทธิ์ เบิกบาน มีศรัทธา และเชื่อในเรื่องของกรรมของตน (การกระทำ)

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ชาวพุทธพึงยึดปฏิบัตินั้นมีมากมาย และหลักธรรมแต่ละหมวดก็เหมาะสมสำหรับบุคคล และเหตุการณ์ต่าง ๆ แต่พุทธโอวาท 3 เป็นหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่มีหลักอยู่ 3 ประการ ที่ให้พึงถือปฏิบัติ 3 ประการ เปรียบเสมือนหัวใจของพุทธศาสนา

โอวาทเป็นลักษณะคำที่หมายถึง (พจนานุกรมพุทธศาสน์, 2543, น. 440)

- คำสอน
- คำแนะนำ
- คำตักเตือน

โอวาท 3 ของพระพุทธเจ้า คือ

1. พึงเว้นจากทุจริต คือ ไม่ประพฤติชั่วทั้งกาย วาจา ใจ (ไม่ทำชั่ว)
2. พึงประพฤติด้วยการสุจริต คือ ประพฤติโดยชอบด้วยทั้งทางกาย วาจา ใจ (ทำแต่ความดี)

3. พึ่งพอใจของตนให้บริสุทธิ์ ปราศจากกิเลสทั้งปวง อันได้แก่ โลก โกรธ หลง เป็นต้น (ทำจิตให้บริสุทธิ์)

ความสำคัญของโอวาท 3

1. ช่วยให้ปุถุชนทั้งหลายไม่ทำความชั่ว เช่น ไม่ประพฤตินในการลักขโมย ไม่ฉ้อโกงผู้อื่น ไม่ประพฤตินิมนาม ไม่ยุแหย่ให้เกิดความแตกแยกในหมู่คณะ และพึงละเว้นจากการกระทำความชั่วทั้งปวง ทั้งทางกาย วาจา และใจ

2. ช่วยให้ปุถุชนทั้งหลายรู้จักทำความดี เช่น การให้ทาน การรักษาศีล 5 การมีเมตตาจิต ต่อเพื่อนมนุษย์ และสรรพสัตว์ รวมถึงพึงประพฤติตามหลักธรรมอื่นอย่างเป็นนิจ

3. ช่วยให้ปุถุชนทั้งหลายมีจิตใจให้ผ่องใส บริสุทธิ์ ด้วยการฝึกจิตให้มีสติ มีสมาธิ และจิตที่สงบเพื่อทำให้จิตใจไม่เกิดความทุกข์เวทนา จิตไม่เศร้าหมองต่อสิ่งใด ๆ ที่มากระทบทั้งปวง ผู้ที่ปฏิบัติได้เช่นนี้ ย่อมเป็นผู้มีจิตที่สงบ มีสมาธิ นำไปสู่การงานที่สำเร็จรุ่มรวย และเกิดความสุขต่อตนเอง และคนรอบข้าง

โอวาท 3 ประการ

1. เว้นจากการทำชั่ว

ความชั่ว แห่งโอวาท 3 คือ การกระทำที่ไม่ดี การกระทำที่เป็นปาย เป็นสิ่งเลวร้าย ย่อมมีผลทำให้เกิดความทุกข์กายทุกข์ใจ รวมถึงเกิดความเดือดร้อนแก่ตนเอง และผู้อื่น ดังนั้น จึงพึงละเว้น และหลีกเลี่ยงจากการกระทำความชั่วทั้งปวง ทั้งทางด้านกาย วาจา และจิตใจ

2. ให้ทำความดี

ความดี แห่งโอวาท 3 คือ การกระทำที่ดีงาม เป็นบุญแก่ตัวเอง มีผลทำให้เกิดความสุข ความสบายใจ เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และผู้อื่น โดยพึงต้องหมั่นกระทำแต่ทำความดี ซึ่งเป็นการพัฒนาตนให้มีความประพฤติที่งดงาม เรียกว่า คุณธรรม และจริยธรรม

3. มีจิตใจบริสุทธิ์

จิตใจบริสุทธิ์ แห่งโอวาท 3 หมายถึง พึ่งตั้งมั่นในจิตที่งดงาม คนที่มีจิตใจดีงาม มีการกระทำ และคำพูดที่ดี ด้วยการฝึกใจของเราให้มีความบริสุทธิ์ มีสติ และมีสมาธิ ไม่ฟุ้งซ่าน คิดในสิ่งที่ดี ไม่คิดร้าย ไม่คิดอิจฉาริษยาคนอื่น เราหมั่นฝึกทำสมาธิจะทำให้ใจเราสงบ และมีสติ

การทำความดีที่ควรประพฤติคู่กันไปกับการรักษาเบญจศีล พจนานุกรมพุทธศาสน์ (2543, น. 140-141) ดังนี้

- เมตตากรุณา
- สัมมาอาชีพะ
- กามสังวร (ความสำรวม และไม่ประพฤตินิมนาม)

- สัจจะ
- สติสัมปชัญญะ
- เบญจธรรม
- หิริ โอตตัปปะ
- สังคหวัตถุ 4
- ทวารวาทธรรม 4
- กตัญญูกตเวที คือ รู้จักสงเคราะห์ต่อบิดา-มารดา และครู อาจารย์
- กตัญญู คือ สงเคราะห์ต่อญาติพี่น้อง

ไม่ทำความชั่วด้วยการประพฤตินิเบญจศีล ศีล 5 (พจนานุกรมพุทธศาสตร์, 2543, น. 141)

1. เว้นฆ่าสัตว์
2. เว้นลักทรัพย์
3. เว้นประพฤตินิเบญจศีลในกาม
4. เว้นพูดปด
5. เว้นของเมา

จิตที่เป็นธรรมชาติรับรู้อารมณ์ตามสภาพที่นึกคิด แบ่งตามหลักฝ่ายอภิธรรม จำแนกจิตเป็น 89 (พจนานุกรมพุทธศาสตร์, 2543, น. 43) ได้แก่

- อกุศลจิต 12
  - กุศลจิต 21
  - วิปากจิต 36
  - กิริยาจิต 20
- แบ่งโดยภูมิ ได้แก่
- กามาวจรจิต 54
  - รูปาวจรจิต 15
  - อรูปาวจรจิต 12
  - โลกุตระจิต 8

การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ด้วยการประพฤตินิเบญจศีล 3 แนวทาง คือ

1. การเจริญสติ เป็นการฝึกสติให้เกิดกับตนเอง เพื่อป้องกันความผิดพลาด คนที่มีสติย่อมประสบผลสำเร็จในการทำงาน และการศึกษาเล่าเรียน
2. การสวดมนต์ เป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยทำให้จิตมีสมาธิ ด้วยจิตที่สงบ และเพ่งต่อการภาวนา

3. การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เป็นการฝึกจิตใจให้สงบด้วยการฝึกสมาธิ เพื่อขัดเกลาจิตใจให้สงบนิ่ง และเกิดจิตที่บริสุทธิ์

แนวทางอื่น ๆ

- ฟังเรียนรู้เพื่อให้รู้จักความหมาย และประโยชน์ของสติ และสมาธิ
- ฟัง ฟีกสวดมนต์ ไหว้พระ และแผ่เมตตาอย่างสม่ำเสมอ
- ฟังฝึกสมาธิด้วยการอ่าน
- ฟังฝึกสมาธิด้วยเพลงจิตจับอาการการเคลื่อนไหวของร่างกายอย่างมีสติ

ดังนั้น โอวาท 3 จึงเปรียบเสมือนหัวใจของพุทธศาสนา เป็นหลักการประพฤติกปฏิบัติ มี

3 ข้อ คือ

1. การละเว้นจากการกระทำความชั่วทั้งปวง
2. ฟังกระทำแต่ความดี
3. ฟังฝึกจิตใจให้สงบ และบริสุทธิ์

โอวาท 3 ประการนี้ เป็นหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ควรยึดปฏิบัติ

พระพรหมคุณาภรณ์ (2551) กล่าวว่า พุทธโอวาท หมายถึง ประมวลคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่เป็นหลักใหญ่ ชัดแจ้งทรงแสดงไว้ในวันเพ็ญเดือน 3 ที่บัดนี้เรียกว่า วันมาฆบูชา ได้แก่

1. สัพพปาปสฺส อภินิ โย ไม่ทำความชั่วทั้งปวง
2. กุสลสุตฺตสมฺปทา ทำแต่ความดี
3. สจิตฺตปริโยทปนํ ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2554) กล่าวว่า พุทธโอวาท หมายถึง คำกล่าวสอน คำแนะนำ คำตักเตือนของพระพุทธเจ้า มีองค์ประกอบ 3 ประการคือ

1. เว้นจากทุจริต คือ ไม่ทำชั่วทั้งปวง
2. ประกอบสุจริต คือ ทำแต่ความดี
3. ทำใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง คือ ทำจิตของตนให้สะอาดบริสุทธิ์

วสิน อินทสระ (2548) กล่าวว่า พุทธโอวาท หมายถึง พระพุทธโอวาทในโอวาทปาติโมกข์ 3 ข้อ มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

1. เว้นความชั่วทั้งปวง
2. ทำความดีให้พร้อม
3. ทำจิตใจให้บริสุทธิ์

สรุปได้ว่าพุทธโอวาทหมายถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า มี 3 หลักใหญ่อันเป็น ประธานของคำสอนทั้งปวง ซึ่งปรากฏอยู่ในโอวาทปาติโมกข์ มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือเป็น คำสอนที่เน้นให้เว้นขาดจากความชั่ว ความเลวทราม ความทุจริต หรือสิ่งที่ไม่ดีทั้งหมด เป็นคำสอน ที่เน้นให้กระทำชอบหรือประพฤติชอบ ได้แก่ความดีทั้งหมด และเป็นคำสอนที่เน้นการปฏิบัติทางจิตโดยตรง เพื่อชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์

อริยสัจ

พุทธทาสภิกขุ (เงื่อม อินทปัญโญ) (2548) กล่าวว่า อริยสัจ 4 หมายถึง ของจริง อันยิ่งด้วยประโยชน์ ปราศจากข้อเสียคือกิเลส และความทุกข์ เป็นของประเสริฐที่สุดของอารยชน มีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่

1. รู้จักความทุกข์พร้อมทั้งเหตุเรียกว่าทุกข์อริยสัจ หรือเรียกสั้นๆ ว่าทุกข์
2. ละเหตุของความทุกข์นั้น เรียกว่าสมุทัยอริยสัจ หรือเรียก ว่าสมุทัย
3. รู้จักความไม่มีทุกข์พร้อมทั้งวิธีปฏิบัติ คือรู้ว่าที่เรียกว่าไม่มีทุกข์ เป็นอย่างไร และมีวิธีปฏิบัติอย่างไรก็ต้องรู้ นี้เรียกว่านิโรธอริยสัจ หรือนิโรธ
4. ลงมือปฏิบัติ ไม่ใช่รู้เฉยๆ แต่เป็นการลงมือปฏิบัติ ให้เกิดมีการปฏิบัติที่ดับทุกข์ได้ นี้เรียกว่า มัคคอริยสัจ เรียกสั้นๆว่า มรรค

ปัญญานันทภิกขุ (2538) กล่าวว่า อริยสัจ หมายถึง ของจริงที่ทำให้เป็นผู้ ประเสริฐ ใครรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่ง 4 ประการนี้ก็กลายเป็นอริยบุคคล แปลว่า ผู้ประเสริฐ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)(2546) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม อริยสัจ 4 (ความจริงอันประเสริฐ, ความจริงของพระอริยะ, ความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ - The Four Noble Truths)

1. ทุกข์ (ความทุกข์, สภาพที่ทนได้ยาก, สภาพที่บีบคั้น ขัดแย้ง บกพร่อง ขาดแก่นสาร และความเที่ยงแท้ ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง, ได้แก่ชาติ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งทีรัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่า อุปาทานขันธ 5 เป็นทุกข์ - suffering; unsatisfactoriness)
2. ทุกขสมุทัย (เหตุเกิดแห่งทุกข์, สาเหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา - the cause of suffering; origin of suffering)
3. ทุกขนิโรธ (ความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป, ภาวะที่เข้าถึงเมื่อกำจัดอวิชชา ต่ำรอกตัณหาสิ้นแล้ว ไม่ถูกต้อง ไม่ติดข้อง หลุดพ้น สงบ ปลอดภัย เป็นอิสระ คือ นิพพาน - the cessation of suffering; extinction of suffering)

4. ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา (ปฏิปทาที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์, ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ได้แก่ อริยอัฏฐังคิกมรรค หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลาง มรรคมีองค์ 8 นี้ สรุปลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา - the path leading to the cessation of suffering)

อริยสังข์ 4 นี้ เรียกกันสั้นๆ ว่า ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค การแสดงอริยสังข์ 4 นี้ มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สามุกังสีกา ธรรมเทศนา (เช่น อภ.อญฐก. 23/102/190) แปลตามอรรถกถาว่า พระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงหยิบยกขึ้นถือเอาไว้ด้วยพระองค์เอง คือ ทรงเห็นด้วยพระสัทมัญญา (= ตรัสรู้เอง) ไม่สาธุการแก่ผู้อื่น (แต่ตามที่อธิบายกันมา มักแปลว่า พระธรรมเทศนาที่พระพุทธเจ้าทรงยกขึ้นแสดงเอง โดยไม่ต้องปรารภคำถามหรือการทูลขอร้องของผู้ฟัง อย่างการแสดงธรรมเรื่องอื่น ๆ: ความจริง จะแปลว่า พระธรรมเทศนาขั้นสุดยอดก็ได้ ซึ่งสมกับเป็นเรื่องที่ทรงแสดงท้ายสุด

กิจในอริยสังข์ 4 (หน้าที่อันจะพึงทำต่ออริยสังข์ 4 แต่ละอย่าง, ข้อที่จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องและเสร็จสิ้นในอริยสังข์ 4 แต่ละอย่าง จึงจะชื่อว่ารู้หรือเป็นผู้ตรัสรู้แล้ว - functions concerning the Four Noble Truths)

1. ปริญา (การกำหนดรู้ เป็นกิจในทุกข์ ตามหลักว่า ทุกข์ อริยสังข์ ปริญฺเษยฺ ทุกข์ ควรกำหนดรู้ คือ ควรศึกษาให้รู้จักให้เข้าใจชัดตามสภาพที่เป็นจริง ได้แก่ การทำความเข้าใจและกำหนดขอบเขตของปัญหา - comprehension; suffering in to be comprehended)

2. ปหานะ (การละ เป็นกิจในสมุทัย ตามหลักว่า ทุกขสมุทัย อริยสังข์ ปหาตพฺพสมุทัยควรละ คือ กำจัด ทำให้หมดสิ้นไป ได้แก่การแก้ไขกำจัดต้นตอของปัญหา - eradication; abandonment; the cause of suffering is to be eradicated)

3. สัจฉิกิริยา (การทำให้แจ้ง เป็นกิจในนิโรธ ตามหลักว่า ทุกขนิโรธ อริยสังข์ สจฺฉิกาทพฺพนิโรธควรทำให้แจ้ง คือ เข้าถึง หรือบรรลุ ได้แก่การเข้าถึงสภาวะที่ปราศจากปัญหา บรรลุจุดหมายที่ต้องการ - realization; the cessation of suffering is to be realized)

4. ภาวนา (การเจริญ เป็นกิจในมรรค ตามหลักว่า ทุกขนิโรธคามินี ปฏิปทา อริยสังข์ ภาเวตพฺพมรรคควรเจริญ คือ ควรฝึกอบรม ลงมือปฏิบัติ กระทำตามวิธีการที่จะนำไปสู่จุดหมาย ได้แก่การลงมือแก้ไขปัญหา - development; practice; the path is to be followed or developed)

ในการแสดงอริยสังข์ ก็ดี ในการปฏิบัติธรรมตามหลักอริยสังข์ ก็ดี จะต้องให้อริยสังข์แต่ละข้อ สัมพันธ์ตรงกันกับกิจแต่ละอย่าง จึงจะเป็นการแสดงและเป็นการปฏิบัติโดยชอบ ทั้งนี้วางเป็นหัวข้อได้ดังนี้

1. ทุกข์ เป็นขั้นแถลงปัญหาที่จะต้องทำความเข้าใจและรู้ขอบเขต (ปริญา) - statement of evil; location of the problem.

2. สมุทัย เป็นขั้นวิเคราะห์และวินิจฉัยมูลเหตุของปัญหา ซึ่งต้องแก้ไขกำจัดให้หมดสิ้นไป (ปหานะ) - diagnosis of the origin.

3. นิโรธ เป็นขั้นชี้บอกภาวะปราศจากปัญหา อันเป็นจุดหมายที่ต้องการ ให้เห็นว่าการแก้ปัญหานั้นเป็นไปได้ และจุดหมายนั้นควรเข้าถึง ซึ่งจะต้องทำให้สำเร็จ (สังกิริยา) - prognosis of its antidote; envisioning the solution.

4. มรรค เป็นขั้นกำหนดวิธีการ ขั้นตอน และรายละเอียดที่จะต้องปฏิบัติในการลงมือแก้ปัญห (ภาวนา) - prescription of the remedy; program of treatment.

พระมหาอุปัชฌาย์ (ว.วชิรเมธี 2555) อัง โชนิพร จุลศักดิ์. (2555) กล่าวว่า อริยสัจ หมายถึง สัจจะที่พระอริยะเจ้าตรัสรู้ สัจจะของพระอริยะ สัจจะที่ทำให้เป็นอริยะ สัจจะอย่างอริยะ คือความจริงแท้ แน่นอน

มีองค์ประกอบ 4 ประการ เรียกรวมกันว่า อริยสัจ ได้แก่

1. ทุกข์ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ
2. สมุทัย สาเหตุของทุกข์ คือตัณหา หรือความอยาก
3. นิโรธ ภาวะที่ปราศจากปัญหา หรือนิพพาน
4. วิธีดับทุกข์ หรือวิธีแก้ปัญหานั้นได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 เรียกสั้นๆว่า มรรคมีองค์ 8

วสิน อินทสระ (2548) ได้กล่าวไว้ว่า อริยสัจ 4 หมายถึง ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยะ และความจริงอันทำให้บุคคลผู้ปฏิบัติห่างไกลจากข้าศึก มีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่

1. ทุกข์อริยสัจ คือความทุกข์ซึ่งปรากฏชัดในชีวิตมนุษย์ และเป็นปัญหาอันยิ่งใหญ่ของสัตว์โลกทุกชนิด ก่อตัวจากความยึดมั่นในขั้น 5 อันเป็นทวารวายนอด

2. สมุทัยอริยสัจ คือ การเกิดขึ้นของทุกข์ หรือเหตุเกิดแห่งทุกข์

3. นิโรธอริยสัจ คือความดับทุกข์เพราะสิ้นไปแห่งปัญหาเพราะดับกิเลส

4. มรรคอริยสัจ คือ ทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ ซึ่งหมายถึงอริยมรรค

เอกชัย จุละจาริตต์ (2547) ได้กล่าวไว้ในหนังสือแก่นธรรม(อริยสัจ4) ว่า

พระสมณ โคดมทรงเป็นพระพุทธเจ้าได้ก็เพราะการตรัสรู้เรื่องอริยสัจ 4 และทรงสามารถปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมในอริยสัจ 4 เพื่อดูแลพระทัยของพระองค์ท่านเอง ให้มีความบริสุทธิ์อย่างต่อเนื่อง จึงเป็นผลให้ทรงเข้าถึงความดับทุกข์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนานั่นเอง

ครั้นตรัสรู้แล้ว ทรงเสด็จไปในสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเผยแผ่หลักธรรมที่พระองค์ตรัสรู้ คือ เรื่องอริยสัจ 4 พร้อมทั้งตรัสสอนวิธีปฏิบัติธรรมและประเมินผลของการปฏิบัติตามหลักธรรมในอริยสัจ 4 ให้ผู้ที่ศึกษาและปฏิบัติธรรมกับพระองค์ท่าน สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อเข้าถึงความดับทุกข์ในชาติปัจจุบัน

ในสมัยพุทธกาล คนที่มาศึกษาและฝึกปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมในเรื่องอริยสัจ 4 กับพระพุทธเจ้าโดยตรงนั้น ย่อมเข้าถึงแก่นธรรมของพระพุทธเจ้าอย่างตรงประเด็น ไม่คลาดเคลื่อนหรือผิดเพี้ยน จึงเป็นผลให้มีดวงตาเห็นธรรมในเรื่องอริยสัจ 4 อย่างแจ้งชัดตามความเป็นจริง และนับถือพระพุทธเจ้าพร้อมทั้งปฏิบัติธรรมตามที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนอย่างถูกต้อง จึงได้ชื่อว่า เป็นชาวพุทธที่แท้จริง

การตรัสสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องอริยสัจ 4 ทั้งภาคทฤษฎี ปฏิบัติ และประเมินผล จบลงบนถนน ใต้ต้นไม้ หรือริมทาง โดยทรงใช้เวลาสั้น ๆ เพราะเป็นเรื่องที่ง่าย ในสมัยปัจจุบัน การสอนหรือบรรยายธรรมมักจะไม่ตรงประเด็นในเรื่องอริยสัจ 4 จึงทำให้กลายเป็นเรื่องที่ยากมาก ใช้เวลานาน และไม่สามารถเข้าถึงความดับทุกข์ในชาตินี้

พระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ทั้งหลายในสมัยพุทธกาล ต่างก็เข้าถึงความดับทุกข์ในชาติปัจจุบันของแต่ละท่าน. การคาดหวัง ว่าตนจะเข้าถึงความดับทุกข์ในชาติหน้านั้น เป็นเรื่องของความประมาท

เนื้อหาอริยสัจ 4 อย่างย่อและง่าย ๆ เรียงตามลำดับ ดังนี้

1. ทุกข์ ความหมายของคำว่า “ทุกข์” ที่ใช้กันทั่วไปหรือ “ทุกข์ทั่วไป” กับความหมายของทุกข์ “ในอริยสัจ 4” นั้น แตกต่างกันมาก.

ทุกข์ทั่วไป คือ ความทุกข์ต่าง ๆ ที่ไม่มีสาเหตุมาจากการคิดหรือการกระทำทางกาย วาจา ใจ ที่เบียดเบียนตนเองและหรือผู้อื่น เช่น ทุกข์จากอากาศร้อน หิว ปวดปัสสาวะ ปวดอุจจาระ บาดเจ็บ เจ็บป่วย เป็นต้น.

ทุกข์ในอริยสัจ 4 คือ ความทุกข์ต่าง ๆ ที่มีสาเหตุ(สมุทัย)มาจากการคิดหรือการกระทำทางกาย วาจา ใจ ที่เบียดเบียนตนเองและหรือผู้อื่น(อกุศล) เช่น ทุกข์จากความโลภ โกรธ หลง ตัณหา อุปาทาน เป็นต้น

ทุกข์ในอริยสัจ 4 แบ่งออกเป็น 5 แบบ(กอง) คือ

แบบที่ 1. โสกะ คือ ความเศร้า, ความเดือดร้อนใจ, ความแค้นใจ ซึ่งเป็นตัวอย่างของทุกข์ภายในจิตใจอย่างรุนแรง

แบบที่ 2. ปรีทเวะ คือ ความรำไร, ความรำพันด้วยเสียใจ, ความคร่ำครวญ, ความบ่นเพื่อ ซึ่งเป็นตัวอย่างของทุกข์อย่างรุนแรงจนถึงขั้นแสดงออกมามากมายนอกด้วยคำพูดและการกระทำต่าง ๆ ทางกายที่ผู้อื่นรู้เห็นได้

แบบที่ 3. ทุกข์. ทุกข์ในที่นี้ คือ ทุกข์กายหรือการเจ็บป่วยต่าง ๆ ของร่างกายอันเนื่องมาจากทุกข์ใจ

แบบที่ 4. โทมนัส คือ ความเสียใจ ซึ่งเป็นตัวอย่างของทุกข์ภายในจิตใจที่ไม่รุนแรงเหมือน โสกะแบบที่ 5. อุปายาส คือ ความคับแค้นใจ ซึ่งเป็นตัวอย่างของทุกข์ภายในจิตใจที่รุนแรงและต่อเนื่อง

การศึกษาอริยสัจ 4 และปฏิบัติธรรมตามมรรคมีองค์ 8 อย่างถูกต้อง ครบถ้วนและต่อเนื่องก็เพื่อป้องกัน กำจัดกุศลและทุกข์ในอริยสัจ 4 ทั้ง 5 แบบ ณ ปัจจุบันขณะโดยไม่ต้องรอชาติหน้า ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างประวัติการบรรลุธรรมของพระอรหันต์ทั้งหลาย ทุกข์ในอริยสัจ 4 มี 5 แบบ(กอง)แต่แต่ละแบบมีตัวอย่างน้อยมาก จึงอาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดคิดว่า ทุกข์ในอริยสัจ 4 มีชนิดเดียว เพื่อให้เรื่องของทุกข์ในอริยสัจ 4 เป็นเรื่องง่ายที่จะเข้าใจ จดจำ และเป็นข้อมูลในการรู้ทันความทุกข์และกำจัดทุกข์ ผู้เขียนจึงย่อเรื่องของทุกข์เป็น 3 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 ทุกข์ภายในจิตใจ ทุกข์ภายในจิตใจ คือ ความไม่สบายภายในจิตใจที่มากเกินไปจนถึงขั้นเบียดเบียนตนเองและหรือผู้อื่น ซึ่งเกิดขึ้นในขณะที่กำลังคิดด้วยความกังวล เครียด หวั่นไหว ก้าว กลุ้มใจ ขุ่นมัว เศร้าหมอง ซึมเศร้า ห่อเหี่ยว ท้อแท้ เบื่อหน่าย น้อยใจ เสียใจ อิจฉา คิดปองร้าย โกรธ แค้นเคือง พยาบาท รวมทั้งความอยากหรือไม่ยอมได้ อยากมี อยากเป็น เป็นต้น

แบบที่ 2 ทุกข์ที่แสดงออกมามากมายนอก. ความทุกข์ภายในจิตใจที่เพิ่มมากขึ้น จะบีบคั้นให้ต้องหาทางระบายทุกข์ออกไป ด้วยการแสดงออกมาทางคำพูดและการกระทำในรูปแบบต่าง ๆ ตามธรรมชาติของสมอง เช่น มีอาการกระสับกระส่าย ร้องไห้ คร่ำครวญ รำพึงรำพัน พูดเพื่อเอื้อลัษณ คุณัน หน่านิ้วควมวด กลัว ตัวสั่น เศร้าสร้อย ก้าวร้าว ทำลายสิ่งของ นื้อโกง โกงกิน ทำลายชื่อเสียงของผู้อื่น แย่งชิงตำแหน่ง แย่งชิงทรัพย์สิน โทกให้สินบน พูดชั่ว ทำชั่วต่าง ๆ นานา ปลุกระดมให้คนคิดชั่ว พูดชั่ว ทำชั่ว ทำร้ายตนเอง ผู้อื่น ทำลายสังคม และความมั่นคงของประเทศชาติ เป็นต้น.

แบบที่ 3 ทุกข์กายอันเนื่องมาจากทุกข์ใจ. ธรรมชาติของสมองนั้น เมื่อสมองคิดเรื่องที่เป็นทุกข์ใจมาก จะส่งผลให้อวัยวะต่าง ๆ ทำงานผิดปกติ. ยิ่งเป็นทุกข์ใจมากขึ้นเท่าใด ก็จะมีโอกาสเป็นทุกข์กายมากขึ้นตามสัดส่วนด้วย ถ้าเป็นทุกข์ใจอย่างต่อเนื่อง ก็อาจทำให้มีโอกาสเป็นโรคทางกายอย่างต่อเนื่องหรือเรื้อรังได้เช่นกัน

ทุกข์ใจที่รุนแรงและต่อเนื่อง อาจทำให้เกิดทุกข์ภายในรูปแบบต่าง ๆ ที่รุนแรงหรือเป็นโรคเรื้อรัง ทั้งแบบติดเชื่อและไม่ติดเชื่อก็ได้ เช่น เกิดอาการผื่นง ปวดศีรษะ อ่อนเพลีย อาเจียน เบื่ออาหาร อาหารไม่ย่อย ขาดอาหาร ปวดท้อง ภาวะอาหารอักเสบหรือเป็นแผล ท้องอืด ท้องผูก นอนไม่หลับ หมดแรง ปวดเมื่อย กล้ามเนื้ออักเสบ ข้ออักเสบ ภูมิต้านทานลดลง เป็นมะเร็ง ติดเชื่อต่าง ๆ เป็นภูมิแพ้ ผมร่วง ใจสั่น หัวใจเต้นผิดจังหวะ หายใจไม่เต็มอิม ไขมันในเลือดสูง เจ็บอก หลอดเลือดไปเลี้ยงหัวใจตีบตัน ความดันโลหิตสูง เส้นเลือดในสมองตีบตันหรือแตก อัมพาต สมองเสื่อม เป็นต้น.

2. สมุทัย สาเหตุของทุกข์ในอริยสัจ 4 คือ รากเหง้าของกิเลสหรืออกุศลทั้งปวงซึ่งมี 3 ตัวเท่านั้นเอง คือ โลก โกรธ หลง. ผู้ที่สามารถกำจัดโลก โกรธ หลง ได้หมด คือ พระอรหันต์. ชาวพุทธทุกคนมีกิจที่สำคัญที่สุด คือ ต้องมีความเพียรกำจัดสาเหตุของทุกข์ในอริยสัจ 4 หรือ โลก โกรธ หลง ให้หมดไป เพื่อสามารถเข้าถึงความดับทุกข์หรือนิโรธ ณ ปัจจุบันขณะเหมือนกับพระอรหันต์ทั้งหลายโดยไม่ต้องรอชาติหน้า คนทั่วไปมักเข้าใจผิดว่า โลก คือ ความอยาก จึงทำให้ไม่สามารถกำจัดความโลภหรือความอยาก ที่จริงแล้ว ความอยากเป็นเรื่องปรกติที่คนปรกติพึงมีด้วยกันทุกคน คนที่ไม่มีความอยากเลยเป็นคนที่มีความผิดปกติทางสมอง เช่น คนสมองเสื่อม สมองพิการ สมองบาดเจ็บ กำลังหมดสติ เป็นต้น

โลกในอริยสัจ 4 นั้น มีความหมายแตกต่างไปจากความหมายที่คนทั่วไปมักเข้าใจผิด โลกในอริยสัจ 4 คือ การคิดอยากที่มากเกินไปจนถึงขั้นเบียดเบียนตนเองและหรือผู้อื่น เช่น คิดอยากมากที่จะถูกหวยจนถึงขั้นต้องกู้เงินมาซื้อหวย, คิดอยากรวยมากจนต้องโกงกินชาติบ้านเมือง ซึ่งเป็นการเบียดเบียนตนเองและหรือผู้อื่น เป็นต้น เมื่อมีการคิดอยากมากจึงเกิดความอยากมากในจิตใจ มีความบีบคั้นในจิตใจมาก และเป็นทุกข์มากตามสัดส่วนด้วย การคิดอยากมักจะเกิดขึ้นคู่กับการคิดไม่อยาก เช่น คิดอยากมีสุขภาพดีขอมคิดไม่อยากป่วย, คิดอยากให้ลูกสอบได้คะแนนดีขอมไม่อยากให้ลูกสอบตก เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องปรกติและเป็นเรื่องที่ดีด้วย การคิดอยากหรือไม่อยากที่มากเกินไปจนถึงขั้นเบียดเบียนตนเองและหรือผู้อื่นเป็น โลกหรือความโลภในอริยสัจ 4 และเป็นสาเหตุของการเกิดทุกข์ในอริยสัจ 4. ในทำนองเดียวกันการคิดอยากหรือไม่อยากน้อยเกินไปจนถึงขั้นเบียดเบียนตนเองและหรือผู้อื่น ก็เป็นความโลภเช่นกัน. ทางสายกลาง คือ ข้อปฏิบัติเพื่อดำเนินชีวิตตามทางสายกลางซึ่งเกิดขึ้นจากการปฏิบัติธรรมตามมรรคมีองค์ 8. การปฏิบัติธรรมตามมรรคมีองค์ 8 ก็เพื่อละชั่ว มุ่งทำแต่ความดี ทำจิตใจของตนให้บริสุทธิ์. ทุกขณะที่ไม่คิดโลกเท่ากับเป็นการละชั่วและทำดี เป็นผลให้จิตใจบริสุทธิ์และเข้าถึงความดับทุกข์ในทุกขณะที่ไม่คิดโลก. ทุกท่านสามารถตรวจสอบและพิสูจน์ข้อเท็จจริงได้ด้วยตนเองว่า ทุกขณะที่ไม่คิดโลก จิตใจของท่านก็จะบริสุทธิ์และเข้าถึงความดับทุกข์ในอริยสัจ 4 ณ ปัจจุบันขณะ. สาเหตุของทุกข์ในอริยสัจ 4 คือ

โลก โกรธ หลง ซึ่งชาวพุทธทุกคนต้องรู้จักอย่างแจ่มชัดตามความเป็นจริง ซึ่งได้กล่าวถึงเรื่องโลกไปแล้ว

โกรธ คือ การคิดไม่ชอบ ไม่พอใจ ไม่ถูกใจ กลั่นแกล้ง ทำร้าย หรือคิดทำลายอย่างรุนแรงจนถึงขั้นเบียดเบียนตนเองและหรือผู้อื่น. โกรธเริ่มต้นจากการคิดโลก ครั้นไม่ได้มาหรือไม่เป็นไปตามที่ตนคิดโลก ก็จะคิดโกรธหรือเกิดความโกรธ. ดังนั้น ถ้าจะไม่ให้มีการคิดโกรธก็ต้องพยายามมีสติไม่คิดโลก. สาเหตุของความชั่วและทุกข์ในอริยสัจ 4 เกิดจากการคิดโลกและคิดโกรธนี้เอง และขณะที่คิดโลกหรือคิดโกรธ ก็อาจทำให้เกิดการพูดและการกระทำต่าง ๆ ทางกาย วาจา ใจ ที่ชั่วตามที่คิด และเป็นเหตุให้เบียดเบียนตนเองและหรือผู้อื่น ขณะเดียวกันจิตใจย่อมสกปรก ขุ่นมัว และเป็นทุกข์. ในขณะที่ไม่คิดโลกหรือไม่คิดโกรธ ความทุกข์ในอริยสัจ 4 ก็จะ ไม่เกิดขึ้น จึงเข้าถึงความดับทุกข์(นิพพาน)ในอริยสัจ 4 ณ ปัจจุบันนั่นเอง ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวและไม่ต้องรอนิพพานในชาติหน้า.การจะไม่คิดโลกหรือไม่คิดโกรธได้นั้น ต้องหมั่นตั้งใจสั่งหรือตัดเตือนตนเองอยู่เสมอว่าอย่าคิดโลกและโกรธ (อย่าคิดอกุศล) ซึ่งจะเป็นผลให้สมองจำไว้ได้ดี. ขณะมีสติควบคุมความคิดอยู่นั้น สมองจะคอยควบคุมความคิดตามคำสั่งที่ได้จำไว้ในสมอง. ครั้นมีสติรู้ว่า กำลังคิดโลกหรือคิดโกรธก็ให้มีสติหยุดคิดทันทีโดยไม่มีข้อแม้ พร้อมกับตัดเตือนตนเองว่า อย่าคิดเช่นนี้อีก.

ความหลง คือ การไม่มีความรู้ในเรื่องอริยสัจ 4 และการขาดความสามารถในการปฏิบัติธรรมตามมรรค 8 อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และต่อเนื่อง จึงไม่สามารถควบคุมความคิดไม่ให้คิดชั่วหรือไม่ให้คิดอกุศลได้อย่างต่อเนื่อง. เพื่อให้ความหลงหรืออวิชชาหมดไป จึงจำเป็นต้องศึกษาและปฏิบัติธรรมเพื่อดูแลความคิดของตนเองให้คิดแต่กุศลอย่างต่อเนื่องชั่วชีวิต เพื่อเข้าถึงนิโรธในอริยสัจ 4 ได้อย่างต่อเนื่อง.

3. นิโรธ การจะเข้าถึงความดับทุกข์ในพระพุทธศาสนา ณ ปัจจุบันขณะนี้ได้อย่างต่อเนื่องนั้น ต้องมีความรู้อย่างแจ่มชัดตามความเป็นจริงในเรื่องอริยสัจ 4 และสามารถปฏิบัติธรรมตามมรรคมีองค์ 8 อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และต่อเนื่อง เพื่อกำจัดความหลง(อวิชชา)และทำให้สามารถมีสติไม่คิดโลก ไม่คิดโกรธ(ไม่คิดอกุศล)และมีใจที่บริสุทธิ์อย่างต่อเนื่อง.พระพุทธรเจ้าทรงตรัสสอนอยู่เสมอว่า นิโรธและนิพพานเป็นภาวะของจิตใจที่บริสุทธิ์เพราะไม่มีตัณหาและอุปาทานหรือไม่คิดอกุศลนั่นเอง. ดังนั้น เราจึงควรเข้าใจความหมายของตัณหาและอุปาทานให้ถูกต้องตามความเป็นจริง เพื่อที่จะประเมินผลของการเข้าถึงความดับทุกข์ได้อย่างถูกต้องและตรงประเด็น. ตัณหาและอุปาทานมีขั้นตอนในการเกิดขึ้นและดับไปกล่าวคือ ธรรมชาติของสมองนั้น ในขณะที่คิดโลกหรือโกรธซ้ำแล้วซ้ำอีก ย่อมทำให้มีความโลภหรือโกรธมากขึ้น ขณะเดียวกันก็มักจะมี ความอยากที่จะให้เป็นไปตามที่คิดโลกและโกรธมากขึ้นตามสัดส่วนด้วย. เมื่อยังคิดโลกหรือโกรธซ้ำแล้วซ้ำอีก ความโลภหรือโกรธก็จะรุนแรงมากขึ้น ขณะเดียวกัน ก็มีความอยากอย่างรุนแรงที่จะ

ให้เป็นตามที่คิดโลกหรือ โกรธมากขึ้นจนถึงขั้นเกิดการคิดทะยานอยากหรือตัณหา. เมื่อยังคิดโลกหรือ โกรธหรือคิดด้วยตัณหาซ้ำแล้วซ้ำอีกอย่างต่อเนื่อง จะเกิดการคิดยึดมั่นหรืออุปาทานที่จะให้เป็นไปตามที่คิดนั่นเอง.

สรุปแล้วการคิดโลกและคิด โกรธมีความรุนแรงอีก 2 ระดับ คือ ระดับตัณหา และระดับอุปาทาน. โลก โกรธ ตัณหา และอุปาทานเกิดจากการคิดอกุศลเพราะมีความหลง(อวิชชา) และเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ทนทานที่มีสติหยุดการคิดอกุศลความทุกข์ก็หมดไปหรือเข้าถึงความดับทุกข์ทันทีโดยไม่ต้องรอที่ชาติหน้า.

4. มรรค การจะเข้าถึงความดับทุกข์(นิโรธหรือนิพพาน)ในอริยสัจ 4 อย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนไว้นั้น ต้องมีสติปัญญาทางธรรม คือ มีความรู้ในเรื่องอริยสัจ 4 และมีความสามารถในการปฏิบัติธรรมตามมรรคมงคล 8 อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน.

มรรคตามความหมายทั่วไปหมายถึง ทาง หนทาง ซึ่งเป็นเรื่องของทางต่าง ๆ เช่น ทางเดิน ทางบก ทางน้ำ เป็นต้น. มรรคในอริยสัจ 4 หรือมรรคมงคล 8 หมายถึง ข้อปฏิบัติ 8 ข้อ เพื่อให้ถึงนิโรธหรือความดับทุกข์(นิพพาน) ณ ปัจจุบันขณะเท่านั้น และไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องอื่นใด.

มรรคมงคล 8 ประกอบด้วยข้อปฏิบัติ 8 ข้อ(องค์ธรรม) คือ 1) เห็นชอบ 2) ดำริชอบ 3) วาจาชอบ 4) กระทำชอบ 5) อาชีพชอบ 6) เพียรชอบ 7) สติชอบ 8) สมาธิชอบ.

ความเห็นชอบเป็นข้อปฏิบัติข้อแรกที่ต้องปฏิบัติ จึงเปรียบเหมือนหัวกระบวนของมรรคทั้งหมด เพื่อให้เกิดสติปัญญาธรรมในการดูแลความคิดหรือการกระทำต่าง ๆ ทางกาย วาจา ของตนเองให้ดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง คือ ไม่ให้มีการกระทำทางกาย วาจา ใจ ที่ก่อให้เกิดการเบียดเบียนตนเองและหรือผู้อื่น.

ประเด็นสำคัญของมรรคข้อที่ 1 คือ ต้องศึกษาอริยสัจ 4 และปฏิบัติธรรมตามมรรคมงคล 8 อย่างถูกต้อง ครบถ้วน และต่อเนื่อง เพื่อกำจัดอวิชชา(ความหลง)ให้หมดไป หรือเพื่อทำให้เกิดวิชชา.

คนส่วนใหญ่มักไม่เข้าใจความหมายของมรรคข้อที่ 1 หรือเข้าใจความหมายผิดไป จึงพากันหลงทางหรือปฏิบัติธรรมไม่ถูกต้อง เป็นเหตุให้ไม่สามารถเข้าถึงความดับทุกข์เพราะมรรคข้อนี้เปรียบเหมือนหัวกระบวนของมรรคมงคล 8 นั่นเอง. ดังนั้น เราจึงจำเป็นต้องพยายามทำความเข้าใจให้เห็นให้ถูกต้อง ชอบธรรมตามหลักธรรมในอริยสัจ 4 อย่างต่อเนื่อง เพื่อถึงความดับทุกข์อย่างต่อเนื่องชั่วชีวิต

คนที่มิวิชชาย่อมมีความเห็นชอบ ครั้นมีความเห็นชอบแล้วย่อมมีคำริชอบ(มรรคข้อที่ 2) คือ คำรือออกจากอกุศลทั้งปวง ได้แก่การไม่คิดโลภและไม่คิดโกรธ หรือไม่คิดเบียดเบียนตนเอง และหรือผู้อื่น ซึ่งเป็นการละชั่วที่ความคิดหรือที่ใจ และเป็นหลักสำคัญของการดำเนินชีวิตประจำวันตามทางสายกลาง. มรรคข้อที่ 1 และ 2 จึงเป็นข้อปฏิบัติเพื่อดับความหลง โลภและโกรธ ซึ่งเป็นรากเหง้าของกิเลสหรืออกุศลทั้งปวงนั่นเอง.

มรรคข้อที่ 3 ถึง 5 คือ ขยายความการละชั่วทางกาย โดยการไม่ทำการเบียดเบียนตนเอง และหรือผู้อื่น กล่าวคือ มรรคข้อที่ 3 วาจาชอบ คือ ข้อปฏิบัติเพื่อละชั่วทางคำพูด. มรรคข้อที่ 4 กระทำชอบ คือ ข้อปฏิบัติเพื่อละชั่วทางการกระทำทางกาย. มรรคข้อที่ 5 ประกอบอาชีพชอบ คือ ข้อปฏิบัติเพื่อละชั่วทางการประกอบอาชีพ.

มรรคข้อที่ 6 – 8 คือ ขยายความวิธีการในการละชั่วทางความคิดหรือใจ โดยการพยายามมีสติไม่คิดเบียดเบียนตนเองและหรือผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง เพื่อทำจิตใจให้บริสุทธิ์อย่างต่อเนื่อง. การควบคุมความคิดให้คิดแต่กุศลได้อย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้สามารถควบคุมการกระทำต่าง ๆ ทางกาย วาจา ใจ ให้เป็นกุศลได้อย่างต่อเนื่อง เพราะความคิดเป็นหัวหน้าของการกระทำ ทางกาย วาจา ใจ

มรรคข้อที่ 6 เพียรชอบ คือ ข้อปฏิบัติเพื่อให้มีความเพียรในการศึกษาและปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน และขยายความโดยการปฏิบัติตามมรรคข้อที่ 7 คือ สติชอบ คือ มีสติในการศึกษาและปฏิบัติด้วยการควบคุมความคิดของตนเองไม่ให้คิดอกุศลอย่างต่อเนื่อง และมรรคข้อที่ 8 สมာธิชอบ คือ มีสมาธิในการหยุดความคิดเพื่อพักร่างกายและจิตใจ รวมทั้งเป็นการฝึกหยุดคิดอกุศลในทุกขณะที่ต้องการ. ผลของการศึกษาและปฏิบัติอย่างถูกต้องก็จะเข้าถึงความดับทุกข์ ณ ปัจจุบันขณะอย่างต่อเนื่อง.

รังษิ สุทนต์ (2549) ได้กล่าวถึง ความรู้เรื่องอริยสัจ 4 ว่า อริยสัจ คือธรรมะที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้และทรงแสดง หลักธรรมที่ว่าด้วยเรื่องอริยสัจ ดังต่อไปนี้

1) ธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ คืออริยสัจ 4 ดังที่พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย อริยสัจ 4 ประการ คือ ทุกขอริยสัจ สมุทัยอริยสัจ ทุกขนิโรธอริยสัจ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ เพราะเรารู้แจ้งอริยสัจ 4 ประการนี้ตามความเป็นจริง ชาวโลกจึงเรียกตถาคตว่า พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า”

2) พระพุทธองค์ ทรงขยายความอริยสัจ 4 ประการไว้ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตรที่ทรงแสดงแก่นักบวชปัญจวัคคีย์ว่า

ทุกขอริยสัง คือ ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความเจ็บเป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์ ความประสบกับสิ่งไม่เป็นที่รักเป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รักเป็นทุกข์ ความไม่ได้สิ่งที่ตนปรารถนาเป็นทุกข์ ว่าโดยย่อ ความยึดมั่นขั้น 5 เป็นทุกข์

ทุกขสมุทัยอริยสัง คือ ตัณหาอันนำไปเกิดอีก เป็นความเพิลิดเพลินและความกำหนดทำให้เพิลิดเพลินในอารมณ์นั้น ๆ ได้แก่ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา

ทุกขนิโรธอริยสัง คือ ความที่ตัดขาดไปอย่างไม่มีเหลือด้วยวิราคะ ความสละ ความสลัดทิ้ง ความพ้น ความไม่อาลัยในตัณหา

ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัง คือ อริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ได้แก่ สัมมาทิฎฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ

3) ธรรมะที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้มีมาก จวบไปไม่ทั้งหมดที่มีอยู่ในป่าแต่ที่ทรงนำมาสอนเพียงกำมือเดียว ดังเรื่องที่พระองค์ทรงหยิบใบประดู่ลายขึ้นมาแล้วตรัสกับภิกษุทั้งหลายสรุปความได้ว่า “ธรรมที่พระองค์ตรัสรู้มีมาก เหมือนใบประดู่ลายที่มีในป่าประดู่ลาย ซึ่งพระองค์ไม่ทรงนำมาสอน เพราะไม่มีประโยชน์ ไม่นำไปสู่ความพ้นทุกข์ ส่วนธรรมที่ทรงนำมาสอนคือ เรื่องทุกข์ เรื่องทุกขสมุทัย เรื่องทุกข นิโรธ เรื่องทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ซึ่งมีประโยชน์ นำไปสู่ความพ้นทุกข์” หมายความว่า ธรรมที่ทรงนำมาสอนเท่ากับใบไม้กำมือเดียว

4) พระพุทธเจ้ารับสั่งให้ภิกษุรูปหนึ่งจำไว้ว่า พระองค์ทรงแสดงอริยสัง 4 ดังที่พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุ เธอจงจำไว้อย่างนี้แล้ว ‘เราแสดงอริยสัง 4 ประการ’”

5) พระพุทธเจ้าทรงยืนยันว่าอริยสัง 4 ที่ทรงแสดงใครคัดค้านไม่ได้ ดังที่พระองค์ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่เราแสดงไว้ว่า อริยสัง 4 ประการนี้ เป็นธรรมที่ใคร ๆ ข่มไม่ได้ เป็นธรรมที่ไม่มัวหมอง เป็นธรรมที่ไม่ถูกตำหนิ เป็นธรรมที่ไม่ถูกสมณพราหมณ์ผู้รู้แจ้ง คัดค้าน

6) พระพุทธเจ้าทรงยืนยันว่า พระองค์ทรงสอนเฉพาะเรื่องอริยสัง 4 โดยทรงสรุปอริยสัง 4 เหลือ 2 ดังที่พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทั้งในกาลก่อนทั้งในบัดนี้ เราบัญญัติ(สอน) เฉพาะเรื่องทุกข์และความดับทุกข์ ที่พระองค์ตรัสว่า ทั้งในกาลก่อนและในบัดนี้และที่ทรงย่ออริยสังเหลือ 2 ประการนี้ อรรถกถาอธิบายว่า คำว่าในกาลก่อน หมายถึงครั้งก่อนที่บริเวณมหาโพธิมณฑล คำว่า ในบัดนี้ คือในบัดนี้ที่แสดงธรรมเทศานี้ ที่ว่าทรงบัญญัติสอนเฉพาะทุกข์และความดับทุกข์ คือทรงบัญญัติสอนอริยสัง 4 นั่นเอง ในที่นี้ทุกขสมุทัยพระพุทธองค์ทรงถือเอาด้วยทุกข์ศัพท์ มรรคที่ให้ถึงนิโรธนั้นพระองค์ทรงถือเอาด้วยนิโรธศัพท์ ขอเสริมว่า หมายความว่า เมื่อกล่าวถึงทุกข์อันเป็นตัวผล ก็เป็นอันกล่าวถึงสมุทัยอันเป็นสาเหตุ เมื่อกล่าวถึงนิโรธ อันเป็นตัวผล ก็เป็นกล่าวถึงมรรคอันเป็นสาเหตุด้วย เพราะผลย่อมมีมาจากเหตุ

7) พระผู้มีพระภาคที่ทรงพระนามว่า พุทโธ หรือ สัมมาสัมพุทโธ เพราะตรัสรู้อรียสัจทั้งหลาย และสั่งสอนให้ผู้อื่นรู้อรียสัจทั้งหลาย ดังที่พระสารีบุตรอธิบายคำว่า พุทโธ ไว้ดังนี้ ชื่อว่า พระพุทธเจ้า เพราะตรัสรู้สัจจะทั้งหลาย ชื่อว่าพระพุทเจ้า เพราะทรงนำพาหมู่สัตว์ให้ตรัสรู้ คำว่า สัจจะ ในที่นี้ หมายถึงอรียสัจ 4 ดังที่อรรถกถาอธิบายไว้ว่า สัจจศัพท์ ปราภฏใช้ในอรรถหลายอย่าง ... เช่น ใช้ในความหมายว่าอรียสัจ ดังข้อความ “บรรดาอรียสัจ 4 อรียสัจเท่าไรเป็นกุศล” สัจจศัพท์ แมในที่นี้ ก็ใช้ในความหมายว่าอรียสัจ

8) พระพุทธองค์ทรงเป็นอริยะใน โลก ก็เพราะอรียสัจ 4 ดังที่พระองค์ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย อรียสัจ 4 ประการนี้ คือ ทุกขอรียสัจ ทุกขสมุทัยอรียสัจ ทุกขนิโรธอรียสัจ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอรียสัจ ตถาคตเป็นอริยะใน โลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์เทวดาและมนุษย์ ฉะนั้น จึงเรียกว่า อรียสัจ”

9) ที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้และสอนอรียสัจ คือ ความจริงที่ประเสริฐเพียง 4 ข้อนี้ ไม่น้อย ไม่น้อย ไม่มีสิ่งใดที่เกินซึ่งจะต้องนำออกหรือมีสิ่งใดที่ขาดซึ่งจะต้องเพิ่มเข้า ดังที่พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ว่า “หากมีผู้ถามว่า เพราะเหตุไร พระพุทธเจ้าจึงตรัสอรียสัจไว้ 4 เท่านั้น ไม่น้อยไม่มากไป หรือ ตอบว่า ที่ตรัสอรียสัจไว้ 4 เพราะไม่มีอรียสัจข้ออื่นและเพราะจะลดอรียสัจข้อใดข้อหนึ่งก็ไม่ได้ เป็นความจริง ไม่มีอรียสัจข้ออื่นที่เกินจากอรียสัจ 4 ประการนี้ และไม่มีอรียสัจแม้สักข้อ 1 ที่จะต้องนำออกจากอรียสัจ 4 ประการนี้ ดังที่พระพุทธองค์ ตรัสว่า เป็นไปไม่ได้ที่สมณะหรือพราหมณ์ผู้ใดผู้หนึ่ง พึงมากล่าวว่า ‘นี่ไม่ใช่ทุกขอรียสัจ ทุกขอรียสัจเป็นอย่างอื่น เราจะยกเลิกทุกขอรียสัจที่สมณโคดมแสดงไว้แล้วบัญญัติทุกขอรียสัจอื่น’ ดังนี้เป็นต้น”

สรุปได้ว่า อรียสัจ หมายถึง ความจริงอันประเสริฐ ทำบุคคลผู้ปฏิบัติให้เป็นอริยะ มีภาวะที่เที่ยงแท้แน่นอน และเป็นประโยชน์ยิ่งใหญ่ต่อชาวโลก มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ 1. ทุกข์ ได้แก่ความทุกข์อันเกิดจากขันธ 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ 2. สมุทัย ได้แก่สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ คือ ตัณหา 3 ประกอบด้วย ตัณหา (ความทะยานอยาก) ภวตัณหา (ความอยากได้ อยากมี อยากเป็น) และ วิภวตัณหา (ความไม่อยากจะ ไม่อยากมี ไม่อยากเป็น) 3. นิโรธ คือสภาพที่ความทุกข์ตั้งอยู่ไม่ได้ หรือ สภาพที่ความทุกข์ดับสิ้นไป 4. มรรค คือ วิธีที่จะ ทำให้นิโรธเกิดขึ้น หรือเป็นทางที่ดำเนินไปสู่ความดับสิ้นแห่งทุกข์

ฆราวาสธรรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)(2546) พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม

ฆราวาสธรรม 4 (ธรรมสำหรับฆราวาส, ธรรมสำหรับการครองเรือน, หลักการครองชีวิตของคฤหัสถ์ - virtues for a good household life; virtues for lay people)

1. สัจจะ (ความจริง, ซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริ่งใจ พุดจริง ทำจริง - truth and honesty)
2. ทมะ (การฝึกฝน, การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว, รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดคตินิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา - taming and training oneself; adjustment)
3. ขันติ (ความอดทน, ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็งทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย - tolerance; forbearance)
4. จาคะ (ความเสียสละ, สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมทั้งจะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว - liberality; generosity)

แก้ว ชิตตะขบ (2550) ได้กล่าวถึง ฆราวาสธรรม หรือหลักธรรมสำหรับการอยู่ครองเรือน โดยที่ ฆราวาส ซึ่งหมายถึงคนมีเหย้ามีเรือน มีครอบครัว หรือที่เรียกว่า คฤหัสถ์ คือผู้ครองเรือนนั้น จะเป็นคนมีฐานะมั่นคง มีครอบครัวเป็นปึกแผ่น เป็นฝั่งเป็นฝามั่นคง มีความสุขตามวิสัยของชาวบ้านทั่วไป จะต้องรู้จักปรับปรุงตนเองให้ก้าวหน้า รู้จักปลูกฝังกุศลธรรมให้เกิดขึ้นในใจ ยึดถือปฏิบัติตามหลักฆราวาสธรรม 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ แต่ละประการมีความหมายในแนวปฏิบัติ ดังนี้

1. สัจจะ สัตย์ซื่อต่อกัน หมายถึง การดำรงมั่นในสัจจะ การมีความจริง ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริ่งใจ พุดจริง ทำจริง โดยจะทำอะไรก็ให้เป็นที่ยึดถือไว้วางใจกัน กล่าวในเชิงปฏิบัติ ได้แก่ ความซื่อตรงต่อคู่ชีวิตของตน ผู้ครองเรือนที่ดีต้องมีความรับผิดชอบต่อกูครองของตัวเอง มีความจริงใจต่อกูครอง ไม่ประพฤติตนเป็นคนหน้าไหว้หลังหลอก หรือประพฤตินอกใจกูครอง

สัจจะ ความสัตย์ซื่อต่อกันนี้ เป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ทำให้กูครองไว้ใจกันและกันได้ หากปราศจากคุณธรรมข้อนี้ ย่อมทำให้กูครองสามภรรยาอยู่ร่วมกันด้วยความหวาดระแวง และทำให้อยู่กันไม่ยัด ตัวอย่างเช่น สามภรรยาประพฤติให้เป็นที่กินแหนงแคลงใจกัน โดยฝ่ายภรรยา ระแวงว่าสามีจะไปชมชอบสตรีอื่น เกรงว่าจะนำทรัพย์ที่ช่วยกันแสวงหาไปได้ไปปรนเปรอสตรีอื่น เป็นผู้ไม่รักคนจริง คิดแต่จะปอกลอกฝ่ายสามีก็คิดสงสัยภรรยาว่าจะคบชู้กับชายอื่น กล่าวภรรยาของตนจะยกยกทรัพย์ไปบำเรอชายอื่น เช่นนี้ชีวิตกูครองเรือนหรือชีวิตครอบครัวของเขาทั้งสองนั้น ก็รอวันที่จะแตกแยกหย่าร้างเลิกรากันไปในที่สุด

แต่ถ้าสามีภรรยาเป็นหลักขรราวาธรรมคือสัจจะ ซื่อตรง จริงใจต่อกัน โดยเมื่อมีปัญหาอะไร ก็ปรึกษากันด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่ปิดบังอำพรางกัน แม้แต่เรื่องการเงินการทอง เรื่องปาก เรื่องท้อง หรือมีปัญหาทางเศรษฐกิจ ก็บอกกันตามความจริงว่าเก็บไว้เท่าไร จ่ายเท่าไร และข้อสำคัญคือไม่คิดนอกใจกัน เช่นนี้ก็จะทำให้ชีวิตครอบครัวนั้นดำเนินไปได้อย่างราบรื่น

ดังนั้น ผู้ครองเรือนด้วยกันจำเป็นต้องมีความจริงใจต่อกันเป็นพื้นฐาน ต้องไม่ประพฤติตนเป็นคนหน้าไว้หลังหลอก ไม่คิดจะทรยศกันในทุกกรณี มีความซื่อสัตย์ต่อกันด้วยใจจริง

นอกจากนี้ สัจจะยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการคบหากับคนทุกชั้นวรรณะ เพราะความซื่อตรงต่อกันเป็นเครื่องสมานสามัคคีให้มีมิตรภาพระหว่างผู้คบหากันให้ยั่งยืนยาวนาน

ผู้มีความซื่อสัตย์จะทำอะไรก็ย่อมมีผู้เชื่อถือไว้วางใจ และจะไปในที่ใดก็มีคนต้อนรับ และยินดีช่วยเหลือเมื่อตกทุกข์ได้ยาก ฉะนั้น สัจจะคือความสัตย์ซื่อต่อกัน จึงเป็นธรรมสำหรับผู้ครองเรือนที่ควรมีไว้ประจำใจ

2. ทมะ รู้จักข่มจิตของตน คือฝึกตน หมายถึงการรู้จักฝึกฝนตนเอง บังคับควบคุมตนเองได้ หรือการข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดคัดนิสัย แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญาโดยผู้ครองเรือนที่ดีต้องหัดข่มใจ ข่มอารมณ์ของตนเองได้ สามารถระงับยับยั้งใจตัวเองได้ในทุกกรณี ไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์ ไร้เหตุผล ไม่โกรธง่าย เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งทำหรือพูดไม่ถูกใจ เป็นการระงับเหตุทะเลาะกัน ต้องให้อภัยกัน ในขณะเดียวกัน ก็จำเป็นต้องหาทางหรือหาวิธีปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งๆขึ้นไปในด้านความประพฤติ ด้านการทำมาหากิน เป็นต้น

3. ขันติ ออดทน หมายถึง ความอดทน มุ่งหน้าประกอบหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมายไม่ทอดอโย ขันติในที่นี้ มุ่งในแง่วิริยะ คือเพียร ออดทน ไม่หวั่นไหวย่อท้อต่ออุปสรรคแห่งชีวิตโดยผู้ครองเรือนที่ดีต้องอดทนได้เสมอ เมื่อเผชิญเหตุการณ์ต่าง ๆ ต้องมีใจเข้มแข็งหนักแน่น ไม่ว่าจะ ทนต่อความล้าล่ำล้ากินกัน ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคต่างๆ เช่น อดทนต่อความลำบากตรากตรำในการทำงาน ในการประกอบอาชีพ อดทนต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย ไม่ใจเสาะเกินไป ไม่แสดงอาการอ่อนแอออกมา เป็นต้น

ความอดทนได้นี้เป็นเหตุให้เป็นคนกล้าทำงานและกล้าเสี่ยง ไม่หลบเลี่ยงงาน หรือไม่เป็นคนเกียจคร้าน เพราะผู้อดทนเสมอเท่านั้นจึงมัก ได้รับความสำเร็จในทุก ๆ เรื่อง ลักษณะของขันตินี้ตรงกับคำพังเพยที่ว่า “ฝนทั่งให้เป็นเข็ม”

4. จาคะ รู้จักเสียสละ หมายถึง การมีน้ำใจไม่หวงแหนของกินของใช้ต่าง ๆ แม้กับคู่ครองของตน ผู้ครองเรือนที่ดีจะต้องใจกว้าง มีความโอบอ้อมอารีวิไพเราะต่อคู่ครอง ต่อเพื่อน ตลอดจนญาติๆ ของคู่ครองเสมอหน้ากัน เหมือนปฏิบัติต่อตัวเอง ต่อเพื่อน และญาติของตัวเอง

กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การสามารถเสียดสละความสุขสบายและประโยชน์ส่วนตน เพื่อผู้ครองหรือคนในครอบครัวได้ เช่น อดหลับอดนอนพยาบาลกันในยามเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น หรือความมีน้ำใจชอบช่วยเหลือเกื้อกูล พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้ครอง ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัวเอง

ฆราวาสธรรมทั้ง 4 ประการนี้ สรุปเป็นคำคล้องจองเพื่อให้จำง่ายว่า “จริงใจ ฝึกฝน ทนได้ ให้อภัย” เป็นหลักธรรมโดยตรงของฆราวาสผู้ครองเรือน โดยเป็นหลักธรรมที่จำเป็นในการครองชีวิตคู่อยู่ร่วมกัน และเป็นหลักธรรมช่วยควบคุมให้บุคคลในตระกูลมีความสมานสามัคคีกถมเกลียวกัน ทำให้ชีวิตคู่ของผู้ครองเรือนมีความสุขร่มรื่นตามสมควรแก่ฆราวาสวิสัย ดังนั้น ผู้ครองเรือนจึงจำเป็นต้องตระหนกอยู่เสมอและจำต้องสร้างสรรค์ให้เกิดมีขึ้นในจิตใจตนเป็นประจำ

ประโยชน์และคุณค่าทางจริยธรรมของฆราวาสธรรม

หลักสัจจะ ย่อมเป็นเหตุให้เป็นคนที่ไว้ใจได้ ไม่ทำให้เกิดความหวาดระแวงต่อกัน เพราะเป็นคนพูดจริง ทำจริง ไม่โลเลเหลวไหล ซึ่งเป็นเหตุให้มีความก้าวหน้าในชีวิตการงาน มีคนเชื่อถือยำเกรง ได้รับเกียรติและผลสำเร็จในการงานอย่างดีเลิศ

หลักทมะ ย่อมเป็นเหตุให้อยู่กันด้วยความราบรื่น ไม่กระทบกระทั่งกัน มีความใจเย็น มีความสามารถในการทำงาน ยับยั้งตัวเอง ข่มใจตัวเองได้เมื่อจะทำผิด ไม่พูดผิดทำผิดเพราะอารมณ์ชั่ววูบ สามารถปรับปรุงพิจารณาตนเองตลอดเวลา มีมิตรภาพกับบุคคลทั่วไป ไม่มีเวรริษายกับใคร ๆ เพราะการทะเลาะถกเถียงกัน เป็นต้น

หลักขันติ ย่อมเป็นเหตุให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ผลดี ไม่ก่อความรังเกียจให้แก่ผู้ใกล้ชิด หากทรัพย์สมบัติได้ เป็นเหตุให้การครองเรือนมีหลักประกันด้านทรัพย์สินมั่นคง ไม่ทำผิดเพราะทนต่อความอยากไม่ได้

หลักจาคะ ย่อมเป็นเหตุให้มีใจกว้าง ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว มีอริยาศยดีงาม โอบอ้อมอารี มีจิตใจเอิบอิมเป็นสุขเมื่อช่วยเหลือผู้อื่นแล้ว มีความเป็นอยู่ในครอบครัวอบอุ่น ซึ่งเป็นเหตุให้รักษาหัวใจของผู้ครองไว้ได้

ประโยชน์และคุณค่าทางจริยธรรมทั้งหมดนี้ ล้วนเป็นเหตุให้การครองเรือนเป็นไปด้วยความราบรื่น ไม่มีปากมีเสียงกันในครอบครัว และมีความเจริญก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจและสังคมโดยส่วนเดียว

นิพนธ์ นาคบุรี (2552) ได้กล่าวถึงความหมาย ของ ฆราวาสธรรม 4 ว่า ฆราวาส หมายถึง ผู้ครองเรือน บางทีเรียกว่า กฤหัสถ์ หมายถึง บุคคลที่มีชนชั้นกบวชหรือพระสงฆ์ที่มีอาชีพแตกต่างกัน เช่น ขาวนา ชาวไร่ พ่อค้า ข้าราชการ นักศึกษา เป็นต้น

ฉราวาธรรม 4 ประการ ได้แก่

1. สัจจะ (ความซื่อสัตย์)
2. ทมะ (การฝึกตน)
3. ขันติ (การอดทน)
4. จาคะ (การบริจาค/การเสียสละ)

1. สัจจะ (ความซื่อสัตย์) หมายถึง ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง ด้วยกายจริง คือ ประพฤติด้วยความสุจริต ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง วาจาจริง คือ พูดความจริง และใจจริง คือ มีความจริงใจ

ลักษณะของสัจจะ

- มีความจริง คือ เป็นเรื่องจริง
- มีความตรง คือ ประพฤติสุจริตในกาย วาจา และใจ
- มีความแท้ คือ ไม่เหลวไหล ไม่ล้อเล่น

สัจจะ 5 ประการ

1. จริงต่อการทำงาน หมายถึง ทำอะไรต้องทำจริง ตั้งใจทำ ทำด้วยความมุ่งมั่นให้งานนั้นสำเร็จ และเกิดประโยชน์จริง

2. จริงต่อหน้าที่ หมายถึง ทำจริงในงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งเรียกว่า “หน้าที่” ไม่ประมาทเลินเล่อ ไม่หะหลวม ไม่หึกเลียง เอาใจใส่ต่องานหรือหน้าที่เพื่อให้งานนั้นสำเร็จไปได้ด้วยดี

3. จริงต่อวาจา หมายถึง รักษาวาจาตามที่ได้ตกลงกันไว้มิให้คลาดเคลื่อน พูดจริงทำจริง คนที่กล่าววาจาเท็จต่อตนเองจะไปจริงต่อคนอื่นได้อย่างไร เพราะฉะนั้นคนไม่จริงต่อวาจาก็คือคนที่ไม่จริงต่อตนเอง

4. จริงต่อบุคคล หมายถึง จริงใจต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น จริงใจต่อมิตรสหาย จริงต่อญาติมิตร เป็นต้น ซึ่งเรียกว่า “ซื่อตรง” ถ้าจริงต่อผู้บังคับบัญชาหรือเจ้านาย เรียกว่า “สวามิภักดิ์” แต่ถ้าจริงต่อผู้มีพระคุณ เช่น บิดา มารดา ครูอาจารย์ เรียกว่า “กตัญญูกตเวที”

5. จริงต่อความดี หมายถึง มุ่งประพฤติความดีจนเป็นนิสัย ต่อหน้าประพฤตินั้นไร้มลับหลังก็ประพฤติเช่นนั้น มุ่งทำความดีเพื่อความดี อย่าทำความดีเพื่อให้ได้ลาภยศสรรเสริญหรือเพื่อวัตถุอื่นใด

อานิสงส์ของการมีสัจจะ

1. เป็นผู้มีควมรับผิดชอบในหน้าที่ของตน
2. เป็นผู้มีควมหนักแน่น มั่นคง
3. เป็นผู้มีควมเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

4. ผู้อื่นเคารพยกย่อง
5. ผู้อื่นเชื่อถือ และยำเกรง
6. สมาชิกในครอบครัวมีความสุข และมีความมั่นคง
7. เป็นผู้ได้รับเกียรติ และมีชื่อเสียง

โทษของการขาดสติจะ

1. เป็นผู้ไม่มีความรับผิดชอบ
2. หาความเจริญในหน้าที่การงานไม่ได้
3. เป็นคนไม่น่าเชื่อถือ
4. ไร้ชื่อเสียง และเกียรติยศ

2. ทมะ (การฝึกตน) หมายถึง การฝึกฝน การฝึกตน ให้มีการปรับปรุงตัวทั้งในด้านจิตใจ และการกระทำ ด้วยปัญญาเพื่อปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องในหน้าที่การงานหรือสิ่งที่กระทำอยู่นั้น ทมะ เป็นธรรมที่มุ่งเน้นให้ใช้สติใคร่ครวญ และไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนที่จะกระทำการใด ๆ โดยต้องคำนึงอยู่เสมอว่า มีประโยชน์มากกว่าโทษหรือมีดีมากกว่าชั่วจึงจะกระทำ โดยเฉพาะการเอาชนะความโกรธ เพราะเมื่อความ โกรธเกิดขึ้นย่อมส่งผลให้จิตใจขุ่นมัว ผิวพรรณเศร้าหมอง เป็นเหตุให้เกิดผลเสียแก่ตนเองและผู้อื่น ทั้งนี้ เพราะผู้โกรธย่อมไม่รู้ธรรมดาไม่รู้ธรรม ไม่รู้จักคิดชอบชั่วดี สามารถฆ่าได้แม้กระทั่งบิดามารดาของตน ผู้ที่ถูกความโกรธเข้าครอบงำย่อมเสียทรัพย์ เสื่อมลาภยศ หากที่พึ่งพึ่งได้ยาก ไร้ญาติขาดมิตร

ทมะ แบ่งเป็น 2 ประการ คือ

1. การฝึกฝนตนเอง เป็นความมุ่งหมายเพื่อสะกดกลั่น ฝึกฝน อบรมจิตใจของตนให้มีสภาพจิตใจดีขึ้น ให้เข้มแข็งมากขึ้น ฝึกข่มความรู้สึกเพื่อให้พร้อมกับการงานต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น ต้องข่มใจไม่ให้แสดงอาการรุนแรง หวาดหวั่น เช่น ไม่พ่ลั้งเปลอสติค้ำว่าอออกมาโดยไม่มีสติยับยั้งหรือ ข่มความประหม่าเมื่อต้องพูด หรือ แสดงออก อีกอย่างหนึ่ง ทมะนี้ ในความหมายที่ลึกซึ้งทางพระ หมายถึง การรู้จักฝึกอินทรีย์(กายและใจ) ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ด้วยอำนาจของคุณธรรมไม่ให้เป็นไปตามกำลังของกิเลสหรือความชั่วช้า การฝึกใจให้มี ทมะ คือ การรู้จักใช้สติให้มาก เพื่อข่มความรู้สึกที่ไม่ดีไว้และหาทางพัฒนาใจตนเองให้มั่นคงขึ้นด้วยวิธีการฝึกจิตใจ เช่น ฝึกสมาธิ ฝึกนั่งกรรมฐาน เป็นต้น

2. การข่มใจตนเอง คือ การยับยั้ง และรู้จักควบคุมจิตใจของตนไม่ให้ติดอยู่ในวังวนแห่งอบายมุขแห่งโทษ คือ ความโกรธ โมโหร้าย โลกยะ คือ ความทะยานอยากที่จะนำไปสู่การสนองความต้องการของตนในทางสิ่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และศีลธรรม และโมหะ คือ ความหลงกับความสุขที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่ไม่ยั่งยืนนั้น

อานิสงส์ของการมีทักษะ

1. เป็นผู้รักการฝึกฝนตนอย่างสม่ำเสมอ
2. เป็นผู้มีสมาธิ มีความรอบคอบ
3. ไม่ขาดหวัง และไม่มีศัตรู
4. เป็นผู้มีความสามารถในการทำงาน
5. เป็นผู้มีปัญญาเป็นเลิศ

โทษของการขาดทักษะ

1. เป็นผู้ไม่รู้จักรักการฝึกฝนตน
2. เป็นผู้มีโทสะง่าย
3. ไม่เจริญในหน้าที่การงาน
4. มักเป็นศัตรูกับผู้อื่น
5. เป็นผู้เข้ากับคนอื่นหรือสังคมไม่ได้

3. ขันติ (ความอดทน) หมายถึง ความอดทน อดกลั้นต่อปัญหาอุปสรรค รวมถึงอดทน อดกลั้นต่อสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาทางใจ อาทิ ความยากลำบากในการทำงาน คำตำหนิจากผู้อื่น ซึ่งความอดทนนี้ประกอบด้วย 4 ลักษณะ ได้แก่

1. ความอดทน อดกลั้นต่อความยากลำบากตรากตรำทางธรรมชาติซึ่งเกิดขึ้นทางกายภาพ อาทิ ความร้อน ความหนาว ความหิวกระหาย และความเหนื่อยล้า

2. ความอดทน อดกลั้นต่อทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นทางกาย อาทิ ความเจ็บไข้ได้ป่วย ความทุกข์ทรมาน ก็รู้จักอดทนอดกลั้นเอาไว้ ไม่สร้างความทุกข์เพิ่มขึ้นอีก

3. ความอดทน อดกลั้นต่อความเจ็บใจอันเกิดขึ้นทางจิตภาพ อาทิ วาจาส่อเสียด ถ้อยคำด่าว่าหยาบคายหรือคำกล่าวล่วงเกินก่อให้เกิดความเสียหาย สร้างความขุ่นเคืองใจอันไม่พึงปรารถนา

4. ความอดทน อดกลั้นต่อพลังอำนาจบีบคั้นของกิเลส ได้แก่ ราคะ โทสะ โมหะ เป็นต้น ความอดทนอดกลั้นต่อกิเลสทั้งปวงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดแห่งชีวิตที่ดำรงระดับขันติ

1. ขันติระดับต่ำ ได้แก่ ความอดทนต่อความร้อน และความหนาวตามธรรมชาติ อดทนเมื่อยามเจ็บไข้ได้ป่วยหรือเกิดทุกขเวทนา

2. ขันติระดับสูงสุด ได้แก่ ความอดทนต่อแรงบีบคั้นของกิเลส ได้แก่ ราคะ โทสะ โมหะ ซึ่งคอยบีบคั้นเผาผลาญจิตใจ อำนาจของกิเลสนั้น หากเราเคยสังเกตดูเวลาที่ราคะเข้าครอบงำจิตใจจะทราบได้ว่า มันมีพลังอำนาจที่รุนแรงมาก ต้องใช้ความอดทนอดกลั้นเพื่อจะไม่กระทำ

ตามใจที่อยาก การบีบคั้นของกิเลสสามารถแสดงตัวตนออกมาได้หลายแนวทาง อาทิ การเกิดความรักความเกลียด ความอิจฉาริษยาหรือความกลัว ความวิบัติพลัดพราก ความไม่สมปรารถนาหรือความผิดหวัง ซึ่งนับได้ว่าเป็นการบีบคั้นที่กัดกร่อนจิตใจอย่างถึงที่สุด เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องใช้ความอดทนขั้นสูงสุด

อานิสงส์ของการมีขันติ

1. เป็นผู้รู้จักใช้ความอดทน และมีความอดทนต่ออุปสรรค และปัญหาต่าง ๆ
2. ทำงานได้สำเร็จ และมีประสิทธิภาพ
3. สามารถปกครองบริวารได้ดี
4. เป็นผู้ไม่มีศัตรู
5. เป็นที่น่านับถือ และผู้อื่นให้ความเคารพ

โทษของการขาดขันติ

1. เป็นผู้มีจิตท้อแท้ง่าย ไม่มีความเข้มแข็ง
2. ทำงานไม่สำเร็จ
3. ปกครองบริวารไม่ได้
4. มักมีศัตรูในทุกแห่ง
5. เป็นผู้ที่ผู้อื่นไม่ให้ความเคารพ นับถือ
6. เสื่อมในทรัพย์ได้ง่าย

4. จาคะ (การบริจาค, ความเสียสละ) หมายถึง การบริจาคหรือความเสียสละจาก

ความสุข และผลประโยชน์ของตน รวมถึงการละจากกิเลส ทำให้เป็นผู้มีความใจกว้าง รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และพร้อมที่จะเผชิญกับความทุกข์ร่วมกับผู้อื่น

จาคะมีความหมายกว้างกว่าทาน เนื่องจากจาคะ คือ การสละทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม โดยไม่สนใจว่าจะมีผู้รับหรือไม่และมีความหมายโดยนัยทั้งในระดับโลกิยะ และโลกุตระ ในระดับโลกิยะเป็นการเสียสละ การให้ทาน การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ทั้งในแง่วัตถุ และสิ่งที่เป็นนามธรรม ส่วนในระดับโลกุตระเป็นการสละในความยึดมั่นถือมั่น ความไม่ดีต่าง ๆ ที่อยู่ในจิตใจ ดังนั้นความเสียสละจึงมี 2 นัยด้วยกัน

1. การเสียสละวัตถุสิ่งของ ได้แก่ ทรัพย์สิ่งของของตนเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น โดยไม่เกินกำลังความสามารถของตน

2. การเสียสละสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น สละกิเลส สละความเห็นแก่ตัว สละอารมณ์ความรู้สึกที่ไม่ดีต่าง ๆ ซึ่งการฝึกฝนให้มีจาคะย่อมทำให้จิตใจคลายความยึดมั่นถือมั่น และมีความ

เข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ทำให้มีความสุขด้วยใจของตนเอง มีจิตที่เป็นอิสระ ไม่ขึ้นต่อสิ่งอื่นใดมีความสุขได้แม้จะต้องสูญเสียอะไรบางสิ่งไป

การยึดในหลักแห่งจาคะนั้น ความเมตตากรุณานับเป็นคุณธรรมที่เกื้อหนุนให้จาคะเกิดขึ้น เพราะผู้ให้ย่อมสละได้ซึ่งความรัก ความเมตตากรุณา และความปรารถนาดีต่อผู้รับ ส่งผลให้ผู้ให้มีความสุขได้ด้วยใจของตน ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสเอาไว้ว่า ผู้มีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยจาคะย่อมได้รับความสุขใน ภพนี้และภพหน้าโดยไม่ต้องสงสัย

อานิสงส์ของการมีจาคะ

1. เป็นผู้มีจิตเมตตา รู้จักการให้ การเสียสละ
2. ได้รับความตอบแทนจากผู้อื่นได้ง่าย
3. เป็นผู้ที่คนอื่นให้ความเคารพ นับถือ
4. ปกครองบริวารได้ง่าย
5. คนรอบข้าง คนในครอบครัวมีความสุข

โทษของการขาดจาคะ

1. เป็นคนมีความตระหนี่
2. ผู้อื่นติฉินนินทา
3. ไม่มีผู้คบหา
4. การงานหรืออาชีพไม่เจริญก้าวหน้า
5. ไม่มีผู้ช่วยเหลือในยามตกทุกข์ได้ยาก

ประโยชน์ของฉราวาสธรรม 4

1. สัจจะ ผู้อื่นให้ความเคารพเชื่อถือ เพราะเป็นผู้มีความจริงใจ รักษาคำพูด ไม่โลเล เพราะผู้ยึดมั่นในสัจจะย่อมสามารถจะปฏิบัติหน้าที่อย่างได้ผลทันเวลา และประสบความสำเร็จได้

2. ทมะ ทำให้คนเราอยู่ร่วมกันกับคนอื่นในสังคมอย่างมีความสุข ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน โดยง่าย และรู้จักหลีกเลี่ยงอบายมุขทั้งหลายได้ เพราะรู้จักใช้สติเข้าข่ม ไม่หุนหันวุ่นวายโดยง่าย

3. ขันติ จะทำให้หลีกเลี่ยงจากความเสื่อมจากเหตุต่าง ๆ เพราะมีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคงอดทน อดกลั้น ไม่มัวเมากับสิ่งเข้าวนต่าง ๆ เป็นหลักประกันในการสร้างฐานะและชีวิตตนเองการอดทนดังกล่าวเป็นความอดทนเพราะเกิดจากสิ่งเข้าวนใจที่ได้พบเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ได้ลิ้มรสและ ได้สัมผัส

4. จาคะ เมื่อรู้จักการเป็นผู้ให้ ไม่มีการเอาัดเอาเปรียบผู้อื่น นั้นหมายความว่า เกิดความสามัคคีกัน ไม่ชิงดีชิงเด่นกัน เพราะทุกคนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ สังคมจะมีความสุขธรรมะ

สรุปได้ว่าหลักพรวาชาธรรม 4 มีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งต่อการสร้างความสงบสุขในสังคม หากคนในสังคมทุกคนปฏิบัติตามหลักธรรมนี้แล้ว ย่อมอำนวยความสะดวกประโยชน์ให้แก่ผู้ปฏิบัติตามทั้งในชาตินี้และในชาติหน้า ก่อให้เกิดความสุขสวัสดิ์ มีความราบรื่นในการดำเนินชีวิต และยังทำให้อหังค์กรต่าง ๆ ตลอดจนสังคมเกิดความสงบเรียบร้อย และยังพบว่าหลักพุทธธรรมในข้อนี้ยังสามารถช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายทำงานได้สำเร็จลุล่วงตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

สรุปว่า พรวาชาธรรม 4 เป็นหลักธรรมของใจ เพื่อปรับเปลี่ยนนิสัยให้ดียิ่งขึ้นไป ที่ช่วยสนับสนุนเชื่อมโยงกันตลอดทั้งกระบวนการ คือเมื่อจิตใจเกิด 1.สัจจะ ย่อมสนับสนุนให้ใจเกิด 2. ทมะ ทมะสนับสนุนให้ใจเกิด 3.ขันติ ขันติสนับสนุนให้ใจเกิด 4.จาคะ และจาคะก็สนับสนุนใจให้เกิดความมีสัจจะด้วย เมื่อมีพรวาชาธรรม 4 ทำงานสนับสนุนกันอย่างต่อเนื่อง ย่อมเป็นทางแห่งการปรับเปลี่ยนนิสัยให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป และเมื่อบุคคลรู้และเข้าใจหลักพรวาชาธรรม 4 อย่างถูกต้อง จะทำให้สามารถนำหลักพรวาชาธรรม 4 ไปประยุกต์ใช้ในการปรับเปลี่ยนนิสัยให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปในการประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพในชีวิตประจำวันได้

ปธาน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2546) กล่าวว่า **ปธาน 4 (ความเพียร - effort; exertion)**

ปธาน 4 นี้ เรียกอีกอย่างว่า สัมมปธาน 4 (ความเพียรชอบ, ความเพียรใหญ่ - right exertions; great or perfect efforts). ประกอบด้วย

1. สัจวรปธาน (เพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น คือ เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น - the effort to prevent; effort to avoid)

2. ปหานปธาน (เพียรละหรือเพียรกำจัด คือ เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว - the effort to abandon; effort to overcome)

3. ภาวนापธาน (เพียรเจริญ หรือเพียรก่อให้เกิด คือ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมี - the effort to develop)

4. อนุรักษนาปธาน (เพียรรักษา คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญยิ่งขึ้นไปจนไพบูลย์ - the effort to maintain)

พระคันธसारากวีวงศ์ (สมลักษณ์ คชสาโร)(2549) ปธานหมายถึง ความเพียรที่ทำต่อเนื่องไม่ลดละมีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่

1. สัจวรปธาน ความเพียรเพื่อไม่ทำอกุศลใหม่
2. ปหานปธาน ความเพียรเพื่อละอกุศลเก่า

3. ภาวนาปธาน ความเพียรเพื่อทำกุศลใหม่

4. อนุรักษนาปธาน ความเพียรเพื่อเพิ่มพูนกุศลเก่า

สุรพงษ์ คงสัตย์ (2556) ได้กล่าวถึง สัมมัตถปธาน 4 ว่าเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการบรรลุจุดหมายสูงสุดในการดำเนินชีวิตของ มนุษย์ หรือ การบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งเสนอกกรอบไว้ 4 ประเด็น คือ (1) ความหมายของสัมมัตถปธาน (2) ประเภทของสัมมัตถปธาน (3) หลักของสัมมัตถปธาน และ (4) องค์ธรรมของสัมมัตถปธาน

ความหมายของสัมมัตถปธาน 4 คำว่า สัมมัตถปธาน 4 เป็นศัพท์สมาสที่มาจากศัพท์ 2 คำ คือ สัมมา + ปธาน โดยที่ สัมมา แปลว่า โดยชอบ และ ปธาน แปลว่า ความเพียร ดังนั้น สัมมัตถปธาน 4 หมายถึง ความเพียรโดยชอบ คือ ความเพียรที่ต่อเนื่องไม่ลดละ ความเพียรที่ทำไปอย่างครึ่งๆ กลาง ๆ ทำแล้วหยุดทำไม่เรียกว่า สัมมัตถปธาน ความเพียรที่ทำอย่างต่อเนื่องเท่านั้นจึงเรียกว่า สัมมัตถปธาน

ประเภทของสัมมัตถปธาน 4 1) สัมมัตถปธานที่อธิบายในพระอภิธรรมปิฎก 5 ได้แก่ ใน สัมมัตถปธานวิภังค์ สุตตันตภาษณีย์ สัมมัตถปธาน 4 คือ (1) สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น ป้องกันบาปอกุศลธรรมไม่ให้เกิดขึ้น (2) สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว (3) สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อยกกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิด (4) สร้างฉันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ไม่เลือนหาย กิโยภาว ไพบูลย์ เจริญเต็มที่แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว เพียรป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิด เป็นต้น

หลักของสัมมัตถปธาน 4 สัมมัตถปธาน เป็นองค์ธรรมที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดญาณ เป็นเรื่องของความเพียร 4 หรือ สัมมาพยายามะ ได้แก่ ความพยายามในทางที่ชอบ ซึ่งเป็นการปฏิบัติในขั้นของจิตใจคือ ในส่วนของ จิตตสิกขา ในข้อธรรมนี้ได้แสดงไว้เป็น 4 อย่างคือ 1) สังวรปธาน ได้แก่เพียรระวังไม่ให้บาปเกิดขึ้นภายในจิต ในขั้นของการปฏิบัติขั้นนี้ ทรงสอนให้ปลุกฝัง ความพอใจในการที่จะสำรวมระวัง เพื่อไม่ให้บาปเกิดขึ้นภายในจิต อันได้แก่ การสำรวมอินทรีย์ทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เวลาเห็นรูปฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้นรสถูกต้องโผฏฐัพพะ ฐัธรรมารมณ์ด้วยใจ แต่การปฏิบัติ จะต้องอาศัยความพยายาม ปรารภความเพียร คือ การกระทำที่ติดต่อกันไป สามารถสำรวจได้มากน้อยแค่ไหนเพียงใดก็ประคองจิตไว้คือ รักษาคุณภาพจิตไว้ในฐานะนั้น ๆ แล้วก็พยายามสำรวมระวังต่อไป 2) ปธานปธาน เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว หมายถึง การทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรารภ ความเพียร ประคองจิตตั้งมั่น เพื่อละอกุศลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้ว 3) ภาวนาปธาน เพียรทำกุศลที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น หมายถึง การทำฉันทะให้เกิด พยายาม ปรารภ ความเพียร ประคองจิตตั้งมั่น เพื่อทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น 4) อนุรักษนา

ปธาน เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นมิให้เสื่อมและเจริญยิ่งขึ้นไป หมายถึง การทำ
 ถิ่นทให้เกิด พยายาม ปรารถนาความเพียร ประคองจิต ตั้งมั่น เพื่อความตั้งมั่นเพื่อความไม่ หลงลืม
 เพื่อความไวพบุลย์ เพื่อความเจริญ เพื่อให้บริบูรณ์แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว

องค์ธรรมของสัมมัปปธาน 4 สัมมัปปธาน 4 มีองค์ธรรมที่เป็นตัวปฏิบัติการ คือ ความ
 เพียรซึ่งจัดเป็นสังขารชั้นหัตถ์ ดังคัมภีร์วิภังค์ที่ว่า “สัมมัปปธาน 4 ไม่เป็นจิต สัมมัปปธาน 4 เป็น
 เจตสิก” ส่วนหนึ่งแห่งสังขารชั้นหัตถ์ที่เรียกว่า สัมมัปปธาน 4 นี้หมายถึง ความเพียรชอบ ความเพียร
 ใหญ่ โดยปฏิบัติการใน 4 หน้าที่ คือ สังวรปธาน ได้แก่ เพียรระวังหรือ เพียรปิดกั้น คือ เพียรระวัง
 ยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นมิให้เกิดขึ้น ปธานปธาน ได้แก่ เพียรละ หรือ เพียรกำจัด คือ
 เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ภาวนาปธาน ได้แก่ เพียรเจริญ หรือ เพียรก่อให้เกิด คือ เพียร
 ทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้นและอนุรักษนาปธาน ได้แก่ เพียรรักษา คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่
 เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญยิ่งขึ้น ไปจนไวพบุลย์

สรุปได้ว่า ปธาน หมายถึง ความพากเพียรหรือเพียรพยายามซึ่งมีองค์ประกอบ 4
 ประการ คือ 1)การเพียรระวังไม่ให้บาปเกิด 2)การเพียรกำจัดบาปที่เกิดขึ้น 3) การเพียรสร้างความคิด
 และ 4) การเพียรรักษาความคิดที่สร้างไว้ ดังนั้นองค์ประกอบทั้ง 4 ต้องทำอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหมายถึง
 การมีสติระลึกทุกการกระทำของตนเอง

2.2.4 พุทธศาสนากับการศึกษา

รสสุคนธ์ ชมกนิษฐ (2553) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนามี
 จุดมุ่งหมายสูงสุดที่ปัญญา อันเป็นปัญญาที่รู้เท่าทันระบบความสัมพันธ์ของสิ่งทั้งปวงตามความ
 เป็นจริง ดังนั้น การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อแสวงหาความรู้จึงมิใช่เป็นการเรียนรู้เพื่อ
 เสพเสวยโลก หรือเป็นการเรียนรู้เพื่อสนองกิเลสตัณหาเท่านั้น แต่ต้องเป็นการเรียนรู้เพื่อทำลาย
 กิเลส หรือทำตนให้พ้นจากความทุกข์ เพราะในชีวิตประจำวันของคนเราต้องพบกับแหล่งความรู้
 มากมาย หรือกล่าวได้ว่า เราต้องติดต่อสัมพันธ์จึงต้องรู้จักเลือกรับแต่ข้อมูลหรือความรู้ที่ก่อให้เกิด
 ประโยชน์แก่ตนเอง ในเรื่องการตัดสินใจว่า ความรู้ใดเป็นประโยชน์หรือถูกต้องนั้น ใน
 พระพุทธศาสนามีเกณฑ์การทดสอบหรือตัดสินความรู้ปรากฏในเกสปุตติสูตร ดังนี้

ครั้งหนึ่ง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จถึงนิคมหนึ่งชื่อ เกสปุตตนิคม ชาวกา
 ลามะได้ทราบข่าวจึงพากันมาเข้าเฝ้า แล้วได้ทูลเกล้าว่า มีสมณพราหมณ์หลายกลุ่มมาสู่นิคมของ
 พวกเขาแล้วบอกว่า ตนมีความคิดอย่างนี้ ในขณะที่เดียวกัน ก็ได้วิจารณ์ความคิดพวกอื่นว่าผิด แต่
 ละกลุ่มที่ว่าจะประกาศความคิดของตนในทำนองนี้ ชาวลามะเกิดความสงสัยว่า ใครพูดจริง ใคร
 พูดเท็จ จึงได้ขอให้พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักเกณฑ์ที่จะนำมาตัดสินความคิดของสมณพราหมณ์
 เหล่านั้น

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสว่า ชาวกาลามะทั้งหลาย ก็สมควรที่ท่านทั้งหลายจะสงสัยและลังเลใจ ท่านทั้งหลายเกิดความสงสัยและลังเลใจในสิ่งที่ควรสงสัยอย่างแท้จริง มาเถิด ชาวกาลามะทั้งหลาย ท่านทั้งหลาย

1. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา
2. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการถือสืบๆ กันมา
3. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการเล่าลือ
4. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการอ้างตำราหรือคัมภีร์
5. อย่าปลงใจเชื่อเพราะตรรกะ (การคิดเอาเอง)
6. อย่าปลงใจเชื่อเพราะอนุমান
7. อย่าปลงใจเชื่อด้วยการคิดตรงตามแนวเหตุผล
8. อย่าปลงใจเชื่อเพราะเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว
9. อย่าปลงใจเชื่อเพราะมองเห็นรูปลักษณ์น่าจะเป็นไปได้
10. อย่าปลงใจเชื่อเพราะนับถือท่านสมณะนี้เป็นครูของเรา

ชาวกาลามะทั้งหลาย เมื่อใดท่านรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้คิดเทียบ ธรรมเหล่านี้เมื่อถือปฏิบัติแล้วย่อมไม่เกื้อกูล เป็นทุกข์ เมื่อนั้นท่านทั้งหลายควรละเสีย และเมื่อใดท่านรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นกุศล ธรรมเหล่านี้ไม่มีโทษ ธรรมเหล่านี้ผู้รู้สรรเสริญ ธรรมเหล่านี้เมื่อถือปฏิบัติแล้วย่อมเกื้อกูล เป็นสุข เมื่อนั้นท่านทั้งหลายจึงรับมาและทดลองปฏิบัติ จนแน่ใจแก่ตนเองว่าถูกต้อง

เนื้อหาของเกสปัญคติสูตรจัดว่า เป็นเกณฑ์การตัดสินหรือเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับการตัดสินใจ (Judgment Theory) ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน (พระมหาสมณะเถรติ อุกคฤทธิ, 2554) คือ

1. การไม่ให้ตกลงใจเชื่อแหล่งความรู้ทั้ง 10 ข้อ
2. การให้ตรวจสอบแหล่งความรู้ด้วยตนเองว่าแหล่งความรู้ใดถูกต้อง

เมื่อนำสองส่วนนี้ไปเปรียบเทียบกับความรู้ 4 ประเภทที่มีความสัมพันธ์กับวิธีการแสวงหาความรู้ หรือวิธีทำให้เกิดปัญญาดังกล่าว ว่าการไม่ให้ตกลงใจเชื่อแหล่งความรู้ทั้ง 10 ข้อ นั้น ตั้งแต่ความรู้ข้อที่ 1-4 และ 10 เป็นความรู้ที่เกิดจากปัจจัยภายนอก เป็นความรู้ระดับวิญญาน และความรู้ระดับสัญญา ได้แก่ เป็นความรู้ที่เกิดจากตำราหรือบุคคลที่สั่งสอน ซึ่งน่าจะถ่ายทอดเรียกความรู้ประเภทนี้ว่า ศัพท์ประมาณ (สุตมยปัญญา) แหล่งความรู้ข้อที่ 5-9 เป็นความรู้ที่ได้จากการคิดพิจารณาด้วยเหตุผล การอนุমান (กระบวนการคิดในการหาข้อสรุปจากเหตุผลที่มีอยู่) การคาดคะเน การเก็ง การทำนาย ซึ่งเป็นความรู้ระดับความเห็นหรือทิฐิ เรียกความรู้ประเภทนี้ว่า อนุমানประมาณ (จินตมยปัญญา) องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงยอมรับความรู้ที่เกิด

จากศัพท์ประมาณ และอนุมาณประมาณ และทรงชี้แนะว่าความรู้ทั้งสองแหล่งดังกล่าว อาจทำให้เราหลงว่าเป็นความจริงได้ ควรมรการตรวจสอบ สอบสวน ทดลอง ปฏิบัติจนแน่ใจว่าถูกต้อง เรียกความรู้ที่มีการตรวจสอบ สอบสวน และการทดลองปฏิบัตินี้ว่า จักขประมาณ (ภาวนามยปัญญา) ซึ่งเป็นความรู้ระดับญาณ

หลักปฏิบัติต่อแหล่งความรู้ในเกษตรจิตสูตรนี้ ทำให้เห็นกระบวนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามวิถีคิดทางพระพุทธศาสนาว่า ความรู้ ความคิดใดเป็นประโยชน์ เป็นความถูกต้องโดยไม่ให้เชื่อหรือยึดถือสิ่งหนึ่งมาจากการฟังตามๆ กันมา เป็นต้น หากแต่ให้อินทรีย์รับฟังหลักการ ทฤษฎีคำสอน และความเห็นต่าง ๆ ของทุกฝ่ายด้วยใจเป็นกลาง ไม่ด่วนตัดสินสิ่งที่ยังไม่รู้ไม่เห็นว่าเป็นเท็จ ไม่ยึดมั่นอยู่ตามเดิมในสิ่งที่ตนรู้หรือคิดเห็นเท่านั้นว่าถูก ว่า เป็นจริง แต่เมื่อพิจารณาเท่าที่เห็นด้วยปัญญาของตนแล้วว่า เป็นสิ่งที่มีเหตุผล และเห็นว่า ผู้แสดงหลักการทฤษฎี คำสอน และความคิดเห็นนั้น ๆ เป็นผู้มีความจริงใจ ไม่ลำเอียง มีปัญญา จึงรับเอามาเพื่อคิดหาเหตุผลทดสอบความจริงต่อไป จนแน่แก่ใจตนว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องอย่างแน่นอน เมื่อมั่นใจในเหตุผลเท่าที่ตนมองเห็น ก็พร้อมที่จะลงมือปฏิบัติ พิสูจน์ ทดลอง และแสวงหาความจริงจนเกิดประโยชน์สูงสุดตามหลักการ ทฤษฎี คำสอน และความเห็นเหล่านั้น

พระสมุห์ สมรวาย จิรญาโณ (2559) กล่าวว่า พุทธปรัชญาการศึกษา มาจากคำว่า Buddhist Philosophy of Education ซึ่งได้แนวคิดมาจากพระพุทธศาสนา (Buddhism) จากพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และปรัชญาการศึกษาอื่น ๆ การศึกษาในพุทธปรัชญา คือ การศึกษาเพื่อให้เข้าใจความจริง เข้าใจความหมายของชีวิต ทั้งดำรงชีวิตให้สอดคล้องสัมพันธ์กับความจริง พุทธปรัชญา ได้นำหลักเหตุและผลไปวิเคราะห์และอธิบายความจริงและความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายในโลก ได้ชี้แนะให้ทราบว่าจะไรคือความเป็นเลิศ หรือความดีที่พึงปรารถนาในชีวิต พระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมเป็นวิถีดำเนินชีวิตของคนไทย จึงเห็นควรให้พุทธปรัชญาการศึกษาเป็นปรัชญาการศึกษาที่มีพื้นฐานอยู่บนความเป็นไทย ผู้ที่สนับสนุนให้พิจารณาปรัชญาการศึกษาไทยบนพื้นฐานของพุทธปรัชญา

ศึกษาศาสตร์เชิงพุทธ คือ การเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมายใหญ่ๆ ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดศรัทธาซาบซึ้ง และสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนาและคุณค่าของพระรัตนตรัย
2. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพิจารณาแนวความคิดที่หลากหลาย และวินิจฉัยความถูกต้องโดยยึดหลักเหตุผลทางพระพุทธศาสนา
3. เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดและปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำหลักธรรมมาพัฒนาตนเองและสังคม

4. เพื่อให้ผู้เรียนเป็นพุทธศาสนิกชน ที่ดีและปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธ ได้อย่างถูกต้อง แนวคิดศึกษาศาสตร์ทั่วไป หมายถึง กระบวนการการศึกษาตามที่เป็นไปในชีวิตจริงและมองเห็น เป็นทางเลือกที่ถูกต้อง

สำเร้ง บุญเริ่งรัตน์ (2540) การศึกษาทำให้บุคคลเกิดการพัฒนาในทุกด้าน คือทำให้เกิด ความเจริญ ความดีงาม และความถูกต้องหรืออาจเรียกได้ว่าการศึกษาทำให้มนุษย์มีความเจริญอก งามในด้านความคิด ความรู้ ความชำนาญ อารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ การศึกษาถือได้ว่าทำให้มนุษย์ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีการพัฒนาทุกด้าน มนุษย์ที่สมบูรณ์ย่อมมีการพัฒนาทุกด้าน เช่น ด้านกำลัง ภาย คือ ให้ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ไม่มีโรคและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้าน กำลังใจคือเป็นผู้มีความหวัง มีความสุข มีความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านกำลังความคิด คือ มีสติปัญญา สามารถคิดแก้ปัญหาและนำตนเองไปสู่ความดีงามได้ ด้านจริยธรรม คือ มีศานนามีคุณธรรมประจำ ใจ มีปรัชญาในการดำรงชีวิต มีจรรยาในการทำงานด้านสังคม คือ มีการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ อย่างราบรื่น ทำประโยชน์แก่สังคม เป็นต้น โดยสรุปคือมนุษย์ที่สมบูรณ์จะต้องมีการพัฒนาทั้งกาย จิต และสิ่งแวดล้อมซึ่งประกอบกันเป็นชีวิตและสิ่งแวดล้อมชีวิตของมนุษย์นั่นเอง การพัฒนาที่เป็น เฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง เช่น เน้นกายอย่างเดียวก็ดี เน้นจิตด้านเดียวก็ดี หรือเน้นสิ่งแวดล้อมเพียง อย่างเดียวก็ดี ย่อมไม่ถูกต้องและไม่สมบูรณ์ เมื่อมนุษย์ได้รับการพัฒนาย่อมส่งผลถึงการพัฒนา สังคมทั้งในระดับประเทศและระดับสากล ความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาจะต้องกำหนดอย่าง ชัดเจนในแต่ละระดับ อย่างเช่น ระดับปฐมวัย ความมุ่งหมายคือเตรียมเด็กให้พร้อมในทุกด้านอย่าง เต็มศักยภาพ จัดบรรยากาศให้เด็กได้คุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อมด้วยการเล่น อยู่ร่วมกับเพื่อนวัยเดียวกัน ฝึกความคล่องแคล่วในการใช้มือ แขน ขา และส่วนต่าง ๆ ของร่างกายให้ถูกต้อง เรียกว่าต้อง พัฒนาให้ครบทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพื่อเด็กปฐมวัยได้มีความพร้อม ในการเรียนในระดับขั้นพื้นฐานต่อไป

Cater V.Good (1974) ได้ให้ความหมายของการศึกษาไว้ 4 อย่าง คือ

1. การศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนได้รับอิทธิพล สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นตัว ควบคุมให้คนได้รับความรู้ ความสามารถ และการพัฒนาตนเองอย่างดีที่สุดเท่าที่สังคมต้องการ
2. การศึกษา หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนพัฒนาความสามารถ เจตคติ และ พฤติกรรมต่าง ๆ ที่มีคุณค่าต่อสังคม และเป็นที่ยอมรับต่อสังคมที่ตนดำรงชีวิตอยู่
3. การศึกษา หมายถึง วิชาชีพสำหรับครูหรืออาชีพที่จัดสอนในสถาบันครู หรือ ระดับอุดมศึกษา
4. การศึกษา หมายถึง ศิลปะการถ่ายทอดความรู้ที่มีระบบจากอดีตสู่คนแต่ละรุ่นพ ลลาโต (PLATO) ได้กล่าวว่า การศึกษา คือ เครื่องมือที่ผู้ปกครองประกาศใช้ในการเปลี่ยนแปลงนิสัย

มนุษย์ เพื่อให้เกิดสามัคคีรัฐ ถ้าพลเมืองมีการศึกษาก็จะสามารถเผชิญกับเหตุฉุกเฉินต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้

พระธรรมปิฎก กล่าวถึงการศึกษาว่า “การศึกษานั้นเป็นทั้งตัวการพัฒนาและเครื่องมือสำหรับพัฒนา คือ เป็นการพัฒนาตัวบุคคลขึ้น โดยพัฒนาตัวคนทั้งคนหรือชีวิตทั้งชีวิต ตัวพัฒนานั้นคือการศึกษา เมื่อผู้เรียนมีการศึกษาอย่างนี้แล้ว ก็นำไปเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตและสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ การศึกษาก็กลายเป็นเครื่องมือของการพัฒนา” หลักการทางพระพุทธศาสนาที่จะนำมาเป็นพื้นฐานการจัดการศึกษาให้สมบูรณ์ เพื่อมุ่งเน้นให้มนุษย์เกิดความฉลาดหรือเกิดปัญญา แล้วนำเอาปัญญาที่เกิดจากการศึกษามาพัฒนาตนเองให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ (จักรแก้ว นามเมือง, 2554) ดังนี้คือ

มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐด้วยการศึกษา พระธรรมปิฎก กล่าวว่ามนุษย์ต่างจากสัตว์อื่นในข้อที่ว่า เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกต้องศึกษา และฝึกได้ ศึกษาได้ มีหลักการที่ควรสังเกตสำคัญในเรื่องนี้ 2 อย่างคือ

1. มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึก หมายความว่า การดำเนินชีวิตอยู่ได้ มีความเป็นอยู่ที่ดีได้นั้น แพบไม่มีอะไรเลยที่มนุษย์จะ ได้มาเปล่า ๆ แต่ได้มาด้วยการศึกษาคือเรียนรู้ฝึกหัดพัฒนาขึ้นมาทั้งสิ้นต่างจากสัตว์อื่นทั่วไปที่ดำเนินชีวิตได้ด้วยสัญชาตญาณ แพบไม่ต้องเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนา

2. มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ หมายความว่า การที่เรียนรู้ฝึกหัดพัฒนาได้นี้ เป็นความพิเศษของมนุษย์ ซึ่งทำให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีงามประเสริฐ เมื่อมนุษย์พัฒนาได้สูงสุด จึงถือเป็นผู้ประเสริฐ แม้แต่เทวดา พระพรหมก็กราบไหว้เคารพนับถือ ต่างจากสัตว์อื่นทั่วไปที่เกิดมาด้วยสัญชาตญาณอย่างไร ก็ตายไปด้วยสัญชาตญาณอย่างนั้น สุนน อมรวิวัฒน์ (2533 อ้างถึงใน รุ่งลาวัลย์ ละอภาคา (2558)รูปแบบการเรียนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ : เส้นทางแห่งปัญญาเพื่อการพัฒนาคูและศิษย์ ได้นำหลักของศรัทธาและโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน โดยมีความเชื่อว่าการสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการสอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรเพราะวิถีแห่งวัฒนธรรมไทยนั้นได้เน้นบรรยากาศที่เรียบง่าย มีลักษณะที่เห็นขว โนมใจให้ผู้เรียนเกิดความปิติและเลื่อมใสหลักการของการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ คือ ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อมแรงจูงใจ และวิธีการสอนให้ศิษย์เกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ และได้ฝึกฝนวิธีการจัด โดยแยกคาย นำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริง การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการนี้ ใช้สอนได้ทุกระดับการศึกษามุ่งเน้นให้ครูเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ ครูและศิษย์มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และศิษย์ได้มีโอกาสคิด แสดงออก ปฏิบัติอย่างถูกวิธี จนสามารถใช้ปัญญาแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีลำดับขั้นตอนในการสอน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป และกระทรวงศึกษาธิการ (2546 อ้างในพระมหา

สามารถ ฐานิสฺสโร อาจงหาญ (2560) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนวิถิพุทธ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2560) การนำหลักธรรมมาใช้หรือประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอนจึงเป็นวิธีการที่พัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญาของมนุษย์ แต่เดิมคนไทยได้ใช้หลักนี้ในการพัฒนามาเป็นระยะเวลายาวนาน ต่อมามีการนำหลักการศึกษาคณะวันตคเข้ามาใช้อย่างแพร่หลาย จนล้มหลักที่เป็นพื้นฐานของสังคมไทย ปัจจุบันได้มีการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ดังเช่น โรงเรียนวิถิพุทธเริ่มดำเนินการในปีการศึกษา 2546 เป็นโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนา

เป็นโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เป็นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต จุดเน้นที่สำคัญ คือ ใช้ปัญญาให้เกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต และสถานศึกษาจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโฆสะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านด้วยวิถีวัฒนธรรมแสวงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขาซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม และอย่างมีคุณภาพ หลักสำคัญในการพัฒนามี 3 ประการที่เป็นปัจจัยส่งทอดต่อกันอาศัยซึ่งกันและกันและประสานกัน หลักประการแรกคือ สิล เป็นการฝึก ในด้านพฤติกรรม ใช้วินัยเป็นเครื่องมือในการฝึกและการจัดสภาพแวดล้อมที่จะเอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดีงาม ป้องกันมิให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ดี และจัดระเบียบทางสังคมให้เอื้อหนุนต่อการเกิดพฤติกรรมที่ดีงาม หลักประการที่สองคือ สมาธิ หรือ ความแน่วแน่มั่นคงหนักแน่นของจิตใจซึ่งสามารถฝึกได้หลายวิธี เช่น ให้คนยุ่งกับกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่ไม่มีโอกาสเกี่ยวข้องกับความชั่ว ฝึกให้คุ้นกับสิ่งที่ดีงามอันมีคุณธรรมเป็นภูมิคุ้มกันตน ผูกมัดจิตใจไว้กับสิ่งที่ดีงามบางอย่างที่เรียกว่าอุดมคติ และหลักประการที่สามคือ ปัญญา เป็นเรื่องของ การฝึกพัฒนาในด้าน การรู้ความจริงเริ่มตั้งแต่ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง ตรวจสอบ คิดสร้างสรรค์ รู้ตรงตามความเป็นจริง รู้แจ้งความจริง ที่เป็นสากลของสิ่งทั้งปวง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมชาติของโลกและชีวิต ในกระบวนการของการศึกษาทั้งหมดนี้ ปรโตโฆสะ (การถ่ายทอดจากปัจจัยภายนอก) เป็นแหล่งโดยตรงของการถ่ายทอดศิลปวิทยา ความรู้ วิชาการ วิชาชีพ

สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนากับการศึกษานั้น เป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตอย่างถูกต้องก็คือ การทำให้ชีวิตดำเนินไปในวิถีที่ถูกต้องที่จะนำเข้าสู่จุดมุ่งหมายคือการมีวิถีชีวิตที่ถูกต้องดี เราเรียกกันว่า มรรค คำว่ามรรค คือวิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงามซึ่งนำไปสู่จุดมุ่งหมายได้ มรรคนี้เป็นของคู่กันกับหลักการอีกอย่างหนึ่งคือ สิกขา ดังนั้นหากต้องการให้มีชีวิตที่ถูกต้องดีงามก็ต้องมีการฝึกฝนหรือฝึกหัด และการฝึกฝนฝึกหัดให้ชีวิตดำเนินไปในวิถีที่ถูกต้องดีงาม

2.2.5 วิธีการสอนแบบพระพุทธเจ้า

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูร ธมฺมปญฺโญ) (2551) กล่าวว่า พระพุทธองค์ทรงมีพุทธวิธีในการสอนที่หลากหลายและเหมาะสม หรือเรียกว่าวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนพุทธบริษัท มีหลายประการอันเหมาะสมแก่ผู้ฟังและผู้สนทนา พุทธบริษัทคือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาหรือบุคคลทั่วไปทั้งเทวดาและมนุษย์ เมื่อพระองค์จบการสอนหรือการสนทนาจึงมักจะได้รับผลสมความมุ่งหมาย โดยที่พระองค์ทรงมีจุดมุ่งหมาย 3 อย่าง อันได้แก่ ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังรู้จริงเห็นแจ้งในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น หมายถึง สิ่งใดที่ทรงรู้แล้วเห็นแล้ว แต่เมื่อทรงเห็นว่าไม่จำเป็นสำหรับผู้ฟังหรือผู้รับคำสอนก็ไม่ทรงสอนสิ่งนั้น ทรงสอนให้รู้จริงเห็นแจ้งเฉพาะเท่าที่จำเป็น ประการที่สอง ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ ผู้ฟังพอตรงตามแล้วเห็นด้วยตนเอง คือ สอนให้ใช้ปัญญาพิจารณาด้วยตนเอง และประการสุดท้าย พระองค์ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติ คือ ทำให้ผู้ปฏิบัติตามได้รับผลรับตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน หลักธรรมทางพุทธศาสนาและพุทธวิธีในการสอนของพระพุทธองค์เมื่อพิจารณาด้วยโยนิโสมนสิการแล้ว เป็นสิ่งที่มีคุณค่าอันประเสริฐ เป็นตัวอย่างอันดีในการนำมาใช้ในการบวนการเรียนการสอนของครู ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมจนได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์ที่เต็ม โดยเฉพาะในสังคมไทยเพราะพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งคำสอนและระบบจริยธรรมที่ซึมซาบแผ่ไปทั่ว และหยั่งรากฝังลึกลงแล้วในพื้นฐานของสังคมไทยการสอนตามหลักพระพุทธศาสนาหรือการนำพระพุทธศาสนาใช้ในการสอน เป็นการปฏิบัติที่สอดคล้องกลมกลืนกับรากฐานทางวัฒนธรรม และพื้นเพทางจิตใจของคนไทย อีกทั้งเป็นการรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วให้เป็นประโยชน์ ซึ่งทำให้พร้อมที่จะทำงานได้ง่ายฉับไวกว่าและเบาแรงกว่า

ในทางพระพุทธศาสนานอกจากมีหลักธรรมอันประเสริฐเพื่อการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แล้ว พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีที่สอนที่หลากหลายเน้นให้เรียนรู้ได้ด้วยการปฏิบัติด้วยตนเอง เรียกได้ว่าเป็นการเรียนรู้แบบพุทธ ประเวศ วะสี (2546) มีวัตถุประสงค์เพื่อการลดความเห็นแก่ตัวหรือตัวกูของกู และเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยสันติ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม กระบวนการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ กิจกรรม และการทำงานในวิถีชีวิต มีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำหรือการสร้างความเป็นชุมชน สังคมในอุดมคติทางพุทธศาสนา คือ

ชุมชนเรียนรู้ที่พึ่งตนเองได้ การเรียนรู้ต้องเรียนรู้การสร้างความเป็นชุมชน หรือรวมตัวร่วมคิดร่วมทำเสมอ ในการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำจะต้องฝึกการมีความเอื้ออาทรต่อกัน ฝึกการเรียนรู้ร่วมกัน ในการกระทำ ฝึกการจัดการ ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมการประกอบอาชีพ ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือการใด ๆ อันเป็นเรื่องของวิถีชีวิตร่วมกัน ตลอดไปจนถึงการฝึกการแก้ความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

การเรียนรู้แบบพุทธเป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่พระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้ เพื่อให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าได้เรียนรู้แนวการสอนของพระพุทธเจ้า (วรวิทย์ วสินสรากร, 2545) ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 4 ประการดังนี้

1. สันถัสสนา ในการอบรมสั่งสอนธรรมะของพระองค์จะชี้แจงให้ผู้ฟังเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน เห็นจริง
2. สมหาปนา พระองค์จะอธิบายให้ผู้ฟังเห็นว่าเรื่องที่พูดถึงนั้นเป็นความจริง
3. สมมุเตชนา พระองค์จะใช้วิธีปลุกเร้าใจให้ผู้ฟังคิดถก หารือหรือรันทะปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นให้ประสบความสำเร็จ
4. สัมปหังสนา ในการบรรยายธรรมะ พระองค์จะสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยเหตุนี้ในการสอนธรรมะทุกครั้ง พระองค์จึงใช้วิธียกตัวอย่างเป็นเรื่องจริงบ้าง นิทานบ้างเล่าประกอบเสมอซึ่งเรียกกันว่า ชาดก เห็นได้ชัดเจนในพระไตรปิฎกฉบับเถรวาท เมื่อพระองค์สอนครั้งใดการเรียนรู้จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนได้โดยธรรมชาติ

การเผยแผ่พระธรรมของพระพุทธเจ้านั้น สามารถเอาชนะความขัดแย้งและความเชื่อในสังคมอินเดียโบราณ ซึ่งมีการแบ่งชั้นวรรณะ มีความเชื่อในลัทธิต่าง ๆ และอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์มีอยู่อย่างมั่นคง ทรงเลือกใช้วิธีสอนให้เหมาะสมกับบุคคลและชุมชนประกอบกับพระองค์ทรงมีพุทธลักษณะที่น่าเลื่อมใสศรัทธา การสอนของพระองค์เป็นการคิดใคร่ครวญไตร่ตรองด้วยเหตุผลแล้วฝึกปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเอง พระพุทธศาสนาจึงแพร่หลายไปได้อย่างกว้างขวางวิธีสอนพระพุทธศาสนาตามแนวพุทธศาสตร์ จากการวิเคราะห์ผลการสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง ผลการสอนจะออกมาในรูปแบบทั้งดงาม สมบูรณ์ด้วยเนื้อหา สาระ ปลุกศรัทธาและความชื่นชมยินดีให้แก่ผู้ฟัง

วสิน อินทสระ (2543) กล่าวว่า การสอนธรรมะในพระพุทธศาสนา ควรยกย่องให้พระพุทธเจ้าเป็นบรมครูหมายถึงครูที่ยอดเยี่ยมที่สุด พระองค์ทรงใช้วิธีการสอนที่หลากหลายตามแต่ระดับสติปัญญาของผู้เรียน และในการสอนแต่ละครั้งพระพุทธเจ้าทรงคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยแบ่งบุคคลออกเป็น 4 จำพวก เปรียบเทียบกับบัว 4 เหล่า คือ

1. อุคฆฏิตัญญู ผู้อาจารย์ธรรมได้ปล้นเปรียบเหมือนคอกบัวอยู่เหนือน้ำ พอถูกแสงอาทิตย์ก็บาน

2. วิปจิตัญญู ผู้อาจารย์ธรรมได้ต่อเมื่อท่านได้อธิบายเปรียบเทียบคอกบัวปริ่มน้ำอันจะบานในวันรุ่งขึ้น

3. ไนยะ ผู้พอจะแนะนำสั่งสอนอยู่บ่อย ๆ จึงรู้ตามได้เปรียบเหมือนคอกบัวได้น้ำอันจะบานในวันต่อ ๆ ไป

4. ปทปรมะ พวกบรมโง่คือ พวกที่แม้จะแนะนำสั่งสอนอย่างไรก็ไม่เข้าใจหรือไม่รับฟังทั้งนั้น เปรียบเหมือนคอกบัวซึ่งติดอยู่กับดินอันจะเป็นอาหารของปลาและเต่าในบุคคลเหล่านี้ พระพุทธเจ้าทรงเลือกสอนบุคคล 3 ประเภทแรก โดยทรงเลือกธรรมะให้เหมาะสมกับอุปนิสัยและปัญญาบารมีของบุคคลนั้น

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูร ธรรมปิฎก). (2551) แนวคิดพื้นฐานของการสอนและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าทรงวางพื้นฐานไว้ว่าสอนให้มีวิธีการใหม่ วางรากฐานอยู่บนสติปัญญา และการถามหาเหตุผล สอนให้คิดอย่างอิสระเชิงรุกคิดหาเหตุผลให้เต็มที่แต่อย่าคิดอย่างเดี๋ยวจึงปฏิบัติด้วยการสอนธรรมะในพระพุทธศาสนา ถือได้ว่าพระพุทธเจ้าเป็นบรมครู หมายถึง ครูที่ยอดเยี่ยมที่สุด พระองค์ทรงใช้วิธีการสอนอย่างหลากหลายตามแต่ระดับสติปัญญาของผู้เรียนวิธีที่พระองค์ทรงใช้ เช่น

1. ทรงใช้วิธีเอ็งสัจฉริยะ คือ ทรงแสดงยืนยันไปข้างเดียว เช่น ดิมิผลเป็นสุขชั่วมีผลเป็นทุกข์แน่นอนไม่มีอย่างอื่น ๆ

2. ทรงสอนโดยวิธีภทรลักษณะ คือ ทรงแยกประเด็นให้เห็นชัดเจน

3. ทรงสอนโดยวิธีปุจฉาลักษณะ คือ ทรงย้อนถามเสียก่อนแล้วจึงสอน

4. ทรงสอนโดยวิธีอุปนัยลักษณะ คือ พักปัญหาไว้ไม่ทรงพยากรณ์ เพราะเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์หรือยังไม่ถึงเวลา

5. ทรงสอนโดยวิธีอุปมาลักษณะ คือ สอนแบบเปรียบเทียบให้เห็นจริง

6. ทรงสอนตามความสนใจของผู้เรียน

7. ทรงสอนตามลำดับความลึกซึ่งจากง่ายไปหายาก

8. ทรงใช้วิธีตอบปัญหาแบบต่าง ๆ

9. ทรงสอนโดยทำตัวอย่างให้ดู พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติดีปฏิบัติชอบให้เป็นแบบอย่างแก่สาวกทั้งหลาย ไม่ยอมให้ความโลก ความโกรธ ความหลง มามีอำนาจเหนือพระพุทธเจ้าอันทรงสูงให้สาวกถือเอาพระองค์เป็นแบบอย่างในความเพียรนั่นเอง

10. ทรงสอนโดยใช้อุปกรณ์ เช่น ดอกบัว น้ำ ผ้า ฯลฯ เช่น เรื่อง ภิภุจลบัณฑก พระอรหันต์ภิกษุผู้ที่คนจะสั่งสอนอย่างไรก็ไม่จดจำ ไม่ได้ผล เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบจึงส่งผ้าขาวสะอาดผืนหนึ่งให้ลูบคลำ เมื่อลูบคลำนาน ๆ สึกด้าลงจนเห็นได้ชัด ทำให้ภิภุจลบัณฑกเข้าใจว่าจิตนั้นสกปรกได้เพราะสิ่งภายนอก จึงบรรลุธรรมในที่สุด

11. ทรงสอนโดยวิธีให้เลื่อนความเข้าใจของผู้ฟังเป็นขั้น ๆ ถ้าผู้ฟังไม่มีพื้นความเข้าใจในเบื้องต้นมาก่อน พระองค์จะไม่ทรงสอนอริยสัจ ซึ่งเป็นธรรมชั้นสูง แต่จะสอนเรื่องราวง่าย ๆ เป็นการฟื้นฟูความเข้าใจระหว่างโลกกับธรรมให้ดีเสียก่อน

12. ทรงสอนให้เห็นว่าเรื่องของพระพุทธศาสนาไม่ใช่เรื่องของสมมติ คือไม่ใช่เรื่องของ การเดาหรือการฝึกคิดเอาเอง แต่เป็นเรื่องที่สามารถค้นพบความจริงได้ โดยได้ทรงปฏิบัติแล้ว นำความจริงที่ค้นพบมาสั่งสอน เป็นการปฏิเสธการเดา การคาดคะเน

สรุปได้ว่า พระพุทธเจ้านั้นทรงมีจุดมุ่งหมายการสอนอยู่ 3 ประการ คือ อย่าง 1) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังรู้จักเห็นแจ้งในสิ่งที่ควรรู้ควรเห็น 2) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังตรงตามแล้วเห็นจริงได้ ผู้ฟังพอตรงตามแล้วเห็นด้วยตนเอง และ 3) ทรงสอนเพื่อให้ผู้ฟังได้รับผลแห่งการปฏิบัติ ทำให้ผู้ปฏิบัติตาม ได้รับผลรับตามสมควรแก่กำลังแห่งการปฏิบัติของตน ส่วนวิธีการสอนนั้นมี 4 ประการดังนี้ 1) สันทสสนา ทรงอบรมสั่งสอนธรรมะของพระองค์จะชี้แจงให้ผู้ฟังเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน เห็นจริง 2) สมာทปนา ทรงสอนให้ผู้ฟังเห็นว่าเรื่องที่พูดถึงนั้นเป็นความจริง 3) สมุตเตชนา ทรงสอนโดยใช้วิธีปลุกเร้าใจให้ผู้ฟังนึกถึง ภาระหรือร้อนที่จะปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นให้ประสบความสำเร็จ และ 4) สัมปหังสนา ทรงสอนโดยการสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ทรงใช้วิธียกตัวอย่างเป็นเรื่องจริงบ้าง นิทานบ้าง เล่าประกอบเสมอซึ่งเรียกกันว่า ชาคก ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในสิ่งที่สอนนั้นอย่างแจ่มแจ้ง

2.2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัญญา อ.โพธิ์ทอง (2552) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาผลการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล ด้วยวิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลการ เรียนรู้เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ ด้วยวิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 2) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดอย่าง มีเหตุผล ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ ด้วยวิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 และ 3) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอน แบบโยนิโสมนสิการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนสายธรรมจันทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 จำนวน 45 คน ปีการศึกษา 2552 เครื่องมือที่ใช้ใน

การวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ แบบทดสอบวัดผล การเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ แบบทดสอบ วัดความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ ด้วยวิธีการสอนแบบโยนิโสมนสิการ พบว่า 1) ผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา ของนักเรียนก่อนและหลัง การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อน การจัดการเรียนรู้ นักเรียนมีผลการเรียนรู้ เรื่อง มรรค อยู่ในระดับมาก 2) ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ โดยมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมาก และ 3) นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีสอน แบบโยนิโสมนสิการ อยู่ในระดับเห็นด้วย มากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความเห็นว่าการปฏิบัติกิจกรรมตาม ขั้นตอนทำได้ง่ายไม่สับสน ด้านบรรยากาศใน การเรียนรู้ นักเรียนมีความเห็นว่าได้แสดงความ คิดเห็นของตนเองและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และในด้านประโยชน์ที่ได้รับ นักเรียนมีความเห็น ว่าเทคนิคการจัดการเรียนรู้ ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหามากยิ่งขึ้น

ชมพูนุท วนสันเทียะ (2552) ได้ทำการวิจัย เรื่องการศึกษาความคิดรวบยอดและ ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน ราชวินิต บางเขน โดยใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการร่วมกับการใช้แผนผังมโนทัศน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความคิดรวบยอดและความสามารถในการแก้ปัญหาทาง คณิตศาสตร์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังได้รับการสอนด้วยวิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ ร่วมกับการใช้แผนผัง มโนทัศน์ เรื่อง เส้นขนาน 2) หาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดรวบยอดและ ความสามารถในการ แก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง เส้นขนาน หลังเรียนด้วยวิธีสอน แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับการใช้แผนผังมโนทัศน์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปี ที่ 2 โรงเรียนราชวินิตบางเขน กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบ โยนิโสมนสิการ ร่วมกับการใช้แผนผังมโนทัศน์ เรื่อง เส้นขนาน 2) แบบทดสอบวัดความคิดรวบยอดทาง คณิตศาสตร์ เรื่อง เส้นขนาน 3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทาง คณิตศาสตร์ เรื่อง เส้นขนาน พบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ ร่วมกับการใช้ แผนผังมโนทัศน์ มีความคิดรวบยอดทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เส้นขนาน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีสอนแบบ โยนิโสมนสิการ ร่วมกับการใช้แผนผังมโนทัศน์ มีความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง เส้นขนาน ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) ความคิดรวบยอดกับ

ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธี โยนิโสมนสิการร่วมกับการใช้แผนผังโน้ตทัศน์ มีความสัมพันธ์กันในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01

พระสมทบ ธิรปญโญ (รุ่งมิตร์จรัสแสง) (2554) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม 4 : กรณีศึกษาโรงเรียนห่มสัทธิวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำของ เยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม 4 โรงเรียนห่มสัทธิวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ 2) เปรียบเทียบ ภาวะผู้นำของเยาวชนโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้หลัก ฆราวาสธรรม 4 กับภาวะผู้นำของเยาวชน โรงเรียนห่มสัทธิวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่เยาวชนที่เป็นนักเรียน โรงเรียนห่มสัทธิวิทยาคม อ.ห่มสัทธิ จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 348 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ (Check-list) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .7871 และมาตรา ส่วนประมาณค่า(Rating Scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือค่าความถี่(Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย(Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation) และวิเคราะห์ โดยการทดสอบค่าที่ (t – test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว(One Way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่าง จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีผลต่าง นัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

ผลการวิจัยพบว่า 1) เปรียบเทียบภาวะผู้นำของเยาวชน โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย=3.78) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ระดับภาวะผู้นำ ของเยาวชนตามหลักฆราวาสธรรม 4 อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน 2) แนวทางการประยุกต์ใช้หลักฆราวาสธรรม 4 กับภาวะผู้นำของเยาวชน โรงเรียนห่มสัทธิวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การนำหลักฆราวาสธรรม 4 (หลักธรรม สำหรับคฤหัสถ์)มาใช้ศึกษา ภาวะผู้นำเยาวชนของโรงเรียนห่มสัทธิวิทยาคม มีความเหมาะสม ทำให้นักเรียนมีความรู้เรื่องหลักธรรมที่ดีและรู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ และนำมา ประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน สาเหตุ ปัญหา อุปสรรค สภาพครอบครัวเกิดความแตกแยก ครอบครัวไม่ใส่ใจดูแล ครอบครัวเปลี่ยนแปลงบทบาทจากเดิม ความไม่เข้าใจบทบาท และหน้าที่ของ นักเรียนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง คัดสินใจไม่ถูกยังขาดความรับผิดชอบ ขาดการ เสียสละ อยากรู้ อยากลอง สื่อโฆษณา มีสิ่งยั่วยุให้เกิดการกระทำตามใจตนเอง ตามกระแสสังคม ความสะดวกสบายทำให้เกิดความมักง่ายขาดความอดทน ตัวอย่างไม่ดีในสังคมมีมาก สื่อต่าง ๆ ถ่ายทอดตัวอย่างที่ไม่เหมาะสม ข้อเสนอแนะแนวทางวิธีแก้ไข ผู้ปกครองผู้ใหญ่คุณครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบต้องรู้จักเสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดีให้รู้จักคิดและทำในสิ่งที่ ถูกต้อง สร้าง

ความรักในโรงเรียนชี้แนะและบอกหลักการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องดูแลเอาใจใส่ ครอบครัวยุติเอาใจใส่บุตรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ให้ความรู้ความเข้าใจให้เด็กเยาวชนมี หน้าที่ในครอบครัว

คงไชย ตันตะวงศ์ และ รัตนะ ปัญญาภา (2559) การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการพัฒนาความตระหนักรู้ใน คุณค่าแห่งตนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายใน จังหวัดอำนาจเจริญโดยใช้หลักสัมมาทิฐิ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งตนของ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบความตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งตน โดยของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายใช้หลักสัมมาทิฐิและ 3) เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาความตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งตนโดยใช้หลักสัมมาทิฐิ ผู้วิจัยใช้ ตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอำนาจเจริญ จำนวน 320 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง ผู้วิจัยได้สร้างรูปแบบกิจกรรมชื่อ “รูปแบบกิจกรรมการพัฒนา ความตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งตนโดยใช้หลักสัมมาทิฐิ” โดยการบูรณาการจากแนวคิดทฤษฎีที่ เกี่ยวกับความตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งตนและสัมมาทิฐิ 10 ในพุทธศาสนาและนำเสนอในการ สนทนากลุ่มย่อย เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญรับรองรูปแบบก่อนนำไปทดลองใช้ และใช้แบบประเมิน ความตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งตนเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลก่อนและหลังการใช้รูปแบบสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่า t การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยพบว่า 1) การประเมินระดับความตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งตนโดยรวมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมในรูปแบบที่สร้างขึ้นอยู่ในระดับ ปานกลาง 2) รูปแบบความตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งตนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้รับการรับรองจาก ผู้เชี่ยวชาญ โดยให้ความเห็นว่า เนื้อหาของรูปแบบกิจกรรมสอดคล้องกับแนวคิดและเหมาะสม สามารถนำไปทดลองใช้ได้ และ 3) การประเมินรูปแบบการพัฒนาความตระหนักรู้ในคุณค่า แห่งตนโดยใช้หลักสัมมาทิฐิ หลังการเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า นักเรียนมีระดับความตระหนักรู้ในคุณค่าแห่งตน โดยรวมแตกต่างจากก่อนเข้าร่วมกิจกรรมจาก ระดับปานกลาง เป็นระดับมาก

2.3 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา

2.3.1 แนวคิดการแก้ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา

Peter Tugwell (1983) การแก้ปัญหาแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การประเมินสถานการณ์ เป็นการวิเคราะห์ถึงสภาพ ขอบเขต ขนาดของปัญหา
2. การค้นหาต้นเหตุของปัญหา เป็นการศึกษาถึงต้นเหตุ หรือปัจจัยของปัญหา
3. การค้นหาวิธีการแก้ปัญหา เป็นการแสวงหาแนวทาง และทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหานั้น ๆ เพื่อการประเมินหาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุด
4. การดำเนินการแก้ปัญหา เป็นการเลือก โดยการประเมินวิธีการเพื่อทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด
5. การควบคุมกำกับกับการดำเนินการ เป็นการติดตามผลการปฏิบัติเป็นระยะ ๆ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

McNamara (1999) กล่าวว่าวิธีการแก้ปัญหามีหลากหลายวิธี ไม่มีวิธีการแก้ปัญหาใดที่จะสามารถแก้ปัญหาทุกเรื่องได้ แต่มีแนวปฏิบัติพื้นฐานที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาได้ โดยต้องมีการฝึกใช้เสียก่อน เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยจนสามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นธรรมชาติ ขั้นตอนต่าง ๆ มีดังนี้

1. ระบุปัญหา ขั้นนี้เป็นขั้นที่คนส่วนใหญ่มักจะสับสน กล่าวคือ จะเริ่มด้วยการคิดว่าสิ่งนั้นเป็นปัญหา แทนที่จะทำความเข้าใจให้ถ่องแท้เสียก่อนว่าทำไมจึงคิดว่าสิ่งนั้นเป็นปัญหา การระบุปัญหาต้องอาศัยข้อมูลจากตนเองและผู้อื่น ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการตั้งคำถาม อาทิ อะไรคือสิ่งที่เห็นว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้คิดว่ามีปัญหาเกิดขึ้น ปัญหาที่ว่านั้นเกิดขึ้นที่ไหน เกิดขึ้นอย่างไร เกิดขึ้นเมื่อใด กำลังเกิดขึ้นกับใคร และทำไมจึงเกิดขึ้น จากนั้นให้เขียนอธิบายว่าสิ่งที่กำลังเกิดในขณะนั้น โดยแท้จริงควรจะเป็นอย่างไร ต้องพยายามอธิบายให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เขียนอย่างเจาะจง และครอบคลุมประเด็นว่า อะไร ที่ไหน อย่างไร กับใคร และทำไม

1.1 เมื่อถึงจุดนี้ หากปัญหายังดูเหมือนว่าเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน ควรระบุปัญหาให้กระจายออกมาแบบย่อย ๆ ลงไปอีก โดยตั้งคำถามซ้ำอย่างเดิม จนกว่าจะได้คำอธิบายสำหรับปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมากพอ

1.2 ทำการตรวจสอบว่าความเข้าใจที่มีต่อปัญหาต่าง ๆ นั้น มีความถูกต้องเพียงใด โดยการหารือกับสมาชิกในกลุ่มหรือบุคคลอื่น

1.3 นำปัญหาต่าง ๆ มาจัดความสำคัญ หากพบว่ามีปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน จำนวนหลายปัญหา ให้พิจารณาว่าปัญหาใดควรจัดการก่อนปัญหาใดจัดการทีหลัง ทั้งนี้ต้องแยกให้

ชัดเจนระหว่างปัญหาที่มีความสำคัญกับปัญหาที่เป็นเรื่องฉุกเฉิน เพราะปัญหาที่มีความสำคัญเป็นปัญหาที่ต้องจัดการก่อน

1.4 ทำความเข้าใจกับบทบาทของตนเองในปัญหานั้นให้ถูกต้อง เพราะเป็นสิ่งที่มิอิทธิพลต่อการรับรู้บทบาทของผู้อื่น ตัวอย่างเช่น เมื่อตนเองเครียดก็อาจมองว่าผู้อื่นเครียดเช่นเดียวกัน ซึ่งความจริงอาจไม่เป็นเช่นนั้น

2. มองหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา ในขั้นนี้จำเป็นอย่างยั้งที่จะต้องได้รับข้อมูลนำเข้ามาจากบุคคลอื่นซึ่งรับรู้ปัญหาและจากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหา การเก็บข้อมูลควรทำเป็นรายบุคคลจะได้ข้อมูลมากกว่า ให้จดบันทึกสิ่งที่เป็นความคิดเห็นของตนเองและสิ่งที่ได้ยินมาจากผู้อื่น จากนั้นเขียนอธิบายสาเหตุของปัญหาในลักษณะที่ว่า อะไรกำลังเกิดขึ้น เกิดขึ้นที่ไหน เมื่อใดอย่างไร กับใคร และทำไม

3. แจกแจงทางเลือกต่าง ๆ สำหรับวิธีการที่จะใช้แก้ปัญหา ในขั้นนี้ควรให้บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วม ยกเว้นในกรณีที่ปัญหาดังกล่าวเป็นเรื่องส่วนตัว ให้ระดมสมองเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาเพื่อให้ได้ทางเลือกหลายๆ ทาง แล้วนำมาคัดกรองเพื่อหาแนวคิดที่ดีที่สุด การได้มาซึ่งความคิดที่หลากหลายนั้น ต้องระวังที่จะไม่ตัดสินว่าความคิดเหล่านั้นดีหรือไม่ดี ให้จดบันทึกตามที่ได้ยินมาเท่านั้น ทักษะที่เหมาะสมที่สุดในการจำแนกสาเหตุของปัญหาคือการคิดเชิงระบบ (systems thinking)

4. เลือกวิธีการแก้ปัญหา ในการคัดเลือกวิธีที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา ควรพิจารณาดังนี้

4.1 วิธีการใดที่สามารถแก้ปัญหาได้ในระยะยาว

4.2 วิธีการใดที่มีความเป็นจริงมากที่สุดในการแก้ปัญหาได้สำเร็จ ในขณะนี้มีทรัพยากรสำหรับการแก้ปัญหาหรือไม่ จะจัดหามาใช้ได้หรือไม่ มีเวลาเพียงพอที่จะใช้วิธีการนี้หรือไม่

4.3 อะไรคือความเสี่ยงของทางเลือกแต่ละวิธี

5. วางแผนนำทางเลือกในการแก้ปัญหาที่เป็นวิธีที่ดีที่สุดไปปฏิบัติ หรือจัดทำแผนปฏิบัติการ ซึ่งขั้นนี้มีสิ่งที่จะต้องพิจารณาคือ

5.1 สถานการณ์จะเป็นอย่างไรเมื่อปัญหาได้รับการแก้ไขแล้ว

5.2 มีขั้นตอนอะไรที่จะต้องทำในการนำทางเลือกที่ดีที่สุดไปแก้ปัญหา มีระบบหรือกระบวนการอะไรที่จะต้องเปลี่ยนแปลงบ้าง

5.3 จะรู้ได้อย่างไรว่าขั้นตอนต่าง ๆ มีการปฏิบัติ ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จของแผน

5.4 ทรัพยากรอะไรบ้างที่ต้องการ ในประเด็นของบุคลากร เงิน และสิ่งอำนวยความสะดวก

5.5 ต้องใช้เวลานานเท่าใดในการนำวิธีการแก้ปัญหาไปปฏิบัติ ให้เขียนตารางที่แสดงเวลาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุด และเวลาที่คาดหวังว่าจะเห็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จปรากฏขึ้น

5.6 ใครคือผู้รับผิดชอบในการควบคุมดูแลการปฏิบัติตามแผน

5.7 เขียนคำตอบสำหรับคำถามที่กล่าวมาแล้ว และให้ถือว่านี้คือแผนปฏิบัติการ

5.8 สื่อสารทำความเข้าใจแผนนี้กับบุคคลที่เกี่ยวข้องในการนำไปปฏิบัติ ปัจจัยสำคัญของขั้นตอนนี้คือ การสังเกตและการให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง

6. ดูแลควบคุมการปฏิบัติตามแผน โดยพิจารณาจากตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ซึ่งได้แก่

6.1 เห็นสิ่งที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นตามตัวบ่งชี้หรือไม่

6.2 แผนมีการดำเนินงานตามตารางที่กำหนดไว้หรือไม่

6.3 ถ้าแผนไม่ได้ดำเนินไปตามที่คาดหวังไว้ให้พิจารณาว่าแผนมีความเป็นไปได้จริงหรือไม่ มีทรัพยากรเพียงพอที่จะทำให้แผนสำเร็จตามกำหนดการหรือไม่ ควรมีสิ่งอื่นที่ต้องทำก่อนสิ่งที่กำหนดไว้แต่เดิมในแผนหรือไม่ ควรเปลี่ยนแผนหรือไม่

7. ตรวจสอบว่าปัญหาได้รับการแก้ไขเรียบร้อยแล้วหรือไม่ ในขั้นนี้ วิธีหนึ่งที่ดีที่สุดในการตรวจสอบว่าปัญหาได้รับการแก้ไขเรียบร้อยแล้วหรือไม่ คือการกลับคืนสู่การปฏิบัติตามปกติ แล้วสังเกตสถานการณ์ นอกจากนั้นก็มีประเด็นที่ควรพิจารณาเพิ่มเติมดังนี้

7.1 ควรมีการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาเช่นนี้ขึ้นอีก

7.2 อะไรคือบทเรียนที่ได้จากการแก้ปัญหาครั้งนี้ ในเชิงความรู้ ความเข้าใจ และหรือทักษะ

7.3 ควรมีการเขียนบันทึกสั้นๆ ถึงเหตุการณ์เด่น ที่เป็นความสำเร็จในการพยายามแก้ปัญหา และสิ่งที่เป็นผลลัพธ์ที่ได้เรียนรู้ แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เกี่ยวข้อง

สรุปได้ว่า แนวคิดการแก้ปัญหา คือกระบวนการหรือขั้นตอนที่ผ่านการคิด โดยมี 5 ขั้นตอน คือ 1) การประเมินสถานการณ์ 2) การค้นหาต้นเหตุของปัญหา 3) การค้นหาวิธีการแก้ปัญหา 4) การดำเนินการแก้ปัญหา และ 5. การควบคุมกำกับกับการดำเนินการ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้

ประสาธ อิศรปริดา (2547) การเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาและการคิด (Learning to Solve Problems and Thinking's) ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ มักจะประสบอยู่เสมอว่า การปรับตัวไม่ได้ราบรื่นเสมอไป มักมีเหตุการณ์หรือปัญหาใหม่ๆ ให้ขบคิดอยู่เสมอ ซึ่งนิสัยหรือความเคยชินที่เคยทำมานั้นบางครั้งไม่สามารถแก้หรือปรับตัวได้ เมื่อประสบปัญหามนุษย์จึงต้องคิดเพื่อแก้ไขปัญหาหรือเป็นความคิดที่จะหาทางใหม่ๆ ที่ไม่ใช่หรือนิสัยหรือความเคยชินมาแก้ปัญหานั้นเอง ปัญหาจะเกิดขึ้นเมื่อกิจกรรมที่ทำถูกขัดขวางหรือมีอุปสรรคจนไม่สามารถจะใช้

นิสัยเดิมที่เคยทำมาแก้ได้ เพราะสถานการณ์เป็นอย่างซับซ้อนสับสน ไม่เกิดความกระ่งในการที่จะหาทางฝ่าฟันสิ่งกีดขวางหรืออุปสรรคนั้น ดังนั้นมนุษย์จึงต้องเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาอาจด้วยวิธีการแก้ปัญหาลักษณะใดลักษณะหนึ่งหรือทั้งสองลักษณะดังนี้

1) การแก้ปัญหาคด้วยวิธีการลองผิดลองถูก (Trial and Error)

ปัญหาชนิดนี้ส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่ยาก ซึ่งผู้เผชิญปัญหามักมองไม่เห็นแนวทางหรือไม่อาจคิดวิธีที่จะแก้ปัญหานั้นได้ จึงได้ใช้วิธีการทดลองหลายๆ อย่าง เพื่อจะหาวิธีที่ดีที่สุดที่จะแก้ปัญหานั้น

2) การแก้ปัญหาคด้วยวิธีการหยั่งรู้ (Insight)

การแก้ปัญหาคอย่างกระ่งแจ้งนั้น นักจิตวิทยาเชื่อว่าเป็นการรับรู้ที่มองเห็นความสำคัญของปัญหาทั้งหมดอย่างทันทีทันใด และมองเห็นลู่ทางที่จะแก้ไขปัญหาคโดยตลอด

ลำดับขั้นตอนการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาค อาจสรุปได้ดังนี้

1. แรงจูงใจที่แก้ปัญหาค คนที่ไม่มีแรงจูงใจในการแก้ปัญหาค ย่อมไม่เกิดความคิดที่จะแก้ปัญหาค ดังนั้นผู้ที่สามารถแก้ปัญหาคได้ ต้องมีความต้องการที่จะแก้ปัญหาคหรือสนใจในสิ่งนั้นเป็นพื้นฐาน

2. การรวบรวมข้อมูลที่ใช้แก้ปัญหาค การแก้ปัญหาคได้ต้องมีความคิดในสิ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาค ต้องพยายามรวบรวมความคิด ความรู้ เครื่องมือ และข้อมูลอื่น ๆ เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาคนั้น

3. การมองเห็นช่องทางแก้ปัญหาคในขณะที่พยายามแก้ปัญหาค หรือพยายามค้นคว้ารวบรวมสิ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาค จะมองเห็นวิธีแก้ปัญหาคได้หลายทางด้วยกัน ซึ่งยังไม่แน่ใจว่าวิธีใดดีที่สุดที่สามารถแก้ปัญหาคนั้นได้

4. การใช้วิธีต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาค ในขั้นนี้จะเป็นการประเมินผลว่า วิธีแก้ปัญหาคต่าง ๆ ในข้อที่ 3 นั้น วิธีใดดีที่สุดที่สามารถแก้ปัญหาคได้

5. การทบทวนเพื่อหาข้อบกพร่อง หากเรารู้ความจริงว่า การแก้ปัญหาคยังไม่สมบูรณ์หรือยังมีจุดบกพร่อง จะต้องมีการตรวจสอบ หรือหาจุดที่ทำให้เกิดข้อบกพร่อง เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาคต่อไป

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตต.โต), 2549) สิ่งแวดล้อมทางสังคม สามารถแบ่งได้ตามความสัมพันธ์ของพฤติกรรมมนุษย์ใน 2 ด้าน คือ

1. การฝึกรวมตนเองเกี่ยวกับความประพฤติที่ดีงาม เป็นการฝึกรวมตนด้วยการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เพื่อความเป็นปกติในการดำรงชีวิต ส่งผลให้จิตใจสงบเป็นสมาธิไม่หวาดระแวงต่อการกระทำผิดของตนเอง เช่น เมื่อไปทำร้ายร่างกายผู้อื่นไว้ ตนเองก็

หว่านระแวงว่าเขาจะมาทำร้ายคืน หรือไปขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น ก็หว่านระแวงกลัวว่าตำรวจจะจับได้ เมื่อจิตสงบเป็นสมาธิ ตั้งมั่น ผ่องใส ก็จะเป็นสิ่งที่ช่วยให้คิดพิจารณาแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน (โยนิโสมนสิการ) ไม่บิดเบือนจากความเป็นจริง ก่อให้เกิดความเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ)

2. ความสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม เมื่อสมาชิกในสังคมฝึกฝนอบรมตนเองจนมีความประพฤติที่ดีงามแล้ว ก็ทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปอย่างสงบเรียบร้อย เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีความประพฤติที่ดีงามไม่เบียดเบียนต่อกัน จิตใจของผู้คนในสังคมก็ไม่ต้องคอยหว่านระแวงซึ่งกันและกัน ส่งผลให้สังคมสงบสุข

กรเอก กาญจนานาโภคนิ(2559)ได้กล่าวถึง การแก้ไขปัญหาด้วยหลักอริยสัจ 4 ในการพัฒนาโจทย์ปัญหาวิจัยแบบบูรณาการตามอริยสัจ 4 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นแม่บทของ พุทธธรรมเป็นหลักการที่สามารถนำมาเป็นตัวแบบใน การพัฒนาโจทย์ปัญหาวิจัยได้อย่างสอดคล้องกัน คือ อริยสัจ 4 ซึ่งจะช่วยให้มีความเข้าใจความเป็นจริงของ ธรรมชาติ สภาพปัญหา การหาสาเหตุแห่งปัญหา การขจัดปัญหาและวิธีการที่นำมาขจัดปัญหา พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ค้นพบหลักความจริงอัน ประเสริฐ 4 ประการ หรือ อริยสัจ 4 (จตุราริยสัจ) ซึ่งเป็นหลักธรรมหรือหลักความจริงแห่งการพ้นทุกข์ทั้งปวงความจริงให้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ มี อยู่สี่ ประการ ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรจ มรรค ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโจทย์ปัญหา วิจัยได้ถูกต้อง ชัดเจนมากขึ้น การพัฒนาโจทย์ปัญหาวิจัย แบบบูรณาการ ตามอริยสัจ ในการวิจัยถึงปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับมนุษย์ หรือการอธิบายหรือแสดงพฤติกรรมเกี่ยวกับ ปรากฏการณ์ของมนุษย์ ไม่ว่าจะใช้หลักการในการ วิจัยแบบใด เรียกว่า เป็นการวิจัยสังคม (social research) ดังนั้น โดยหลักการแล้ว การวิจัยสังคม จึง เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการวิจัย ในสาขา สังคมศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ หรือสุขภาพ หรือเทคโนโลยีอริยสัจคือความจริงอันประเสริฐ 4 ประการที่ เกี่ยวข้องกับมนุษย์วิถีแห่งอริยสัจมีลักษณะแห่งความ เป็นเหตุและผล โดยท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้สรุปไว้ในหนังสือ วิธีคิดตาม หลักพุทธธรรม สามารถแยกการวิเคราะห์อริยสัจออกมาได้ 2 คู่ เพื่อนำมาบูรณาการให้สอดคล้องกับ การพัฒนาโจทย์ปัญหาวิจัย ดังนี้คือ

คู่ที่ 1 ทุกข์ คือผล ในการวิจัย ปัญหาวิจัย คือ สภาพการณ์ที่ไม่พึงปรารถนา ไม่เป็นที่ต้องการ เป็น สิ่งที่นักวิจัยควรศึกษา ทำความเข้าใจ และแยก องค์ประกอบแห่งปัญหาออกมาให้ชัดเจน สมุทัย คือสาเหตุ ในการวิจัย คือสาเหตุที่ ก่อให้เกิดปัญหา เป็นที่มาของปัญหาวิจัย เป็นสิ่งที่ต้องนำมาแก้ไข

คู่ที่ 2 นิโรธ เป็นผล คือภาวะที่สิ้นปัญหา การดับ ทุกข์ ในการวิจัย คือ“ตัวแปรตาม (Dependent Variable)” เป้าหมายที่ต้องการให้สำเร็จ ในการทำให้ ปัญหาวิจัยหมดไป มรรค เป็นเหตุ คือวิธีการ ข้อมปฏิบัติ เพื่อให้ดับ ทุกข์ได้สิ้นเชิง ในการวิจัย คือ“ตัวแปรต้น (Independent Variable)” หรือวิธีการที่ทำให้ประสบ ความสำเร็จ บรรลุเป้าหมาย ตัวแบบ กระบวนการคิดในการพัฒนาจิตวิทยา ปัญหาวิจัยแบบบูรณาการ ตามหลักอริยสัจ

การวิจัย เป็นการกระทำของมนุษย์เพื่อค้นหา คำตอบ วิธีการในการแก้ปัญหา ความจริง ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เกิดด้วยพื้นฐานของปัญญา ความมุ่งหมาย หลักในการทำวิจัยได้แก่การค้นพบ ความจริงที่จะ นำไปสู่ทางแก้ปัญหา ด้วย การพัฒนากรรมวิธีที่เป็น ระบบ การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลความหมายสู่ ความก้าวหน้าในความรู้ด้านต่างๆ อริยสัจคือความจริง 4 ประการที่เริ่มจากความทุกข์ เช่นเดียวกับการวิจัยที่เริ่มจากสภาพปัญหาที่ไม่ พึงประสงค์ ส่งผลกระทบที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไข ดังนั้นเมื่อเกิดความทุกข์หรือปัญหา ต้องเรียนรู้ทำ ความเข้าใจ แยกองค์ประกอบแห่งทุกข์หรือปัญหา ออกมาเป็นข้อๆ เพื่อสามารถระบุปัญหาได้ชัดเจน จากนั้นพิจารณาสาเหตุแห่งทุกข์ หรือ สาเหตุที่ ก่อให้เกิดปัญหา เมื่อระบุสาเหตุที่ชัดเจนได้

ดังนั้นกระบวนการพัฒนาจิตวิทยาปัญหาวิจัย แบบบูรณาการตามอริยสัจ 4 ประกอบด้วย

1. ทุกข์ เปรียบได้ดัง “ปัญหาวิจัย ” เป็นสิ่งที่ ควรรู้ ทำความเข้าใจปัญหาตามความเป็นจริง และ แยกองค์ประกอบแห่งปัญหานั้นออกมาให้ชัดเจน ประเด็นปัญหาวิจัยประกอบด้วย 2 ลักษณะคือ ปัญหาจริง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันสมัย ผลของปัญหา เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งทางอริยสัจเรียกว่า สภาวะทุกข์ เป็น ความทุกข์ประเภทนี้ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ และปัญหา ที่เกิดจากการปรุงแต่ง หรือ ปกิณกทุกข์ คือ ความ ทุกข์ที่เกิดจากการปรุงแต่งของจิต ที่รับมาจากเหตุ ภายนอก เมื่อกระทบตน แล้วทำให้เกิดอาการจากความยึดมั่นถือมั่น ความยึดติดในชั้นที่ 5 ความ ทุกข์ประเภทนี้ ผู้มีปัญญาสามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นการพัฒนาจิตวิทยาที่ดี ต้องพัฒนามาจาก สภาวะทุกข์ ซึ่งเป็นปัญหาจริง ๆ

2. สมุทัย เหตุแห่งทุกข์ เปรียบได้ดัง “สาเหตุ ของปัญหาวิจัย ” ในการวิจัยเป็นสิ่งที่ควรพิจารณา มูลเหตุที่จะก่อให้เกิดทุกข์ หรือปัญหา โดยแยกสาเหตุ ย่อย ๆ ออกมา

3. นิโรธ ความดับทุกข์ เปรียบได้ดัง “ตัวแปร ตาม (Dependent Variable)” ในการวิจัย เป็นสภาวะหมดปัญหาต่าง ๆ โดยสิ้นเชิง โดยการดับที่เป็นสาเหตุ ที่ทำให้เกิดปัญหา เป็นการแก้ปัญหาคือต้นเหตุ โดยใช้ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นสมมุติฐานของตัวแปรตาม

4. มรรค คือ ข้อมปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เปรียบได้ดัง “ตัวแปรต้น (Independent Variable)” ใน การวิจัยคือ วิธีการ สิ่งที่ทำให้เกิดขึ้น เป็นทาง ที่จะนำไปสู่จุดหมายที่ไร้ปัญหา ในทางพุทธศาสนา คือการฝึกปฏิบัติตามทางเพื่อให้ถึงความดับแห่งทุกข์

สรุป กระบวนการคิดในการพัฒนาจิตวิทยาแบบ บูรณาการตามหลักอริยสัจ คือ กระบวนการคิดในการ แก้ปัญหาของพระพุทธเจ้า ตามหลักวิทยาศาสตร์ ซึ่ง วิธีคิดนี้พระพุทธเจ้า ทรงค้นพบมา กว่า 2,500 ปี ในขณะที่ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ ที่ใช้กันอยู่ใน ปัจจุบัน เป็นเพียงการค้นพบทาง “โลกียธรรม” ของ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ผิวเผินมาก เพราะเมื่อปัญหาเดิมถูกแก้ไข ไป ก็จะนำไปสู่เหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาใหม่ได้ตลอดเวลา เป็นสังสารวัฏ หรือการเวียนว่าย ตายเกิด แห่งปัญหาที่ดูเหมือนไม่จบสิ้น ยังไม่มีระเบียบวิธีวิจัย ทางสังคมศาสตร์ใดที่สามารถ แก้ปัญหาเข้าไปได้ถึงขั้น “โลกุตระธรรม” ซึ่งจะนำพาไปสู่การสิ้นสุดของปัญหา ไม่ต้องวนกลับมาสู่สังสารวัฏอีกต่อไป

พระมหานุกูญพิเยร ปุณฺณวิริโย (แก้ววงศน์น้อย). (2544) พระพุทธศาสนาคือหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นระบบแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องของมนุษย์เพื่อใช้แก้ปัญหาและการพัฒนาชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เช่น

1. ให้เห็นความจริงแท้ของทุกข์และความดับทุกข์ โดยใช้ อริยสัจ 4 ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา เพราะถือว่าเป็นแก่นธรรมในการตรัสรู้ธรรมของพระพุทธเจ้า หากพระองค์ไม่ทรงตรัสรู้สัจจทั้ง 4 แล้วโลกนี้ก็คงไม่มีพระพุทธศาสนา อริยสัจหมายถึงความจริงอันประเสริฐ หรือความจริงแท้ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์และสิ่งทั้งปวง โดยมีหลักการดังนี้คือ

1) ทุกขสัจ ความจริงคือทุกข์ อันได้แก่ความทุกข์ที่เกี่ยวข้องกับทางด้านร่างกายและจิตใจ ทุกข์ทางกายได้แก่สภาพที่ร่างกายจะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของเหตุปัจจัยตามธรรมชาติซึ่งมีองค์ประกอบของเหตุปัจจัยที่บีบคั้นเรายู่ตลอดเวลาทั้งในด้านของอุณหภูมิ อากาศ ความหนาว ความร้อน ความเย็น ความหิว ความกระหาย ความเจ็บไข้ได้ป่วย ความไม่สบายกายต่าง ๆ ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ส่วนความทุกข์ทางใจนั้นได้แก่สภาพความบีบคั้นทางด้านจิตใจ เช่น ความโศก ความวิตกกังวล ความกลัว หวาดผวา ความผิดหวัง ความไม่พึงพอใจ ฯลฯ

2) ทุกขสมุทัย สาเหตุแห่งทุกข์ หรือสาเหตุของปัญหา อาการแห่งความทุกข์ทั้งทางกายและใจที่เกิดขึ้นนั้นก็เนื่องมาจากสมุทัยหรือสาเหตุจากตัวมนุษย์เอง อันได้แก่ ความเกิดที่เนื่องด้วยอำนาจแห่งอวิชชา ตัณหา และอุปาทาน การแก้ปัญหาหรือความทุกข์ของมนุษย์นั้น ทุกคนต้องฝึกฝนพัฒนาตนเองเพื่อทำลายสาเหตุที่แท้จริง คือความไม่รู้ไม่เข้าใจในความเป็นธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์ ความทะยานอยาก และอำนาจแห่งความยึดมั่นถือมั่น เพราะฉะนั้น สาเหตุแห่งปัญหานั้นจะต้องถูกทำให้หมดหรือสิ้นไปให้ได้เพื่อจะไม่ทำให้เกิดความทุกข์

3) นิโรธ หมายถึงเป้าหมายในการแก้ปัญหา หรือภาวะที่ปัญหาหรือความทุกข์นั้นหมดไปได้ หรือภาวะของสภาพจิตใจที่มีความผ่อนคลาย เบิกบาน สะอาด สว่างและสงบ เสด็จอยู่กับสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างถูกต้องเหมาะสมก่อให้เกิดความสุขสงบเย็นในการดำเนินชีวิตเป็นต้น

ซึ่งนิโรธเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนจะพึงทำความเข้าใจให้แจ่มแจ้งในฐานะเป็นเป้าหมายในการแก้ปัญหาและดำเนินชีวิต

4) อริยมรรค หมายถึงแนวทางที่ถูกต้องในการแก้ปัญหาและดับทุกข์ เป็นแนวทางที่เน้นความถูกต้องในการแก้ปัญหาและการพัฒนามนุษย์ โดยการปฏิบัติของมนุษย์เองที่เรียกว่าทางสายกลาง เป็นแนวทางแห่งสมดุลที่มีความสอดคล้องทั้งทางด้านการพัฒนาด้านสติปัญญา จิตใจ และพฤติกรรม ได้แก่การเน้นตามหลักแห่งไตรสิกขา คือ สีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งจะนำพาชีวิตของผู้ฝึกฝนพบกับความถูกต้องในทุก ๆ ด้านจนทำให้ อวิชชา ตัณหา และอุปาทานนั้นลดลงไปตามลำดับจนหมดไปในที่สุด

พิศมัย ทองเที่ยง(2562)ได้กล่าวถึงการแก้ไขปัญหาด้วยอริยสัจ 4 ในการพัฒนารูปแบบการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในสถานประกอบการ โดยในพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่า “บรรดาอริยสัจ 4 อริยสัจเท่าไร เป็นกุศล เท่าไรเป็นอกุศล เท่าไรเป็นอภัยกฤต ฯลฯเท่าไร เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้เท่าไรไม่เป็นเหตุให้สัตว์ร้องไห้” โดย“อริยสัจ 4 คือ 1. ทุกขอริยสัจ (อริยสัจคือทุกข์) 2. ทุกขสมุทัยอริยสัจ (อริยสัจคือเหตุเกิดแห่งทุกข์) 3. ทุกขนิโรธอริยสัจ (อริยสัจคือความดับทุกข์) 4. ทุกขนิโรธคามินี ปฏิปทาอริยสัจ (อริยสัจคือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์)” (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,35/217/182) ซึ่งอริยสัจ 4 สำหรับคนสมัยใหม่ คือ

1. ทุกข์ หมายถึง ความเจ็บปวด ทนทรมาณ หรือสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา
2. สมุทัย หมายถึง เหตุให้เกิดทุกข์ โดยเหตุ หลายอย่างเรียกว่าปัจจัย
3. นิโรธ หมายถึง ความดับทุกข์
4. มรรค หมายถึง ทางไปถึงความดับทุกข์

ทั้งนี้ “อริยสัจที่ 1 บอกให้รู้ว่า ความทุกข์ คืออะไร อริยสัจที่ 2 บอกให้รู้ว่า ความทุกข์นั้นมาจาก อะไร อริยสัจที่ 3 บอกให้รู้ว่า ความทุกข์นั้น เพื่อประโยชน์อะไร อริยสัจที่ 4 บอกให้รู้ว่า ความทุกข์จะดับโดย วิธีใด” โดยวิธีดับทุกข์ คือ อริยมรรคมีองค์แปด (พุทธทาส อินทปัญโญ, น. 33-35, 79-81, 105, 129) ซึ่งมรรคมีองค์ แปด ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ไตรสิกขา ได้แก่ สีล สมาธิ ปัญญา เทียบกับมรรคได้ดังนี้ ปัญญา ได้แก่ ความเห็นชอบ ความดำริชอบ สีล ได้แก่ วาจาชอบ การกระทำชอบ เลี้ยงชีพชอบ สมาธิ ได้แก่ ความพยายามชอบ ระลึกชอบ และจิตมั่นชอบ โดยทั้งนี้ มรรคมีองค์แปดนี้เป็นทางสาย เดียว มัชฌิมปฏิปทา เป็นทางชีวิตที่ประเสริฐ (พระ พรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2553, น. 219-226) สรุปย่อ คือ ไตรสิกขา ได้แก่ สีล สมาธิ ปัญญา โดยไตรสิกขา สำหรับฆราวาส คือ บุญกิริยาวัตถุ 3 ได้แก่ ทาน สีล ภาวนา ซึ่งทานมัย คือ การทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ สีมัย คือ การประพฤตินิระเบียบวินัย และภาวนามัย คือ การฝึกอบรมจิตใจ

ให้เจริญปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2557, น. 89) จะเห็นว่า การนำอริยสัจ 4 มาปรับ ประยุกต์ใช้ในการทำงานของคนสมัยใหม่ คือ รู้ว่า ปัญหาคืออะไร สาเหตุของปัญหาเกิดจากอะไร เป้าหมายของการแก้ไขปัญหาเพื่ออะไร และหนทาง ไปสู่เป้าหมายของการแก้ไขปัญหา โดยวิธีใด ซึ่งทางสาย เดียวในการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ คือ มรรคมืองค์แปด สรุปย่อ คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา และ ไตรสิกขาสำหรับฆราวาส คือ บุญกิริยาวัตถุ 3 ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา ซึ่งทาน คือ การให้ความช่วยเหลือ ศีล คือ การปฏิบัติตามหลักเกณฑ์กฎระเบียบวินัยข้อบังคับ และ ภาวนา คือ การพัฒนาที่เกิดภายในจิตใจแสดงออกมาให้เห็นถึงการกระทำที่พัฒนาสิ่งต่าง ๆ ในภายนอกให้ เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

2. เข้าใจหลักการแห่งเหตุปัจจัยของสรรพสิ่ง

หลักแห่งปฏิจสมุปบาทถือว่าเป็นแก่นธรรมในทางพุทธศาสนาข้อหนึ่ง เป็นหลักที่กล่าวถึงสถานะความเป็นจริงของชีวิตมนุษย์ที่อิงอาศัยองค์ประกอบซึ่งกันและกันเกิดขึ้น แล้วเปลี่ยนแปลงไปตามกระบวนการแห่งเหตุผล ซึ่งมีองค์ประกอบทั้งหมด 12 หัวข้อ โดยแบ่งออกเป็นสองกระบวนการ กล่าวคือ กระบวนการที่ว่าด้วยการเกิดขึ้นของปัญหาหรือความทุกข์ของมนุษย์ และกระบวนการที่ว่าด้วยองค์ประกอบที่ทำให้ปัญหาหรือความทุกข์ดับไปอย่างถูกต้องตามกระบวนการตามธรรมชาติ กระบวนการเกิดทุกข์หรือปัญหาเริ่มจากอวิชชาเป็นปัจจัยสังขารจึงมี เพราะสังขารเป็นปัจจัยวิญญาณจึงมี เพราะวิญญาณเป็นปัจจัยนามรูปจึงมี เพราะนามรูปเป็นปัจจัยสฬายตนะจึงมี เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัยผัสสะจึงมี เพราะผัสสะเป็นปัจจัยเวทนาจึงมี เพราะเวทนาเป็นปัจจัยตัณหาจึงมี เพราะตัณหาเป็นปัจจัยอุปาทานจึงมี เพราะอุปาทานเป็นปัจจัยภพจึงมี เพราะภพเป็นปัจจัยชาติจึงมี เพราะชาติเป็นปัจจัยชรามณะจึงมี ความโศก ความคร่ำครวญ ทุกข์ โทมนัส และความคับแค้นใจ ก็มีพร้อม ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งปวงนี้

2.3.2 ปัญหาที่พบในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา และแนวทางแก้ไขปัญหาด้านหลักพุทธศาสนา

1) ปัญหาความยากจน

ปัญหาความยากจน เนื่องจากฐานะทางครอบครัวของนักเรียนที่มีรายได้น้อย หรือมีรายได้น้อย เพียงพอกับค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือน ทำให้นักเรียนมีค่าใช้จ่ายไม่เพียงพอกับความ ต้องการ แก้ไข ด้วยการปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมที่ถูกรู้จักดีคือ ประโยชน์ ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 ประการ คือ

1.1) ขยันสรรหา (อุฏฐานสัมปทา) ได้แก่ ขยัน มานะ บากบั่น ต่อสู้ ไม่ย่อท้อ ไม่เกียจคร้าน ในการทำกิจการงาน โดยทำงานต่าง ๆ ด้วยความซำนึซำนานุ ด้วยความรู้ความเข้าใจ

1.2) รักษาดี (อารักขสัมปทา) ได้แก่ รู้จักเก็บออม คຸ້ມครองรักษาทรัพย์ที่หามาได้ ไม่ให้สูญหายหรือเสียหาย ด้วยกรณีต่าง ๆ

1.3) มีกัลยาณมิตร (กัลยาณมิตรตทา) ได้แก่ สมาคมกับมิตรที่ดี เพราะมิตรดีย่อมไม่ชักนำในทางเสื่อมเสีย และสามารถชี้แนะ ให้คิดในการดำเนินชีวิตแก่ผู้อื่น

1.4) เลี้ยงชีวิตพอเพียง (สมชีวิตา) ได้แก่ รู้จักจับจ่าย ใช้สอยให้เหมาะสมกับฐานะ ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย และใช้ตามความจำเป็น โดยมีหลักสันโดษเป็นพื้นฐาน

2) ปัญหาความขัดแย้ง

ปัญหาความขัดแย้งนี้อาจเกิดขึ้นระหว่างตัวนักเรียนกับผู้ปกครอง นักเรียนกับเพื่อน นักเรียนกับครู หรือนักเรียนกับบุคคลอื่น หลักคำสอนที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งในพระพุทธศาสนา เถรวาท คืออริยสัจ 4 ในธัมมจักกัปปวัตตนสูตร พระพุทธเจ้าได้ทรงประกาศแกปัญหาจักคิยว่า เมื่อใดพระองค์มีความเห็นด้วยญาณตามความเป็นจริงในอริยสัจ 4 อย่างบริสุทธิ์ดีแล้ว เมื่อนั้นพระองค์ทรงยืนยันว่า เป็นผู้ตรัสรู้แล้ว ซึ่งอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณในโลก อริยสัจแปลว่า ของจริงหรือความจริงอย่างประเสริฐ ของจริงของพระอริยเจ้า ความจริงที่ทำให้คนกลายเป็นอริยเจ้า อริยสัจ 4 หรือความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ ได้แก่

2.1) ทุกข์ หมายถึง ความทุกข์ หรือความไม่พึงพอใจ ทุกข์ ตามศัพท์แปลว่า สภาพที่ทนได้ยาก หรือสิ่งที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ นอกจากนั้นยังหมายถึงสภาวะที่บีบคั้นทำให้ลำบาก

2.2) ทุกขสมุทัย หมายถึงเหตุให้ทุกข์เกิด ได้แก่ ตัณหา 3 อย่างคือ กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา

2.3) ทุกขนิโรธ หมายถึงความดับทุกข์ ได้แก่ ภาวะที่ตัณหาดับสิ้นไป หรือ นิพพาน คือความดับสิ้นไปแห่งกิเลส

2.4) ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา หมายถึงทางที่นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์ ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 หรือ อัฐังคิกมรรค บางที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งแปลว่าทางสายกลาง มรรคมีองค์ 8 นี้เมื่อสรุปลงในหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

3) ปัญหาขาดเรียนบ่อย ไม่ตั้งใจเรียน

นักเรียนขาดแรงจูงใจ สติปัญญาต่ำ ซึมเศร้า สมาธิสั้น LDZ (Learning Disabilities) ควรสร้างแรงจูงใจในการเรียน สร้างความรู้สึกอยากเรียนรู้ และบรรยากาศในการเรียนสนุก เรียนแบบบูรณาการ ใช้กิจกรรมหลากหลาย นำปัญหาหรือเหตุการณ์ในชีวิตจริงที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้มานำสู่บทเรียน

สังคหวัตถุ 4 หมายถึง ธรรมอันเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน มี 4 ประการ คือ

1. ทาน คือ การให้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปันช่วยเหลือ ให้วัตถุสิ่งของ ปัจจัย สัตว์ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้อื่น

2. ปิยวาจา คือ การพูดจาอ่อนหวาน กล่าวคำสุภาพไพเราะน่าฟัง รู้จักพูดให้เกิดความ เกิดไมตรี มีเหตุผล พูดให้เกิดความสามัคคี รักใคร่นับถือกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

3. อุตถจริยา คือ การทำประโยชน์ให้แก่คนอื่น ช่วยเหลือด้วยแรงกายและแรงใจ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ

4. สมานัตตตา คือ การวางตัวให้เสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบ ร่วมทุกข์ร่วมสุข

4) ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยม

นักเรียนมีการการบริโภคนิยมการสื่อสารและเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ ทั้งสื่อ ข่าวสาร เทคโนโลยีมากขึ้น ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้กับตนเองเกินปัจจัย 4 เกินความจำเป็น เกินฐานะ นักเรียนบางคนใช้อุปกรณ์การสื่อสารราคาแพง ทั้งที่ยังไม่มีเงินเดือนและยังหาเงินไม่ได้ เป็นค่านิยมที่สิ้นเปลืองเพิ่มค่าใช้จ่ายให้สูงขึ้น เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการโทรนาน ๆ จึงฟุ่มเฟือย ทั้งการซื้อโทรศัพท์ และเติมเงิน (วิภาวรรณ แสนสว่าง, 2556) เล่นโทรศัพท์มือถือ ฟังเพลง เล่น เกมส์ ปัญหาที่พบบ่อยคือ นักเรียนแบ่งเวลาไม่ค่อยชัดเจน หรือการเชื่อมต่อกับสัญญาณ อินเทอร์เน็ตในการติดต่อสื่อสารบนโลกออนไลน์ จนทำให้นักเรียนเสียการเรียน ขาดระเบียบวินัย ในตนเอง ส่งผลต่อการเรียนตกต่ำ นักเรียนมีพฤติกรรมบริโภคนิยม คือ การเลือกซื้อเสื้อผ้า เครื่อง แต่งตัวที่ทันสมัย ตามกระแสที่ได้รับความนิยมในขณะนั้น โดยไม่คำนึงถึงหลักความจำเป็นในการ ซื้อแต่ซื้อเพราะอยากได้ และซื้อบ่อยและจำนวนมาก ใช้จ่ายเกินฐานะนักเรียน มีพฤติกรรม เลียนแบบดารารหรือคนที่ตนเองสนใจ เช่น นาฬิกา กระเป๋า รองเท้า เป็นต้น

5) ปัญหาการใช้ความรุนแรง

ความรุนแรงของวัยรุ่น เกิดขึ้นเพราะสังคมให้การส่งเสริมค่านิยมทางวัตถุมากกว่าการ ส่งเสริมคุณค่าทางจิตใจ การจัดการศึกษาเป็นไปเพื่อการประกอบอาชีพมากกว่าการดำรงชีพ การ แก้ปัญหาความรุนแรงนั้น ในเบื้องต้นผู้นำทางสังคมควรเน้นการแก้ปัญหาเชิงบูรณาการ โดยการ ขับเคลื่อนกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของทุกภาคส่วนในสังคม โดยการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตามหลักการทางศาสนาเพื่อพัฒนาปัญญาให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อการดำรงชีพมากกว่าการประกอบอาชีพการแก้ไข ปัญหาความรุนแรงของวัยรุ่นให้ได้ผลเป็นรูปธรรมนั้น ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสุขภาพจิต ของวัยรุ่นเป็นสำคัญ โดยการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับวัยรุ่นไม่ให้ตกเป็นทาสของอบายมุขและวัตถุ นิยม ด้วยการจัดทำแผนปฏิบัติการส่งเสริมศีลธรรมให้กับสมาชิกใน ชุมชนของตนเองก่อนเป็น

อันดับแรก การให้ความรักความอบอุ่นแก่สมาชิกในครอบครัว การสร้างบรรยากาศของความรัก ความสามัคคีภายในครอบครัวเป็นต้น ซึ่งพ่อแม่หรือผู้ปกครองต้องมองย้อนไปในอดีตของการอบรมเลี้ยงดูลูกในสังคมไทย แบบดั้งเดิม และควรสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของวัยรุ่น ควรจัดกิจกรรมที่ ส่งเสริมการสร้างจิตอาสาให้เกิดขึ้นกับวัยรุ่นให้เป็นวิถีชีวิต และให้วัยรุ่นได้เรียนรู้ และเข้าใจถึงคุณค่าที่งดงามของวัฒนธรรมประเพณีของสังคมไทย นอกจากนี้ การสร้างโอกาสทางการศึกษาให้กับวัยรุ่น และเปิดโอกาสให้วัยรุ่น ได้กำหนดอนาคตด้าน การศึกษาด้วยตนเองอย่างเต็มศักยภาพ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้วัยรุ่น ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยน เรียนรู้กับกลุ่มบุคคลแต่ละช่วงวัย กิจกรรมดังกล่าวควรเป็นลักษณะการเรียนรู้วิถีชีวิตการดำรงอยู่ ของมนุษย์เพื่อฝึกความไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต

2.3.3 แนวทางปฏิบัติเพื่อดำรงชีวิตที่พอเพียง

แนวทางปฏิบัติเพื่อดำรงชีวิตที่พอเพียง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ระบบสร้าง ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ทั้งนี้ ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความมีจิตสำนึกในคุณธรรม ความเพียร และมีสติปัญญา เพื่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงของ โลกอย่างรวดเร็ว แนวทางการปฏิบัติเพื่อนำหลักพุทธธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ จะต้องปฏิบัติตั้งแต่ภายในที่เรียกว่า ระเบียบจากข้างใน กล่าวคือ ต้องเกิดจากจิตสำนึก มีความ ศรัทธา เชื่อมั่น เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วขยายออกไปสู่สังคมระดับต่าง ๆ

ระดับบุคคลและครอบครัว

ในระดับนี้ มุ่งเน้นให้แต่ละบุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งร่างกาย และจิตใจ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ใฝ่รู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคตและเป็นที่พึ่งผู้อื่นได้ในที่สุด ตัวอย่างเช่น การประกอบอาชีพที่สุจริตเมื่อมีรายได้แล้วต้องรู้จักจัดสรรรายรับ รายจ่าย ประหยัด แต่ไม่ใช่ ตระหนี่ ต้องลด ละ เลิก อบายมุข สอนบุคคลในครอบครัวให้รู้จักคุณค่า รู้จักอดออม รู้จักใช้ รู้จัก แบ่งปัน และรู้จักรักษาสุขภาพ รวมถึงการรักษาวัฒนธรรมประเพณี การอยู่ร่วมกับ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม

ระดับชุมชน

ในระดับนี้ เป็นการรวมกลุ่มกันของชุมชนเพื่อทำประโยชน์ร่วมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน บนหลักการของรู้จักสามัคคี สร้างเป็นเครือข่ายระหว่างชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเช่น การรวมกลุ่มอาชีพ การเงิน สวัสดิการชุมชน การบำรุงรักษา สภาพแวดล้อม รวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติ มาสร้างประโยชน์อย่าง เหมาะสม เพื่อสร้างเสริมชุมชนให้เข้มแข็ง

ระดับภาคธุรกิจ

ในระดับนี้ เป็นการสร้างธุรกิจในทุกระดับ โดยมุ่งเน้นเพื่อการหวังผลประโยชน์ในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น แสวงหาผลตอบแทนบนพื้นฐานของการแบ่งปัน ให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม ทั้งนายจ้าง พนักงาน ลูกค้า ผู้ถือหุ้น คู่ค้า การขยายธุรกิจต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ต้องมีความรู้และเข้าใจในประกอบธุรกิจของตนเอง รู้จักลูกค้า คู่แข่ง และเรียนรู้การตลาดอย่างถ่องแท้ ผลิดในสิ่งที่ถนัดและทำตามกำลัง สร้างเอกลักษณ์ที่แตกต่าง และพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง มีการเตรียมพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้น ที่สำคัญต่อมีความซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อสังคม และป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสร้างเสริมความรู้ จัดสวัสดิการให้แก่พนักงานอย่างเหมาะสม

ระดับประเทศ

ในระดับนี้ ผู้ที่มีอำนาจในการบริหารประเทศต้องให้การศึกษาย่างทั่วถึง โดยเริ่มวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกิน และพึ่งตนเองได้ มีความรู้ มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มชุมชน เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา พัฒนาแนวความคิดของประชาชนตามแนวทางของความพอเพียง พึ่งตนเองได้

ในภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ การดำรงชีวิตอย่างพอเพียงในทุก ๆ ด้านย่อมมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ภาวะที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน

ตารางที่ 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาทางด้านตะวันตกและด้านตะวันออก

แนวคิดตะวันตก		แนวคิดตะวันออก					
Peter Tugwell (1983)	McNamara (1999)	ประสาทอิสรปรีดา (2547)	พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตต.โต), 2546) โยนิโสมนสิการ	สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (2516) พุทธโอวาท3	พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)(2546) อริยสัจ 4	พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)(2546) ฆราวาสธรรม4	พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)(2546) ปธาน 4
1. การประเมินสถานการณ์	1. ระบุปัญหา	1) แก้ปัญหาด้วยวิธีการลองผิดลองถูก	(คุณ โทษ และหาทางออก) 1ด้านดีและด้านเสีย	1) เว้นจากทุจริต	1. ทุกข์ ความทุกข์, สภาพที่ทนได้ยาก	1. สัจจะ ความจริง, ซื่อตรง	1. สัจจะปธาน เพียรระวังหรือเพียรปิดกั้น

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

แนวคิดตะวันตก		แนวคิดตะวันออก					
2. การค้นหาต้นเหตุของปัญหา	2. มองหาสาเหตุที่แท้จริงของ	2) แก้ปัญหาด้วยวิธีการหยั่งรู้	2. จุดหมายหรือทางออก	2) ประกอบสูตร	2. สมุทัยเหตุเกิดแห่งทุกข์	2. ทมะ การฝึกฝน, การข่มใจ	2. ปหานปธาน เพียรละ หรือเพียรกำจัด
3. การค้นหาวิธีการแก้ปัญหา	3. แจกแจงทางเลือก			3) ทำใจของตนให้หมดจดจากเครื่องเศร้าหมอง	3. นิโรธ ความดับทุกข์	3. ขันติ ความอดทน	3. ภาวนาปธาน เพียรเจริญ
4. การดำเนินการแก้ปัญหา	4. เลือกวิธีการแก้ปัญหา				4. มรรค นำไปสู่ความดับแห่งทุกข์	4. จาคะ ความเสียสละ	4. อนุรักษนาปธาน (เพียรรักษา)
5. ควบคุมกำกับการดำเนินการ	5. วางแผนนำทางเลือก						
	6. ดูแลควบคุมการปฏิบัติตามแผน						
	7. ตรวจสอบว่าปัญหาได้รับการแก้ไข						

ผู้วิจัยได้ศึกษา วิเคราะห์ และ สังเคราะห์แนวคิดทางด้านตะวันตกและแนวคิดทางด้านตะวันออก(พุทธศาสนาแนวทางแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกข้อมูลจากแบบสอบถามครูจำนวน 13 คนในเรื่องคุณลักษณะ ของนักเรียนที่มีความสามารถ ในการคิดแก้ปัญหาตามแนวคิด ทางพระพุทธศาสนา เน้นแนวคิดแบบโยนิโสมนสิการ จำนวน 10 วิธี มีผู้เลือกตอบ วิธีคิด แบบคุณ โทษ และทางออก ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น จำนวน 11 คน ดังนั้น ผู้วิจัย จึง เลือก แนวคิดโยนิโสมนสิการแบบวิธีคิด แบบคุณโทษ และทางออก และสร้าง กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาส่งเสริมความสามารถ ในการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งนี้ได้เชื่อมโยง กิจกรรมการเรียนรู้อยู่ โดยใช้ หลักธรรม ทางพระพุทธศาสนา มาเป็นขั้นตอนสำหรับการแก้ปัญหา ดังนี้

แนวคิดแบบโยนิโสมนสิการ(การคิดแบบคุณโทษและทางออก) และแนวคิดทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาด้วยตนเองและร่วมคิดแก้ปัญหาพร้อมกับผู้อื่นได้ โดยการคิดวิเคราะห์ คิดหาเหตุผล ตัดสินใจ เลือกแนวทางที่เหมาะสมและประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวันเพื่อให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข โดยใช้กระบวนการ 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 กัลยาณมิตรสร้างบรรยากาศในการเรียน

ขั้นที่ 2 พุทธธรรมนำแก้ปัญหา

1. คิดให้ถูกวิธี (พุทธโอวาท)
2. คิดเป็นขั้นตอน (อริยสัจ 4 /ฆราวาสธรรม4)
3. คิดให้เป็นประโยชน์ (ปธาน4)

ขั้นที่ 3 นำเสนอและสะท้อนความคิด

ขั้นที่ 4 สรุปและเสนอแนวคิดที่ได้

2.3.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เบญจวรรณ ปรางประเสริฐ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ร่วมกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลการเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ร่วมกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 2) เปรียบเทียบการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ร่วมกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 3) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ร่วมกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 46 คนที่กำลังศึกษาอยู่ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนโคกเจริญวิทยา จังหวัดลพบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 5 ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Sample Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ร่วมกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 2) แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 3) แบบทดสอบวัดการคิดแบบโยนิโสมนสิการ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent) และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก่อนเรียน และหลังเรียน โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ร่วมกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผลการเรียน หลังเรียนสูงกว่าเรียนก่อน 2) การคิดแบบโยนิโสมนสิการก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ กระบวนการเผชิญสถานการณ์ร่วมกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเรียนก่อน 3) ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญ สถานการณ์ร่วมกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจาก มากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศในการเรียน และ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามลำดับ

พระบุญเลิศ นิ่มสุวรรณ (2554) ได้ศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบ โยนิโสมนสิการ เรื่องศาสนพิธี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า แผนการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้ ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เรื่อง ศาสนพิธี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.73/82.87 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เรื่อง ศาสนพิธี ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 มีค่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.7084 นักเรียนมีความสามารถด้านการคิด วิเคราะห์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพ็ญพิชชา มั่นคง (2555) การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและ ผลการเรียนรู้ เรื่อง พลเมืองดีของสังคม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้ ตามแนวโยนิโสมนสิการ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลการเรียนรู้เรื่อง พลเมืองดีของสังคมก่อน และหลังการจัดการเรียนรู้ ตามแนวโยนิโสมนสิการ 2) เปรียบเทียบ ความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณญาณหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวโยนิโสมนสิการ และ 3) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อ การจัดการเรียนรู้ตามแนวโยนิโสมนสิการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ในการวิจัย คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองกะโดน สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานครปฐมเขต 1 จำนวน 30 คน ใช้แผนการ ทดลองแบบกลุ่มเดียวสอบก่อนและสอบหลัง (One-Group Pretest-Posttest Design) เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการ เรียนรู้ตามแนวโยนิโสมนสิการ 2) แบบทดสอบวัดผลการ เรียนรู้เรื่อง พลเมืองดีของสังคม 3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ 4) แบบสอบถามความคิดเห็น ของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวโยนิโสมนสิการ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการเรียนรู้เรื่องพลเมืองดีของสังคมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวโยนิโสมนสิการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนหลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดวิธีการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวโยนิโสมนสิการนั้น ได้จัดกิจกรรมที่ช่วยให้เกิดการคิดด้วยกรณีตัวอย่างหรือสถานการณ์จำลอง เพื่อให้นักเรียนฝึก การสรุปประเด็นของ ข้อมูลความรู้และเปรียบเทียบประเมินค่าโดยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือก และทางออกของการแก้ปัญหา และในขั้นสรุปบทเรียน ครูและนักเรียนร่วมกัน สรุปความรู้และทำแบบทดสอบท้ายแผน 2) ความสามารถในการคิดอย่างมี วิچارณญาณของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังการจัดการเรียนรู้ตามแนวโยนิโสมนสิการ สูงกว่า เกณฑ์ 80% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความสามารถในการคิดอย่างมีวิچارณญาณ โดย ภาพรวม อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ได้พัฒนาความสามารถการคิดอย่างมีวิچارณญาณ จากกิจกรรม การเรียนรู้โดยอาศัยการฝึกฝนและหาวิธีการที่เหมาะสมมากระตุ้นให้ผู้เรียนคิด โดยการตั้งคำถามเพื่อ กระตุ้นให้ผู้เรียนหาคำตอบ การอภิปรายร่วมกัน การทำงานเป็นกลุ่ม มีสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย และ นักเรียนสามารถตัดสินใจด้วยตนเอง 3) ความคิดเห็นของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตาม แนวโยนิโสมนสิการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็น ด้วยมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมาก ไปหาน้อย คือ ด้าน กิจกรรมการเรียนรู้ คือ มีกิจกรรมกระตุ้นให้นักเรียนได้คิด นักเรียนได้เรียนรู้ สถานการณ์ที่เป็น ปัญหา การเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน ๆ นักเรียนได้พูดและแสดงเหตุผลในการตัดสินใจ รวมทั้ง การสรุป บทเรียนร่วมกัน ลำดับที่ 2 คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ นักเรียนสามารถมีทักษะการคิดด้วยตนเอง และรู้จักนำทักษะการคิดไปใช้ในการเรียนและในชีวิตประจำวัน และลำดับสุดท้าย คือ ด้าน บรรยากาศ การเรียนรู้ ครูมีความเป็นกัลยาณมิตรและการจัดบรรยากาศห้องเรียน ทั้งนี้อาจ เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ตามแนวโยนิโสมนสิการเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้นักเรียนได้ รู้จักคิด รู้จักมอง มองเห็นและหาแง่ เป็นประโยชน์ มาใช้ในการพัฒนาส่งเสริมความเจริญงอกงามของชีวิต ได้ตลอดเวลาในทุกสถานการณ์

พระวิชพล รัชตานุภาพ(2556) ในงานวิจัยเรื่อง การใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนา ผลการเรียนรู้และการคิดอรรถธรรมสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การวิจัย ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนา แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีแบบโยนิโสมนสิการ ในสาระ พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้และการคิด อรรถธรรมสัมพันธ์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัย

คือ แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธี แบบโยนิโสมนสิการ ในเรื่องสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เพื่อสร้างเสริมการคิดแบบอรรถธรรม สัมพันธ์จำนวน 7 แผน รวม 13 ชั่วโมง แบบวัดระดับความสามารถในการคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ จำนวน 25 ข้อ และ แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม จำนวน 40 ข้อ ข้อมูลที่ได้จากการทำวิจัยมาทำการวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้องกับ วัดอุปประสงค์ ค่าร้อยละและค่าร้อยละความเปลี่ยนแปลง ผลการวิจัยพบว่า 1. แผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยวิธีแบบโยนิโสมนสิการในเรื่องสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม เพื่อพัฒนาการคิดแบบอรรถธรรม สัมพันธ์จำนวน 7 แผน ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน คือ ขั้นสร้างศรัทธา ขั้นพิจารณาปัญหา ขั้นความคิดอรรถธรรมสัมพันธ์ และขั้นการประยุกต์ซึ่งทุกแผนมีความสอดคล้องกับเนื้อหาจุดประสงค์ ของการวิจัยตลอดจนการดำเนินกิจกรรม โดยมีค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เท่ากับ 0.92 2. ศึกษาการคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง โดยการ ใช้เกณฑ์ระดับคุณภาพการประเมินของ O-NET พบว่าคะแนน การทำแบบทดสอบของผู้เรียนครั้งแรก เฉลี่ยร้อยละ 48.33 อยู่ในระดับปานกลางส่วนคะแนน การทำแบบทดสอบของผู้เรียนครั้งหลังเฉลี่ย อยู่ที่ร้อยละ 70.50 อยู่ในระดับดีมาก คะแนนการทำแบบทดสอบเพิ่มขึ้นร้อยละ 22.17 ของการทำแบบทดสอบในครั้งแรก ซึ่งนักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนการพัฒนาการคิดอรรถธรรมสัมพันธ์ อยู่ระหว่างร้อยละ 29.52 – 76.92 แสดงว่า การใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการสามารถพัฒนาการ คิดอรรถธรรมสัมพันธ์ของผู้เรียนได้ 3. ศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการจัดการเรียนรู้แบบวิธีโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง พบว่า คะแนนการทำแบบทดสอบของผู้เรียน ก่อนเรียน เฉลี่ยร้อยละ 50.00 อยู่ในระดับผ่าน ส่วนคะแนนการทำแบบทดสอบของผู้เรียนครั้งหลัง เฉลี่ยร้อยละ 75.00 อยู่ในระดับดี ซึ่งคะแนนการทำแบบทดสอบเพิ่มขึ้นร้อยละ 25.00 ของการทำแบบทดสอบในครั้งแรก นักเรียนกลุ่มนี้มีคะแนนพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อยู่ระหว่างร้อยละ 3.79 – 107.14 แสดงว่าการใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้

ครุณี ญาณวัฒนา (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากระบวนการคิดตามหลักธรรมโยนิโสมนสิการ โดยวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อ(1) ประเมินระดับกระบวนการคิด ตามหลักธรรมโยนิโสมนสิการ โดยวิธี การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา และ (2) เปรียบเทียบ การพัฒนากระบวนการคิดตามหลักธรรมโยนิโสมนสิการ โดยวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน

คณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่ง การทดลองใช้ระยะเวลาในการปฏิบัติ 72 ชั่วโมง กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง คือ ครูผู้สอนใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จำนวน 60 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย จากครูที่สมัครเข้ามาพัฒนากระบวนการคิด โดย วิธีปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 แบ่งเป็นกลุ่มครูที่ไม่มีการสอบอารมณ์ 30 คน และกลุ่มครูที่มีการสอบอารมณ์ 30 คน เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัยมี 3 ฉบับ ได้แก่ (1) แบบประเมินการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 (2) แบบสอบอารมณ์ และ (3) แบบทดสอบกระบวนการคิดตามหลักกรรมโยนิโสมนสิการ การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนด โดยนำครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในการทดลองทั้งหมด เข้ารับปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ณ วัดอัมพวัน อำเภอพรหมบุรี จังหวัดสิงห์บุรี จัดกลุ่มทดลองทั้ง 2 กลุ่ม ไปปฏิบัติกับวิทยากร 2 ชุด การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานใช้ T-test

ผลการวิจัย พบว่า (1) กระบวนการคิดตามหลักกรรมโยนิโสมนสิการ ของครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา หลังการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน สูงกว่า ก่อนการปฏิบัติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ (2) ผลการเปรียบเทียบกระบวนการคิดตามหลักกรรม โยนิโสมนสิการ ของครูผู้สอนระหว่างกลุ่มครูที่ไม่มีการสอบอารมณ์ และกลุ่มครูที่มีการสอบ อารมณ์ ทั้งก่อนและหลังการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 พบว่า กลุ่มครูที่ไม่มีการสอบอารมณ์ และกลุ่มครูที่มีการสอบอารมณ์มีกระบวนการคิด ตามหลักกรรมโยนิโสมนสิการ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 สำหรับผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า ครูผู้สอนที่ได้มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 อย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ จะมีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ นำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้กับการทำงานของตนเองและการดำรงชีพ รวมทั้งนำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดให้เพื่อนครู นักเรียนนักศึกษา ซึ่งทำให้เกิดผลดีต่อสถานศึกษา

พระมหาสุรศักดิ์ มุ่งซ้อนกลาง(2558) ในงานวิจัยเรื่อง “การศึกษาผลการเรียนรู้และการคิดแบบ คุณโทษและทางออก เรื่อง หลักกรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ” การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักกรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ 2) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการและ 3) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิด แบบโยนิโส

มนสิการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 โรงเรียนท่าช้างวิทยาคาร อำเภอท่าช้าง จังหวัดสิงห์บุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 5 จำนวน 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (1) แผน การจัดการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ (2) แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (3) แบบวัดความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก และ (4) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย (x) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t – test dependent) ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2. ความสามารถในการคิดแบบคุณโทษและทางออก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

ศิริไพร จันท์เขียว(2559) ในงานวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยพุทธวิธี บูรณาการ” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพหน่วยการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิตด้วยแนวคิดตะวันตกกับพุทธวิธี 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการ

เรียนที่เรียนโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการกับ วิธีสอนแบบปกติ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 22101 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดช่างเคียน จังหวัดเชียงใหม่ และ 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนหน่วยการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมเพื่อ พัฒนาชีวิต โดยวิธีการสร้างหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเรื่องหลักธรรม เพื่อพัฒนาชีวิต นำหน่วยการเรียนรู้ไปใช้จัดการเรียนรู้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม กลุ่มทดลอง ใช้วิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการและกลุ่มควบคุมใช้วิธีสอนแบบปกติ มีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน ทั้ง 2 กลุ่มเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการหาประสิทธิภาพของหน่วยการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาชีวิต ด้วยแนวคิดตะวันตกกับพุทธวิธี มีประสิทธิภาพ E/1E2 เท่ากับ 90.91/87.60 ซึ่ง สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/ 80 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัด ช่างเคียน จังหวัดเชียงใหม่ ที่เรียนโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการกับวิธีการสอนปกติ พบว่า นักเรียน กลุ่มทดลองชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 ที่เรียนโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการ

มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 46.50 และหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 87.60 แสดงว่ามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนคิดเป็นร้อยละ 41.10 เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 (กลุ่มทดลอง) กับวิธีสอนแบบปกติ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 (กลุ่มควบคุม) พบว่า กลุ่มทดลอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมคิดเป็นร้อยละ 20.40 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ .01 และ 3) ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองพบว่านักเรียนมีความ คิดเห็นที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการในภาพรวม ระดับเห็นด้วย อย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ในเรื่องการใช้นิทานชาดกประกอบการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ พุทธวิธีบูรณาการทำให้เกิดการคิดอย่างมีเหตุผล และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตและสังคมได้

พระพิทักษ์ อริยปุตโต (บุญทอง)(2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การสอนแบบโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุดรดิตถ์” การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการสอนแบบโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียน มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุดรดิตถ์ 2) เพื่อเปรียบเทียบการสอนแบบโยนิโส มนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุดรดิตถ์ ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยหน่วยการเรียนรู้ เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบทดสอบหน่วยการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ วิเคราะห์สถิติสำเร็จรูป ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติเชิงอนุมาน คือ การเปรียบเทียบคะแนนทดสอบ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่าง (Paired Sample t-test) ผลการวิจัยพบว่า 1) การสอนแบบโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุดรดิตถ์ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม อย่างมีเหตุผล นำเสนอ ชักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการได้เป็นอย่างดี 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องวันมาฆบูชา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องวันวิสาขบูชา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องวันอาสาฬหบูชา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องวันเข้าพรรษา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องวันออกพรรษา มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศศิวิมล อินทปัดถา และ เดชา จันทศักดิ์ (2560) การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ

วัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย (1) เพื่อพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับ การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่ส่งเสริมความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีประสิทธิภาพ ตามเกณฑ์ 80/80 (2) เพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผล ของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับ การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่ม สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีความก้าวหน้าทางการเรียนร้อยละ 80 (3) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนที่เรียนด้วยการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับ การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (4) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ ระหว่าง ก่อนเรียนและหลังเรียน ของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับ การใช้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปี การศึกษา 2560 โรงเรียนยางตลาด วิทยาคาร เขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 35 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยการจับสลาก ทำสลากขึ้นมาทั้งหมด 6 ห้องเรียน เริ่มตั้งแต่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/6 และได้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 เป็นกลุ่มทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ (1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับ การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 8 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ผลจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมี ค่าเฉลี่ยรวมที่ 4.61 (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก (B) ตั้งแต่ 0.21 - 0.88 ค่าความเชื่อมั่น (r_{cc}) ทั้งฉบับเท่ากับ 0.89 (3) แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ มีค่าความยาก (p) ตั้งแต่ 0.26 - 0.67 ค่าอำนาจจำแนก (x) ตั้งแต่ 0.25 - 0.73 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ (KR-20) เท่ากับ 0.87 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบสมมุติฐานด้วย Wilcoxon Signed Ranks Test

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ 1. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับ การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.93/80.29 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 2. ค่าดัชนีประสิทธิผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับ การใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

ปีที่ 2 มีค่า เท่ากับ 0.5755 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนเท่ากับ 0.5755 คิดเป็นร้อยละ 57.55 3. นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 4. นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับการใช้หนังสือ อิเล็กทรอนิกส์ มีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ระหว่างหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

นายคมสันธุ์ ต้นสินนท์(2561) การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชา พระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบเชิงทดลอง (Experimental Research) มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชา พระพุทธศาสนาของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี 2) เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในรายวิชา พระพุทธศาสนาของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ก่อนเรียนและหลังเรียน ตามหลักโยนิโสมนสิการ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2/8 จำนวน 36 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโส มนสิการ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียน วิชา พระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” ของนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหอวังปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัด ปทุมธานี จำนวน 50 ข้อ 3) แผนการจัดการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา เรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” จำนวน 5 แผน ๆ ละ 1 ชั่วโมง รวม 5 ชั่วโมง สถิติที่ใช้ ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่า (T-test)

ผลการวิจัยพบว่า 1. การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการ ในรายวิชา พระพุทธศาสนาของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหอวังปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี พบว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่ม และระหว่างกลุ่มอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านการคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ คิดถูกวิธี คิดในแนวทางที่เป็นกุศล เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม และนำวิธีการคิดที่ถูกต้อง ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาเรื่อง “พุทธประวัติ พุทธสาวก พุทธสาวิกา ศาสนิกชนตัวอย่าง” ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี พบว่า นักเรียนที่เรียนโดย

ใช้การจัดการ เรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ปฐมชัย ณะเนตร(2561) การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) ศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้าง การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ กลุ่มเป้าหมาย เป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายประถม) จำนวน 60 คน (2 ห้องเรียน) ได้มาโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) แบบจับฉลากเป็นกลุ่มทดลอง (Experimental group) 1 กลุ่ม และ กลุ่มควบคุม (Control group) 1 กลุ่ม กลุ่มละ 30 คน เพื่อใช้สำหรับศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้าง การรู้เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ และนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน สวัสดิ์วิทยา เขตวัฒนา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นกลุ่มทดลอง (Experimental group) 1 กลุ่ม เพื่อใช้สำหรับชั้นขยายผลเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) ชุด กิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ จำนวน 10 ชุด และคู่มือการใช้ชุด กิจกรรม 2) เครื่องมือวัดระดับการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ จำนวน 4 ฉบับ คือ 2.1) แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจการ รู้เท่าทันสื่อออนไลน์ 2.2) แบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ต่อสื่อออนไลน์ 2.3) แบบวัดการตระหนักรู้ถึงผลกระทบของสื่อ ออนไลน์ และ 2.4) แบบวัดการมีเจตคติที่ดีต่อการใช้สื่อออนไลน์อย่างสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ สถิติที่ใช้ในการ วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ(E_1) ค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) สถิติทดสอบที (t-test และ paired t-test)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1. ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การ คิดแบบโยนิโสมนสิการ ทั้ง 10 ชุด พบว่า มีประสิทธิภาพกระบวนการ (E_1) อยู่ระหว่าง 80.13 - 85.42 และมีประสิทธิภาพ ของผลลัพธ์ (E_2) อยู่ระหว่าง 81.33 - 87.33 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้คือ 80 2. ผลการใช้ชุดกิจกรรม การเรียนรู้เสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการกับกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้ 1) กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายประถม) ชั้นศึกษาผล พบว่า 1.1) ผลการ เปรียบเทียบระดับการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการทั้ง 4 ด้าน ของกลุ่มทดลอง หลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 1.2) ผลการเปรียบเทียบระดับการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การคิดแบบ โยนิโสมนสิการของ

นักเรียนที่เป็นกลุ่มทดลองมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมทั้ง 4 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 และ 2) กลุ่มทดลองที่เป็นนักเรียน ของ โรงเรียนสวัสดิศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ขึ้นขยายผล พบว่า ผลการ เปรียบเทียบระดับการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการทั้ง 4 ด้าน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

Kruger(2005) ได้ศึกษาพัฒนาการคิดของนักเรียนจากการจัดกิจกรรมภายใน ห้องเรียนว่าจะสามารถเพิ่มระดับความสามารถในการคิดหรือไม่และการจัดกิจกรรมในห้องเรียน อาจจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้หรือเป็นแรงกระตุ้นให้นักเรียนมีทักษะการคิดหรือไม่โดยใช้กลุ่ม ตัวอย่างนักเรียนที่กำลังเรียนในระดับมัธยมศึกษาใน โรงเรียนมัธยมที่อยู่ชานเมืองของประเทศสหรัฐอเมริกาผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการ ในชั้นเรียนที่ครูเป็นผู้อธิบายและเป็นผู้ควบคุม การ จัดการในชั้นเรียนทั้งหมดนั้น ไม่ได้พัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียนให้สูงขึ้นแม้กระทั่งการ อธิบาย ของผู้เรียนก็ไม่ให้ผู้เรียนมีพัฒนาการคิดได้ดีขึ้น โดยการศึกษาแล้วพบว่ารูปแบบการจัดการ เรียนการสอนในห้องเรียน โดยให้ออกาสและให้อิสระกับผู้เรียนในห้องเรียนมีประสิทธิภาพในการ พัฒนา กระบวนการคิดมากกว่า เนื่องจากผู้เรียนมีอิสระในการแสดงออกทางด้านความคิดและการ กระทำ

David L. Kirp (2007). ได้ทำการวิจัยเรื่อง Improbable Scholars: The Rebirth of a Great American School District and a Strategy for America's Schools. โดยให้นักเรียนที่เมือง ชานฟรานซิสโก ทำสมาธิวันละ 2 ครั้งๆ ละ 15 นาที โดยปกติโรงเรียนมัธยมจะมีบรรยากาศวุ่นวายสับสน และ นักเรียนมักจะหลุกหลิก สมาธิสั้น อารมณ์แปรเปลี่ยนง่าย 1 ใน 4 ของโรงเรียนมัธยมที่ตั้งอยู่ในย่านที่ยากจนที่สุดย่านหนึ่งของซานฟรานซิสโก ชื่อ Visitation Valley Middle School เริ่มใช้สมาธิ มาช่วยแก้ปัญหาเด็กและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ที่มีเรื่องความรุนแรงและอาชญากรรมสูง นักเรียน คุ่นชินกับการใช้ปืน และการใช้อาวุธต่อสู้กัน ผู้บริหารโรงเรียนร่วมมือกับศูนย์สุขภาพได้ศึกษา ทดลองใช้การทำสมาธิมาช่วยแก้ปัญหาความรุนแรง และความขาดสมาธิของนักเรียน ซึ่งครู และ ผู้ปกครองก็ไม่แน่ใจว่าจะมีประโยชน์อะไร เพราะบางคนอาจจะคิดว่าเป็นเรื่องศาสนาหรือ ความมกมาย แต่ เมื่อได้คำอธิบายว่า การทำสมาธิไม่จำเป็น ต้องเป็นเรื่องศาสนา แต่เป็นวิทยาศาสตร์ เป็นการฝึกจิตและกายให้เข้าสู่ภาวะสงบและสันติได้ ก็เริ่มทดลองด้วยการให้มีช่วง “Quiet Time” หรือ “ช่วงเงียบ” วันละ 2 ครั้งๆ ละ 15 นาที เพื่อให้เด็กนักเรียนนั่งหลับตาไม่พูดไม่คุย ฟังไปที่ ลมหายใจของตนเองเพื่อทำสมาธิ ผู้บริหาร โรงเรียนติดตามผลการเรียนและความประพฤติของ นักเรียนตลอดเวลา 4 ปี ตั้งแต่ เริ่มโครงการนี้ พบว่านักเรียนมีผลการเรียนและพฤติกรรมดีขึ้นอย่าง มีนัยสำคัญ เช่น นักเรียนที่ถูกพักการเรียนเพราะความประพฤติเกเร เช่น ชกต่อยหรือหนีเรียนลด ไป ร้อยละ 79 การมาเรียนอย่างสม่ำเสมอสูงกว่าค่าเฉลี่ย ร้อยละ 98 เมื่อนักเรียนทำสมาธิทุกวัน

อย่างต่อเนื่อง ครูสังเกตเห็นถึงสมาธิที่ดีขึ้น นักเรียนตั้งใจเรียนมากขึ้น และความสนใจที่จะเรียนรู้กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกันเองกับครูมีทิศทางเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน ครูที่เคยไม่เชื่อเรื่องนี้ก็หันมาสนับสนุนเต็มที่ เพราะการทำสมาธิช่วยการเรียนรู้การสอนอย่างปฏิเสธไม่ได้ ส่วนนักเรียนเองบอกว่าเมื่อเริ่มทำสมาธิเป็นกิจวัตรประจำวันอย่างต่อเนื่องแล้ว นอกจากสมาธิจะดีขึ้นยังทำให้เป็นคนใจเย็นขึ้น และที่เคยโกรธง่ายก็เปลี่ยนไป การชกต่อยและความรุนแรงอย่างอื่นในโรงเรียนก็ลดน้อยถอยลง ครูคนหนึ่งบอกว่าแม้โรงเรียนจะไม่สามารถปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ โรงเรียนได้ แต่เมื่อครูกับนักเรียนร่วมกันใช้ “Quiet Time” อย่างสร้างสรรค์ ปรับทัศนคติลดความเครียด และอารมณ์แปรปรวนได้คุณภาพการเรียนรู้การสอนและชีวิตประจำวันของทั้งครูและนักเรียนก็ดีขึ้นอย่างน่าประหลาดใจทีเดียว

Vishalache Balakrishnan (2009) ในงานวิจัยเรื่อง Teaching Moral Education in Secondary Schools Using Real-Life Dilemmas วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้คือการมีส่วนร่วมในการอภิปรายร่วมสมัยเกี่ยวกับทางเลือกในการเรียนการสอนคุณธรรมการศึกษา (ME) ในประเทศมาเลเซีย โดยรวมถึงเสียงสะท้อนของนักเรียนที่มีต่อระบบ ME เพราะเป็นเรื่องที่เข้าใจยาก ในการจัดระบบนี้ การศึกษานี้เป็นการศึกษาทางเลือกในการใช้วิธีการกำหนดวันเวลาที่ค่อนข้างปัจจุบัน เพื่อจะได้ค้นพบ สิ่งที่วัยรุ่นหนุ่มสาวได้อธิบายประเด็นขัดแย้งทางศีลธรรมเป็นวิธีที่พวกเขาต้องพบเจอในชีวิตการเป็นนักเรียน พวกเขาพบว่า มีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาทางศีลธรรมเหล่านี้ ผลการวิจัยแสดงให้เห็น ว่านักเรียน มีความกังวลเกี่ยวกับปัญหาทางศีลธรรมและค่านิยมที่ไม่ครอบคลุมในหลักสูตร ME ปัจจุบัน วิถีทางศีลธรรมที่พวกเขาเชื่อว่ามีความสัมพันธ์และบริบทขึ้น หลายปัจจัยที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ปัจจัยเหล่านี้รวมถึงกฎหมายแห่งชาติวัฒนธรรมมาเลเซีย เชื้อชาติและศาสนาเช่นเดียวกับผลกระทบของประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยึดครองของญี่ปุ่น นักเรียนเชื่อในเอกราชตนเอง และเคารพซึ่งกันและกันไว้วางใจเสรีภาพ และความอดทนเป็นรูปแบบที่ขัดแย้งหลักในชีวิตจริงของพวกเขา คุณธรรมประเด็นขัดแย้ง พวกเขาพบว่าเพื่อนของพวกเขามีส่วน อย่างยิ่งในการให้การสนับสนุนและคำแนะนำแนวทางที่ดี นอกจากนี้ นักศึกษายังพบว่า กระบวนการ ทดลองในการวิจัยที่น่าสนใจ เพราะการ ได้ตอบ / การทำงานร่วมกัน มีความหมายและส่งผลให้เกิด การวิเคราะห์ และยังแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามทางเลือกทางศีลธรรมได้รับอิทธิพลจากพ่อแม่, วัฒนธรรม, ศาสนา, การพึ่งพิงวัฒนธรรม การทำงานร่วมกันและมิตรภาพ สร้างความแข็งแกร่ง อย่างไรก็ตาม พหุนิยมทางศีลธรรมก็ยังเห็นได้ชัด ในการค้นพบ ในกรณีนี้ผู้เข้าร่วมการตัดสินใจขึ้นอยู่กับ การดูแลและความยุติธรรมสลับกัน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เรียนรู้ร่วมกันในระบบ การเรียนรู้ดังกล่าว ต้องอาศัยความอดทน อดกลั้น เอื้ออาทรต่อกันยอมรับความแตกต่างระหว่าง วัฒนธรรมและความเข้าใจซึ่งกันและกัน

Hala Jamal & Ameera Shanaah(2010) ในงานวิจัยเรื่อง The Role of Learning Management Systems in Educational Environments: An Exploratory Case Study เป็นการนำระบบการจัดการการเรียนรู้ (LMSs) ในสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่ได้อำนวยความสะดวก ในการสื่อสาร ระหว่างนักเรียนและครูและยกระดับความท้าทายใหม่ ๆ ได้เป็นอย่างดี จุดมุ่งหมายของงานวิจัยนี้ คือการตรวจสอบโดยการสร้างบทบาทของระบบ LMS ในการเรียนรู้และการสอนผ่านกระบวนการ ระหว่างนักเรียนและครู ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า นักเรียนและครูมีเนื้อหาที่มีการใช้งานของกระดานดำ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แม้ว่าครูส่วนใหญ่ไม่ได้ส่งเสริมให้มีกิจกรรม การโต้ตอบและการอภิปรายเกี่ยวกับการใช้กระดานดำ นักเรียนแสดงความต้องการ สำหรับกิจกรรม ดังกล่าว จึงจะช่วยให้พวกเขาเกิดทักษะการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพได้

Dante (2011) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการทัศน์ของกระบวนการ การเรียนการสอนจากครูผู้เรียนที่เป็นศูนย์กลาง มีแรงบันดาลใจมาจากนักวิจัยที่คิดค้นการจัดการเรียนการสอนแบบ 4MAT การศึกษานี้อยู่บนพื้นฐานสามอย่าง ได้แก่ 1) บุคคลที่มีประสบการณ์ใน รูปแบบที่แตกต่างกัน 2) ใช้กระบวนการคิดได้ใช้ทั้งสมองซีกซ้ายและซีกขวาในการศึกษาทั้งหมดใน กลุ่มตัวอย่าง 3) สิ่งที่เป็นจำเป็นของการที่มีประสบการณ์ร่วมกันของผู้เรียนด้วยวิธีการคิดและลงมือทำ การศึกษานี้มีจุดประสงค์เพื่อหาสิ่งที่มีผลต่อพฤติกรรม ทักษะ และผลการเรียนของนักเรียน วิธีการบรรยายเชิงคุณภาพของงานวิจัยถูกนำมาใช้ในช่วงไตรมาสแรกในปี 2009 – 2010 กับ นักศึกษาวิศวกรรมชั้นปีที่สองของสถาบันเทคโนโลยีมิวป้า ในขั้นตอนที่ของการจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT ที่จะจัดการกับผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน รวมถึงประสบการณ์ การสังเกตสิ่งที่สะท้อนออกมา แนวความคิดแบบนามธรรม และ ประสบการณ์ที่ได้รับ การสังเกตและการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของนักเรียน การเรียนของนักเรียนไปสู่ขั้นตอนถัดไปในการเรียนแบบ 4MAT การทำ กิจกรรม การสอบถามรายละเอียด และการสนทนาแลกเปลี่ยนด้วยกัน ทฤษฎีและหลักการบางอย่าง ทำหน้าที่ เป็นรากฐานของวิธีการทำ เป็นหลักวิธีคิดทางการศึกษา กฎของการปฏิบัติ ความพร้อม ทฤษฎีการ เรียนโดยใช้สมองเป็นฐาน และรูปแบบการเรียนรู้ ที่ใช้ทั้งกระบวนการของสมองซีกซ้าย และซีกขวา ผลการศึกษาที่ได้คือผลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถาม ระดับคะแนน การสังเกตและ สัมภาษณ์ จาก การจัดการเรียนรู้แบบ 4MAT ว่านักเรียนมีการพัฒนาขึ้นในด้านลักษณะนิสัยและ ทักษะ รวมถึงการ เปิดกว้างและเคารพในความคิดของคนอื่นด้วย มีความคิดสร้างสรรค์ ความ พยายาม และความอดทน มีวิธีการแก้ปัญหา และมุ่งมั่น มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.4.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ชนินทร์ชัย อินทราภรณ์ และคณะ (2540, น. 5) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า เป็นความสำเร็จในด้านความรู้ ทักษะ สมรรถภาพด้านต่าง ๆ ของสมองหรือมวลประสบการณ์ทั้งปวงของบุคคลที่ได้รับการเรียนรู้หรือผลงานที่นักเรียนได้จากการประกอบกิจกรรม

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2543, น. 29-32) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง คุณลักษณะรวมถึงความรู้ ความสามารถของบุคคลอันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน

กระทรวงศึกษาธิการ (2546) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า เป็นความสำเร็จหรือความสามารถในการกระทำใด ๆ ที่จะต้องอาศัยทักษะหรือมีเจตจำนงที่ต้องการอาศัยความรู้ในวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2543) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง คุณลักษณะรวมถึงความรู้ ความสามารถของบุคคลอันเป็นผลมาจากการเรียนการสอนหรือคือมวลประสบการณ์ทั้งปวงที่บุคคลได้รับการเรียนการสอน ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ของสมรรถภาพสมอง

รัตนภรณ์ ผ่านพิเคราะห์ (2544) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง ผลของความสามารถทางวิชาการที่ได้จากการทดสอบโดยวิธีต่าง ๆ

วัฒน์ชัย ธีรศิลาเวทย์ (2546) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึงความรู้ การพัฒนาทักษะในการเรียน โดยอาศัยความพยายามจำนวนหนึ่ง และแสดงออกในรูปความสำเร็จซึ่งสามารถสังเกตและวัดได้ด้วยเครื่องมือทางจิตวิทยา

จงกล แก้วโก (2547) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง ความรู้หรือทักษะซึ่งเกิดจากการทำงานที่ประสานกัน และต้องอาศัยความพยายามอย่างมาก ทั้งองค์ประกอบทางด้านสติปัญญา และองค์ประกอบที่ไม่ใช่สติปัญญาแสดงออกในรูปของความสำเร็จสามารถวัดโดยใช้แบบสอบถามหรือคะแนนที่ครูให้

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2547) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือพฤติกรรมหรือผลการเรียนรู้ของผู้เรียน อันเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูว่าผู้เรียนมีความสามารถหรือผลสัมฤทธิ์ในแต่ละรายวิชามากน้อยเพียงใด ผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้หรือตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาการสอนของครูให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ทิสนา แจมมณี (2548) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึงการเข้าใจ ความรู้การพัฒนาทักษะในด้านการเรียน ซึ่งอาจพิจารณาจากคะแนนสอบที่กำหนดให้คะแนน ที่ได้จากงานที่ครูมอบหมายให้ทั้งสองอย่าง

สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง การตรวจสอบความสามารถหรือ ความสัมฤทธิ์ผลของบุคคลว่าเรียนรู้แล้วผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์ การเรียนรู้ในทิศทางเพิ่มขึ้น โดยใช้แบบทดสอบทางด้านเนื้อหาและด้านการปฏิบัติที่ได้ จากกระบวนการเรียนการสอนซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออก 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และ ทักษะพิสัย ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สามารถวัดได้จากการตอบแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นตามเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้

2.4.2 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

มีผู้ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

Bloom (1972) กล่าวถึงสิ่งที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่ามีอยู่ 3 ตัวแปร คือ

1. พฤติกรรมด้านปัญญา (Cognitive Entry Behavior) เป็นพฤติกรรมด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ หมายถึง การเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการเรียนเรื่องนั้นและมีมาก่อนเรียน ได้แก่ ความถนัด และพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน ซึ่งเหมาะสมกับการเรียนรู้ใหม่

2. ลักษณะทางอารมณ์ (Affective Entry Characteristics) เป็นตัวกำหนดด้านอารมณ์ หมายถึง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความกระตือรือร้นที่มีต่อเนื้อหาที่เรียน รวมถึงทัศนคติของผู้เรียน ที่มีต่อเนื้อหาวิชา ต่อโรงเรียน และระบบการเรียนและมโนภาพเกี่ยวกับตนเอง

3. คุณภาพของการสอน (Quality of Instruction) เป็นตัวกำหนดประสิทธิภาพ ในการเรียนของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วย การชี้แนะ หมายถึง การบอกจุดมุ่งหมายของการเรียน การสอนและงานที่จะต้องทำให้ผู้เรียนทราบอย่างชัดเจน การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน การสอน การให้การเสริมแรงของครู การให้ข้อมูลย้อนกลับ หรือการให้ผู้เรียนรู้ผลว่า ตนเองกระทำ ได้ถูกต้องหรือไม่ และการแก้ไขข้อบกพร่อง

สุชาดา ศรีศักดิ์ (2544) กล่าวถึงสิ่งที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดังนี้

1. คุณลักษณะของผู้เรียน ได้แก่ อายุ เพศ สถิติปัญญา เจตคติ แรงจูงใจ พื้นฐานความรู้ เดิมรวมทั้งความสนใจ

2. คุณลักษณะของผู้สอน ได้แก่ คุณวุฒิ ระยะเวลาที่สอน ความสามารถ เจตคติของผู้สอน

3. องค์ประกอบด้านอื่น ๆ ได้แก่ องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ ระดับสังคมของผู้เรียน ระดับการศึกษาของบิดามารดา ขนาดของโรงเรียนและอุปกรณ์

ธนพร สิ้นคู่ (2552) ได้กล่าวถึงสิ่งที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้หลายสาเหตุ ได้แก่ สาเหตุจากตัวนักเรียน เช่น ด้านสติปัญญา ความรู้พื้นฐาน เจตคติ สาเหตุสิ่งแวดล้อมทางบ้านหรือพื้นฐานทางครอบครัวสาเหตุจากกระบวนการทางการศึกษา หรือคุณภาพการสอนของครู

นิรมล บุญรักษา (2554) องค์กรปกครองที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประกอบด้วย ด้านตัวผู้เรียน หมายถึง พฤติกรรมความรู้ ความคิด และสติปัญญาความสามารถด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความถนัด ความสนใจและพื้นฐานเดิมของผู้เรียน ด้านอารมณ์ หมายถึง อารมณ์ ความกระตือรือร้น แรงจูงใจที่จะทำให้เกิดการอยากเรียนรู้ เจตคติต่อเนื้อหาวิชา ระบบการเรียน และพื้นฐานทางครอบครัว คุณภาพการสอน หมายถึง สามารถทำให้นักเรียนอยากเรียนรู้ สนใจ นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีการให้แรงเสริมของครู บุคลิกภาพของครูผู้สอน มีการประเมินผลการสอนเพื่อทำให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในการสอน

สรุปได้ว่า องค์กรปกครองที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คือ ความรู้พื้นฐาน ความเข้าใจ ความถนัด ความคิดและสติปัญญาความสามารถด้านต่าง ๆ สภาพแวดล้อมทางบ้านของผู้เรียน ซึ่งครูผู้สอนต้องเข้าใจในความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน นำไปสู่การถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ให้ผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ มีสื่อการเรียนการสอนที่ชัดเจน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนมากยิ่งขึ้น

2.4.3 การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

กังวล เทียนกัณฑ์เทศน์ (2544) การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผู้ที่ประกอบอาชีพครูผู้สอน ผู้ให้การฝึกอบรม ไม่ว่าจะอยู่ในสถาบันการศึกษาใดหรือในหน่วยงานธุรกิจย่อมจะต้องทราบผลว่า ผลของการสอน การฝึกอบรมจะบรรลุวัตถุประสงค์เพียงใด เราสามารถนำวิธีการดำเนินการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเข้าไปใช้วัดผลได้เสมอ การวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการย่อยที่ประกอบอยู่ในกระบวนการเรียนการสอนขั้นสุดท้ายเพื่อให้ทราบว่ากระบวนการเรียนการสอนบรรลุผลเพียงใด ซึ่งการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต้องชัดเจน และวัดผลได้

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2543) การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง คุณลักษณะรวมถึงความรู้ความสามารถของบุคคลอันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน หรือมวลประสบการณ์ที่ปวงที่บุคคลได้จากการเรียนการสอน ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ของสมรรถภาพทางสมอง ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการตรวจสอบระดับความสามารถสมองของบุคคล เรียนแล้วรู้อะไรบ้าง และมีความสามารถด้านใดมากน้อยเท่าไร

ศิริพร สุวรรณการณ์ (2546) ได้กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่ได้รับการฝึกฝนแล้ว การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจึงเป็นการวัดระดับความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลที่ได้รับการฝึกฝนแล้ว

สรุปได้ว่า การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นกระบวนการวัดความรู้ ความสามารถ ความสำเร็จทางการเรียน ความเข้าใจ และสติปัญญาว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้น้อยเพียงใดหลังจากเรียนในเรื่องนั้น ๆ หรือวัดประสบการณ์ทางการเรียนที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนการสอน ซึ่งการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต้องชัดเจนและวัดผลได้ โดยวัดตามจุดมุ่งหมายของการสอนหรือวัดผลสำเร็จจากการศึกษา

2.4.4 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.4.4.1 ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2543, น. 20) ได้ให้ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ว่า เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดเนื้อหาวิชาที่เรียนผ่านมาแล้ว ว่านักเรียนมีความรู้ความสามารถเพียงใด

บุญชม ศรีสะอาด (2545, น. 122) ได้กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดผลการเรียนรู้ในเนื้อหา และจุดประสงค์ในรายวิชาต่าง ๆ ที่เรียนมาในโรงเรียน และสถานศึกษาต่าง ๆ เป็นเครื่องมือหลักของการวัดผล

สมนึก ภัททิยธนี (2549, น. 73) ได้กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง แบบทดสอบที่วัดสมรรถภาพสมองด้านต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รับการเรียนรู้ที่ผ่านมาแล้ว

สมบูรณ์ ดันยะ (2545) ได้กล่าวว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบทดสอบที่ใช้สำหรับวัดพฤติกรรมทางสมองของผู้เรียนว่ามีความรู้ ความสามารถในเรื่องที่เรียนรู้อะไรแล้ว หรือได้รับการฝึกฝนอบรมมาแล้วมากน้อยเพียงใด

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2547) ได้กล่าวว่า การที่จะทำให้ทราบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนว่ามีการพัฒนาตรงตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด ต้องใช้วิธีการทดสอบที่มีความถูกต้อง เทียบตรง มีคุณภาพการสร้างอย่างถูกต้องตามหลักวิชาที่เรียกว่าแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สรุปได้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ในการวัดทางด้านความรู้ ความสามารถ และ ทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียน ที่ได้เรียนรู้ หรือได้รับการสอน และการฝึกฝนมาแล้ว ว่าผู้เรียนมีความรอบรู้อะไรบ้างเพียงใดในด้านเนื้อหาวิชา และจุดประสงค์การเรียนรู้ของเนื้อหาวิชาที่สอน

2.4.4.2 ประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักการศึกษาได้แบ่งประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ดังนี้
ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ (2543) ได้แบ่งแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้เป็น 2 กลุ่ม คือ

1. แบบทดสอบของครู หมายถึง ชุดของคำถามที่ครูเป็นผู้สร้างขึ้น ซึ่งเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความรู้ที่นักเรียนได้เรียนในห้องเรียนมีความรู้มากแค่ไหน บกพร่องตรงไหน จะได้สอนซ่อมเสริม หรือเป็นการวัดความพร้อมที่จะได้เรียนในบทเรียนใหม่ขึ้นอยู่กับการต้องการของครู

2. แบบทดสอบมาตรฐาน แบบทดสอบประเภทนี้สร้างขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาหรือจากครูผู้สอนวิชานั้น แต่ผ่านการทดลองหลายครั้ง จนกระทั่งมีคุณภาพดี จึงสร้างเกณฑ์ปกติของแบบทดสอบนั้น สามารถใช้เป็นหลักเปรียบเทียบผลเพื่อประเมินค่าการเรียนการในเรื่องใด ๆ ก็ได้ แบบทดสอบมาตรฐานที่มีคู่มือดำเนินการสอบ บอกรวิธสอบ และยังมีมาตรฐานในด้านการแปลคะแนนด้วยทั้งแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นและแบบทดสอบมาตรฐาน มีวิธีการสร้างข้อคำถามเหมือนกันเป็นคำถามที่วัดเนื้อหาและพฤติกรรมที่สอนไปแล้วจะเป็นพฤติกรรมที่สามารถตั้งคำถามวัดได้ ซึ่งควรวัดให้ครอบคลุมพฤติกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. ความรู้ ความจำ
2. ความเข้าใจ
3. การนำไปใช้
4. การวิเคราะห์
5. การสังเคราะห์
6. การประเมินค่า

ภัทรา นิคมานนท์ (2540) กล่าวถึงประเภทของแบบทดสอบด้านพุทธิพิสัยว่าโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แบบทดสอบอัตนัย หมายถึง แบบทดสอบที่ถามให้ตอบยาวแสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง ประเภทที่ 2 คือแบบทดสอบแบบปรนัย หมายถึง แบบทดสอบประเภทถูก – ผิด จับคู่ เดิมคำและเลือกตอบ โดยใช้เกณฑ์ที่ใช้จำแนกประเภทของแบบทดสอบได้แก่

1. จำแนกตามกระบวนการในการสร้าง จำแนกได้ 2 ประเภทคือ

1.1 แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นมาเอง เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นเฉพาะคราวเพื่อใช้ทดสอบผลสัมฤทธิ์และความสามารถทางวิชาการของเด็ก

1.2 แบบทดสอบมาตรฐาน เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้นด้วยกระบวนการหรือวิธีการที่ซับซ้อนมากกว่าแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น เมื่อสร้างขึ้นแล้วมีการนำไปทดลองสอบ และนำผลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่อปรับปรุงให้มีคุณภาพดี มีความเป็นมาตรฐาน

2. จำแนกตามจุดมุ่งหมายในการใช้ประโยชน์ จำแนกได้ 2 ประเภทคือ

2.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ หมายถึง แบบทดสอบที่ใช้วัดปริมาณความรู้ความสามารถ ทักษะเกี่ยวกับด้านวิชาการที่ได้เรียนรู้ว่ามีมากน้อยเพียงใด

2.2 แบบทดสอบความถนัด เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความสามารถที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มาในอดีต

3. จำแนกตามรูปแบบคำถามและวิธีการตอบ จำแนกได้ 2 ประเภทคือ

3.1 แบบทดสอบอัตนัย มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้สอบได้ตอบยาว แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

3.2 แบบทดสอบปรนัย เป็นแบบทดสอบที่ถามให้ผู้สอบตอบสั้น ๆ ในขอบเขตจำกัดคำถามแต่ละข้อวัดความสามารถเพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงเรื่องเดียว ผู้สอบไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ได้อย่างกว้างขวางเหมือนแบบทดสอบอัตนัย

4. จำแนกตามลักษณะการตอบ จำแนกได้ 3 ประเภทคือ

4.1 แบบทดสอบภาคปฏิบัติ เช่น ข้อสอบวิชาพลศึกษา ให้แสดงท่าทางประกอบเพลง วิชาประดิษฐ์ ให้ประดิษฐ์ของใช้ด้วยเศษวัสดุ การให้คะแนนจากการทดสอบประเภทนี้ครูต้องพิจารณาทั้งด้านคุณภาพผลงาน ความถูกต้องของวิธีการปฏิบัติรวมทั้งความคล่องแคล่ว และปริมาณของผลงานด้วย

4.2 แบบทดสอบเขียนตอบ เป็นแบบทดสอบที่ให้เขียนตอบทุกชนิด

4.3 แบบทดสอบด้วยวาจา เป็นแบบทดสอบที่ผู้สอบใช้การโต้ตอบด้วยวาจา

5. จำแนกตามเวลาที่กำหนดให้ตอบ จำแนกได้ 2 ประเภทคือ

5.1 แบบทดสอบวัดความเร็ว เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดทักษะความคล่องแคล่วในการคิด ความแม่นยำในความรู้เป็นสำคัญ มักมีลักษณะค่อนข้างง่าย แต่ให้เวลาในการทำข้อสอบน้อย ผู้สอบต้องแข่งขันกันสอบ ใครที่ทำเสร็จก่อนและถูกต้องมากที่สุดถือว่ามีประสิทธิภาพสูงกว่า

5.2 แบบทดสอบวัดประสิทธิภาพสูงสุด แบบทดสอบลักษณะนี้มีลักษณะค่อนข้างยากและใช้เวลานาน

6. จำแนกตามลักษณะและโอกาสในการใช้ จำแนกได้ 2 ประเภทคือ

6.1 แบบทดสอบย่อย เป็นแบบทดสอบที่มีจำนวนข้อคำถามไม่มากนัก มักใช้สำหรับประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นการเรียนการสอนในแต่ละหน่วยย่อย โดยมีจุดประสงค์หลักคือเพื่อปรับปรุงการเรียนเป็นสำคัญ

6.2 แบบทดสอบรวม เป็นแบบทดสอบที่ถามความรู้ความเข้าใจรวมหลาย ๆ เรื่องหลาย ๆ เนื้อหาหลาย ๆ จุดประสงค์ มีจำนวนมากข้อ มักใช้ทดสอบปลายภาคเรียนหรือปลายปีการศึกษา จุดมุ่งหมายสำคัญคือใช้เปรียบเทียบแข่งขันระหว่างผู้สอบด้วยกัน

7. จำแนกตามเกณฑ์การนำผลจากการสอบไปวัดประเมิน จำแนกได้ 2 ประเภท คือ

7.1 แบบทดสอบอิงเกณฑ์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดระดับความรู้พื้นฐานและความรู้ที่จำเป็นในการบ่งบอกถึงความรอบรู้ของผู้เรียนตามวัตถุประสงค์

7.2 แบบทดสอบอิงกลุ่ม เป็นแบบทดสอบที่มุ่งนำผลการสอบไปเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นในกลุ่มที่ใช้ข้อสอบเดียวกันว่า ใครมีความสามารถเหนือใคร เพียงใด เหมาะสำหรับการใช้เพื่อการสอบที่มีการแข่งขันมากกว่าเพื่อการเรียนการสอน

8. จำแนกตามสิ่งเร้า จำแนกได้ 2 ประเภทคือ

8.1 แบบทดสอบทางภาษา ได้แก่ การใช้คำพูดหรือตัวหนังสือไปเร้าผู้สอบ โดยการพูดหรือเขียนออกมา

8.2 แบบทดสอบที่ไม่ใช้ภาษา ได้แก่ การใช้รูป กิริยา ท่าทางหรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ไปเร้าให้ผู้สอบตอบสนอง

บุญชม ศรีสะอาด (2545, น. 53) ได้ให้ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ว่าเป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความรู้ความสามารถของบุคคลในด้านวิชาการซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระและตามจุดประสงค์ของวิชา อาจจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. แบบทดสอบอิงเกณฑ์ หมายถึง แบบทดสอบที่สร้างขึ้นตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม มีคะแนนจุดตัดหรือคะแนนเกณฑ์สำหรับให้ตัดสินว่าผู้สอบมีความรู้ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ การวัดตรงจุดประสงค์ คือ หัวใจสำคัญของแบบทดสอบ

2. แบบทดสอบอิงกลุ่ม หมายถึง แบบทดสอบที่มุ่งสร้างเพื่อวัดให้ครอบคลุมหลักสูตร จึงสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร ความสามารถในการจำแนกผู้สอนตามความเก่งอ่อนได้ดีเป็นหัวใจของข้อสอบในแบบทดสอบนี้

สมนึก ภัททิยธนี (2546, น. 76–79) ยังได้กล่าวถึงแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง แบบทดสอบที่วัดสมรรถภาพสมองด้านต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รับการเรียนรู้ผ่านมาแล้ว แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น และแบบทดสอบมาตรฐาน โดยแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น ที่นิยมใช้มี 6 แบบ ดังนี้

1. ข้อสอบแบบอัตนัยหรือความเรียง (Subjective or Essay Test) เป็นข้อสอบที่มีเฉพาะคำถามแล้วให้นักเรียนเขียนตอบอย่างเสรี บรรยายตามความรู้และข้อคิดเห็นของแต่ละคน

2. ข้อสอบแบบกาถูก-ผิด (True-False Test) เป็นข้อสอบแบบเลือกตอบที่มี 2 ตัวเลือก แต่ตัวเลือกดังกล่าวเป็นแบบคงที่และมีความหมายตรงกันข้าม เช่น ถูก-ผิด ใช่-ไม่ใช่ จริง-ไม่จริง เหมือนกัน-ต่างกัน เป็นต้น

3. ข้อสอบแบบเติมคำ (Completion Test) เป็นข้อสอบที่ประกอบด้วยประโยคหรือข้อความที่ยังไม่สมบูรณ์ แล้วให้เติมคำ หรือประโยค หรือข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ นั้น เพื่อให้มีใจความที่สมบูรณ์และถูกต้อง

4. ข้อสอบแบบตอบสั้น ๆ (Short Answer Test) ข้อสอบประเภทนี้คล้ายกับข้อสอบแบบเติมคำ แต่แตกต่างกันที่ข้อสอบแบบตอบสั้น ๆ เขียนเป็นประโยคคำถามสมบูรณ์ (ข้อสอบเติมคำเป็นประโยคที่ยังไม่สมบูรณ์) แล้วให้ผู้ตอบเป็นคนเขียนตอบคำตอบที่ต้องการจะสั้นและกะทัดรัดได้ใจความสมบูรณ์ ไม่ใช่เป็นการบรรยายแบบข้อสอบอัตนัยหรือความเรียง

5. ข้อสอบแบบจับคู่ (Matching Test) เป็นข้อสอบเลือกตอบชนิดหนึ่ง โดยมีคำหรือข้อความแยกออกจากกันเป็น 2 ชุด แล้วให้ผู้ตอบเลือกจับคู่ว่า แต่ละข้อความในชุดหนึ่ง (ตัวยืน) จะคู่กับคำ หรือข้อความใดในอีกชุดหนึ่ง (ตัวเลือก) ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ผู้ออกข้อสอบกำหนดไว้

6. ข้อสอบแบบเลือกตอบ (Multiple Choice Test) คำถามแบบเลือกตอบโดยทั่วไปจะประกอบด้วย 2 ตอน คือ ตอนนำหรือคำถาม (Stem) กับตอนเลือก (Choice) ในตอนเลือกนี้จะประกอบด้วยตัวเลือกที่เป็นคำตอบถูกและตัวเลือกที่เป็นตัวลวง ปกติจะเป็นคำถามที่กำหนดให้

พิชิต ฤทธิจรูญ (2547) ประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นเอง หมายถึง แบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเฉพาะกลุ่มที่ครูสอน เป็นแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นใช้กันทั่วไปในสถานศึกษามีลักษณะเป็นแบบทดสอบข้อเขียนซึ่งแบ่งออกได้อีก 2 ชนิด คือ

1.1 แบบทดสอบอัตนัย เป็นแบบทดสอบที่กำหนดคำถามหรือปัญหาให้แล้วให้ผู้ตอบเขียนโดยแสดงความรู้ ความคิด และเจตคติได้อย่างเต็มที่

1.2 แบบทดสอบปรนัย หรือแบบให้ตอบสั้น ๆ เป็นแบบทดสอบที่กำหนดให้ผู้สอบเขียนตอบสั้น ๆ หรือมีคำตอบให้เลือกแบบจำกัดคำตอบ ผู้ตอบไม่มีโอกาสแสดงความรู้ ความคิด ได้อย่างกว้างขวางเหมือนแบบทดสอบอัตนัย แบบทดสอบชนิดนี้แบ่งออกเป็น 4 ชนิด คือ แบบทดสอบถูก-ผิด แบบทดสอบเติมคำ แบบทดสอบจับคู่ และแบบทดสอบเลือกตอบ

2. แบบทดสอบมาตรฐาน หมายถึง แบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนทั่ว ๆ ไป ซึ่งสร้างโดยผู้เชี่ยวชาญ มีการวิเคราะห์และปรับปรุงอย่างดีจนมีคุณภาพ มีมาตรฐาน กล่าวคือ มีมาตรฐานในการดำเนินการสอน วิธีการให้คะแนนและการแปลความหมายของคะแนน

สรุปได้ว่า ประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบ่งออกเป็นหลายประเภท คือ แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้นมาเอง แบบทดสอบมาตรฐาน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบทดสอบความถนัด แบบทดสอบอัตนัย แบบทดสอบปรนัย แบบทดสอบภาคปฏิบัติ แบบทดสอบเขียนตอบ แบบทดสอบด้วยวาจา แบบทดสอบวัดความเร็ว แบบทดสอบย่อย แบบทดสอบรวม แบบทดสอบอิงเกณฑ์ แบบทดสอบอิงกลุ่ม การจะเลือกใช้แบบทดสอบประเภทใดนั้นขึ้นอยู่กับครูผู้สอน ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาของรายวิชานั้น ๆ ที่เหมาะสม

2.4.4.3 หลักในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบเลือกตอบ (Multiple Choice Test)

สมนึก ภัททิยชนี (2549, น. 82-83) ได้กล่าวถึง หลักในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบเลือกตอบไว้ ดังนี้

1. เขียนตอนนำไปให้เป็นประโยคที่สมบูรณ์ แล้วใส่เครื่องหมายปริศน์ไม่ควรสร้างตอนนำไปเป็นแบบอ่านต่อความ เพราะทำให้คำถามไม่กระชับ เกิดปัญหาสองแง่หรือข้อความไม่ต่อกัน หรือเกิดความสับสนในการคิดหาคำตอบ
2. เน้นเรื่องจะถามให้ชัดเจนและตรงจุดไม่คลุมเครือ เพื่อว่าผู้อ่านจะไม่เข้าใจไขว้เขว สามารถมุ่งความคิดในคำตอบไปถูกทิศทาง (เป็นปรนัย)
3. ควรถามในเรื่องที่มีคุณค่าต่อการวัด หรือถามในสิ่งที่ยังมีประโยชน์คำถามแบบเลือกตอบสามารถถามพฤติกรรมในสมองได้หลาย ๆ ด้านไม่ใช่ถามเฉพาะความจำหรือความจริงตามตำรา แต่ต้องถามให้คิดหรือนำความรู้ที่เรียนไปใช้ในสถานการณ์ใหม่
4. หลีกเลี่ยงคำถามปฏิเสธ ถ้าจำเป็นต้องใช้ก็ควรขีดเส้นใต้คำปฏิเสธ แต่คำปฏิเสธซ้อนไม่ควรใช้อย่างยิ่ง เพราะปกตินักเรียนจะยุ่งยากต่อการแปลความหมายของคำถาม และคำตอบคำถามที่ถามกลับ หรือปฏิเสธซ้อนผิดมากกว่าถูก
5. อย่าใช้คำฟุ่มเฟือย ควรถามปัญหาโดยตรง สิ่งใดไม่เกี่ยวข้องหรือไม่ได้ใช้เป็นเงื่อนไขในการคิดก็ไม่ต้องนำมาเขียนไว้ในคำถาม จะช่วยให้คำถามรัดกุมและชัดเจนขึ้น
6. เขียนตัวเลือกให้เป็นเอกพจน์ หมายถึง เขียนตัวเลือกทุกตัวให้เป็นลักษณะใดลักษณะหนึ่ง หรือมีทิศทางแบบเดียวกัน หรือมีโครงสร้างสอดคล้องเป็นทำนองเดียวกัน

7. ควรเรียงลำดับตัวเลขในตัวเลือกต่าง ๆ ได้แก่ คำตอบที่เป็นตัวเลข นิยมเรียงจากน้อยไปหามาก เพื่อช่วยให้ผู้ตอบพิจารณาหาคำตอบได้สะดวก ไม่หลง และป้องกันการเดาตัวเลือกที่มีค่ามาก

8. ใช้ตัวเลือกปลายเปิดหรือปลายปิดให้เหมาะสม ตัวเลือกปลายเปิด ได้แก่ตัวเลือกสุดท้ายใช้คำว่า ไม่มีคำตอบถูก ที่กล่าวมาผิดหมด ผิดหมดทุกข้อ หรือสรุปแน่นอนไม่ได้

9. ข้อเดียวต้องมีคำตอบเดียว แต่บางครั้งผู้ออกข้อสอบคาดไม่ถึงว่าจะมีปัญหาหรืออาจจะเกิดจากแต่งตั้งตัวลวงไม่รัดกุม จึงมองตัวลวงเหล่านั้นได้อีกแห่งหนึ่ง ทำให้เกิดปัญหาสองแง่สองมุมได้

10. เขียนทั้งตัวถูกและตัวผิดให้ถูกหรือผิดตามหลักวิชา คือ จะกำหนดตัวถูกหรือผิดเพราะสอดคล้องกับความเชื่อของสังคม หรือกับคำพังเพยทั่ว ๆ ไปไม่ได้ ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนการสอนมุ่งให้นักเรียนทราบความจริงตามหลักวิชาเป็นสำคัญ จะนำความเชื่อ โศกกลางหรือขนบธรรมเนียมประเพณีเฉพาะท้องถิ่นมาอ้างไม่ได้

11. เขียนตัวเลือกให้อิสระจากกัน พยายามอย่าให้ตัวเลือกตัวใดตัวหนึ่งเป็นส่วนหนึ่งหรือส่วนประกอบของตัวเลือกอื่น ต้องให้แต่ละตัวเป็นอิสระจากกันอย่างแท้จริง

12. ควรมีตัวเลือก 4-5 ตัว ข้อสอบแบบเลือกตอบนี้ ถ้าเขียนตัวเลือกเพียง 2 ตัวก็กลายเป็นข้อสอบแบบกา ถูก-ผิด และป้องกันไม่เดาได้ง่าย ๆ จึงควรมีตัวเลือกมาก ๆ ตัวที่นิยมใช้หากเป็นข้อสอบระดับประถมศึกษาปีที่ 1 – 2 ควรใช้ 3 ตัวเลือก ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 – 6 ควรใช้ 4 ตัวเลือก และตั้งแต่มัธยมศึกษาขึ้นไป ควรใช้ 5 ตัวเลือก

13. อย่าแนะนำคำตอบ มีหลายกรณี ดังนี้

13.1 คำถามข้อหลัง ๆ แนะนำคำถามข้อแรก ๆ

13.2 ถามเรื่องที่นักเรียนคล่องปากอยู่แล้ว โดยเฉพาะคำถามประเภท คำพังเพย สุภาษิต คติพจน์หรือคำเตือนใจ

13.3 ใช้ข้อความของคำตอบถูกซ้ำกับคำถามหรือเกี่ยวข้องกันอย่างเห็นได้ชัด เพราะนักเรียนที่ไม่มีความรู้ก็อาจจะเดาได้ถูก

13.4 ข้อความของตัวถูกบางส่วนเป็นส่วนหนึ่งของทุกตัวเลือก

13.5 เขียนตัวถูกหรือตัวลวงถูกหรือผิดเด่นชัดเกินไป

13.6 คำตอบไม่กระจาย

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2547) ให้แนวการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ดังนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตรและสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร

2. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

3. กำหนดชนิดของข้อสอบและศึกษาวิธีสร้าง
4. เขียนข้อสอบ
5. ตรวจสอบข้อสอบ
6. จัดพิมพ์แบบทดสอบฉบับทดลอง
7. ทดลองสอบและวิเคราะห์ข้อสอบ
8. จัดทำแบบทดสอบฉบับจริง

สุมาลี จันทร์ชลอ (2547) ได้เสนอวิธีการสร้างข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ดังนี้

1. ข้อสอบควรใช้ประเมินจุดประสงค์ที่สำคัญของการสอนที่สามารถสอบวัดได้ โดยใช้แบบทดสอบที่เป็นข้อเขียน
2. ข้อสอบควรสะท้อนให้เห็นทั้งจุดประสงค์ที่เป็นเนื้อหาและจุดประสงค์ที่เป็นกระบวนการสำคัญที่เน้นในหลักสูตร
3. ข้อสอบควรสะท้อนให้เห็นทั้งจุดประสงค์ในการวัด เช่น วัดประเมินความแตกต่างระหว่างบุคคลหรือวัดเพื่อแยกผู้ที่ได้เรียนรู้
4. ข้อสอบควรมีความเหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้อ่านและมีความยาวที่พอเหมาะ

จากหลักการในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบเลือกตอบครูผู้สร้างข้อสอบจำเป็นต้องยึดหลักเกณฑ์ทั้ง 13 ข้อ เพื่อให้ได้ข้อสอบแบบเลือกตอบที่มีคุณภาพ และนอกจากนี้ ยังต้องคำนึงถึงลักษณะของข้อสอบที่ดี ข้อที่สำคัญ ๆ มี 5 ประการ ได้แก่ ความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น ความเป็นปรนัย อำนาจจำแนก และความยาก

2.4.4.4 ประโยชน์ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

พรพิศ เกื้อนมนต์เกียรติ (2549) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ไว้สำหรับ

1. วัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม
2. ปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
3. ให้แยกประเภทนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ตามความสามารถ
4. การวินิจฉัยสมรรถภาพเพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือได้ตรงจุด
5. เปรียบเทียบความงอกงาม
6. ตรวจสอบประสิทธิภาพของการเรียน
7. พยากรณ์ความสำเร็จในการศึกษา
8. การแนะแนว

9. การประเมินผลการศึกษา

10. การศึกษาค้นคว้าวิจัย

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2543) กล่าวว่า ประโยชน์ของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีดังนี้

1. ใช้สำรวจทั่วไปเกี่ยวกับตำแหน่งการเรียนในโรงเรียนเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติให้เข้าใจนักเรียนได้ดีขึ้น
2. ใช้แนะแนวและประเมินค่าเกี่ยวกับการสอบได้สอบตกของแต่ละบุคคลจุดอ่อน และจุดเด่นของแต่ละบุคคล การสอนซ่อมเสริมให้กับนักเรียนฉลาด และนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือ และการปรับปรุงการสอน
3. ใช้จัดกลุ่มนักเรียนเพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน
4. ช่วยในการวิจัยทางการศึกษาเปรียบเทียบผลการเรียนในวิชาที่สอบแตกต่างกัน โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานเป็นเครื่องมือวัด

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีประโยชน์ต่อผู้เรียน คือ ใช้สำหรับวัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มแล้วทำการเปรียบเทียบตรวจสอบพัฒนาการของผู้เรียน ว่าบรรลุจุดประสงค์หรือไม่หากเกิดผลในทางที่ดีก็ดำเนินต่อ แต่ถ้าหากไม่บรรลุจุดประสงค์ก็นำไปปรับปรุงการเรียนการสอนหรือทำการวิจัยแล้วทำการประเมินผลการศึกษาอีกครั้ง

2.4.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ระพีพรรณ ดวงใจ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการสอนแบบอริยสัจสี่ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดเห็นคุณโทษและทางออก เรื่อง หลักธรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพิมายวิทยา จังหวัดนครราชสีมา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนเรื่องหลักธรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างก่อนและหลังเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจสี่ 2) เปรียบเทียบทักษะการคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออกของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังเรียน โดยใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจสี่ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปี การศึกษา 2550 โรงเรียนพิมายวิทยา จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียน 50 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบ กลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยวิธีการสอนแบบอริยสัจสี่ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง และ 3) แบบทดสอบวัดทักษะการคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักเรียนที่เรียนโดยใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจสี่หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

2) ทักษะการคิดแบบเห็นคุณค่าและทางออกโดยใช้วิธีการสอนแบบอริยสัจสี่หลัง เรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปิยฉัตร ชัยมาลา (2550) ได้ศึกษาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาฟิสิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) โรงเรียนจตุรมิตรวิทยาคาร อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาพบว่านักเรียนร้อยละ 77.14 มีคะแนนความสามารถในการคิดแก้ปัญหาผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้อันนักเรียนร้อยละ 82.86 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป

ลักขณา ศิริมาลา (2553) ได้ศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน 7E ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเทพสถิตวิทยา จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน 7E พบว่า ในจำนวนนักเรียน 36 คน มีนักเรียนที่ได้คะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 72.22 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน 7E พบว่า ในจำนวนนักเรียน 36 คน มีนักเรียนที่ได้คะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ของคะแนนเต็มจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 80.56 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

ปราโมทย์ อาจวิชัย (2553) ทำการวิจัย เรื่อง การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กิจกรรม การสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการใช้กิจกรรมการสอนตามคู่มือครู มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา เรื่องอบายมุข 6 ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้กิจกรรมการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการใช้กิจกรรมการสอนตามคู่มือครู 2) เปรียบเทียบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ก่อนการทดลอง กับหลังการทดลอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้กิจกรรมการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการใช้กิจกรรมการสอนตามคู่มือครู 3) เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่าง ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้กิจกรรมการสอนแบบ โยนิโสมนสิการกับการใช้กิจกรรมการสอน ตามคู่มือครู ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 1) แผนการจัด กิจกรรมการสอน วิชาสังคมศึกษา สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา เรื่อง อบายมุข 2) แบบทดสอบ วัดผลการเรียนรู้ และ 3) แบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเชียงใหม่พิทยาคม ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 80 คน พบว่า 1) นักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนโดยใช้กิจกรรมการสอนแบบโยนิโสมนสิการมี ผลการเรียนรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 2) นักเรียนกลุ่มควบคุมที่เรียน โดยใช้กิจกรรมการสอนตามคู่มือครู มีผลการเรียนรู้หลัง เรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณก่อนเรียน และหลัง เรียน ไม่แตกต่างกัน 3) นักเรียนกลุ่มทดลองหลัง จากเรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ กิจกรรมการสอนแบบโยนิโสมนสิการมีผลการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาและการคิดอย่างมี วิจารณญาณ สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการสอนตามคู่มือครูอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พระวิญญู เกตาวงษ์ (2553) ได้ศึกษา การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิด วิเคราะห์ และความมีวินัยในตนเอง ระหว่างการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบคู่มือ ครู วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยปรากฏว่า 1.) แผนการจัดการ สอนแบบโยนิโสมนสิการ และแผนการจัดการสอนแบบคู่มือครูวิชาพระพุทธศาสนา ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.76/87.75 และ 81.01/84.70 ตามลำดับ ซึ่งเป็นไปตาม เกณฑ์ที่ตั้งไว้และมีดัชนีประสิทธิผล มีค่าเท่ากับ 0.7343 และ 0.6652ตามลำดับ แสดงว่านักเรียนมี ความก้าวหน้า ทางการเรียนร้อยละ 73.43 และ 66.52 ตามลำดับ 2.) นักเรียนที่เรียนด้วยการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ แบบโยนิโสมนสิการและแบบคู่มือครู มีการคิดวิเคราะห์ ความมีวินัยในตนเอง และผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนเพิ่มขึ้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3.) นักเรียนที่เรียน ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการมีการคิดวิเคราะห์มีวินัย ในตนเอง และมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้แบบคู่มือครู อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สังเวียน จรเกษ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยการใช้แบบ โยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาทักษะ การคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับมัธยมศึกษาการวิจัย ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การใช้แบบ โยนิโสมนสิการ วิชา พระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับมัธยมศึกษา 2) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของการเรียนโดยการใช้แบบ โยนิโส มนสิการในพัฒนาการเรียนวิชา พระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/3 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 80ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อย ละ 80 3) เพื่อพัฒนาทักษะการคิดแบบวิเคราะห์โดยการใช้แบบ โยนิโสมนสิการ

วิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย ขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 80 ให้มีคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2554 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 31 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการปฏิบัติการ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ จำนวน 12 แผน ใช้เวลา 12 ชั่วโมง 2) เครื่องมือ สะท้อนผลการปฏิบัติการ ได้แก่ แบบบันทึกผลการจัดการเรียนรู้ แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนของครู แบบ บันทึกการสัมภาษณ์นักเรียน แบบบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน แบบทดสอบย่อยท้ายวงจร 3) เครื่องมือ ที่ใช้ในการประเมินผลการปฏิบัติการ ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบทดสอบวัดทักษะ การคิดวิเคราะห์ การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งมีวงจรการปฏิบัติการวิจัย 3 วงจร คือวงจรการปฏิบัติที่ 1 ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 – 4 วงจรการปฏิบัติที่ 2 ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 – 8 วงจรการปฏิบัติที่ 3 ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9 – 12 หลังจากทดลองกิจกรรมการเรียนการสอน เสร็จสิ้นลงในแต่ละวงจรปฏิบัติการ ได้ทำการทดสอบย่อยเพื่อประเมินความก้าวหน้าของนักเรียน จากนั้นนำ ข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย พบว่า 1. การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ ในรายวิชาพระพุทธศาสนาชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4/3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) มัธยมศึกษา พบว่าการพัฒนาการ จัดการเรียนรู้โดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ ประกอบไปด้วยขั้นตอน 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนค้นหาปัญหา คือ การให้ผู้เรียนระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไข โดยใช้วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ คิดพิจารณาให้รู้จักสถานะที่แท้จริง หรือพิจารณาปัญหาด้วยการ ค้นหาเหตุและปัจจัยที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา 2) ขั้นตอนระบุปัญหา คือการให้ผู้เรียนวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาและตั้งสมมติฐาน โดยใช้วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ คือคิดวิเคราะห์ โดยพิจารณาแยกแยะหรือกระจายเนื้อหาให้รู้จักจากสถานะที่เป็นจริงที่ทำให้เกิดเป็นตัวตน 3) ขั้นตอนเก็บข้อมูลวิเคราะห์ คือการให้ผู้เรียนเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีคิดแบบอริยสัง หรือคิดแบบแก้ปัญหา คือ คิดทำความเข้าใจกับปัญหาหรือความทุกข์ที่ประสบกับตนเองแล้ว สืบค้นสาเหตุวางแผนปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหานั้น 4) ขั้นตอนสรุปผล คือการนำข้อมูลมาสรุปผลจากกิจกรรมโดยใช้วิธีคิดแบบวิภาษวาท คือ คิด และแสดงออกเป็นคำพูดที่ผ่านการวิเคราะห์แจกแจงความเป็นจริงครบทุกด้าน ทำให้ได้ตรงและเลือกแนวทาง แก้ไขปัญหาได้ตรงตามความเหมาะสม ซึ่งสามารถพัฒนาการเรียนรู้อะไรก็ได้และเพิ่มทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างความ

รู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนและสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้การคิดแบบโยนิโสมนสิการ หน่วยการเรียนรู้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่ามีจำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ 25 คน คิดเป็นร้อยละ 80.64 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ นักเรียนร้อยละ 80 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 และนักเรียนมี คะแนนผลสัมฤทธิ์เฉลี่ย 32.64 คิดเป็นร้อยละ 81.60 3. การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์โดยการคิดแบบโยนิโสมนสิการ หน่วยการเรียนรู้หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา พบว่า จำนวนนักเรียนผ่านเกณฑ์ คิดเป็นร้อยละ 83.87 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ นักเรียน ร้อยละ 80 มีทักษะการคิดวิเคราะห์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 และนักเรียนมีคะแนนทักษะการคิดวิเคราะห์ 25.23 คิดเป็นร้อยละ 80.64

ธนัท อู๊ดน้อย (2559) ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ เรื่อง แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปัญหาสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปัญหาสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียน และหลัง เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ 2) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการ จัดการเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ 3) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 โรงเรียนวัดบวร มงคล เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาเขต 1 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง แนวโน้ม การเปลี่ยนแปลง ทางสังคมและปัญหาสังคม 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง แนวโน้มการ เปลี่ยนแปลงทางสังคม และปัญหาสังคม 3) แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดตามหลัก โยนิโสมนสิการ 4) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ โดยการสร้างศรัทธา และโยนิโสมนสิการ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test dependent) และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง แนวโน้ม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปัญหาสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วย การจัดการเรียนรู้โดย การสร้าง ศรัทธา และโยนิโสมนสิการ สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2. ความสามารถ ในการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนด้วย

การจัดการเรียนรู้ โดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการสูงกว่าก่อนเรียนอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม (Group Work Behavior)

พฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นการร่วมกันทำงานของกลุ่มบุคคล โดยมีเป้าหมายเดียวกัน มีการวางแผนการทำงานร่วมกัน เพื่อให้การทำงานกลุ่มประสบความสำเร็จ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา กระบวนการในการทำงานกลุ่ม และการเรียนแบบร่วมมือ ดังนี้

2.5.1 กระบวนการในการทำงานกลุ่ม

กรมวิชาการ (2541 อ้างถึงใน สุพรรณรา อ้นลาพูล 2544, น. 34) กระบวนการกลุ่ม หมายถึง กระบวนการที่ช่วยให้นักเรียนได้มีพัฒนาการในด้านทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่บกพร่องเป็นปัญหา สมควรแก้ไขเป็นวิธีการเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าใจความต้องการของตนเองและของผู้อื่น จากการสัมผัส ด้วยการปฏิบัติ จึงเกิดการค้นพบสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเองซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติตนในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นด้วย

เสถียร จิรรังสิตมนต์ (2549) ได้ให้ความหมายของกลุ่มว่า หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมา รวมกันหรือมาปรึกษาหารือกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อที่จะแก้ไขหรือขจัดข้อขัดข้องในเรื่องนั้น ๆ หรือ ปัญหา นั้น ๆ ให้หมดไปหรือให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของตนเองที่มีจุดหมายเอาไว้

ทิสนา แคมมณี (2556) กล่าวถึง กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ว่า หมายถึง กระบวนการขั้นตอน วิธีการ พฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ คือ ได้ทั้งผลงานที่ดีและได้ทั้งความรู้สึกและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ร่วมงาน ซึ่งจะเกิดขึ้น มากน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับพลังผลักดันจากองค์ประกอบและปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ ของกลุ่ม หากผู้นำ และสมาชิกกลุ่ม มีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องกลุ่มสัมพันธ์ ก็ย่อมส่งผลต่อกระบวนการของกลุ่มด้วย ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของกลุ่มที่จำเป็นต่อการดำเนินงานกลุ่ม

สุกัญญา สุนทร (2556) ได้กล่าวว่า กระบวนการทำงานกลุ่มเป็นการส่งเสริมความร่วมมือ ซึ่งประกอบไปด้วยขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดจุดหมายในการทำงาน เป็นสิ่งแรกที่ผู้นำกลุ่มและสมาชิกต้องกระทำในการเริ่มทำงานร่วมกัน คือ ผู้นำและกลุ่มสมาชิกควรได้ช่วยกันวางจุดมุ่งหมายในการทำงานให้ชัดเจนและตรวจสอบดูว่าทุกคนเข้าใจตรงกันก่อนลงมือปฏิบัติงาน

2. การวางแผน คือ การคิดและตัดสินใจในปัจจุบันถึงสิ่งที่จะทำในอนาคตว่าจะทำอะไร อย่างไร เพื่อให้งานที่ต้องทำบรรลุผลความสำเร็จ ขั้นตอนในการวางแผนเป็นขั้นตอนที่จำเป็นในการทำงานกลุ่ม ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 การแสวงหาข้อมูลและรวบรวมข้อมูลที่จำเป็น
- 2.2 การหาวิธีการและกำหนดขั้นตอนในการทำงาน
- 2.3 การกำหนดและปฏิบัติการ
- 2.4 การแบ่งงานและมอบหมายงาน
- 2.5 การเตรียมการเรื่องการประสานงาน
- 2.6 การกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาไว้ล่วงหน้า

3. การปฏิบัติตามแผน ในขั้นนี้นักเรียนแต่ละคนของกลุ่มควรลงมือตามหน้าที่รับผิดชอบของตน มีการติดตามงาน การจูงใจให้เพื่อนร่วมงานมีกำลังใจในการทำงาน สร้างความร่วมมือร่วมใจให้เกิดตามขั้นในการทำงาน ให้คำปรึกษาแนะนำและให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตามความเหมาะสม มีการประสานงานเพื่อให้เกิดความสะดวกในการทำงานแต่ละขั้นตอน เพื่อช่วยให้กลุ่มไปสู่ความสำเร็จ

4. การประเมินผลและการปรับปรุงงาน การประเมินผลงานเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการทำงานกลุ่ม เพราะจะช่วยให้กลุ่มได้รับทราบว่าการทำงานสามารถบรรลุเป้าหมายหรือไม่ นอกจากนี้จะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้นในโอกาสต่อไป ในการประเมินกระบวนการกลุ่ม อาจมีหลายขั้นตอนแตกต่างกัน แต่โดยส่วนใหญ่แล้วพบว่า จะเริ่มจากการกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำงาน การวางแผนงาน ไปสู่ขั้นการดำเนินงานต่าง ๆ จะเป็นไปอย่างมีขั้นตอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการทำงานกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สุมิตร์ มุลค่า และอรัญ มุลค่า (2552) ที่กล่าวว่า หลักการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับความรู้จากการลงมือร่วมกันปฏิบัติ เป็นกลุ่ม กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละคนและสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม ก็มีอิทธิพลและปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มมากที่สุด จนสามารถค้นพบและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง

2.5.2 การเรียนแบบร่วมมือ (Co-operative Learning)

2.5.2.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่เน้นให้ครูใช้วิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากมีรูปแบบการสอนให้เลือกอย่างหลากหลายตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือหรือแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถต่างกัน ได้ร่วมมือกันทำงานกลุ่ม ด้วยความตั้งใจและเต็มใจรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ในกลุ่มของตน ทำให้งานของกลุ่มดำเนิน ไปสู่เป้าหมายของงานได้

ทิสนา แคมมณี (2556) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ คือการเรียนรู้เป็นกลุ่มย่อยโดยมี สมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกันประมาณ 3-6 คนช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม ในการจัดการเรียนการสอน โดยทั่วไป เรามักจะไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์และ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ส่วนใหญ่เรามักจะมุ่งไปที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียน หรือระหว่าง ผู้เรียนกับบทเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนเป็นมิติที่มักจะถูกละเลยหรือมองข้ามไป ทั้ง ๆ ที่มีผลการวิจัยชี้ชัดเจนว่า ความรู้สึกของผู้เรียนต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ครูและเพื่อนร่วมชั้น มีผลต่อ การเรียนรู้มาก

Slavin (1987) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือว่า หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยทั่วไปมีสมาชิกกลุ่มละ 4 คน สมาชิกกลุ่มมีความสามารถในการเรียนต่างกัน สมาชิกในกลุ่มจะรับผิดชอบในสิ่งที่ได้รับการสอน และช่วยเพื่อนสมาชิกให้เกิดการเรียนรู้ด้วย มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน คือ เป้าหมายของกลุ่ม

จากความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่ผู้สอนแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกัน จากการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน และร่วมกัน รับผิดชอบงานในกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย จนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ก่อให้เกิดเป็นความสำเร็จ ภายในกลุ่ม

2.5.2.2 ลักษณะของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2550) ได้กล่าวถึง การจัดกิจกรรมแบบร่วมแรงร่วมใจ ดังนี้

1. มีการทำงานกลุ่มร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม
2. สมาชิกในกลุ่มมีจำนวนไม่ควรเกิน 6 คน
3. สมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกันเพื่อช่วยเหลือกัน
4. สมาชิกในกลุ่มต่างมีบทบาทรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย เช่น
  - เป็นผู้นำกลุ่ม (Leader)
  - เป็นผู้อธิบาย (Explainer)
  - เป็นผู้จดบันทึก (Recorder)

- เป็นผู้ตรวจสอบ (Checker)
- เป็นผู้สังเกตการณ์ (Observer)
- เป็นผู้ให้กำลังใจ (Encourager) ฯลฯ

สมาชิกในกลุ่มมีความรับผิดชอบร่วมกัน ยึดหลักว่า “ความสำเร็จของแต่ละคน คือ ความสำเร็จของกลุ่ม ความสำเร็จของกลุ่ม คือ ความสำเร็จของทุกคน”

Johnson and Johnson (1987) กล่าวว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนมี 3 ลักษณะคือ

1. ลักษณะแข่งขันกัน ในการศึกษาเรียนรู้ ผู้เรียนแต่ละคนจะพยายามเรียนให้ได้ดีกว่าคนอื่น เพื่อให้ได้คะแนนดี ได้รับการยกย่อง หรือได้รับการตอบแทนในลักษณะต่าง ๆ
2. ลักษณะต่างคนต่างเรียน คือ แต่ละคนต่างก็รับผิดชอบดูแลตนเองให้เกิดการเรียนรู้ ไม่ยุ่งเกี่ยวกับผู้อื่น
3. ลักษณะร่วมมือกันหรือช่วยกันในการเรียนรู้ คือ แต่ละคนต่างก็รับผิดชอบในการเรียนรู้ของตน และในขณะที่เดียวกันก็ต้องช่วยให้สมาชิกคนอื่นเรียนรู้ด้วย

สรุปได้ว่า ลักษณะของการเรียนรู้แบบร่วมมือจะยึดหลักว่า “ความสำเร็จของแต่ละคน คือ ความสำเร็จของกลุ่ม ความสำเร็จของกลุ่ม คือ ความสำเร็จของทุกคน” ซึ่งสมาชิกในกลุ่มต้องร่วมมือกันในการทำงาน มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกัน โดยผู้เรียนจะมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะแข่งขันกัน ต่างคนต่างเรียน และร่วมมือกันหรือช่วยกันในการเรียนรู้

2.5.2.3 องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไว้ดังนี้

Johnson and Johnson (1987, pp. 13-14) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ดังนี้

1. ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก (Positive Interdependence) หมายถึง การที่สมาชิกในกลุ่มทำงานอย่างมีเป้าหมายร่วมกัน มีการทำงานร่วมกัน โดยที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานนั้น มีการแบ่งปันวัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูลต่างๆ ในการทำงาน ทุกคนมีบทบาทหน้าที่และประสบความสำเร็จร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มจะมีความรู้สึกว่าคุณประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จด้วย สมาชิกทุกคนจะได้รับผลประโยชน์ หรือรางวัลผลงานกลุ่มโดยเท่าเทียมกัน เช่น ถ้าสมาชิกทุกคนช่วยกัน ทำให้กลุ่มได้คะแนน 90% แล้วสมาชิกแต่ละคนจะได้คะแนนพิเศษเพิ่มอีก 5 คะแนน เป็นรางวัล เป็นต้น

2. การมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน (Face To Face Promotive Interaction) เป็นการติดต่อสัมพันธ์กัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การอธิบายความรู้ให้แก่เพื่อน ในกลุ่มฟัง เป็นลักษณะสำคัญของการติดต่อปฏิสัมพันธ์โดยตรงของการเรียนแบบร่วมมือ ดังนั้น จึงควรมี

การแลกเปลี่ยน ให้ข้อมูลย้อนกลับ เปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอแนวความคิดใหม่ ๆ เพื่อเลือกในสิ่งที่เหมาะสมที่สุด

3. ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน (Individual Accountability) ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล เป็นความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละบุคคล โดยมีการช่วยเหลือส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายกลุ่ม โดยที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความมั่นใจ และพร้อมที่จะได้รับการทดสอบเป็นรายบุคคล

4. การใช้ทักษะระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interdependence and Small Group Skills) ทักษะระหว่างบุคคล และทักษะการทำงานกลุ่มย่อย นักเรียนควรได้รับการฝึกฝนทักษะเหล่านี้เสียก่อน เพราะเป็นทักษะสำคัญที่จะช่วยให้การทำงานกลุ่มประสบผลสำเร็จ นักเรียนควรได้รับการฝึกทักษะในการสื่อสาร การเป็นผู้นำ การไว้วางใจผู้อื่น การตัดสินใจ การแก้ปัญหา ครูควรจัดสถานการณ์ที่จะส่งเสริมให้นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. กระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นกระบวนการทำงานที่มีขั้นตอนหรือวิธีการที่จะช่วยให้การดำเนินงานกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือ สมาชิกทุกคนต้องทำความเข้าใจในเป้าหมายการทำงาน วางแผนปฏิบัติงานร่วมกัน ดำเนินงานตามแผนตลอดจนประเมินผลและปรับปรุงงาน

องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือทั้ง 5 องค์ประกอบนี้ ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในอันที่จะช่วยให้การเรียนรู้แบบร่วมมือดำเนินไปด้วยดี และบรรลุตามเป้าหมายที่กลุ่มกำหนด โดยเฉพาะทักษะทางสังคม ทักษะการทำงานกลุ่มย่อย และกระบวนการกลุ่มซึ่งจำเป็นที่จะต้องได้รับการฝึกฝน ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกกลุ่มเกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำทักษะเหล่านี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับอากรณ ใจเที่ยง (2550, น. 122)

สรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือมี 5 องค์ประกอบที่สำคัญ คือ การพึ่งพาอาศัยกัน มีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดในเชิงสร้างสรรค์ มีความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน การฝึกทักษะการช่วยเหลือกันทำงาน ทักษะการทำงานกลุ่มย่อย และมีการฝึกกระบวนการกลุ่ม

2.5.3 การประเมินพฤติกรรมการเรียนแบบร่วมมือการปฏิบัติงานตามกระบวนการกลุ่ม

สิ่งสำคัญในการจัดการเรียนการสอน คือ การประเมินผลการเรียนรู้ (พิสมัย แทนหลาบ, 2541, น. 42) ได้กล่าวถึงการประเมินผลจะเป็นหนทางที่จะทำให้ทราบผลของการเรียนการสอนว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด การประเมินผลจะช่วยให้ทราบถึงพัฒนาการของผู้เรียน ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาและวิธีการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้ผู้สอนสามารถประเมินผล

การสอนของตนว่าได้ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด วิธีการประเมินผลการเรียนรู้ที่ดีวิธีหนึ่งคือ การให้ผู้เรียนได้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง (Self-Evaluation) ซึ่งครูผู้สอนควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประเมินผลการเรียนรู้ของตน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมาย และมีประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น หลักการของทฤษฎีกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ข้อสุดท้าย คือ ให้ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันประเมินผลการเรียนรู้ของตนจากการทำงานร่วมกัน ซึ่งจะมี วิธีการประเมินผลได้ใน 2 ลักษณะ คือ

1) การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม (Group Achievement) ผลสัมฤทธิ์ของกลุ่มจะประกอบด้วย ผลการทำงานกลุ่ม (Group Productivity) ความสามัคคี หรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของกลุ่ม (Group Cohesion) และคุณธรรมหรือค่านิยมของกลุ่มจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม จะช่วยให้เข้าใจผลสัมฤทธิ์และวิธีการทำงานของสมาชิกแต่ละกลุ่มได้

2) การประเมินผลความสัมพันธ์ในกลุ่ม (Intergroup Relations) จากการใช้สมาชิกให้ ข้อติชมหรือข้อวิจารณ์ แก่กันโดยปราศจากอคติ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินผลพฤติกรรมของตนเองและความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้อื่นได้ และผลจากการให้ผู้เรียนประเมินผลตนเอง จะช่วยให้ ผู้สอนสามารถเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี อันจะเป็นแนวทางที่ครูผู้สอนจะ หาทางช่วยเหลือผู้เรียนที่มีปัญหา และนำไปพิจารณาในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่ เหมาะสมแก่สติปัญญาและความสามารถของผู้เรียนแต่ละกลุ่มเพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาการไปได้ อย่างเต็มความสามารถอีกด้วย

การประเมินผลการสอนแบบกระบวนการกลุ่ม (ทิสนา เขมมณี และคณะ, 2522) มีดังนี้

1. การให้ผู้เรียนประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งผู้สอนควรสนับสนุน ส่งเสริมให้ ผู้เรียนมีโอกาสประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองจะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายและมีประโยชน์ ต่อผู้เรียนยิ่งขึ้น

2. การให้ผู้เรียนร่วมประเมินผลการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน ซึ่งสามารถ ประเมินผลได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกลุ่ม
2. การประเมินผลความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม

สรุป การประเมินพฤติกรรมการเรียนแบบร่วมมือการปฏิบัติงานตามกระบวนการกลุ่ม

1. การให้ผู้เรียนประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง
2. การให้ผู้เรียนร่วมประเมินผลการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน

2.6 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจในการเรียน

2.6.1 ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จของงานที่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพอันเป็นผลจากการได้รับการตอบสนองต่อแรงจูงใจหรือความต้องการของแต่ละบุคคลในแนวทางที่เขาประสงค์ มีผู้ให้ความหมายคำว่า “ความพึงพอใจ” พอสรุปได้ดังนี้

อนเนก สุวรรณบัณฑิต และภาสกร อดุลพัฒนกิจ (2548, น.169) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นระดับของความรู้สึกในทางบวกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นพฤติกรรมการแสดงออกในทางบวกของบุคคลที่เกิดจากการประเมินความแตกต่างระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่ได้รับจริงในสถานการณ์อันหนึ่งอันใด ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามปัจจัยสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ก๊าด (อัครเดช จำนวนธรรม, 2549, น. 30 อ้างอิงจาก Good, 1973, p. 384) กล่าวว่า ความพึงพอใจ เป็นคุณภาพ,สภาพ หรือระดับของความพึงพอใจซึ่งเป็นผลมาจากความสนใจและเจตคติของบุคคลที่มีต่องานของเขา

วิลแมน (อัครเดช จำนวนธรรม, 2549, น. 30 อ้างอิงจาก Wolman, 1973, p. 287) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่มีสุขเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมายของความต้องการหรือแรงจูงใจ

รัตนพรภาพ (2551, น. 7) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ เป็นทัศนคติอย่างหนึ่งที่เป็นนามธรรม เป็นความรู้สึกส่วนตัวทั้งทางด้านบวกและลบ ขึ้นอยู่กับการได้รับ การตอบสนอง เป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมในการแสดงออกของบุคคลที่มีผลต่อการเลือกที่จะปฏิบัติสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

จารุชา เมฆะสุวรรณ (2555, น. 60) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือเจตคติของบุคคลที่มีต่อการทำงานหรือการปฏิบัติกิจกรรมในทางบวก และแสดงพฤติกรรมตอบสนองทั้งทางร่างกายและจิตใจ

วันเฉลิม กลิ่นศรีสุข (2558, น. 44) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึก ความชอบ ความสนใจและทัศนคติของแต่ละบุคคลเนื่องมาจากสิ่งเร้าแรงจูงใจและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะแสดงออกให้เห็นจากพฤติกรรมต่าง ๆ

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความพึงพอใจเป็นความคิดเห็นของบุคคลที่มีต่อปัจจัยต่าง ๆ ในทางบวก การได้รับการเอาใจใส่ ยินดี พึงพอใจ เป็นสภาพหรือระดับของความรู้สึกที่บุคคลมีต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติหน้าที่ หรือความรู้สึกมีความสุข พึงพอใจ

ความสำเร็จตามความมุ่งหมายหรือความคาดหวังที่มีต่อการปฏิบัติงาน การปฏิบัติกิจกรรมในการเรียนการสอน จนกิจกรรมนั้น ๆ บรรลุผลสำเร็จ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกรักของความชอบ ความสนใจ เนื่องจากสิ่งเร้าแรงจูงใจ และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องที่มีผลต่อการปฏิบัติกิจกรรมในการเรียนการสอนของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

2.6.2 การวัดความพึงพอใจ

ภนิดา ชัยปัญญา (2541, น. 11) กล่าวว่า การวัดความพึงพอใจสามารถทำได้หลายวิธีดังต่อไปนี้

1. การใช้แบบสอบถาม โดยผู้ออกแบบสอบถามต้องการทราบความคิดเห็น ซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะกำหนดคำตอบให้เลือกหรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าวอาจสอบถามความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ กัน

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีวัดความพึงพอใจทางตรง ต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดีจึงจะได้ข้อมูลที่เป็นจริง

3. การสังเกต เป็นวิธีวัดความพึงพอใจที่สามารถทราบความพึงพอใจโดยการสังเกตจากพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมาย ไม่ว่าจะแสดงออกมาจากการพูด กริยา ท่าทาง ซึ่งวิธีนี้ต้องอาศัยการสังเกตอย่างจริงจังและมีระเบียบแบบแผน

สุมาลี จันทร์ชลอ (2547, น. 50) อธิบายว่า เครื่องมือที่ใช้ในการวัดความรู้สึกรักมีหลายชนิด เช่น แบบทดสอบโดยใช้สถานการณ์ บันทึกการสังเกต และเครื่องมือหนึ่งที่น่าสนใจก็คือแบบวัดทัศนคติรูปแบบมาตราวัดทัศนคติของลิเคิร์ต Linkert มาตราชนิดนี้ประกอบด้วยข้อความทัศนคติซึ่งเป็นความรู้สึกต่อสิ่งที่จะวัด ข้อความดังกล่าวจะมีทั้งในทางบวกและทางลบ การสร้างมาตราวัดทัศนคติดังนี้

1. กำหนดคุณลักษณะที่ต้องการประเมินโดยระบุว่าวัดคุณลักษณะใดต่อสิ่งใด

2. นิยามความหมายของทัศนคติให้ชัดเจนว่าประกอบด้วยลักษณะใดบ้างซึ่งจะใช้เป็นกรอบสำหรับวัด

3. รวบรวมข้อความที่แสดงทัศนคติในระดับต่างๆ ของบุคคลข้อความนี้ควรครอบคลุมคุณลักษณะทั้งหมดที่ต้องการวัด โดยการเขียนข้อความมากกว่าจำนวนข้อที่ต้องการใช้ข้อความควรแสดงทัศนคติในทางที่ดี (บวก) และในทางที่ไม่ดี (ลบ) จำนวนที่ใกล้เคียงกัน

4. ตรวจสอบข้อความที่สร้างขึ้นโดยพิจารณาเกี่ยวกับความครอบคลุมครบถ้วนตามคุณลักษณะทั้งหมดที่ต้องการวัดตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องของภาษาแต่ละข้อความกับระดับของความเห็น โดยปกติมาตราวัดทัศนคติของ Linkert แบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยอย่างมาก เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยอย่างมาก

5. ทดลองใช้ข้อความที่ผ่านการตรวจสอบเบื้องต้นอาจมีบางข้อความที่ยังไม่ชัดเจนหรือกำกวมจึงควรนำไปทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งเพื่อตรวจสอบความเป็นปรนัยของข้อความ ตรวจสอบว่ายังมีข้อความใดต้องแก้ไข

6. กำหนดน้ำหนักคะแนนแต่ละตัวเลือกวิธีที่ง่ายคือ กำหนดตามน้ำหนักสมมติ เช่น กำหนดให้แต่ละตัวเลือกมีน้ำหนักเป็น 5 4 3 2 และ 1 สำหรับข้อความในทางบวก ส่วนข้อความในทางลบให้น้ำหนักกลับกัน

7. ตรวจสอบคุณภาพของแบบวัด โดยวิเคราะห์ความตรงของแบบทดสอบ หรืออาจใช้วิธีให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบก็ได้

รัชวลี วรรณิ (2548, น. 21) ได้กล่าวไว้ว่ามาตรวัดความพึงพอใจสามารถกระทำได้หลายวิธี ได้แก่

1. การใช้แบบสอบถาม โดยผู้สอบถามจะออกแบบสอบถามเพื่อต้องการทราบความคิดเห็นซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะที่กำหนดคำตอบให้เลือก หรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าวอาจถามถึงความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ เช่น การบริหาร การควบคุมงาน เงื่อนไขต่าง ๆ เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีความพึงพอใจทางตรงทางหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดีจึงจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงได้

3. การสังเกต เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจโดยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลเป้าหมาย ไม่ว่าจะแสดงออกจากการพูด กิริยาท่าทาง วิธีนี้จะต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจังและการสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน

จารุษา เมฆะสุวรรณ (2555, น. 62) กล่าวว่า การวัดความพึงพอใจสามารถกระทำได้หลายวิธี ได้แก่

1. การใช้แบบสอบถาม โดยผู้สอบถามจะออกแบบสอบถามเพื่อต้องการทราบความคิดเห็น ซึ่งสามารถทำได้ในลักษณะที่กำหนดคำตอบให้เลือกหรือตอบคำถามอิสระ คำถามดังกล่าวอาจถามความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ โดยทั่วไปนิยมใช้วิธีจัดอันดับคุณภาพ 5 ระดับ และประเด็นวัดความพึงพอใจเป็นทางบวก คะแนนจะเป็นดังนี้ ระดับ 5 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด ระดับ 4 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก ระดับ 3 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง ระดับ 2 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย ระดับ 1 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีวัดความพึงพอใจทางตรงทางหนึ่ง ซึ่งต้องอาศัยเทคนิคและวิธีการที่ดีจึงจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง

3. การสังเกต เป็นวิธีการวัดความพึงพอใจโดยอาศัยสังเกตพฤติกรรมของบุคคล เป้าหมายไม่ว่าจะแสดงออกจากการพูด กิริยาท่าทาง วิธีนี้จะต้องอาศัยการกระทำอย่างจริงจังและการสังเกตอย่างมีระเบียบแบบแผน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การวัดความพึงพอใจสามารถทำได้หลากหลายวิธีทั้งการใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกต ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกวิธีการวัดความพึงพอใจโดยการใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีความเหมาะสมกับบุคคลระดับต่าง ๆ เพื่อสอบถามความพึงพอใจแบบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้การเรียนการสอน ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการ แก้ปัญหาสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายใน 3 ด้าน คือ ด้านบรรยากาศ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ แบบมาตราส่วนประเมินค่า Rating Scale 5 ระดับตามแนวคิดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale)

2.6.3 การสร้างเครื่องมือวัดความพึงพอใจ

ทิวต์ถ์ มณีโชติ (2554, น. 105-106) ได้สรุปการสร้างเครื่องมือเครื่องมือวิจัย โดยทั่วไป มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่มีความใกล้เคียงกับเรื่องที่วิจัย
2. กำหนดเครื่องมือที่จะใช้รวบรวมข้อมูล
3. ศึกษาวิธีการสร้างเครื่องมือที่จะใช้ในการวิจัย (ตามข้อ 2) โดยศึกษาจากตำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย
4. กำหนดวัตถุประสงค์ของการสร้างเครื่องมือดังกล่าว
5. ระบุเนื้อหาและประเด็นหลักที่มีความครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย
6. สร้างเครื่องมือตามประเด็นและเนื้อหาในข้อ 5
7. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)
8. ปรับปรุงเครื่องมือตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
9. จัดทำเครื่องมือให้สมบูรณ์ เช่น หากเป็นแบบสอบถามก็ควรจัดพิมพ์ให้ถูกต้องตามลักษณะของแบบสอบถาม ให้มีลักษณะสมบูรณ์สามารถที่จะนำไปใช้ได้เลย
10. ทดลองใช้เครื่องมือดังกล่าว โดยการนำเครื่องมือไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายที่จะศึกษาในการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อนำผลการทดสอบใช้มาตรวจสอบหาคุณภาพ เช่น ค่าความ ยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก ความตรงและความเที่ยงของเครื่องมือ

11. นำผลที่ได้จากข้อ 10 มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงเครื่องมือให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญได้ช่วยพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ก็จะทำได้เครื่องมือที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

12. จัดพิมพ์เครื่องมือวิจัยฉบับสมบูรณ์ พร้อมทั้งจัดทำคู่มือการใช้เครื่องมือดังกล่าว ด้วยการเลือกใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

การเลือกใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเริ่มจากการพิจารณาชนิดของข้อมูล จากนั้นเลือกวิธีการและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมกับลักษณะของข้อมูล แบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม มีวิธีการและเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลสรุปได้ดังตาราง

ตารางที่ 2.3 ชนิดข้อมูล วิธีการ และเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลพึงพอใจ

ชนิดของข้อมูล	วิธีการ	เครื่องมือ
1. ด้านความรู้ ความสามารถ	1.การทดสอบเชิงทฤษฎี 2.การทดสอบเชิงปฏิบัติ 3.การประเมินทักษะ 4.การประเมินผลงาน	1.แบบทดสอบภาคทฤษฎี 2.แบบทดสอบภาคปฏิบัติ 3.แบบประเมินทักษะ 4.แบบประเมินผลงาน
2. ด้านความรู้ สึกรู้สึก ความคิดเห็น เจตคติ	1.การสะท้อน ความรู้ สึกรู้สึก ความคิดเห็น 2.การวัดเจตคติ 3.การประมาณค่า 4.การสังเกต	1.แบบสอบถาม 2.แบบวัดเจตคติ 3.มาตราประมาณค่า (rating scale) 4.แบบบันทึกการสังเกต 5.แบบสำรวจรายการ
3.ด้านพฤติกรรม	1.การสังเกต 2.การตรวจสอบประวัติ 3.การสอบถาม การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง	1.แบบบันทึกการสังเกต แบบสำรวจรายการ 2.แบบบันทึกข้อมูล 3.แบบสอบถาม แบบบันทึกการสัมภาษณ์
4. ด้านปฏิสัมพันธ์	1.เทคนิคสังคมมิติ 2.การสังเกต	1.แบบวัดเจตคติ แบบสอบถามความต้องการ 2.แบบบันทึกการสังเกต แบบตรวจสอบรายการ

2.6.4 การหาคุณภาพเครื่องมือวัดความพึงพอใจ

การหาคุณภาพเครื่องมือวัดความพึงพอใจ และการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในงานวิจัย ดังนี้

1. การหาความเที่ยงตรง

2. การหาความเชื่อมั่น

รายละเอียดของผลการหาคุณภาพเครื่องมือแต่ละอย่างเป็นดังนี้

1) การหาความเที่ยงตรง

ส่วนใหญ่การหาความเที่ยงตรงของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจะนิยมใช้ 2 วิธี คือ การให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนจากเครื่องมือที่สร้างขึ้น กับคะแนนจากเครื่องมือที่เป็นมาตรฐานอยู่แล้ว รายละเอียดของแต่ละวิธีเป็นดังนี้

1.1) การให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา การให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา เป็นการนำข้อคำถามหรือข้อความแต่ละข้อในแบบวัดไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อ ว่าเนื้อหาที่ต้องการวัดหรือไม่ หรือมีความเที่ยงตรง ตามเนื้อหาที่ต้องการวัดหรือไม่ หรือมีความเที่ยงตรงตามเนื้อหาที่ต้องการวัดหรือไม่

1.1.1) การนำผลการตัดสินของผู้เชี่ยวชาญทุกคนมาสรุป โดยการแจกความถี่ในแต่ละข้อคำถามว่ามีผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าวัดได้ตรงกับเนื้อหาที่ต้องการวัดกี่คน ไม่ตรงกี่คน

1.1.2) ตัดสินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแต่ละข้อคำถาม โดยอาจใช้เกณฑ์การพิจารณาจากความเห็นของผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 2 ใน 3 ว่าวัดได้ตรงกับเนื้อหาที่ต้องการวัด จึงจะถือว่าแต่ละข้อคำถามในแบบวัดมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

1.2) การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ กับเครื่องมือที่เป็นมาตรฐานอยู่แล้ว การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กับเครื่องมือที่เป็นมาตรฐานอยู่แล้ว มีขั้นตอนดังนี้

1.2.1) นำเครื่องมือหรือแบบวัดที่สร้างขึ้น กับเครื่องมือที่เป็นมาตรฐานอยู่แล้ว ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างเดียวกัน

1.2.2) นำผลคะแนนที่ได้จากเครื่องมือที่สร้างขึ้นกับเครื่องมือที่เป็นมาตรฐานอยู่แล้วไปหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation)

1.2.3) การค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าตั้งแต่ .70 ขึ้นไปก็ถือว่า เครื่องมือหรือแบบวัดที่สร้างขึ้นมีความเที่ยงตรง

2) การหาความเชื่อมั่น

ความเชื่อมั่น หมายถึง ความคงเส้นคงวาของผลการวัดจากการที่นำแบบทดสอบชุดนั้นไปทดสอบกับผู้เรียนไม่ว่าจะทดสอบจำนวนกี่ครั้งคะแนนที่ได้จะไม่แตกต่างกัน ความเชื่อมั่น

สามารถคำนวณเป็นตัวเลขได้หลายวิธี และแต่ละวิธีจะได้ค่าไม่เกิน 1 ถ้าค่าที่คำนวณได้มีค่าเข้าใกล้ 1 แสดงว่า แบบทดสอบนั้นมีค่าความเชื่อมั่นสูง

2.1) วิธีการสอบซ้ำ

วิธีการสอบซ้ำ (test – retest) เป็นวิธีการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามในความหมายของคำว่า ความคงที่ (stability) โดยคะแนนที่ได้จากการสอบ 2 ครั้งจะต้องไม่มีความแตกต่างกัน ในการวัดผลจะวัดในเวลาที่แตกต่างกันแล้วนำคะแนนที่ได้ทั้ง 2 ครั้ง มาคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์โดยใช้สูตรของเพียร์สัน

2.2) วิธีการใช้แบบทดสอบคู่ขนาน

วิธีการใช้แบบทดสอบคู่ขนาน (parallel form) หมายถึง การทดสอบความเชื่อมั่นโดยใช้แบบทดสอบ 2 ชุดที่มีเนื้อหาเดียวกัน ความยากง่ายระดับเดียวกัน มีโครงสร้างเดียวกัน จำนวนข้อเท่ากัน ไปทดสอบกับกลุ่มผู้เรียนทั้ง 2 ฉบับ นำคะแนนที่ได้ไปคำนวณหาค่าสหสัมพันธ์โดยใช้สูตรของเพียร์สันเหมือนกับวิธีการสอบซ้ำ

2.3) วิธีการแบ่งครึ่งแบบทดสอบ

วิธีการแบ่งครึ่งแบบทดสอบ (split – half) หมายถึง การนำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นโดยจัดแบ่งเป็น 2 ฉบับ จัดแบ่งตามข้อคู่และข้อคี่ ในการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นจะใช้หลักการเดียวกับวิธีการสอบคู่ขนาน อย่างไรก็ตามสหสัมพันธ์ที่คำนวณได้นี้จะเป็นค่าความเชื่อมั่นเพียงครึ่งฉบับเท่านั้น (r_1) ดังนั้นจึงต้องนำค่าที่คำนวณได้ไปคำนวณหาความเชื่อมั่นทั้งฉบับโดยใช้สูตรของสเปียร์แมน บราวน์ (Spearman – Brown) ดังนี้

2.4) วิธีแบบคูเดอร์ - ริชาร์ดสัน

การหาความเชื่อมั่น โดยวิธีของคูเดอร์ - ริชาร์ดสัน (Kuder – Richardson : KR) โดยวิธีการนี้จะแตกต่างจากวิธีการหาความเชื่อมั่นแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมา จะไม่ได้ใช้การหาค่าสหสัมพันธ์เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น แต่จะใช้วิธีหาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบภายในได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างข้อสอบในฉบับเดียวกัน และการคำนวณหาค่าความสัมพันธ์คะแนนของข้อสอบแต่ละข้อจะต้องแปลงให้เป็นคะแนน 2 ค่าเท่านั้น ได้แก่ ถ้าถูกจะได้ค่า 1 และถ้าผิดจะได้ค่า 0 สูตรในการหาความเชื่อมั่นแบบคูเดอร์ – ริชาร์ดสัน

2.5) วิธีการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา

สัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) หรือสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ เป็นค่าความเชื่อมั่นที่คำนวณได้จากสูตรครอนบราช (Cronbach) การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยแบบทดสอบค่าคะแนนที่ได้ อาจจะเป็นค่าอะไรก็ได้ที่มีค่ามากกว่า 1

2.6.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เยาวลักษณ์ อุ่ทรงธรรม(2550) ได้ศึกษาเรื่องผลของการใช้แผนที่ความคิดต่อผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพรุพิทยาคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา พระพุทธศาสนา ของนักเรียนระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนที่ความคิดกับกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ 2) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนที่ความคิดกับกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ ในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพรุพิทยาคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ของโรงเรียนพรุพิทยาคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 30 คน เลือกแบบเจาะจง เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบวัดผลสัมฤทธิ์และแบบสอบถามความพึงพอใจ สำหรับการวิเคราะห์ใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t-test แบบกลุ่มตัวอย่างเป็นอิสระต่อกัน ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่จัดการเรียนการสอนโดยใช้แผนที่ความคิดกับกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนการสอนแบบปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2. ความพึงพอใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ของกลุ่มทดลองที่จัดการเรียน การสอนโดยใช้แผนที่ความคิดดีกว่ากลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนการสอนแบบปกติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สมโชค เนียนไชสง (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาองค์ประกอบของเว็บไซต์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏของไทยที่สร้างความพึงพอใจแก่นักศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาผู้ใช้บริการที่มีต่อองค์ประกอบของการออกแบบเว็บไซต์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ นักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 คน เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด ใช้บริการเว็บไซต์มากที่สุด 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ ใช้เวลาอยู่ในเว็บไซต์มากที่สุด 30 นาทีถึง 1 ชั่วโมงต่อครั้ง โดยใช้บริการตรวจสอบผลการเรียนมากที่สุด ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษามีความพึงพอใจในภาพรวมด้านการจัดทำโครงสร้างข้อมูล ด้านการออกแบบ โครงร่างเว็บเพจ และด้านการออกแบบรูปลักษณ์ของเว็บเพจ อยู่ในระดับมาก แต่ความพึงพอใจในภาพรวมด้านการสร้างกลยุทธ์ในการออกแบบ และด้านการกำหนดขอบเขตของข้อมูลในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง

วิทยา จันทะอุ่มเม้า (2549) ได้ทำการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคพิเศษ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาค

พิเศษ โดยพบว่า อาจารย์ผู้สอนเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถของอาจารย์ผู้สอนที่จะทำให้นักศึกษามีความเข้าใจเนื้อหาวิชา รวมถึงการให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาที่จำเป็นแก่นักศึกษา

พะนอ สงวนแก้ว (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการอ่านเน้นภาระงานเพื่อส่งเสริมความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ ความพึงพอใจต่อการอ่านภาษาอังกฤษแบบเพิ่มขยายและความคงทนในการเรียน โดยมีวัตถุประสงค์ทั่วไปเพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรมการอ่านเน้นภาระงาน (PANO MODEL) และมีวัตถุประสงค์เฉพาะเอ 1) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการอ่านเน้นภาระงานต่อความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ 2) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการอ่านเน้นภาระงานต่อความคงทนในการเรียนและ 4) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนต่อการใช้รูปแบบกิจกรรมการอ่านเน้นภาระงาน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนท่ามะขามวิทยา จำนวน 20 คน ซึ่งเข้าร่วมชมรมภาษาอังกฤษ โดยระยะเวลาในการทดลอง 1 ภาคเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบกิจกรรมการอ่านเน้นภาระงานที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า PANO MODEL มีองค์ประกอบคือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน สารความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน ระบบสังคม หลักการตอบสนอง และสิ่งสนับสนุน ซึ่งมีขั้นตอนการปฏิบัติภาระงาน 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนปฏิบัติการ (Pre - task) 2) ขั้นปฏิบัติ (Action : A) 3) ขั้นความรู้ควรจำ (Noteworthy knowledge : N) และ 4) ขั้นผลผลิต (Outcome: O) มีประสิทธิภาพ 73.67/ 74.92 อยู่ในระดับดี และคะแนนความเข้าใจในการอ่านของกลุ่มตัวอย่างก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีขนาดผลเท่ากับ 3.17 หมายถึง ระดับใหญ่มาก 2) ความพึงพอใจต่อการอ่านแบบเพิ่มขยายอยู่ในระดับมาก 3) คะแนนหลังเรียนและสอบซ้ำแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หมายถึงนักเรียนมีความคงทนในการเรียน และ 4) ความคิดเห็นของนักเรียนต่อรูปแบบ (PANO MODEL) เป็นทางบวก

พระธีระ จิตฺตโสภโณ(ขาวแจ้ง).(2555). ได้ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขาในโรงเรียนอนุบาลจันทบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียน และ 2) เปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลจันทบุรีต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาจำแนกตามเพศ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา และการรับรู้เกี่ยวกับคุณค่าและประโยชน์วิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ครั้งนี้จำนวน 175 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า 1) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขาในโรงเรียนอนุบาลจันทบุรี

โดยรวม พบว่า ความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 4.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายคั่นพบว่า นักเรียนมีระดับความพึงพอใจ ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 4.36 - 4.48$) เรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ชั้นปัญญา(ปัญญาศึกษา) ($\bar{X} = 4.48$) ชั้นสมาธิ(จิตตศึกษา) ($\bar{X} = 4.45$) และชั้นศีล (ศีลศึกษา) ($\bar{X} = 4.36$) 2) เปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนต่อพุทธวิธีการสอนแบบ ไตรศึกษาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าโดยภาพรวม นักเรียนที่มีปัจจัยด้านเพศ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนาต่างกัน นักเรียนมีความพึงพอใจต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรศึกษาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ปัจจัยด้านคุณค่าความสำคัญและประโยชน์ของวิชาพระพุทธศาสนา ต่างกัน นักเรียนมีความพึงพอใจต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรศึกษาในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นิชชยานันท์ นันทอำณาเขต (2556) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ของการดำเนินการประกันคุณภาพภายในกับความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบ 1) การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา 2) ความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา และ 3) ความสัมพันธ์ของการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในกับความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา ผลการวิจัย พบว่า 1) การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก 2) ความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับน้อย และ 3) การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนโรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ในภาพรวม ส่วนรายด้าน พบว่า การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และการจัดให้มีการติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

พระหทัยทอง กตธมฺโม (ชาříพร)(2557) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ดการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อครูพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน สังกัด มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด 2) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจ ต่อครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัด มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ของนักเรียน ที่มีเพศ และช่วงชั้นปีที่ศึกษา และ 3) เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัด มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนช่วง ชั้นที่ 2 โรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ที่ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนปฏิบัติการสอนอยู่ จำนวน 339 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าห้าระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .86 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบโดยใช้ t-test (Independent Samples) และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) โดยการทดสอบ F-test ผลการวิจัย พบว่า 1) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัด มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียง ลำดับตาม ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านมนุษยสัมพันธ์ด้านบุคลิกภาพ และด้านการ จัดการเรียนการสอน 2) ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัด มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด พบว่า นักเรียนที่มีเพศ และระดับชั้นปีที่ศึกษา ต่างกัน มีความพึงพอใจโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย สามลำดับแรกคือครูพระสอนศีลธรรมควรเป็นผู้มีอารมณ์แจ่มใส ร่าเริงอยู่เสมอ ครูพระสอนศีลธรรมควรเป็นผู้นำในเรื่อง การสร้างความน่าเคารพนับถือของบุคคลที่ได้พบเห็น และควรจัดหาสื่อและวัสดุอุปกรณ์ให้สอดคล้อง และครอบคลุมเนื้อหาวิชา

พระมาน พานธมฺโม (สตัยรัภย์)(2559) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของ พระสอนศีลธรรมในอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดจันทบุรี 2) เพื่อเปรียบเทียบความ พึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดจันทบุรี เป็น

การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บ รวบรวม ข้อมูลจากในโรงเรียน วัดคอกพรหม โรงเรียนบ้านตรอกนอง และโรงเรียนบ่อวิทยาการ จำนวน 144 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที (t-test) ในกรณี ตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวน ทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะ ท การเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้ เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบ บริบท (Context) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียนผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 85 คน คิดเป็นร้อยละ 59.00 มีอายุ 11 – 15 ปี จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 87.50 เรียน ระดับชั้น ม. 1 - 3 จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 87.50 มี วุฒิธรรมศึกษาระดับประถมศึกษาตรี จำนวน 51 คน คิดเป็นร้อยละ 35.40 2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการ จัดการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจ ต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอน ศีลธรรมในอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ ในระดับมากทุกด้าน อันดับแรกคือ ด้านเทคนิคและวิธีการสอน รองลงมาคือ ด้านการวัดผลและ ประเมินผล และอันดับสุดท้ายคือ ด้าน การเตรียมการสอน 3. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึง พพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้น และระดับชั้นการศึกษา ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี โดยรวมแตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วีรวิชญ์ สัตตารมย์(2560) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักเรียนพระพุทธศาสนา วัน อาทิตย์ที่มีต่อการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในเขตปกครองคณะสงฆ์พญาไท การวิจัยครั้งนี้มี วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ที่มี

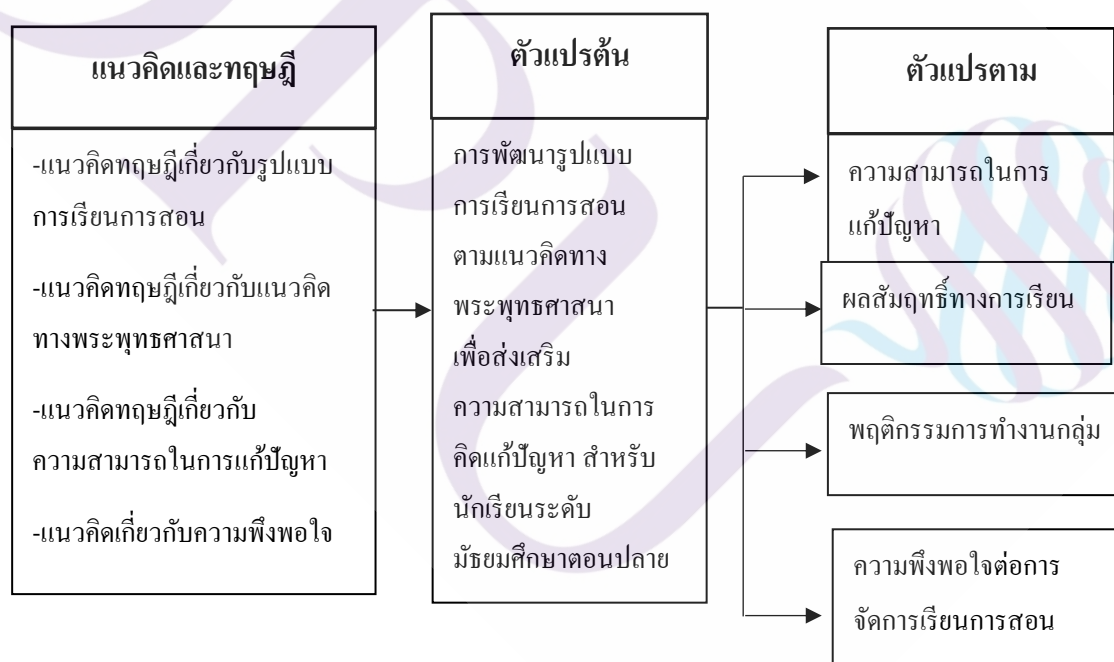
ต่อการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในเขตปกครองคณะสงฆ์พญาไท จำแนกตามเพศ และ ระดับการศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในเขตปกครองคณะสงฆ์พญาไท เฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปีการศึกษา 2559 คัดเลือกโดยการสุ่มอย่างง่าย จำนวน 103 คน เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .931 ผลการวิจัยพบว่า 1)ความพึงพอใจของ นักเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีต่อการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในเขตปกครองคณะสงฆ์พญาไท โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและรายด้านส่วนมากอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ย ได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านสภาพแวดล้อมและด้านหลักสูตร 2)ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียน พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีต่อการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในเขตปกครองคณะสงฆ์พญาไท จำแนก ตามเพศ โดยภาพรวม และรายด้าน พบว่านักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษา พระพุทธศาสนาในเขตปกครองคณะสงฆ์พญาไท โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านอาคารสถานที่และด้านสภาพแวดล้อมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 โดย เพศหญิงมีความพึงพอใจสูงกว่าเพศชาย 3)ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีต่อการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในเขตปกครองคณะสงฆ์พญาไท จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวม และรายด้าน ผลการวิเคราะห์ พบว่านักเรียนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจต่อ การจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในเขตปกครองคณะสงฆ์พญาไท โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านหลักสูตรการศึกษา ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน และ ด้านสภาพแวดล้อม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พระมหาสามารถ ฐานิสฺสโร อัจฉกาหฺม (2560) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนวิถิพุทธ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2560 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2560 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อระดับความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ และเพื่อทราบปัญหาและข้อเสนอแนะของกิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ นักเรียนจำนวน 246 คน จากโรงเรียนวิถิพุทธทั้งหมด 8 แห่ง โดยจำแนกข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ชั้นเรียน การอาศัยอยู่และอาชีพของบิดามารดาหรือผู้ปกครอง การวิจัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวิถิพุทธ จำนวน 246 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามมาตราส่วน 5 ระดับที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ One way

Anova โดยตั้งนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเด็กนักเรียนเพศหญิง มีอายุตั้งแต่ 10-12 ปี เรียนชั้นประถมศึกษา อาศัยอยู่กับบิดามารดาและผู้ปกครอง มีอาชีพรับจ้าง นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ทุกด้าน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ในแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน

2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีทางการศึกษา รวมทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดทั้งหมดนี้มาใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งสามารถเขียนเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่องการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยพิจารณาจาก

2.1 ความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ก่อนและหลังเรียน โดยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

2.3 พฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในการเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

2.4 ความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต่อการจัดการเรียนการสอนโดยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การวิจัยข้างต้น จึงดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

1. ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
2. ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องที่นำไปสู่การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. การสร้างรูปแบบการเรียนการสอน
2. การจัดทำเอกสารประกอบรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
3. การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอน และเอกสารประกอบรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้แก่ คู่มือการใช้ประกอบรูปแบบการเรียนการสอน แผนการจัดการเรียนรู้แบบทดสอบความสามารถการแก้ปัญหา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินการทำงานกลุ่ม แบบสอบถามความพึงพอใจ
4. การตรวจสอบความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ก่อนการทดลองจริง
5. การแก้ไขปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนและเอกสารประกอบรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. แบบแผนการทดลอง
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. การประเมินข้อมูลเชิงปริมาณและการปรับปรุง
  - 1) ความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา
  - 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
  - 3) พฤติกรรมการทำงานกลุ่มในการเรียนวิชากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา
  - 4) ความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต่อการจัดการเรียนการสอนโดยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา
2. การปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา
3. เสนอรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา เพื่อนำไปใช้ต่อไป
ผู้วิจัยได้การดำเนินการแต่ละขั้นตอนดังรายละเอียดต่อไปนี้

- #### ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายผู้วิจัยดำเนินการดังนี้
1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
  2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
  3. วิธีดำเนินการวิจัย
  4. ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12 ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 27 โรงเรียน ครูสอนวิชาสังคมจำนวน 120 คน ซึ่งมีแนวการใช้หลักสุตรแกนกลางเหมือนกัน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ครั้งนี้ คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนขนาดใหญ่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12 จังหวัดนครศรีธรรมราช ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2562 สุ่มมาจำนวน 4 โรงเรียน โรงเรียนละ 3-4 คน (3-3-3-4) จำนวน 13 คน ซึ่งได้จากการสุ่มหลายขั้นตอน(Multistage random Sampling) ที่เป็นโรงเรียนเครือข่ายการสอนพระพุทธศาสนากับวัดท่ายาง อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามสภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งมีทั้งหมด 3 ตอน ซึ่งตอนที่ 2 และตอนที่ 3 เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 คุณลักษณะนักเรียนที่มีความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งประกอบด้วย 2 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 คุณลักษณะของนักเรียนที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาทั่วไป และประเด็นที่ 2 คุณลักษณะของนักเรียนที่มีความสามารถในการแก้ปัญหตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 3 สภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา สำหรับเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน คือด้านการออกแบบการจัดการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการใช้สื่อประกอบการจัดการเรียนรู้ และด้านการใช้วิธีวัดและประเมินผล

3) วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ติดต่อวิทยาลัยครูศาสตร์เพื่อขอไปขอความอนุเคราะห์เข้าเก็บข้อมูล จากนั้นนำไปขอความอนุเคราะห์โดยประสานงานกับผู้อำนวยการ โรงเรียน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากโรงเรียน จำนวน 4 โรงเรียน ทั้งนี้ผู้อำนวยการ ได้จัดส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์และแบบสอบถามการวิจัยถึง ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเมื่อ

ครูผู้สอนได้รับแบบสอบถามและตอบแบบสอบถามแล้วจึงนำส่งกลับผู้อำนวยการโรงเรียน จากนั้นผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนจากผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4) ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีรายละเอียดดังนี้

ประเด็นที่ 1 สภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

การศึกษาข้อมูลการศึกษาพื้นฐานระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สามารถระบุประเด็นปัญหาที่รวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ครูผู้สอนสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขนาดใหญ่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 12 จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 4 โรงเรียน จำนวน 13 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) ที่เป็นโรงเรียนเครือข่ายการสอนพระพุทธศาสนากับวัดท่ายาง อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2562 ซึ่งมีรายละเอียด แสดงดังตารางที่ 3.1 - 3.6

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป

ตารางที่ 3.1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 13 คน

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	3	23.10
หญิง	10	76.90
2. วุฒิการศึกษา		
ปริญญาตรี	11	84.60
ปริญญาโท	2	15.40
3. ตำแหน่ง		
ครูผู้ช่วย	2	15.38
ครู ค.ศ. 1	5	38.46

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ครู ค.ศ. 2	3	23.08
ครู ค.ศ. 3	3	23.08
4. ประสบการณ์ในการสอนวิชาในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม		
1-5 ปี	4	30.77
6-10 ปี	1	7.69
11-15 ปี	3	23.08
16-20 ปี	5	38.46
5. ระดับชั้นที่สอนในปัจจุบัน		
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	6	46.15
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	1	7.70
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	6	46.15

จากตารางที่ 3.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง(ร้อยละ 76.90) เพศชาย (ร้อยละ 23.10) มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่ามากที่สุด (ร้อยละ 84.60) รองลงมาคือ ปริญญาโท (ร้อยละ 15.40) มีตำแหน่งครู ค.ศ. 1 มากที่สุด (ร้อยละ 38.46) รองลงมาคือตำแหน่งครู ค.ศ. 2 และครู ค.ศ. 3 (ร้อยละ 23.08) มีประสบการณ์ในการสอนวิชาในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มากที่สุด 16-20 ปี (ร้อยละ 38.46) รองลงมาคือ ประสบการณ์ 1-5 ปี (ร้อยละ 30.77) ตามลำดับ และมีระดับชั้นที่สอนในปัจจุบันคือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มากที่สุด (ร้อยละ 46.15) รองลงมาคือ ระดับชั้นที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (ร้อยละ 7.70) ตามลำดับ

ความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผู้วิจัยวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายได้ แสดงดังตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 แสดงจำนวนและร้อยละความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ข้อความ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่จะมี การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย		
เห็นด้วย	10	76.92
ไม่เห็นด้วย	2	15.38
อื่น ๆ	1	7.69

จากตารางที่ 3.2 ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า ส่วนใหญ่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 76.92 รองลงมาคือ ไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 15.38

ตอนที่ 2 คุณลักษณะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความสามารถในการแก้ปัญหา

คุณลักษณะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาสามารถวิเคราะห์ได้ แสดงดังตารางที่ 3.3-3.4

ตารางที่ 3.3 จำแนกคุณลักษณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาโดยทั่วไป

ข้อคำถาม	จำนวน (คน)
1. ท่านคิดว่าคุณลักษณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาโดยทั่วไป ตรงกับข้อใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
1. รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล	13
2. ตั้งใจค้นหาความจริง	9
3. กระตือรือร้น	5
4. ใฝ่รู้ใฝ่เรียน สนใจสิ่งรอบด้าน	6
5. มีมนุษยสัมพันธ์	10
6. เป็นผู้ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น	10
7. กล้าหาญ กล้าเผชิญกับความจริง	7
8. มีความคิดหลากหลายและคิดยืดหยุ่น	8
9. มั่นใจในตนเอง	6
10. มีทักษะการคิดวิเคราะห์	7

จากตารางที่ 3.3 คุณลักษณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาโดยทั่วไป ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าอันดับแรกคือ รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล (ผู้ตอบ 13 คน) รองลงมาคือ มีมนุษยสัมพันธ์ และเป็นผู้ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น (ผู้ตอบ 10 คน) ตั้งใจค้นหาความจริง(ผู้ตอบ 9 คน) มีความคิดหลากหลายและคิดยืดหยุ่น(ผู้ตอบ 8 คน) กล้าหาญ กล้าเผชิญกับความจริงและมีทักษะการคิดวิเคราะห์(ผู้ตอบ 7 คน) ใฝ่รู้ใฝ่เรียน สนใจสิ่งรอบด้านและมั่นใจในตนเอง(ผู้ตอบ 6 คน) และลำดับสุดท้ายคือ กระตือรือร้น (ผู้ตอบ 5คน)

ตารางที่ 3.4 จำแนกคุณลักษณะของนักเรียนที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

ข้อคำถาม	จำนวน (คน)
2. ท่านคิดว่าท่านต้องการให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา (โยนิโสมนสิการ) ตรงกับข้อใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	
1. สามารถคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย จากเหตุไปหาผล คือคิดแบบสิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงเกิดขึ้น แล้วสืบคืน สืบสาวหาสาเหตุและหาคำตอบได้	10
2. สามารถคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ คือคิดจากผลไปหาเหตุ คิดแบบจำแนก แยกแยะแล้วนำไปจัดหมวดหมู่ให้ชัดเจน อย่างมีความสัมพันธ์ในองค์ประกอบย่อย ว่ามีความสัมพันธ์เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ประสานสอดคล้องเป็นหนึ่งเดียว	7
3. สามารถคิดแบบสามัญลักษณะ คือคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา ทุกอย่างมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป คือคิดแบบรู้เท่าทันความเป็นไปของธรรมชาติ และรู้ความเป็นไปของเหตุและ ปัจจัยอย่างลึกซึ้งอย่างรู้เท่าทันและยอมรับความจริงของธรรมชาติอย่างมีสติสัมปชัญญะ	8
4. สามารถคิดแบบอริยสัจ คือ คิดแบบแก้ปัญหา วิธีแห่งการดับทุกข์ ตามเหตุและผล สืบจากผลไปหาเหตุ แล้วแก้ไขที่ต้นเหตุ ตรงเรื่อง ตรงไปตรงมา เกี่ยวข้องของชีวิตและแก้ปัญหา	9
5. สามารถคิดแบบอรรถสัมพันธ์ คือคิดแบบตามหลักการและความมุ่งหมาย พิจารณาให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างธรรม กับอรรถองค์ประกอบที่ส่งเสริมให้เจริญ เพื่อให้ได้ผลตรงตามความมุ่งหมาย ไม่กลายเป็นการกระทำที่คลาดเคลื่อน เลื่อนลอย หรือมงาย	5
6. สามารถคิดแบบคุณโทษและทางออก คือคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออกที่ใช้หลักเกณฑ์ในการแก้ปัญหา หาเหตุผลอย่างมีหลักการและจุดหมายที่แน่นอน เกิดผลอย่างแท้จริงในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น	11
7. สามารถคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม คือคิดอย่างพิจารณาอย่างใช้ปัญญา ไตร่ตรอง รู้จักเลือกสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริง	7

ตารางที่ 3.4 (ต่อ)

ข้อคำถาม	จำนวน (คน)
8. สามารถคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม คือคิดแบบปลูกเร้ากุศล ไม่ประมาท มีสติรู้สำนึก รู้เท่าทันตามความเป็นจริง คิดค้นคว้าศึกษาเพิ่มเติม จนบรรลุจุดหมาย	6
9. สามารถคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน คือคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน มีสติกำหนดรู้อยู่ภารกิจที่กำลังทำอยู่ในปัจจุบัน สามารถใช้สติเหนี่ยวรั้งจากสิ่งที่ผ่านมาไปแล้ว มาสู่ภาระหน้าที่ที่กำลังกระทำอยู่ในปัจจุบัน	10
10. สามารถคิดแบบวิภาษวาท คือคิดแบบแสดงหลักการแห่งคำสอนที่มอญ และแสดงความจริง โดยการแยกแยะออกให้เห็นทุกด้านอย่างครบถ้วนถูกต้องตามความเป็นจริง	6

จากตารางที่ 3.4 คุณลักษณะของนักเรียนที่มีความสามารถในการแก้ปัญหาตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าอันดับแรกคือ สามารถคิดแบบคุณโทษและทางออก คือคิดแบบรู้ทันคุณโทษและทางออก ที่ใช้หลักเกณฑ์ในการแก้ปัญหา หาเหตุผลอย่างมีหลักการและจุดหมายที่แน่นอน เกิดผลอย่างแท้จริงในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น (ผู้ตอบ 11 คน) รองลงมาคือ สามารถคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย จากเหตุไปหาผล คือคิดแบบสิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงเกิดขึ้น แล้วสืบค้นสืบสาวหาสาเหตุและหาคำตอบได้ และสามารถคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน คือคิดแบบเป็นอยู่ในปัจจุบัน มีสติกำหนดรู้อยู่ภารกิจที่กำลังทำอยู่ในปัจจุบัน สามารถใช้สติเหนี่ยวรั้งจากสิ่งที่ผ่านมาไปแล้ว มาสู่ภาระหน้าที่ที่กำลังกระทำอยู่ในปัจจุบัน (ผู้ตอบ 10 คน) เป็นต้น

ตอนที่ 3 สภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

สภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาและคุณลักษณะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีความสามารถในการแก้ปัญหา ได้มีการแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ด้านการใช้สื่อมาประกอบการจัดการเรียนรู้ และ 4) ด้านการใช้วิธีวัดและประเมินผล โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ แสดงดังตารางที่ 3.5

ตารางที่ 3.5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของผลรวมด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้

ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
1. การออกแบบการจัดการเรียนรู้	3.46	0.90	มาก
2. แผนการจัดทำจัดการเรียนรู้	3.61	0.34	มาก
3. ช่วงเวลาในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	3.58	0.47	มาก
4. ลักษณะการออกแบบการจัดการเรียนรู้	3.69	0.34	มาก
5. ผู้ที่ให้คำแนะนำในการออกแบบการจัดการเรียนรู้	3.57	0.27	มาก
รวม	3.58	0.24	มาก

จากตารางที่ 3.5 ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นผลรวมด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.58, S.D=0.24$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมากที่สุดคือ ลักษณะการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.69, S.D=0.34$) รองลงมาคือ แผนการจัดทำจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.61, S.D=0.34$) และข้อที่เห็นด้วยน้อยที่สุดคือ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.46, S.D=0.90$)

ด้านที่ 2 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แสดงดังตารางที่ 3.6

ตารางที่ 3.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของภาพรวม ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
6. การเตรียมความพร้อมนักเรียนก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3.97	0.41	มาก
7. วิธีการจัดการเรียนรู้	3.59	0.19	มาก
8. เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.01	0.52	มาก
รวม	3.86	0.19	มาก

จากตารางที่ 3.6 ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นภาพรวม ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$, S.D= 0.19) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมากที่สุดคือ เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.01$, S.D= 0.52) รองลงมาคือ การเตรียมความพร้อมนักเรียนก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.97$, S.D= 0.41) และด้านที่เห็นด้วยน้อยที่สุดคือ วิธีการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.59$, S.D= 0.19)

ด้านที่ 3 ด้านการใช้สื่อมาประกอบการจัดการเรียนรู้ แสดงดังตารางที่ 3.7

ตารางที่ 3.7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของภาพรวมด้านการใช้สื่อมาประกอบการจัดการเรียนรู้

ด้านการใช้สื่อมาประกอบการจัดการเรียนรู้	$\bar{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
9. การใช้สื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	3.86	0.54	มาก
10. ประเภทหรือลักษณะของสื่อที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้	3.97	0.53	มาก
11. การบริหารจัดการสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้	3.67	0.48	มาก
รวม	3.83	0.44	มาก

จากตารางที่ 3.7 ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นภาพรวม ด้านการใช้สื่อมาประกอบการจัดการเรียนรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$, S. D= 0.44) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมากที่สุดคือ ประเภทหรือลักษณะของสื่อที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.97$, S. D= 0.53) รองลงมาคือ การใช้สื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.86$, S. D= 0.54) และด้านที่เห็นด้วยน้อยที่สุดคือการบริหารจัดการสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.67$, S.D= 0.48)

ด้านที่ 4 ด้านการใช้สื่อมาประกอบการจัดการเรียนรู้ แสดงดังตารางที่ 3.8

ตารางที่ 3.8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของภาพรวมด้านการใช้วิธีวัดและประเมินผลเรียนรู้

ด้านการใช้วิธีวัดและประเมินผล	$\bar{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
12. ช่วงเวลาในการชี้แจงวิธีการวัดผลและเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้	4.02	0.63	มาก
13. ช่วงเวลาในการประเมินผลการเรียนรู้	4.30	0.63	มากที่สุด
14. วิธีการการประเมินผลการเรียนรู้	4.23	0.52	มากที่สุด
15. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการเรียนรู้	4.04	0.40	มาก
16. ผู้ประเมินผลการเรียนรู้	4.01	0.64	มาก
17. ที่มาของเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้	3.92	0.49	มาก
18. แบบลักษณะของการใช้เกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้	3.50	0.30	มาก
รวม	4.00	0.42	มาก

จากตารางที่ 3.8 ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นภาพรวมด้านการใช้วิธีวัดและประเมินผลเรียนรู้ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.00$, S.D= 0.42) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยมากที่สุดคือ ช่วงเวลาในการประเมินผลการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.30$, S.D= 0.63) รองลงมาคือ วิธีการการวัดผลการเรียนรู้ ($\bar{X}=4.23$, S.D= 0.52) และข้อที่เห็นด้วยน้อยที่สุดคือ ลักษณะของการใช้เกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.50$, S.D= 0.30)

การศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องที่นำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

จากการศึกษาข้อมูลจากหนังสือ ตำราและเอกสารผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมเกี่ยวกับแนวคิดที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศเพื่อนำมาพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งประกอบด้วย แนวคิดหลัก 3 แนวคิด ดังนี้

- 1) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอน
- 2) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา
- 3) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ปัญหา

ตารางที่ 3.9 การสังเคราะห์ทฤษฎี/แนวคิดและหลักการสำคัญที่ใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิด แก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ทฤษฎี/แนวคิด	หลักการสำคัญ	แนวการจัด กิจกรรมการ เรียนการสอน	บทบาทครูผู้สอน	บทบาทผู้เรียน
แนวคิดทฤษฎี เกี่ยวกับแนวคิด ทาง พระพุทธศาสนา โยนิโสมนสิการ พอประมวลเป็น แบบใหญ่ได้ 10 วิธี	1. วิธีคิดแบบสืบ สาวเหตุปัจจัย 2. วิธีคิดแบบ แยกแยะ ส่วนประกอบ 3. วิธีคิดแบบสามัญ ลักษณะ หรือวิธีคิด แบบรู้เท่าทัน ธรรมชาติ 4. วิธีคิดแบบอริยสัง หรือคิดแบบ แก้ปัญหา 5. วิธีคิดแบบอรรถ ธรรมสัมพันธ์ 6. วิธีคิดแบบคุณ โทษและทางออก 7. วิธีคิดแบบคุณค่า แท้-คุณค่าเทียม 8. วิธีคิดแบบเจ้า คุณธรรม 9. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ ในปัจจุบัน 10. วิธีคิดแบบวิภาษ ชาต เลือกใช้ ข้อ 6 วิธีคิดแบบคุณโทษ และทางออก	ดำเนินการจัด กิจกรรมเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 กัลยาณมิตร นำเข้าสู่บทเรียน โดยสร้าง บรรยากาศใน การเรียนแบบ เป็นกันเอง (กัลยาณมิตร) ขั้นที่ 2 ขั้นนำ หลักพุทธธรรม มาแก้ปัญหา กิจกรรมการ เรียนรู้โดย แนวคิดทาง พระพุทธศาสนา (วิธีคิดแบบคุณ โทษและ ทางออก) 2.1 คิดให้ถูกวิธี ใช้พุทธโอวาท	- เป็นที่ปรึกษาและ อำนวยความสะดวก - ให้ข้อเสนอแนะใน กระตุ้นให้ผู้เรียนมี ส่วนร่วมในการ เรียนรู้ สร้างบรรยากาศ ในการเรียนรู้แบบ กัลยาณมิตร - กระตุ้นการทำงาน กลุ่มและการทำงาน เป็นรายบุคคลของ นักเรียน	1. นักเรียนรับการ เรียนรู้อย่างเป็นกันเอง กับผู้สอน (กัลยาณมิตร) 2. การเรียนรู้ร่วมกัน เป็นกลุ่ม (ทีม) 3. การเรียนรู้อย่างเป็น อิสระ 4. สร้างแรงจูงใจในการ นำหลักพุทธศาสนามา ใช้ในการแก้ปัญหา

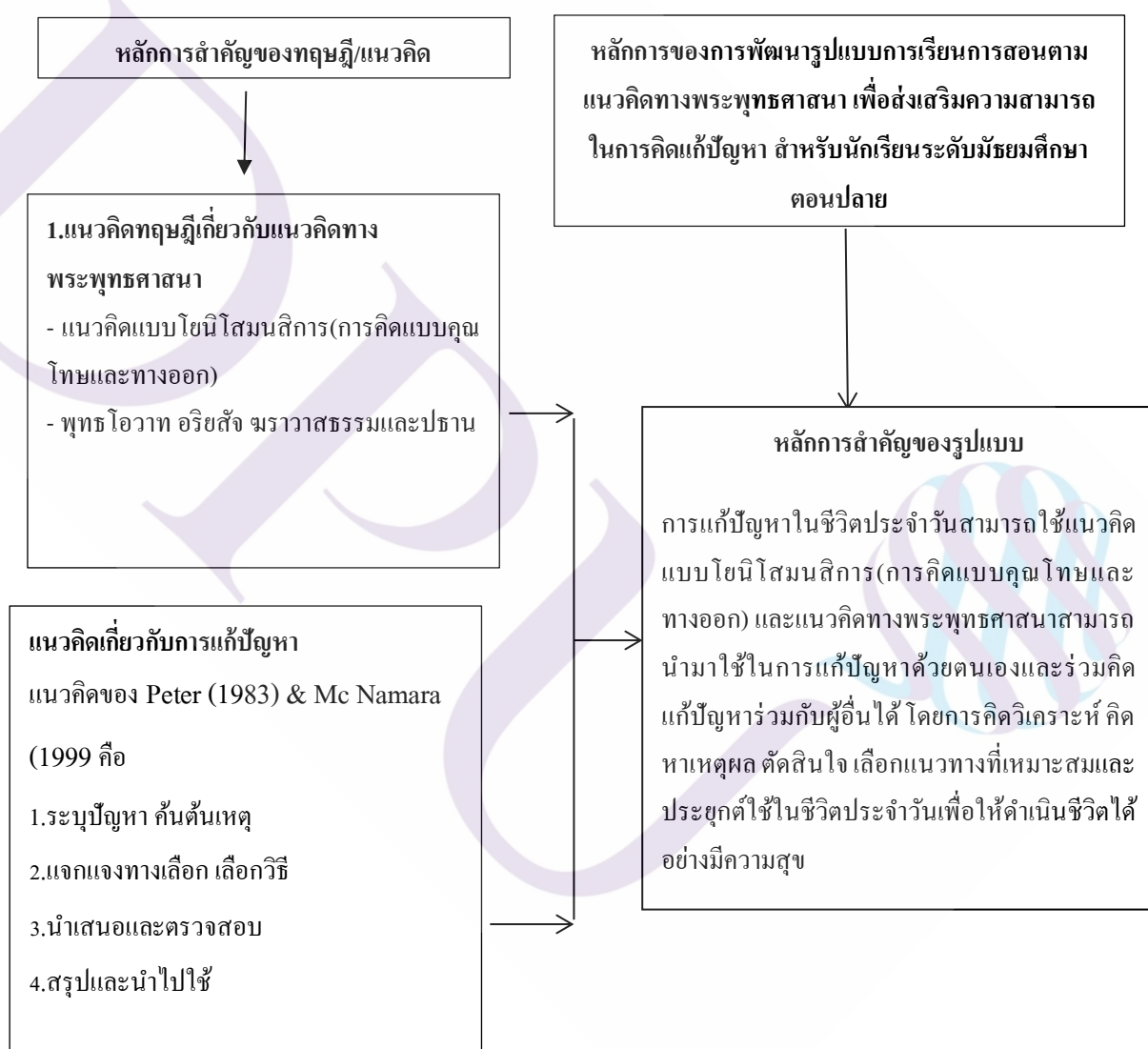
ตารางที่ 3.9 (ต่อ)

ทฤษฎี/แนวคิด	หลักการสำคัญ	แนวการจัด กิจกรรมการ เรียนการสอน	บทบาทครูผู้สอน	บทบาทผู้เรียน
	(จากการสำรวจ ความคิดเห็นของ ครู)	2.2 คิดเป็น ขั้นตอน ใช้วิธีสัง 4 และหรือ /มราวาสธรรม4 2.3 คิดเป็น ประโยชน์ ใช้ปธาน 4		
พุทธโอวาท (คิดให้ถูกวิธี)	1. เว้นจากการทำชั่ว 2. ให้ทำความดี 3. มีจิตใจบริสุทธิ์	- จัดกิจกรรม การเรียนรู้ ให้นักเรียน ทำงาน กลุ่มและ รายบุคคล -วิเคราะห์ อธิบายความรู้ หรืออภิปราย ซักถามและ แลกเปลี่ยน ความคิดเห็นซึ่ง กันและกัน เพื่อ หาคำตอบ สรุป และนำเสนอ		- ศึกษาความเนื้อหา ของปัญหาที่นำเสนอ ส่งผลต่ออะไร - ใช้ความรู้จากการ เรียนรู้และสรุปเนื้อหา ที่เรียนรู้ โดยใช้ พุทธโอวาท - ใช้วิธีการวิเคราะห์ เปรียบเทียบข้อมูล ปัญหาที่นำเสนอ - วิเคราะห์ข้อมูลเชิง เหตุและผล และหา คำอธิบาย - การวิเคราะห์ข้อมูล โดยตรวจสอบ คำตอบ โดยใช้วิธีสัง/มราวาส ธรรม และปธาน
อริยสัง (คิดเป็นขั้นเป็น ตอน)	1. ทุกข์ 2. สมุทัย 3. นิโรธ 4. มรรค			
มราวาสธรรม	1. สัจจะ 2. ทมะ 3. ขันติ 4. จาคะ			
ปธาน (คิดเป็น ประโยชน์)	1. เพียรระวัง 2. เพียรละ 3. เพียรเจริญ 4. เพียรรักษา			

ตารางที่ 3.9 (ต่อ)

ทฤษฎี/แนวคิด	หลักการสำคัญ	แนวการจัด กิจกรรมการ เรียนการสอน	บทบาทครูผู้สอน	บทบาทผู้เรียน
		ขั้นที่ 3 นำเสนอ และสะท้อน ความคิด	ภายในกลุ่มได้มี โอกาสแลกเปลี่ยน เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ช่วยเพิ่มเติมบาง ประเด็นที่ขาด หายไปหรือ เสนอแนะข้อมูล เพิ่มเติม	นักเรียนนำเสนอวิธี หรือแนวทางในการ แก้ปัญหาที่ได้รับ มอบหมาย
		ขั้นที่ 4 สรุป แนวคิดที่ได้	ให้สรุป เป็นผังความคิด หรืออื่นๆตามความ เหมาะสม	นักเรียนช่วยกันสรุป และนำเสนอแนวคิดที่ ได้แสดงให้เห็นคุณ และโทษ หาทงออก ด้วยเหตุและผล
แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการ แก้ปัญหา แนวคิดของPerter และ Namara คือ 1.ประเมินปัญหา 2.หาสาเหตุ 3.เลือกวิธีการ 4.วางแผน 5.ควบคุม 6.ตรวจสอบและ แก้ไข	1. คิดให้ถูกวิธี (พุทธ โอวาท) 2. คิดเป็นขั้นตอน (อริยสัจ 4 /ฆราวาส ธรรม4) 3.คิดให้เป็น ประโยชน์ (ปธาน 4)	- จัดกิจกรรมให้ นักเรียนแต่ละ กลุ่มช่วยกัน วิเคราะห์ อธิบายความรู้ หรืออภิปราย ซักถามและ แลกเปลี่ยน ความคิดเห็นซึ่ง กันและกัน เพื่อ หาคำตอบ ซึ่ง โดยใช้ขั้นตอน ทั้ง 3	- เป็นที่ปรึกษาและ อำนวยความสะดวก - ให้ข้อเสนอแนะใน การศึกษา ค้นคว้า - สังเกตการทำงาน เป็นกลุ่มของ นักเรียน และเป็นรายบุคคล	- การเรียนรู้ร่วมกัน (การทำงานเป็นกลุ่ม และรายบุคคล) ใช้หลักการสำคัญเพื่อ หาคำตอบในการ แก้ปัญหา

จากตารางที่ 3.9 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ทฤษฎี/แนวคิดและหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจนได้เป็นหลักการสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังภาพที่ 3.1

ภาพที่ 3.1 หลักการสำคัญของการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

จากการวิเคราะห์หลักการของรูปแบบข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ด้วยตนเองและทำงานร่วมกับผู้อื่น
2. เพื่อให้ผู้เรียน ได้ฝึกคิดวิเคราะห์ปัญหาและหาทางแก้ปัญหา
3. เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้คิดหาเหตุผลและกล้าตัดสินใจ
4. เพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา
5. เพื่อให้ผู้เรียน จะสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

ตารางที่ 3.10 แสดงขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เอกสาร และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ขั้นตอน	วิธีดำเนินการ	ผลที่ได้
1. ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	วิเคราะห์/สังเคราะห์เนื้อหาจากเอกสาร สร้างแบบสอบถาม ซึ่งมีทั้งหมด 3 ตอน ซึ่งตอนที่ 2 และตอนที่ 3 เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 13 คน นำผลมาวิเคราะห์ทางสถิติ นำข้อมูลไปออกแบบรูปแบบการเรียนการสอนฯ	ข้อมูลเกี่ยวกับ - ข้อมูลทั่วไป - คุณลักษณะนักเรียนที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งประกอบด้วย 2 ประเด็น คือ ความสามารถในการแก้ปัญหาตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย - สภาพการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้านการออกแบบการจัดการเรียน ด้านการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ ด้านการใช้สื่อ ประกอบการจัดการเรียนรู้ และด้านการใช้วิธีวัดและประเมินผล
2. ศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องที่นำไปสู่การพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	วิเคราะห์/สังเคราะห์ทฤษฎี/แนวคิดจากเอกสารเพื่อนำมาพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนฯ	1) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอน 2) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา 3) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. สร้างรูปแบบการเรียนการสอน เป็นขั้นการออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดำเนินการดังนี้

- 1) กลุ่มเป้าหมาย
- 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3) วิธีดำเนินการวิจัย

1) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ ในการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาที่ออกแบบมาและจะนำมาทดลองใช้ จำนวน 5 ท่าน คือ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและการสอน และ ศึกษารุ่นที่ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

2.1) แบบประเมินรูปแบบการเรียนการสอนรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา

2.2) แบบประเมินคู่มือการใช้ รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

2.3) แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

3) วิธีดำเนินการวิจัย

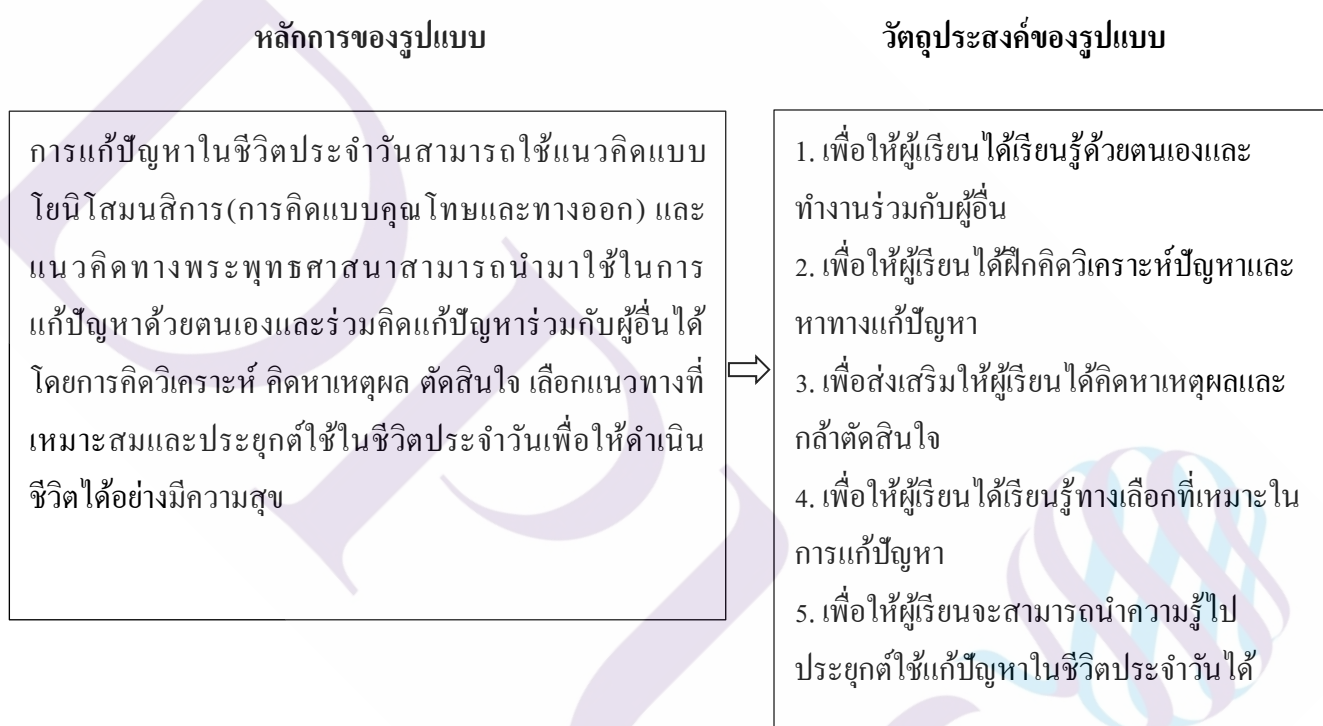
3.1) การออกแบบรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด/ทฤษฎี และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีแนวคิดหลัก 3 แนวคิด ดังนี้

- 1) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- 2) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา
- 3) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ปัญหา

การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบ (Kibler (1970, Joyce; Weil & Calhoun (2004) 4 ประการ คือ (1)หลักการของรูปแบบ (2)วัตถุประสงค์ (3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (4) และการวัดและการประเมินผล

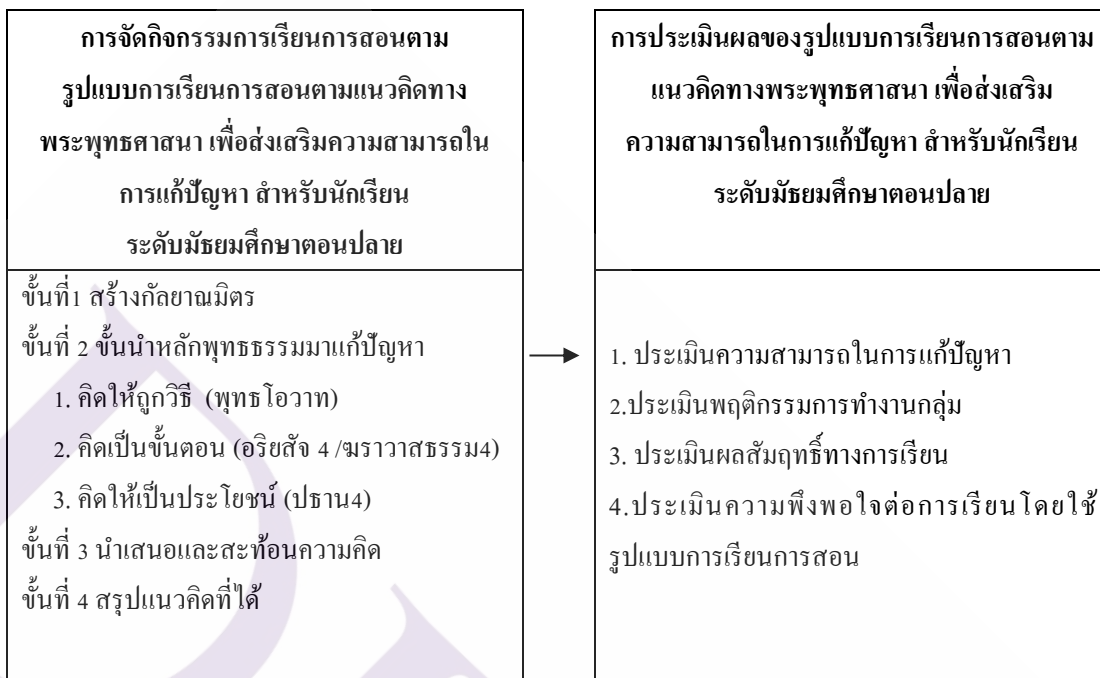
จากหลักการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สามารถนำมาสังเคราะห์เป็นวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ดังแสดงให้ปรากฏในภาพที่ 3.2

ภาพที่ 3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

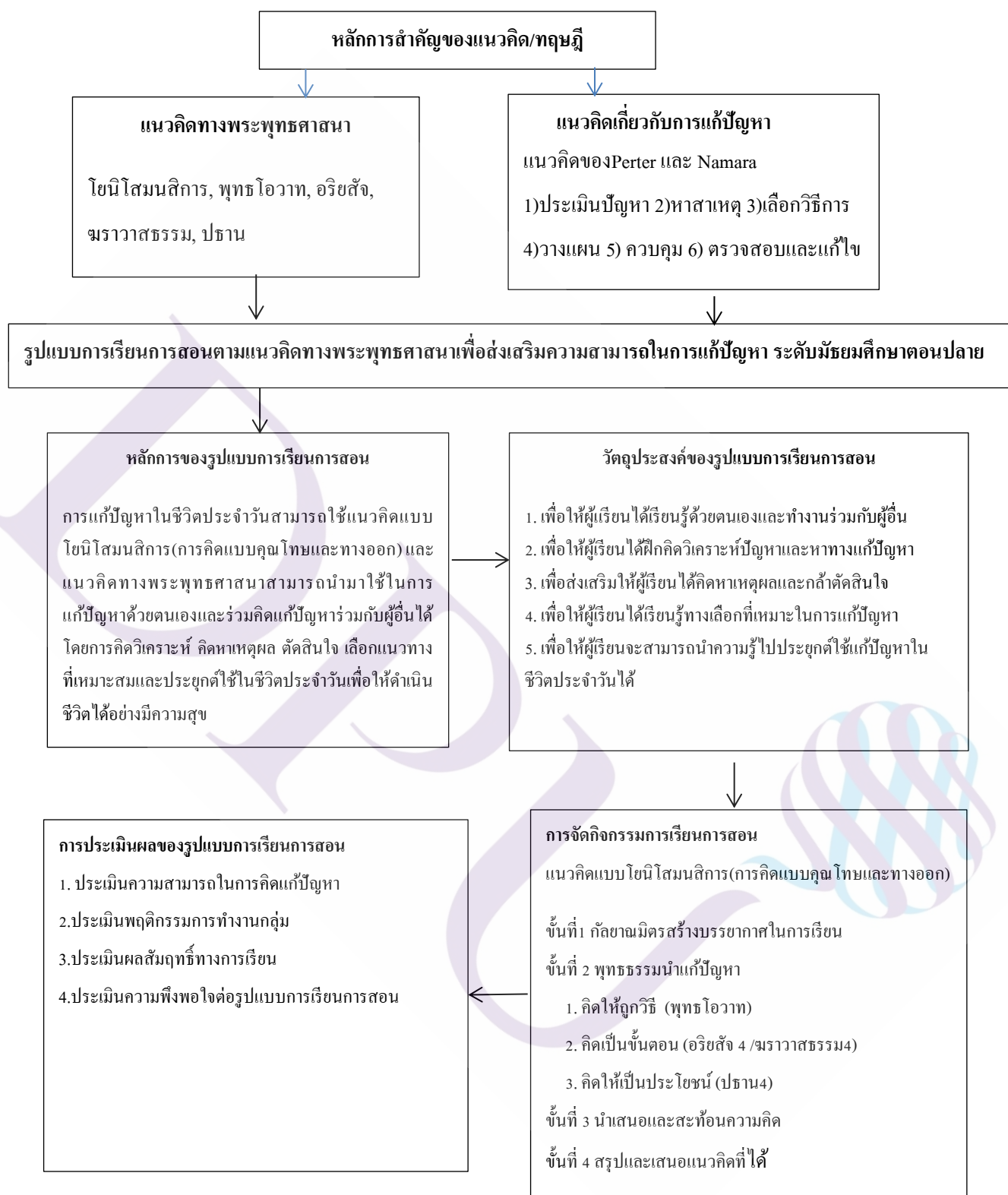
จากหลักการและวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่สังเคราะห์ไว้ข้างต้น (ภาพที่3.2) สามารถนำไปสู่การพัฒนาองค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลของรูปแบบ ดังแสดงให้ปรากฏในภาพที่ 3.3

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล

ภาพที่ 3.3 การสังเคราะห์กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลในการเรียนโดยใช้รูปแบบตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

จากการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสรุปได้เป็นองค์ประกอบสำคัญดังภาพที่ 3.4

ภาพที่ 3.4 รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถการแก้ปัญหา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. การจัดทำเอกสารประกอบรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

การจัดทำเอกสารประกอบรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอนหรือผู้ที่จะนำรูปแบบการเรียนการสอนนี้ไปใช้ สามารถเข้าใจความเป็นมาของรูปแบบองค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบ และรายละเอียดในการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น เอกสารประกอบรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1) คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2) แผนการจัดการเรียนรู้

1) คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนหรือผู้ที่จะนำรูปแบบการเรียนการสอนนำไปใช้ คู่มือนี้จะมีรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้สอนต้องศึกษา เช่น วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน บทบาทของครูผู้สอน การวัดและการประเมินผล เป็นต้น รายละเอียดต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้ผู้สอนหรือผู้ที่นำไปใช้เกิดความชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้เหมาะสม

คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วย

1. บทนำ
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน
3. การจัดการเรียนการสอน
4. บทบาทของครูผู้สอน
5. บทบาทของผู้เรียน
6. บรรยากาศการจัดการเรียนรู้
7. การวัดและประเมินผล

2) แผนการจัดการเรียนรู้ เป็นเอกสารที่ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้สอนทราบถึงแนวทางและขั้นตอนการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ในแผนการสอนแต่ละแผนประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด จุดประสงค์ การเรียนรู้ สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้

เวลาที่ใช้ การวัดผลและการประเมินผล เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน เกิดประสิทธิผลตาม วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการแก้ปัญหา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยจึงคัดเลือกสาระการเรียนรู้ที่มี ลักษณะสอดคล้องกับรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ มาสร้างเป็นขอบข่าย และกำหนดระยะเวลาในการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละแผนการเรียนรู้ จำนวน 7 แผน ซึ่งนำมาจากเนื้อหาที่ใช้ในการเรียน การสอนของหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับ มัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรรายวิชาสาระการ เรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย

- พระพุทธศาสนาเน้นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยและวิธีการแก้ปัญหา
- วิเคราะห์ความหมายและคุณค่าของพุทธะ ธรรมะ สังฆะ- อริยสัจ 4
- พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ 10 วิธี (เน้นวิธี การคิดแบบคุณ โทยและทางออก) เพื่อการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

ในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่เลือกใช้กลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการจัดการเรียนรู้ใน แผนการเรียนรู้ 7 แผน

ตารางที่ 3.11 แผนการเรียนรู้แสดงไว้ในตาราง ดังนี้

แผนการเรียนรู้ที่	เนื้อหา/สาระการเรียนรู้	เวลาเรียน / ชั่วโมง
1	พุทธโอวาท 3	4
2	อริยสัจ 4	4
3	ฆราวาสธรรม 4	4
4	ปธาน 4	4
5	พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4	4
6	พุทธโอวาท 3-ฆราวาสธรรม 4	4
7	พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4-ฆราวาสธรรม 4-ปธาน 4	4
รวมเวลาทั้งหมด		28

3. การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอน และเอกสารประกอบรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1) นำรูปแบบการเรียนการสอน และเอกสารประกอบรูปแบบการเรียนการสอนได้แก่ คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน แผนการจัดการเรียนรู้และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม ความสอดคล้องของเนื้อหา การใช้ภาษา กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

2) นำรูปแบบการเรียนการสอน คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน แผนการจัดการเรียนรู้และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน (รายนามผู้เชี่ยวชาญในภาคผนวก ก) เพื่อประเมินมีความเหมาะสมของรูปแบบที่นำมาใช้เป็นลักษณะคำถามปลายปิดแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) โดยใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น.121)

- 5 หมายถึง มีความเหมาะสม ระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความเหมาะสม ระดับมาก
- 3 หมายถึง มีความเหมาะสม ระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความเหมาะสม ระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีความเหมาะสม ระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมีความหมาย ดังนี้

- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51-5.00 หมายถึง มีความเหมาะสม ระดับมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51-4.50 หมายถึง มีความเหมาะสม ระดับมาก
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.50 หมายถึง มีความเหมาะสม ระดับปานกลาง
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51-2.50 หมายถึง มีความเหมาะสม ระดับน้อย
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.50 หมายถึง มีความเหมาะสม ระดับน้อยที่สุด

ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีดังนี้

ผลการประเมินคุณภาพ ความเหมาะสมของการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แสดงดังตารางที่ 3.12

ตารางที่ 3.12 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเหมาะสมของการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ที่มาและความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน				
1.1	การบรรยายความเป็นมาของการพัฒนารูปแบบมีความชัดเจน	4.80	0.45	มากที่สุด
1.2	เหตุผลในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนมีความเหมาะสม	4.40	0.55	มาก
รวม		4.60	0.52	มากที่สุด
2. แนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐาน				
2.1	แนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบมีความชัดเจน	4.60	0.55	มากที่สุด
2.2	การนำแนวคิดทฤษฎีมาใช้ในการพัฒนารูปแบบมีความเหมาะสม ทันสมัย	4.40	0.55	มาก
รวม		4.50	0.53	มาก
3. องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน				
3.1	หลักการของรูปแบบมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐาน	4.60	0.55	มากที่สุด
3.2	หลักการของรูปแบบแสดงให้เห็นจุดเน้นของรูปแบบการเรียนการสอน	4.40	0.55	มาก
3.3	จุดประสงค์ของรูปแบบสอดคล้องกับหลักการ	4.60	0.55	มากที่สุด
3.4	จุดประสงค์แสดงผลการเรียนรู้ของผู้เรียน	4.20	0.45	มาก
3.5	กระบวนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์และผลการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด

ตารางที่ 3.12 (ต่อ)

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
3.6	การวัดการประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์	4.40	0.55	มาก
3.7	การวัดการประเมินผลมีความชัดเจนและเหมาะสม	4.20	0.45	มาก
	รวม	4.43	0.50	มาก
4. เนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอน				
4.1	เนื้อหาแต่ละหน่วยการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์	4.60	0.55	มากที่สุด
4.2	เนื้อหาแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสม และทันสมัย	4.40	0.55	มาก
4.3	เนื้อหาแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีความหลากหลาย	4.60	0.55	มากที่สุด
4.4	เนื้อหาแต่ละหน่วยการเรียนรู้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล	4.40	0.55	มาก
	รวม	4.50	0.51	มาก
5. การวัดและการประเมินผล				
5.1	การวัดและการประเมินผล สอดคล้องกับจุดประสงค์	4.60	0.55	มากที่สุด
5.2	การวัดและการประเมินผล มีหลักเกณฑ์และแนวทางการวัดที่ชัดเจน และเหมาะสม	4.60	0.55	มากที่สุด
5.3	การวัดและประเมินผลนำไปสู่ผลการเรียนรู้ได้จริง	4.40	0.55	มาก
	รวม	4.53	0.52	มากที่สุด
	ภาพรวม	4.49	0.50	มาก

จากตารางที่ 3.12 ความเหมาะสมของการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความส่งเสริมการในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า มีความเหมาะสมในภาพรวม ระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D = 0.50) และหากพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ที่มาและความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.60$, S.D = 0.52) การวัดและการประเมินผล ($\bar{X} = 4.53$ S.D = 0.52) แนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐาน และเนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.50$, S.D = 0.51) องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.43$, S.D = 0.50)

ผลการประเมินคุณภาพ ความเหมาะสมของกลุ่มการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แสดงดังตารางที่ 3.13

ตารางที่ 3.13 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเหมาะสมของของกลุ่มการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	กลุ่มมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องของการจัดการเรียนการสอน	4.20	0.45	มาก
2	กลุ่มมีรายละเอียดชัดเจน ครบถ้วนและเข้าใจง่ายต่อการนำไปใช้	4.80	0.45	มากที่สุด
3	กลุ่มมี ระบุสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดเตรียมก่อนนำไปใช้	4.80	0.45	มากที่สุด
4	กลุ่มมี ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่นำไปใช้ปฏิบัติได้	4.80	0.45	มากที่สุด
5	กลุ่มมีช่วยให้ผู้นำไปใช้ได้จริงและบรรลุวัตถุประสงค์	4.40	0.55	มาก
รวม		4.60	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 3.13 ความเหมาะสมของกลุ่มการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความส่งเสริมการในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.50) และหากพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ มีรายละเอียดชัดเจน ครบถ้วน และเข้าใจง่ายต่อการนำไปใช้ ระบุสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดเตรียมก่อนนำไปใช้ และให้คำแนะนำ

เกี่ยวกับการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่นำไปใช้ปฏิบัติได้ ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.45) ช่วยให้ผู้นำไปใช้ได้จริงและบรรลุวัตถุประสงค์ ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.55) และมีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.45)

ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน แสดงดังตารางที่ 3.14

ตารางที่ 3.14 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ 7 แผนการจัดการเรียนรู้ ของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

รายการประเมิน	ความเหมาะสม		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 พุทธโอวาท 3	4.46	0.61	มาก
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 อริยสัจ 4	4.52	0.58	มากที่สุด
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ฃรราวาสธรรม 4	4.54	0.58	มากที่สุด
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ปธาน 4	4.56	0.54	มากที่สุด
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4	4.52	0.58	มากที่สุด
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 พุทธโอวาท 3-ฃรราวาสธรรม 4	4.52	0.54	มากที่สุด
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4 ฃรราวาสธรรม 4-ปธาน 4	4.50	0.58	มาก
ภาพรวม	4.52	0.57	มากที่สุด

จากตารางที่ 3.14 ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 7 แผนการจัดการเรียนรู้ มีภาพรวม ระดับมาก ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.57) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ปธาน 4 ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.54),แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ฃรราวาสธรรม 4 ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.58), แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 อริยสัจ 4 ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.58), แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4 ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.58),แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 พุทธโอวาท 3-ฃรราวาสธรรม 4 ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.54), แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4-ฃรราวาสธรรม 4-ปธาน 4 ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.58),แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 พุทธโอวาท 3 ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.61)

สรุปผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความเหมาะสมที่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.50) คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนมีความเหมาะสมที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.50) แผนการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.57)

4) หลังจากนั้นนำผลการประเมินที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

4. การตรวจสอบความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ก่อนการทดลองจริงนั้น ผู้วิจัยได้นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านการประเมินมีความเหมาะสมและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 แผนและนำไปทดลองใช้ (Try out) จำนวน 3 แผน กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 31 คน ซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นจึงนำผลที่ได้จากการทดลองมาปรับปรุงแผนการสอนเพื่อนำไปใช้ในการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

5. การแก้ไขปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนและเอกสารประกอบรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ผู้วิจัยแก้ไขปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนและเอกสารประกอบรูปแบบการเรียนการสอนจากข้อมูลที่ได้จากการทดลองสอน เพื่อให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนและเอกสารประกอบรูปแบบการเรียนการสอนฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีการดำเนินการดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.3 แบบแผนการทดลอง
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 12 ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 27 โรงเรียน 148 ห้องเรียน รวมทั้ง 4,809 คน ซึ่งนักเรียนแต่ละโรงเรียนมีความสามารถไม่แตกต่างกัน แต่ละห้องความสามารถ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนทุ่งใหญ่วิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียน 36 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage random Sampling) ซึ่งเป็น 1 ในโรงเรียนขนาดใหญ่ของอำเภอทุ่งใหญ่ ซึ่งมีโรงเรียนขนาดใหญ่ทั้งหมด 4 โรงเรียนที่ใช้หลักสูตรรายวิชาสาระ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีเนื้อหาวิชาและตัวชี้วัดเหมือนกัน อีกทั้งโรงเรียนทุ่งใหญ่วิทยาคมเป็นโรงเรียนที่เป็นเครือข่ายการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1) แผนการจัดการเรียนรู้วิชาสาระ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา

2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3) แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

4) แบบสอบถามความพึงพอใจ

1) แผนการจัดการเรียนรู้วิชาสาระกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างรายละเอียดดังนี้

1.1) ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 12 ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

1.2) ศึกษาคำอธิบายรายวิชา รายละเอียดของเนื้อหาของวิชา1) แผนการจัดการเรียนรู้วิชาสาระกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และการสร้างแบบทดสอบในการแก้ปัญหา

1.3) การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้วิชาสาระกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา

ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ศึกษาในขั้นตอนที่ 1 มาใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยนำรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา กำหนดองค์ประกอบในแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระสำคัญ สาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้ เวลาที่ใช้ การวัดผลและการประเมินผลและแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน เกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

แผนการจัดการเรียนรู้วิชาสาระกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งหมด 7 แผน ๆ ละ 4 ชั่วโมง รวม 28 ชั่วโมงและแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหาแต่ละแผน ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

ก) จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์การเรียนรู้เป็นการกำหนดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียนในแต่ละคาบของการสอน พฤติกรรมดังกล่าวจะเป็นสิ่งที่สามารถวัดผลได้อย่างชัดเจน ทั้งนี้การกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ผู้วิจัยได้กำหนดให้สอดคล้องกับตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

ข) สาระการเรียนรู้

เนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอนเพื่อหาประสิทธิผลของรูปแบบ คือหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักสูตรรายวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ประกอบด้วย

- พระพุทธศาสนาเน้นความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยและวิธีการแก้ปัญหา
- วิเคราะห์ความหมายและคุณค่าของพุทธะ ธรรมะ สังฆะ
- อริยสัจ 4
- พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ 10 วิธี (เน้นวิธี การคิดแบบคุณ

โทษและทางออก) เพื่อการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

ค) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายดังกล่าวข้างต้นและการสังเคราะห์แนวคิดการแก้ปัญหาของ peter (1983) & Mc Namara (1999) ประยุกต์กับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาหลักโยนิโสมนสิการ แล้วนำมากำหนดเป็นกระบวนการเรียนการสอนเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นสร้างกัลยาณมิตร (creating friendships) 2) ขั้นนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหา (Applying dhamma for problem solving) 3) ขั้นนำเสนอและสะท้อนความคิด (Presenting and reflecting) 4) ขั้นสรุปแนวคิดที่ได้ (Summarization of concepts)

1. ขั้นสร้างกัลยาณมิตร (creating friendships)

2. ขั้นนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหา (Applying dhamma for problem solving) สำหรับในขั้นนี้เป็นการคิดแก้ปัญหาโดยใช้หลักพุทธธรรมมาใช้ ซึ่งเรียกว่า RPUT

R หมายถึง การคิดถูกวิธี (Right Thinking) โดยใช้หลักพุทธโอวาทประกอบด้วย

1) ไม่ทำความชั่วทั้งปวง 2) ทำแต่ความดี 3) ทำใจของตนให้สะอาด บริสุทธิ์

P หมายถึง การคิดเป็นขั้นตอน (Process Thinking) โดยใช้หลัก อริยสัจ 4

ประกอบด้วย 1)ทุกข์ 2)สมุทัย 3)นิโรธ 4)มรรค

จรรยาธรรม 4 ประกอบด้วย 1)สังกะ 2)ทมะ 3)ขันติ 4)จาคะ

U หมายถึง คิดเป็นประโยชน์ (Useful Thinking) โดยใช้หลัก ปธาน 4

ประกอบด้วย 1)สังวรปธาน 2)ปหานปธาน 3)ภาวนापธาน 4)อนุรักษนาปธาน

3. ขั้นนำเสนอและสะท้อนความคิด (Presenting and Reflecting)

4. ขั้นสรุปแนวคิดที่ได้ (Summarization of Concepts)

ง) สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้

เป็นการกำหนดวัสดุ-อุปกรณ์ สื่อต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

จ) เวลา ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 28 ชั่วโมง

ฉ) การวัดและการประเมินผล ใช้แบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา จัดทำขึ้นทุกแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา

เป็นขั้นที่ตรวจสอบว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ การวัดและการประเมินผลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การประเมินหลายรูปแบบ เช่น แบบฝึกในการแก้ปัญหา แบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พฤติกรรมการทำงานกลุ่ม เป็นต้น

1.4) นำแผนการจัดการเรียนรู้วิชาสาระกลุ่มสังคมศึกษาฯ และแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา ที่สร้างขึ้นผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาและที่ปรึกษาร่วมและผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ที่นำมาใช้เป็นลักษณะคำถามปลายปิดแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) โดยใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) 5 ระดับ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น.121)

5	หมายถึง	มีความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ระดับมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ระดับมาก
3	หมายถึง	มีความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ระดับปานกลาง
2	หมายถึง	มีความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ระดับน้อย
1	หมายถึง	มีความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมีความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51-5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51-4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51-2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ระดับน้อยที่สุด

แผนการจัดการเรียนรู้วิชาสาระกลุ่มสังคมศึกษาฯ มีความเหมาะสมที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.57)

1.5) นำแผนการจัดการเรียนรู้วิชาสาระกลุ่มสังคมศึกษาและแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระกลุ่มสังคมศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการสร้างตามขั้นตอน ดังนี้

2.1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2.2) วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เพื่อกำหนดจำนวนข้อสอบและเพื่อสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระกลุ่มสังคมศึกษาฯ ตามแนวคิดของบลูม (Bloom)

2.3) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษาฯ แบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ เพื่อใช้ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

2.4) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาและที่ปรึกษาร่วมพิจารณาถึงความเหมาะสมของจุดประสงค์และพฤติกรรมที่ต้องการวัด ความถูกต้องและมีความเหมาะสมของภาษา ให้ข้อเสนอแนะ และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

2.5) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะอาจารย์ที่ปรึกษา เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของจุดประสงค์และพฤติกรรมที่ต้องการวัดความถูกต้องและมีความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ตลอดจนข้อบกพร่องอื่น ๆ โดยคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น.121) เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ซึ่งต้องได้คะแนน 0.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

- +1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อสอบนั้นมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อสอบนั้นมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์
- 1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อสอบนั้นมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

2.6) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โรงเรียนทุ่งใหญ่วิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 31 คน ตรวจสอบคะแนนของนักเรียน นำคะแนนมาวิเคราะห์หาคุณภาพของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ โดยตรวจสอบหาค่าความยากง่าย(p) และอำนาจจำแนก(r) เป็นรายข้อโดยใช้เทคนิค

27% ของจุดเต็ม ฟาง (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ, 2538) แล้วเลือกเฉพาะข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .20-.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.2 ขึ้นไป จำนวน 30 ข้อ

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษาฯ มีค่าความยาก (p) = 0.233 - 0.767 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.24 ขึ้นไป ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .98

2.7) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3) แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

3.1) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการสร้างแบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

3.2) กำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนน เนื้อหา และเลือกรูปแบบเครื่องมือที่จะประเมิน

3.3) เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่มซึ่งมีหัวข้อในการประเมิน 4 ประเด็น คือ 1) การวางแผนการทำงาน 2) ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน 3) มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นความ 4) เวลาปฏิบัติงานเหมาะสม โดยมีกำหนดการให้คะแนน เป็นมาตรวัด Likert scale (บุญชม ศรีสะอาด, 2550) โดยมีเกณฑ์ในการให้คะแนน 4 ระดับ เป็นแบบรูบริกส์ (rubrics) ดังนี้

4 หมายถึง มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มระดับดีมาก

3 หมายถึง มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มระดับดี

2 หมายถึง มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มระดับพอใช้

หมายถึง มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มระดับปรับปรุง

เกณฑ์ในการแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมีความหมาย ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.26-4.00 หมายถึง มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มระดับดีมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.25 หมายถึง มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มระดับดี

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.76-2.50 หมายถึง มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มระดับพอใช้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.75 หมายถึง มีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มระดับปรับปรุง

3.4) นำแบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และที่ปรึกษาร่วมเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้กับพฤติกรรมที่ต้องการวัด ความชัดเจนของคำถาม และความถูกต้องด้านภาษา และปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.5) นำแบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผล ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์การเรียนรู้กับพฤติกรรมที่ต้องการวัด ความชัดเจนของคำถาม และความถูกต้องด้านภาษา และนำข้อมูลที่รวบรวมจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น.70) เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ซึ่งต้องได้คะแนน 0.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

- +1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่วัด
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่วัด
- 1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามไม่มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ที่วัด

แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม มีค่า IOC เท่ากับ 0.80 - 1.00

3.6) นำแบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่มปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

4) แบบสอบถามความพึงพอใจ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียน โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา จำนวน 15 ข้อ แบบสอบถามฉบับนี้สร้างตามวิธีการของลิเคิร์ต (Likert's Method) โดยแบ่งประเด็นที่ต้องการวัดแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านบรรยากาศ จำนวน 5 ข้อ
- 2) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน จำนวน 9 ข้อ
- 3) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ จำนวน 10 ข้อ

ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของแบบสอบถามความพึงพอใจของนักศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวัดเจตคติและหลักการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ

2. กำหนดโครงสร้าง ขอบข่าย และข้อคำถามที่ต้องการจะวัด โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับองค์ประกอบที่กำหนดไว้ เป็นคำถามปลายปิดแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) โดยใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) มี 5 ระดับ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น.121)

คะแนน	ระดับความพึงพอใจ
5 คะแนน	หมายถึง ความพึงพอใจ ระดับดีมาก
4 คะแนน	หมายถึง ความพึงพอใจ ระดับดี
3 คะแนน	หมายถึง ความพึงพอใจ ระดับปานกลาง
2 คะแนน	หมายถึง ความพึงพอใจ ระดับน้อย
1 คะแนน	หมายถึง ความพึงพอใจ ระดับน้อยมาก

การแปลผลที่ได้นำไปหาค่าเฉลี่ย มีดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	4.51 - 5.00	หมายถึง	ความพึงพอใจ	ระดับดีมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.51 - 4.50	หมายถึง	ความพึงพอใจ	ระดับดี
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.51 - 3.50	หมายถึง	ความพึงพอใจ	ระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.51 - 2.50	หมายถึง	ความพึงพอใจ	ระดับน้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.00 - 1.50	หมายถึง	ความพึงพอใจ	ระดับน้อยมาก

3. นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และที่ปรึกษาร่วม ตรวจสอบความถูกต้องและมีความเหมาะสม จากระดับปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

4. นำแบบสอบถามความพึงพอใจ ที่ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะอาจารย์ที่ปรึกษา เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับองค์ประกอบที่ต้องการจะวัด ที่ต้องการวัดความถูกต้องและมีความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ตลอดจนข้อบกพร่องอื่น ๆ โดยคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น.70) เป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ซึ่งต้องได้คะแนน 0.50 ขึ้นไป ถือว่ามีความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาดังนี้

- +1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์
- 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์
- 1 หมายถึง แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์

แบบสอบถามความพึงพอใจ มีค่า IOC เท่ากับ 0.80 - 1.00 , มีค่าความเชื่อมั่น .96

5. นำแบบสอบถามความพึงพอใจปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3.3 แบบแผนการทดลอง

ตารางที่ 3.15 แสดง แบบแผนการทดลองกลุ่มเดียว สำหรับการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นแบบการทดสอบหลังเรียนอย่างเดียว (One group posttest only design) โดยมีแบบแผนการทดลอง ดังนี้

กลุ่ม	Treatment	Post-test
ทดลอง	X	T

T หมายถึง การวัดความสามารถการคิดแก้ปัญหาหลังเรียน

X หมายถึง การเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

ตารางที่ 3.16 แสดง แบบแผนการทดลองกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังเรียน (One group pretest posttest design) สำหรับการทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมีแบบแผนการทดลอง ดังนี้

กลุ่ม	Pre-test	Treatment	Post-test
ทดลอง	T ₁	X	T ₂

เมื่อ T₁ หมายถึง การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน

T₂ หมายถึง การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนหลังเรียน

X หมายถึง การเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

ขั้นตอนการทดลองตามแบบแผนการทดลองขั้นต้น มีดังนี้

1. ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียน จำนวน 1 ชุด 30 ข้อ เป็นปรนัยแบบ 4 ตัวเลือก ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น

เมื่อสิ้นสุดการทดลองได้ให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกัน เพื่อเก็บคะแนนและนำผลมาเปรียบเทียบ

2. ผู้วิจัยได้ทดลองสอนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ใช้ระยะเวลาในการทดลองรวมทั้งสิ้น 28 ชั่วโมง ในแต่ละแผนได้ให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดความสามารถแก้ปัญหาเพื่อเก็บคะแนน และประเมินผล

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 ก่อนการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ระยะนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อก่อนเรียน (Pretest)

ระยะที่ 2 ระหว่างการจัดการเรียนการสอนวิชากลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

ระยะนี้เป็นระยะที่ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการเรียนการสอนที่ได้พัฒนาขึ้นมาทดลองใช้จริง โดยผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นจำนวน 7 แผนฯ ละ 4 ชั่วโมง การเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะนี้ได้แก่ ให้นักเรียนแบบทดสอบความสามารถการแก้ปัญหา จำนวน 3 ครั้ง ซึ่งอยู่ในแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแผนเป็นการทดสอบเป็นกลุ่ม เป็นรายบุคคล การประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ในแต่ละครั้ง เพื่อดูพัฒนาการแก้ปัญหา และทดสอบเป็นรายบุคคลหลังเรียน

ระยะที่ 3 หลังการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ระยะนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากลุ่มสาระสังคม จำนวน 30 ข้อ หลังเรียน(Posttest) ซึ่งเป็นชุดเดียวกับก่อนเรียน ให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างประเมินอีกครั้ง และทำแบบสอบถามความพึงพอใจ

นำข้อมูลทั้งหมดไปวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อแปลผล ในรูปตารางและการพรรณนา และอภิปรายผล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลก่อนและหลังการทดลองของนักเรียนกลุ่มทดลองจากระดับนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่ออธิบายผลการวิจัย ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบวัดความสามารถการแก้ปัญหา สถิติที่ใช้ คือ การหาค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ ทดสอบสมมติฐานโดยใช้ t-test for one sample

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังการเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สถิติที่ใช้ตรวจสอบสมมติฐาน คือ หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่า t-test for dependent samples

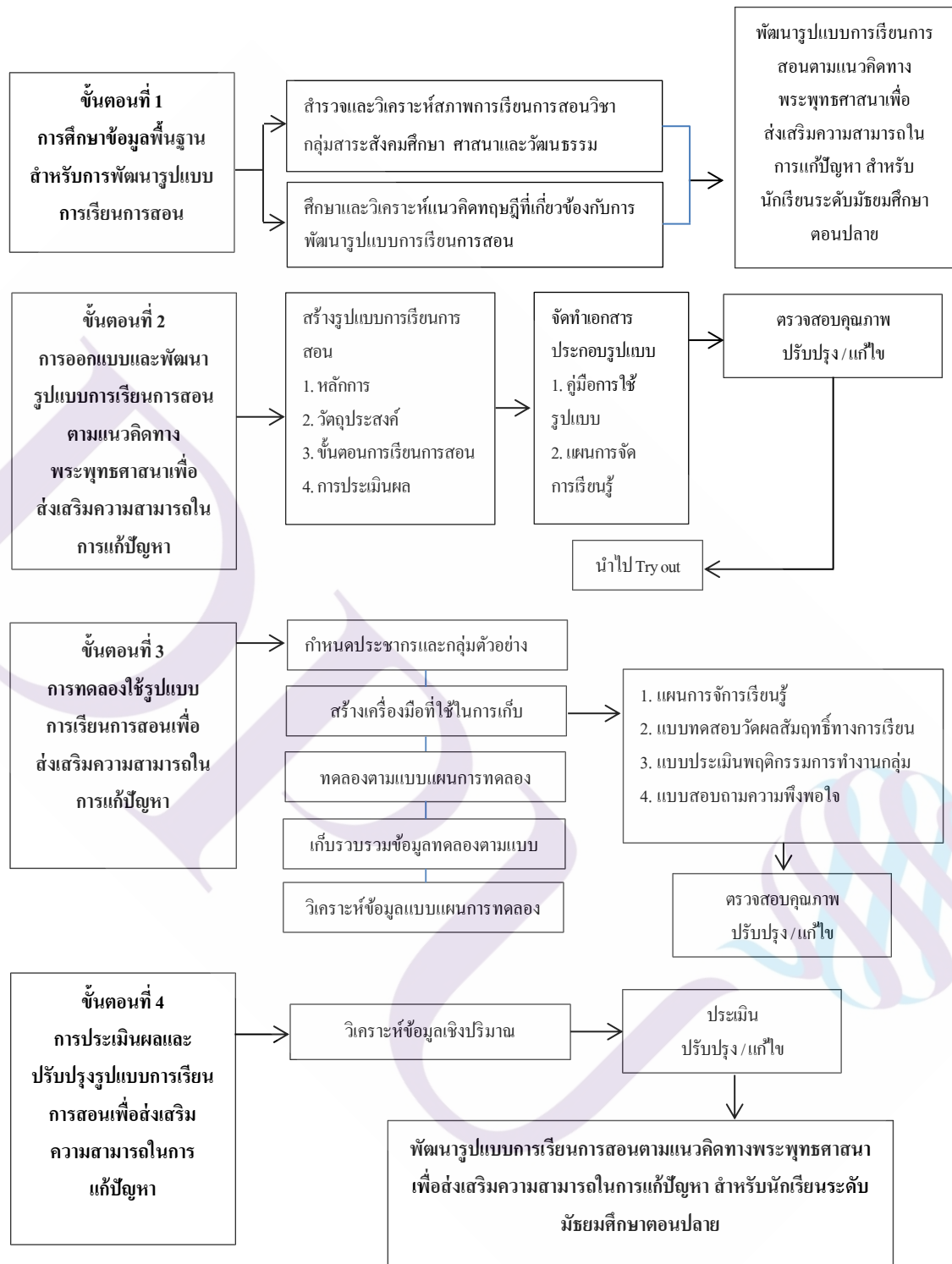
3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม สถิติที่ใช้ คือ การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน สถิติที่ใช้ คือ การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

การดำเนินการในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยดำเนินการ โดยรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลจากขั้นตอนต่าง ๆ ตลอดจนข้อเสนอแนะที่ได้รับเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยพิจารณาและตรวจสอบข้อมูลจาก ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม แบบสอบถามความพึงพอใจ และสรุปเป็นขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ซึ่งสามารถเขียนเป็นภาพได้ ดังนี้ ภาพ 3.5. ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

ภาพที่ 3.5 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัย เรื่อง พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผู้วิจัยเสนอผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์การวิจัยออกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

4.1 ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สรุปได้ดังนี้

รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการสำคัญของรูปแบบ

การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันสามารถใช้แนวคิดแบบ โยนิ โสมนสิการ(การคิดแบบคุณโทษและทางออก) และแนวคิดทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาด้วยตนเองและร่วมคิดแก้ปัญหาร่วมกับผู้อื่นได้ โดยการคิดวิเคราะห์ คิดหาเหตุผล ตัดสินใจ เลือกแนวทางที่เหมาะสมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

- 1) เพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ด้วยตนเองและทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 2) เพื่อให้ผู้เรียน ได้ฝึกคิดวิเคราะห์ปัญหาและหาทางแก้ปัญหา
- 3) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้คิดหาเหตุผลและกล้าตัดสินใจ

- 4) เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา
- 5) เพื่อให้ผู้เรียนจะสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

3. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ขั้นสร้างกัลยาณมิตร (creating friendships)
  - 2) ขั้นนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหา (Applying dhamma for problem solving) สำหรับในขั้นนี้เป็นการคิดแก้ปัญหาโดยใช้หลักพุทธธรรมมาใช้ ซึ่งเรียกว่า RPUT

R หมายถึง การคิดถูกวิธี (Right Thinking) โดยใช้หลักพุทธโอวาทประกอบด้วย

    - 1) ไม่ทำความชั่วทั้งปวง
    - 2) ทำแต่ความดี
    - 3) ทำใจของตนให้สะอาดบริสุทธิ์

P หมายถึง การคิดเป็นขั้นตอน (Process Thinking) โดยใช้หลัก อริยสัจ 4 ประกอบด้วย

    - 1) ทุกข์
    - 2) สมุทัย
    - 3) นิโรธ
    - 4) มรรค

ฃรวาชาธรรม 4 ประกอบด้วย 1) สัจจะ 2) ทมะ 3) ขันติ 4) จาคะ

U หมายถึง คิดเป็นประโยชน์ (Useful Thinking) โดยใช้หลัก ปธาน 4 ประกอบด้วย 1) สังวรปธาน 2) ปหานปธาน 3) ภาวนापธาน 4) อนุรักษนาปธาน
  - 3) ขั้นนำเสนอและสะท้อนความคิด (Presenting and Reflecting)
  - 4) ขั้นสรุปแนวคิดที่ได้ (Summarization of Concepts)
4. การวัดและการประเมินผล
- 1) ประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหา
  - 2) ประเมินสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 3) ประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
  - 4) ประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอน
- นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งมีสรุปได้ดังตารางและการพรรณาดังนี้
1. ผลการประเมินคุณภาพ ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน (แสดงตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ที่มาและความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน	4.60	0.52	มากที่สุด
2	แนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐาน	4.50	0.53	มาก
3	องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน	4.43	0.50	มาก
4	เนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอน	4.50	0.51	มาก
5	การวัดและการประเมินผล	4.53	0.52	มากที่สุด
	ภาพรวม	4.49	0.50	มาก

จากตารางที่ 4.1 ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า มีความเหมาะสมในภาพรวม ระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D = 0.50) และหากพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ที่มาและความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.60$, S.D = 0.52) การวัดและการประเมินผล ($\bar{X} = 4.53$, S.D = 0.52) แนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐาน และเนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.50$, S.D = 0.51) องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.43$, S.D = 0.50)

2. ผลการประเมินคุณภาพความเหมาะสมของกลุ่มการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (แสดงตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเหมาะสมของกลุ่มการใช้รูปแบบ การเรียน การสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	คู่มือมีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน	4.20	0.45	มาก
2	คู่มือมีรายละเอียดชัดเจน ครบถ้วนและเข้าใจง่ายต่อการนำไปใช้	4.80	0.45	มากที่สุด
3	คู่มือ ระบุสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดเตรียมก่อนนำไปใช้	4.80	0.45	มากที่สุด
4	คู่มือ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการเรียน การสอนที่นำไปใช้ปฏิบัติได้	4.80	0.45	มากที่สุด
5	คู่มือช่วยให้ผู้นำไปใช้ได้จริงและบรรลุวัตถุประสงค์	4.40	0.55	มาก
รวม		4.60	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.2 ความเหมาะสมของกลุ่มการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ใน ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.50) และหากพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ มีรายละเอียดชัดเจน ครบถ้วนและเข้าใจง่ายต่อการนำไปใช้ ระบุสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดเตรียมก่อนนำไปใช้ และให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่นำไปใช้ปฏิบัติได้ ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.45) ช่วยให้ผู้นำไปใช้ได้จริงและบรรลุวัตถุประสงค์ ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.55) และมีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.45)

3. ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน (แสดงดังตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ 7 แผนการจัดการเรียนรู้ ของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

รายการประเมิน	ความเหมาะสม		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 พุทธโอวาท 3	4.46	0.61	มาก
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 อริยสัจ 4	4.52	0.58	มากที่สุด
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ฃรราวาสธรรม 4	4.54	0.58	มากที่สุด
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ปธาน4	4.56	0.54	มากที่สุด
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4	4.52	0.58	มากที่สุด
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 พุทธโอวาท 3-ฃรราวาสธรรม 4	4.52	0.54	มากที่สุด
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4 ฃรราวาสธรรม 4-ปธาน 4	4.50	0.58	มาก
ภาพรวม	4.52	0.57	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.3 ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 7 แผนการจัดการเรียนรู้ มีภาพรวม ระดับมาก ($\bar{X} = 4.52, S.D. = 0.57$) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ปธาน4 ($\bar{X} = 4.56, S.D. = 0.54$),แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ฃรราวาสธรรม 4 ($\bar{X} = 4.54, S.D. = 0.58$), แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 อริยสัจ 4 ($\bar{X} = 4.52, S.D. = 0.58$), แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4 ($\bar{X} = 4.52, S.D. = 0.58$),แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 พุทธโอวาท 3-ฃรราวาสธรรม 4 ($\bar{X} = 4.52, S.D. = 0.54$), แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4-ฃรราวาสธรรม 4-ปธาน 4 ($\bar{X} = 4.50, S.D. = 0.58$),แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 พุทธโอวาท 3 ($\bar{X} = 4.46, S.D. = 0.61$)

สรุปว่า ผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความเหมาะสมที่ระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.50) คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนมีความเหมาะสมที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.50) แผนการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.57)

4.2 ผลการศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีรายละเอียด แสดงดังตารางที่ 4.4-4.9

1. ความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในการแก้ปัญหานักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ก่อนและหลังเรียนโดยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา
3. พฤติกรรมการทำงานกลุ่มในการเรียนวิชากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
4. ความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

1. ผลของความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา มีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงดังตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 แสดงคะแนนและร้อยละ ความสามารถในการแก้ปัญหาหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 36 คน

ลำดับ ร.บ.	คะแนน/ร้อยละ ความสามารถในการแก้ปัญหา จำนวน 7 ครั้ง ครั้งละ 10 คะแนน							คะแนนเต็ม 70 คะแนน	คิดเป็นร้อยละ
	พุทธโอวาท	อริยสัจ	ธรรมาศรรวม	ปธาน	พุทธโอวาท+อริยสัจ	พุทธโอวาท+ธรรมาศรรวม	พุทธโอวาท+อริยสัจ+ธรรมาศรรวม+ปธาน		
1	8	8	8	8	8	9	9	58	82.86
2	8	8	8	8	8	9	9	58	82.86
3	8	8	8	8	8	9	9	58	82.86
4	8	8	8	8	8	9	9	58	82.86
5	8	8	8	8	8	9	9	58	82.86
6	8	8	8	8	8	9	9	58	82.86
7	8	8	8	8	8	9	9	58	82.86
8	8	8	8	8	8	9	9	58	82.86
9	8	8	8	8	8	9	9	58	82.86
10	8	8	8	8	8	8	8	56	80.00
11	8	8	8	8	8	8	8	56	80.00
12	8	8	8	8	8	8	8	56	80.00
13	8	8	8	8	8	8	8	56	80.00

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ลำดับ ที่	คะแนน/ร้อยละ ความสามารถในการแก้ปัญหา จำนวน 7 ครั้ง ครั้งละ 10 คะแนน							คะแนนเต็ม 70 คะแนน	คิดเป็นร้อยละ
	พุทธโอวาท	อริยสัจ	พระวาจาธรรม	ปธาน	พุทธโอวาท+อริยสัจ	พุทธโอวาท+พระวาจา ธรรม	พุทธโอวาท+อริยสัจ+ พระวาจาธรรม+ปธาน		
14	8	8	8	8	8	8	8	56	80.00
15	8	8	8	8	8	8	8	56	80.00
16	8	8	8	8	8	8	8	56	80.00
17	8	8	8	8	8	8	8	56	80.00
18	8	8	8	8	8	8	8	56	80.00
19	9	9	9	8	9	9	8	61	87.14
20	9	9	9	8	9	9	8	61	87.14
21	9	9	9	8	9	9	8	61	87.14
22	9	9	9	8	9	9	8	61	87.14
23	9	9	9	8	9	9	8	61	87.14
24	9	9	9	8	9	9	8	61	87.14
25	9	9	9	8	9	9	8	61	87.14
26	9	9	9	8	9	9	8	61	87.14
27	9	9	9	8	9	9	8	61	87.14
28	8	8	8	8	8	8	9	57	81.43
29	8	8	8	8	8	8	9	57	81.43
30	8	8	8	8	8	8	9	57	81.43
31	8	8	8	8	8	8	9	57	81.43

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ลำดับ ที่	คะแนน/ร้อยละ ความสามารถในการแก้ปัญหา จำนวน 7 ครั้ง ครั้งละ 10 คะแนน							คะแนนเต็ม 70 คะแนน	คิดเป็นร้อยละ
	พุทธโฆวาท	อริยสัจ	ฆราวาสธรรม	ปธาน	พุทธโฆวาท+อริยสัจ	พุทธโฆวาท+ฆราวาส ธรรม	พุทธโฆวาท+อริยสัจ+ ฆราวาสธรรม+ปธาน		
32	8	8	8	8	8	8	9	57	81.43
33	8	8	8	8	8	8	9	57	81.43
34	8	8	8	8	8	8	9	57	81.43
35	8	8	8	8	8	8	9	57	81.43
36	8	8	8	8	8	8	9	57	81.43
คะแนน เฉลี่ย	8.25	8.75	8.25	8	8.5	8.25	8		

จากตารางที่ 4.4 พบว่านักเรียนมีคะแนน ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม จำนวน 36 คน คิดเป็น ร้อยละ 100

ตารางที่ 4.5 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนามีคะแนนไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็มสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 36 คน

ความสามารถในการแก้ปัญหา	คะแนนเต็ม	เกณฑ์ 80%	$\bar{X}$	S.D.	df	t	p
หลังเรียน	70	56	57.75	3.07	35	3.416*	.002

* $p < .05$

จากตารางที่ 4.5 พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 57.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.07 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ที่ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม มีคะแนนเท่ากับ 56 คะแนนซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ก่อนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหา แสดงดังตารางที่ 4.6-4.7

ตารางที่ 4.6 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ก่อนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหา จำนวน 36 คน

ลำดับที่	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนคะแนนเต็ม30 คะแนน		
	ก่อนเรียน	หลังเรียน	ผลแตกต่าง
1	23	29	6
2	22	29	7
3	21	28	7
4	23	29	6
5	23	28	5
6	24	30	6
7	23	28	5
8	22	28	6
9	21	27	6
10	22	28	6
11	21	28	7
12	23	29	6
13	23	29	6
14	20	28	8
15	21	28	7
16	23	29	6
17	22	28	6
18	20	27	7
19	21	28	7
20	22	29	7
21	23	29	6

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ลำดับที่	ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนคะแนนเต็ม30 คะแนน		
	ก่อนเรียน	หลังเรียน	ผลแตกต่าง
22	22	29	7
23	21	28	7
24	22	29	7
25	20	27	7
26	23	29	6
27	22	29	7
28	21	28	7
29	22	29	7
30	23	29	6
31	23	28	5
32	24	29	5
33	22	28	6
34	23	29	6
35	21	28	7
36	22	29	7
$\bar{X}$	22.06	28.44	
S.D.	1.07	0.69	

จากตารางที่ 4.6 พบว่า หลังการใช้รูปแบบนักเรียนทุกคนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 4.7 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ก่อนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหา จำนวน 36 คน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนเรียน	36	30	22.06	1.07	52.647*	.000
หลังเรียน	36	30	28.44	0.69		

* $p < .05$

จากตารางที่ 4.7 พบว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เท่ากับ 22.06 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.07 คะแนนหลังใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เท่ากับ 28.44 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.69 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

3. พฤติกรรมการทำงานกลุ่มในการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหา แสดงดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 แสดงคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมการทำงานกลุ่มในการเรียนวิชา สาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้วย รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหา จำนวน 36 คน (การทำงาน เป็นกลุ่ม)

กลุ่ม	คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา							คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
	พุทธโอวาท	อริยสัจ	ฆราวาสธรรม	ปธาน	พุทธโอวาท+อริยสัจ	พุทธโอวาท+ฆราวาสธรรม	พุทธโอวาท+อริยสัจ+ฆราวาสธรรม+ปธาน			
1	4	4	3	4	4	3	4	3.71	0.49	ดีมาก
2	4	3	3	4	3	4	3	3.43	0.53	ดีมาก
3	4	4	4	4	4	3	4	3.86	0.38	ดีมาก
4	4	4	3	4	4	3	4	3.71	0.49	ดีมาก
คะแนนเฉลี่ยรวม								3.68	0.48	ดีมาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่านักเรียนทุกกลุ่ม มีคะแนนพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่มทั้งภาพรวม และรายกลุ่มอยู่ในระดับดีมาก โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.68 คะแนน และมีคะแนนเฉลี่ยแต่ละกลุ่ม ระหว่าง 3.43-3.86 คะแนน

4. ผลของความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต่อการจัดการเรียนการสอน โดยการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหา แสดงดัง ตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต่อการจัดการเรียนการสอน โดยการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ในการแก้ปัญหา จำนวน 36 คน

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ		แปลความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
ด้านบรรยากาศ				
1.1	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	4.19	0.52	มาก
1.2	ทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม	4.22	0.54	มาก
1.3	ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้	4.08	0.60	มาก
1.4	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ	4.53	0.51	มากที่สุด
1.5	ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดที่หลากหลาย	4.28	0.57	มาก
	รวม	4.24	0.63	มาก
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้				
2.1	ส่งเสริมการแก้ปัญหาด้วยตนเองได้	4.06	0.71	มาก
2.2	ส่งเสริมการตัดสินใจร่วมกันผู้อื่นได้	4.08	0.77	มาก
2.3	ส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาอย่างมีเหตุมีผล	4.11	0.97	มาก
2.4	ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิด	4.39	0.49	มาก
2.5	ส่งเสริมการกล้าคิดกล้าตอบ	4.08	0.55	มาก
2.6	ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดพระพุทธศาสนา	4.19	0.62	มาก
2.7	ทำให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น	4.44	0.64	มาก
2.8	ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาและเชื่อมโยงความคิดได้	4.22	0.59	มาก
2.9	ส่งเสริมผู้เรียนยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	4.39	0.60	มาก
	รวม	4.24	0.70	มาก

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับ ความพึงพอใจ		แปล ความหมาย
		$\bar{X}$	S.D.	
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ				
3.1	ทำให้มีความคิดที่หลากหลายมีมุมมองกว้างขึ้น	4.00	0.59	มาก
3.2	ทำให้ผู้เรียนสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเองได้	4.11	0.62	มาก
3.3	ช่วยให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้า ตัดสินใจ	4.31	0.71	มาก
3.4	ทำให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาจากใกล้ตัวไปถึง สังคม	4.03	0.56	มาก
3.5	ช่วยให้การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้	4.31	0.52	มาก
3.6	ผู้เรียนสามารถปรับตัวได้มากเกี่ยวกับการเรียนรู้ เรื่องทางศาสนา	4.36	0.87	มาก
3.7	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น	4.17	0.38	มาก
3.8	ช่วยให้ผู้เรียนมีวินัย ตรงต่อเวลา มากขึ้น	4.11	0.46	มาก
3.9	ช่วยให้การคิดเป็นระบบ ระเบียบมากขึ้น	4.14	0.35	มาก
3.10	ทำให้ผู้เรียนนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในวิชาอื่น ๆ	4.44	0.73	มาก
	รวม	4.23	0.61	มาก
ภาพรวมทั้ง 3 ด้าน		4.24	0.63	มาก

จากตารางที่ 4.9 แสดงค่าเฉลี่ยความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายต่อการจัดการเรียนการสอน โดยการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหา จำนวน 36 คน พบว่าภาพโดยรวมของความพึงพอใจทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.24$, $S.D.=0.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือด้านบรรยากาศ ($\bar{x} = 4.24$, $S.D.=0.63$), ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.24$, $S.D.=0.70$), ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{x} = 4.23$, $S.D.=0.61$)

ด้านบรรยากาศ ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.24$, $S.D.=0.63$) คือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ ($\bar{x} = 4.53$, $S.D.=0.51$), ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดที่หลากหลาย ($\bar{x} = 4.28$, $S.D.=0.57$), ทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อนตนเองและกลุ่ม ($\bar{x} = 4.22$, $S.D.=0.54$), เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ($\bar{x} = 4.19$, $S.D.=0.52$), ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.19$, $S.D.=0.52$)

ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.24$, $S.D.=0.70$) คือ ทำให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น ($\bar{x} = 4.44$, $S.D.=0.64$) ส่งเสริมผู้เรียนยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิด ($\bar{x} = 4.39$, $S.D.=0.60$) ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาและเชื่อมโยงความคิดได้ ($\bar{x} = 4.22$, $S.D.=0.59$) ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดทางพุทธศาสนา ($\bar{x} = 4.19$, $S.D.=0.62$) ส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาอย่างมีเหตุมีผล ($\bar{x} = 4.11$, $S.D.=0.97$) ส่งเสริมการตัดสินใจร่วมกันผู้อื่นได้และส่งเสริมการกล้าคิดกล้าตอบ ($\bar{x} = 4.08$, $S.D.=0.77$) ส่งเสริมการแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ ($\bar{x} = 4.06$, $S.D.=0.71$)

ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.23$, $S.D.=0.61$) คือ ทำให้ผู้เรียนนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในวิชาอื่น ๆ ($\bar{x} = 4.44$, $S.D.=0.73$) ผู้เรียนสามารถปรับตัวได้มากเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องทางศาสนา ($\bar{x} = 4.36$, $S.D.=0.87$) ช่วยให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าตัดสินใจ ช่วยให้การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้และช่วยให้การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้ ($\bar{x} = 4.31$, $S.D.=0.71$) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น ($\bar{x} = 4.17$, $S.D.=0.38$) ช่วยให้การคิดเป็นระบบ ระเบียบมากขึ้น ($\bar{x} = 4.14$, $S.D.=0.35$) ทำให้ผู้เรียนสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเองได้ และช่วยให้ผู้เรียนมีวินัยตรงต่อเวลา มากขึ้น ($\bar{x} = 4.11$, $S.D.=0.46$) ทำให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาจากใกล้ตัวไปถึงสังคม ($\bar{x} = 4.03$, $S.D.=0.56$) ทำให้มีความคิดที่หลากหลายมีมุมมองกว้างขึ้น ($\bar{x} = 4.00$, $S.D.=0.59$)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยพิจารณาจาก

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยพิจารณาจาก

2.1 ความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในการแก้ปัญหานักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ก่อนและหลังเรียน โดยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

2.3 พฤติกรรมการทำงานกลุ่มในการเรียนวิชากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.4 ความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

ผู้วิจัยได้ ทำการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

1. สภาพปัญหาการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา
2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องที่นำไปสู่การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อ

ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. การสร้างรูปแบบการเรียนการสอน
2. การจัดทำเอกสารประกอบรูปแบบการเรียนการสอน
3. ตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนและเอกสารประกอบรูปแบบการเรียนการสอน
4. การตรวจสอบความเป็นไปได้ของการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ก่อนการทดลองจริง

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. แบบแผนการทดลอง
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. การประเมินข้อมูลเชิงปริมาณและการปรับปรุง
  - 1) ความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา
  - 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
  - 3) พฤติกรรมการทำงานกลุ่มในการเรียนวิชากลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

4) ความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน โดยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

2. การปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

3. เสนอรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา เพื่อนำไปใช้ต่อไป

5.1 สรุปผลการศึกษา

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

5.1.1 ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) หลักการสำคัญของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4) การวัดและการประเมินผล

1. หลักการสำคัญของรูปแบบ

การแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันสามารถใช้แนวคิดแบบโยนิโสมนสิการ(การคิดแบบคุณโทษและทางออก) และแนวคิดทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และร่วมคิดแก้ปัญหาร่วมกับผู้อื่นได้ โดยการคิดวิเคราะห์ คิดหาเหตุผล ตัดสินใจ เลือกแนวทางที่เหมาะสมและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อให้ดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ

- 1) เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองและทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 2) เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ปัญหาและหาทางแก้ปัญหา
- 3) เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดหาเหตุผลและกล้าตัดสินใจ
- 4) เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทางเลือกที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา
- 5) เพื่อให้ผู้เรียนจะสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน 4 ขั้น คือ

- 1) ขั้นสร้างกัลยาณมิตร (Creating Friendships)
- 2) ขั้นนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหา (Applying Dhamma for Problem Solving)

- 3) ขึ้นนำเสนอและสะท้อนความคิด (Presenting and Reflecting)
  - 4) ขึ้นสรุปแนวคิดที่ได้ (Summarization of Concepts)
4. การวัดและการประเมินผล
- 1) ประเมินความสามารถในการคิดแก้ปัญหา
  - 2) ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
  - 3) ประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม
  - 4) ประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

ด้านคุณภาพ รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสม พบว่า มีความเหมาะสม ระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D = 0.50)

คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D.= 0.50)

แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 แผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.57)

5.1.2 ผลการศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ

5.1.2.1 ผลของความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา พบว่านักเรียนมีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม คิดเป็น ร้อยละ 100 และนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 57.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.07 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ที่กำหนดไว้ มีคะแนนเท่ากับ 56 คะแนนซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ และมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.1.2.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ก่อนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาพบว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เท่ากับ 22.06 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.07 คะแนนหลังใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เท่ากับ 28.44

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.69 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

5.1.2.3 พฤติกรรมการทำงานกลุ่มในการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในการเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา พบว่านักเรียนทุกกลุ่ม มีคะแนนพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่มทั้งหมดทุกกลุ่มภาพรวมและเป็นรายกลุ่มอยู่ในระดับดีมาก คะแนนเฉลี่ย 3.68 คะแนน และมีคะแนนเฉลี่ยแต่ละกลุ่ม ระหว่าง 3.43-3.86 คะแนน

5.1.2.4 ความพึงพอใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา พบว่าภาพโดยรวมของความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.24, S.D.=0.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยคือด้านบรรยากาศ ($\bar{x} = 4.24, S.D.= 0.63$) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.24, S.D.= 0.70$) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{x} = 4.23, S.D.= 0.61$)

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

ผู้วิจัยอภิปรายผลจากผลการสรุป มี 2 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า

1. รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสม พบว่า มีความเหมาะสม ระดับมาก ($\bar{X} = 4.49, S.D = 0.50$) อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการสำรวจข้อมูลสอบถามครูผู้สอนสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขนาดใหญ่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 12 จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 4 โรงเรียน จำนวน 13 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) ที่เป็น โรงเรียนเครือข่ายการสอนพระพุทธศาสนา กับวัดท่ายาง อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีการศึกษา 2562 ครูส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ว่าจำเป็น ในแนวคิดโยนิโสมนสิการ ครูส่วนใหญ่เลือกการคิดแบบคุณโทษและทางออก ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประยุกต์กับแนวคิดการแก้ปัญหาของ Perter (1983) และ Mc Namara (1999) เพื่อให้ได้รูปแบบที่คุณภาพและประสิทธิภาพ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอนที่สร้างขึ้น ซึ่ง

ได้รับการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบที่มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด จากนั้นผู้วิจัยได้นำแนวคิดทฤษฎีพัฒนารูปแบบ โดยกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน จะเห็นได้ว่า การกำหนดรูปแบบการเรียนการสอน สิ่งที่สำคัญคือ ความชัดเจนในการบรรยายถึงแนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ความชัดเจนของจุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน และแผนการจัดการเรียนรู้ แล้วจึงนำไปทดลองใช้และประเมินผลเพื่อการปรับปรุงดังที่ Joyce & Weil (1996) ได้กล่าวว่า หลักการที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เมื่อพัฒนารูปแบบการเรียน การสอนแล้ว ก่อนนำไปใช้อย่างแพร่หลาย ต้องมีการวิจัย เพื่อทดสอบทฤษฎี และตรวจสอบคุณภาพในเชิงการใช้สถานการณ์จริง และนำข้อค้นพบมาปรับปรุงแก้ไขตามลำดับ มีการนำไปทดลองใช้ในห้องเรียน มีงานวิจัยรองรับจนเป็นหลักประกันว่า สามารถใช้ได้สะดวกและได้ผลดี สอดคล้องทีศนา เขมมณี (2556) กล่าวว่า การพัฒนาหรือการสร้างระบบใด ๆ สิ่งสำคัญประการแรกจึงต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจน การศึกษาหลักการหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดองค์ประกอบและเห็นแนวทางในการจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบได้รอบคอบขึ้น ซึ่งจะทำให้รูปแบบหรือระบบมีความชัดเจนขึ้น การจัดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ขึ้นตอนนี้เป็นขั้นที่ต้องใช้ความคิด ความรอบคอบ ผู้จัดรูปแบบต้องพิจารณาว่าองค์ประกอบใดเป็นเหตุและเป็นผลขึ้นต่อกันในลักษณะใด สิ่งใดควรมาก่อนมาหลัง สิ่งใดสามารถดำเนินการคู่ขนานไปได้ ขึ้นนี้เป็นขั้นที่อาจใช้เวลาในการพิจารณาทำการทดลองใช้ระบบ เป็นการนำระบบที่สร้างขึ้น ไปทดลองใช้จริง เพื่อตรวจสอบหรือศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการใช้ระบบ การประเมินผลระบบเป็นการศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการทดลองใช้ระบบ ระบบใด ๆ ก็ตามเมื่อใช้แล้วได้ผลตามเป้าหมายหรือใกล้เคียงกับเป้าหมายก็ถือว่าเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ สุดท้ายการปรับปรุงระบบ ผลจากการทดลองใช้จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงระบบ ดังนั้นผู้จัดระบบจึงควรนำผลการทดลองไปใช้ในการปรับปรุงระบบที่สร้างขึ้นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เพ็ญพนอ พ่วงแพ (2557) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา มีชื่อรูปแบบการเรียนการสอนว่า RLASA Model มี 4 องค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนการสอน และเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ กระบวนการจัดการเรียนการสอนมี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 ขั้นทบทวนความรู้ (Reviewing of knowledge) ขั้นที่ 2 ขั้นเรียนรู้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา (Learning instructional activities design of Social Studies) ขั้นที่ 3 ขั้นตอนออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ตามธรรมชาติของสาระวิชาและกระบวนการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา (Activities design based on nature of subjects matters and process of learning management of Social

Studies) ชั้นที่ 4 ชั้นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Sharing of learning) และชั้นที่ 5 ชั้นประเมินผลงาน (Assessment of outcomes) และ กันตภา สุธธิอาจ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนมีองค์ประกอบดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน มี 4 ขั้นตอน คือ (1) เรียนรู้ประสบการณ์ที่จำเป็น (2) ทบทวน และไตร่ตรอง (3) สร้างความคิดรวบยอด (4) ประยุกต์ใช้ตามสภาพจริง ซึ่งผู้เชี่ยวชาญประเมินองค์ประกอบของรูปแบบนี้ พบว่ามีความเหมาะสมในระดับมาก สามารถนำไปใช้ได้ 4) การวัดและประเมินผลของรูปแบบการเรียนการสอน

2. คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับคะแนนจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) มีรายละเอียดชัดเจน ครบถ้วนและเข้าใจง่ายต่อการนำไปใช้ 2) ระบุสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดเตรียมก่อนนำไปใช้ 3) ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่นำไปใช้ปฏิบัติได้ 4) ช่วยให้ผู้นำไปใช้ได้จริงและบรรลุวัตถุประสงค์ 5) มีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน

3. แผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 7 แผนการจัดการเรียนรู้มีภาพรวมระดับมากที่สุด เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ปธาน 4

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ฃรวาสธรรม 4

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 อริยสัจ 4

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 พุทธโอวาท 3-ฃรวาสธรรม 4

แผนการจัดการเรียนรู้ที่มีระดับมากที่สุดคือ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4-ฃรวาสธรรม 4-ปธาน 4

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 พุทธโอวาท 3

สอดคล้องกับคำกล่าวของ สุมณ อมรวิวัฒน์ (2533 อ้างถึงใน รุ่งลาวัลย์ ละอภาคา (2558)รูปแบบการเรียนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ : เส้นทางแห่งปัญญาเพื่อการพัฒนาครูและศิษย์ การนำหลักของศรัทธาและโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน โดยมีความเชื่อว่าการสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการสอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตรเพราะวิถีแห่งวัฒนธรรมไทยนั้นได้เน้นบรรยากาศที่

เรียบง่าย มีลักษณะที่เหนียวโน้มใจให้ผู้เรียนเกิดความปีติและเลื่อมใสหลักการของการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ คือ ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม แรงจูงใจ และวิธีการสอนให้ศิษย์เกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ และได้ฝึกฝนวิธีการจัดโดยแยกย้ายนำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริง การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการนี้ ใช้สอนได้ทุกระดับการศึกษามุ่งเน้นให้ครูเป็นกัลยาณมิตรของศิษย์ ครูและศิษย์มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และศิษย์ได้มีโอกาสคิดแสดงออก ปฏิบัติอย่างถูกวิธี จนสามารถใช้ปัญญาแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม มีลำดับขั้นตอนในการสอน 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำ ขั้นสอน และขั้นสรุป และกระทรวงศึกษาธิการ (2546 อ้างในพระมหาสามารถ ฐานิสฺสโร อัจฉหาญ (2560) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนวิถิพุทธ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2560) การนำหลักธรรมมาใช้หรือประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอนจึงเป็นวิธีการที่พัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญาของมนุษย์ แต่เดิมคนไทยได้ใช้หลักนี้ในการพัฒนามาเป็นระยะเวลายาวนาน ต่อมามีการนำหลักการศึกษาระบบตะวันตกเข้ามาใช้อย่างแพร่หลาย จนล้มหลักที่เป็นพื้นฐานของสังคมไทย ปัจจุบันได้มีการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ดังเช่น โรงเรียนวิถิพุทธเริ่มดำเนินการในปีการศึกษา 2546 เป็นโรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนาและสอดคล้องศคิวิมล อินทปิตตา และ เดชา จันทักต (2560) การพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า 1. แผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.93/80.29 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้

ประเด็นที่ 2. ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย คือ

1. ผลของความสามารถในการแก้ปัญหของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา พบว่านักเรียนมีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม คิดเป็น ร้อยละ 100 และนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 57.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.07 เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ที่กำหนดไว้ มีคะแนนเท่ากับ 56 คะแนนซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ และมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเนื่องมาจาก การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 แผนเรียงลำดับจากหลักธรรมที่ง่ายไปยาก และแต่ละแผนก็มีการฝึกเป็นรายกลุ่มและรายบุคคลก่อน จึงจะทำแบบทดสอบเก็บคะแนนจริงเป็นรายบุคคล ดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 พุทธโอวาท 3 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 อริยสัจ 4

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ฆราวาสธรรม 4 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ปธาน 4 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 พุทธโอวาท 3-ฆราวาสธรรม 4 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4-ฆราวาสธรรม 4-ปธาน 4 แต่ละแผนมีแบบฝึกจำนวน 2 ชุด ให้นักเรียน ฝึกทำงานเป็นกลุ่มและฝึกทำเป็นรายบุคคล หลังจากนั้นจึงมีการทดสอบเป็นรายบุคคล จะเห็นได้ว่าคะแนนแต่ละแบบทดสอบนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยรวม 8.25 เมื่อพิจารณาเป็นรายบุคคล นักเรียนจะมีคะแนน คิดเป็นร้อยละ 80.00 ถึง 87.14 ดังที่กรเอก กาญจนโกภนิ (2559) ได้กล่าวถึง การแก้ไขปัญหาด้วยหลักอริยสัจ 4 ในการพัฒนาโจทย์ปัญหาวิจัยแบบบูรณาการตามอริยสัจ 4 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นแม่บทของ พุทธธรรมเป็นหลักการที่สามารถนำมาเป็นตัวแบบใน การพัฒนาโจทย์ปัญหาวิจัยได้อย่างสอดคล้องกัน คือ อริยสัจ 4 ซึ่งจะช่วยให้มีความเข้าใจความเป็นจริงของ ธรรมชาติ สภาพปัญหา การหาสาเหตุแห่งปัญหา การขจัดปัญหาและวิธีการที่นำมาขจัดปัญหา พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ ค้นพบหลักความจริงอัน ประเสริฐ 4 ประการ หรือ อริยสัจ 4 (จตุราริยสัจ) ซึ่งเป็นหลักธรรมหรือหลักความจริงแห่งการพ้นทุกข์ทั้งปวงความจริงให้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ มี อยู่สี่ประการ ประกอบด้วย ทุกข์ สมุทัย นิโรจ มรรค ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาโจทย์ปัญหา วิจัยได้ถูกต้อง ชัดเจนมากขึ้น และพระสมุห์ สมรวัย จิรญาโณ (2559) กล่าวว่า การศึกษาในพุทธปรัชญา คือ การศึกษาเพื่อให้เข้าใจความจริง เข้าใจความหมายของชีวิต ทั้งดำรงชีวิตให้สอดคล้องสัมพันธ์กับความจริง พุทธปรัชญา ได้นำหลักเหตุและผลไปวิเคราะห์และอธิบายความจริงและความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายในโลก ได้ชี้แนะให้ทราบว่าอะไรคือความเป็นเลิศ หรือความดีที่พึงปรารถนาในชีวิต พระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมเป็นวิถีดำเนินชีวิตของคนไทย การศึกษาศาสตร์เชิงพุทธ คือ การเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมายใหญ่ๆ เช่น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพิจารณาแนวความคิดที่หลากหลาย และวินิจฉัยความถูกต้องโดยยึดหลักเหตุผลทางพระพุทธศาสนา และเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดและปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำหลักธรรมมาพัฒนาตนเองและสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมทบ ธีรปัญญา (รุ่งมิตร์จรัสแสง) (2554) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลัก ฆราวาสธรรม 4 : กรณีศึกษาโรงเรียนห่มสัทวิทยาคม จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักฆราวาสธรรม 4 (หลักธรรม สำหรับคฤหัสถ์) มาใช้ศึกษา ภาวะผู้นำเยาวชนของโรงเรียนห่มสัทวิทยาคม มีความเหมาะสม ทำให้นักเรียนมีความรู้เรื่องหลักธรรมที่ดีและรู้ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ และนำมา ประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน สาเหตุ ปัญหา อุปสรรค สภาพครอบครัวเกิด ความแตกแยก ครอบครัวไม่ใส่ใจดูแล ครอบครัวเปลี่ยนบทบาทจากเดิม ความไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของ นักเรียนไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง ตัดสินใจไม่ถูกยังขาดความรับผิดชอบ ขาด การ เสียสละ อยากรู้อยากลอง สื่อโฆษณาสิ่งยั่วยุให้เกิดการกระทำตามใจตนเอง ตามกระแส

สังคม ความสะดวกสบายทำให้เกิดความมักง่ายขาดความอดทน ตัวอย่างไม่ดีในสังคมมีมาก ลือต่าง ๆ ถ่ายทอดตัวอย่างที่ไม่เหมาะสม ข้อเสนอแนะแนวทางวิธีแก้ไข ผู้ปกครองผู้ใหญ่คุณครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องที่รับผิดชอบต้องรู้จักเสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดีให้รู้จักคิดและทำในสิ่งที่ ถูกต้อง สร้างความรักใน โรงเรียนชี้แนะและบอกหลักการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องดูแลเอาใจใส่ ครอบครัดูแลเอาใจใส่บุตรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ให้ความรู้ความเข้าใจให้เด็กเยาวชนมี หน้าที่ในครอบครัว พระพิทักษ์ อริยปุตโต (บุญทอง)(2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การสอนแบบโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุดรดิษฐ์” ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม อย่างมีเหตุผล นำเสนอ ซักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการได้เป็นอย่างดี และศศิวิมล อินทปัดดา และ เฉชา จันทร์คัต (2560) การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ โยนิโสมนสิการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนเท่ากับ 0.5755 คิดเป็นร้อยละ 57.55 และนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ในการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ก่อนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาพบว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เท่ากับ 22.06 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.07 คะแนนหลังใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เท่ากับ 28.44 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.69 คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อาจเนื่องมาจากกิจกรรม การเรียนการสอนตามรูปแบบได้เน้นการเรียนรู้เชิงรุก(Active learning) ที่นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้ร่วมคิดร่วมทำและคิดวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองและด้วยกลุ่มตามขั้นตอน 4 ขั้น คือ 1) ขั้นสร้างกัลยาณมิตร (Creating friendships) 2) ขั้นนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหา (Applying dhamma for problem solving) 3) ขั้นนำเสนอและสะท้อนความคิด (Presenting and reflecting) และ 4) ขั้นสรุปแนวคิดที่ได้ (Summarization of concepts) จึงทำให้ผลการทดสอบหลังเรียนซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกัน มีคะแนนสูงขึ้นหรือเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ 5 คะแนน จนถึง 7 คะแนน เพราะมีนักเรียนบางคนได้คะแนน 28- 29 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน จึงทำให้นักเรียนจึงมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรีไพร จันทร์เขียว(2559) ในงานวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยพุทธวิธี บูรณาการ” ผลการวิจัยพบว่า 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัด ช่างเคี่ยน จังหวัดเชียงใหม่ ที่เรียนโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการ กับวิธีการสอนปกติ พบว่า นักเรียน กลุ่มทดลองชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 ที่เรียน โดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียน คิดเป็นร้อยละ 46.50 และหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 87.60 แสดงว่า มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนคิดเป็นร้อยละ 41.10 เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียน โดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 (กลุ่มทดลอง) กับวิธีสอนแบบปกติ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/2 (กลุ่มควบคุม) พบว่า กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง กว่ากลุ่มควบคุมคิดเป็นร้อยละ 20.40 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ .01 และ พระพิทักษ์ อริยปุตโต (บุญทอง)(2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การสอนแบบ โยนิ โสมนสิการวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุตรดิตถ์” ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องวันมาฆบูชา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องวันวิสาขบูชา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องวันอาสาฬหบูชา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องวันเข้าพรรษา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องวันออกพรรษา มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. พฤติกรรมการทำงานกลุ่มในการเรียนวิชาสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในการแก้ปัญหาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในการเรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา พบว่านักเรียนทุกกลุ่ม มีคะแนนพฤติกรรมการทำงานเป็นกลุ่มทั้งหมดทุกกลุ่มภาพรวมและเป็นรายกลุ่มอยู่ในระดับดีมาก คะแนนเฉลี่ย 3.68 คะแนน และมีคะแนนเฉลี่ยแต่ละกลุ่ม ระหว่าง 3.43-3.86 คะแนน ระดับดีมาก อาจเนื่องมาจาก การทำกิจกรรมในการเรียนตามรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น นักเรียนได้ฝึกการทำงานร่วมกัน โดยได้ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมกันเสนอแนวทางการแก้ปัญหอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้นักเรียนรู้และเข้าใจถึงความรับผิดชอบ การวางแผนทำงานอย่างเป็นระบบ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และการปรับตัวในการทำงานเพื่อสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข ดังที่ สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ และคณะ (2554, 121-122) กล่าวไว้ว่า การทำงานกลุ่มเป็นกระบวนการทำกิจกรรม กระบวนการทำงานกลุ่มมีตั้งแต่ 2 ขึ้นไปแต่ละคนมีบทบาทที่แตกต่างกันไป มีการเสนอความคิดเห็นพร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกอย่างมีเหตุผล มีการวางแผน ปฏิบัติงานตามแผน และเกิดกำหนดภาระหน้าที่ที่ชัดเจน กระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม มุ่งเน้นให้นักเรียนรู้จักทำงานร่วมกัน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้แบบการทำงานกลุ่ม จึงเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักปรับตัวเข้ากับผู้อื่น ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่จะทำให้นักเรียนใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น ได้ อย่างมีความสุข

4. ความพึงพอใจของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน อาจเนื่องมาจากนักเรียนได้เรียนรู้ภายใต้บรรยากาศที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมได้อย่างอิสระ เกิดความคิดที่หลากหลาย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม นักเรียนได้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดกับผู้อื่น ช่วยให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าตัดสินใจ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้ รวมทั้งได้รับการชี้แนะจากครู จึงทำให้มีความเข้าใจเนื้อหาและเชื่อมโยงความคิดได้รวมทั้งเห็นประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนในการนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระหงษ์ทอง กตธมฺโม (ชาธิพร)(2557) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ผลการวิจัย พบว่า 1) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัด มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียง ลำดับตาม ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านมนุษยสัมพันธ์ด้านบุคลิกภาพ และด้านการจัดการเรียนการสอน 2) ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัด มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด พบว่า นักเรียนที่มีเพศ และระดับชั้นปีที่ศึกษา ต่างกัน มีความพึงพอใจ โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน และพระมาน พานธมฺโม (สตัยรักษ์)(2559) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของ พระสอนศีลธรรมในอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจ ต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน อันดับแรกคือ ด้านเทคนิคและวิธีการสอน รองลงมาคือ ด้านการวัดผลและประเมินผล และอันดับสุดท้ายคือ ด้าน การเตรียมการสอน และ ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในอำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับชั้น และระดับชั้นประถมศึกษา ต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมใน อำเภอขลุง จังหวัดจันทบุรี โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และศรีไพร จันท์เขียว(2559) ในงานวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยพุทธวิธีบูรณาการ” ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนกลุ่มทดลองพบว่า นักเรียนมีความ คิดเห็นที่มีต่อการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาโดยวิธีสอนพุทธวิธีบูรณาการในภาพรวม ระดับเห็นด้วย อย่างยิ่ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ในเรื่องการใช้นิทานชาดกประกอบการ

เรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ พุทธวิธีบูรณาการทำให้เกิดการคิดอย่างมีเหตุผล และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา นำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตและสังคมได้ และพระมหาสามารถ ฐานิสฺสโร อาจารย์มหาวิทยาลัย (2560) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนวิถิพุทธ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2560 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ทุกด้าน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวิถิพุทธ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ในแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน

5.3 ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้เกิดประสิทธิผลต่อการนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของผู้กำหนดนโยบาย ผู้ปฏิบัติ และนักวิจัยตามลำดับ ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ แบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ

5.3.1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ผู้บริหารสถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสอนพระพุทธศาสนาควรกำหนดนโยบายทางการศึกษาที่มุ่งเน้นให้มีการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นสิ่งจำเป็นต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2) ควรมีการสอดแทรกแนวการสอนที่มีการปฏิบัติฝึกคิดแก้ปัญหา เพราะบางครั้งการเรียนที่มุ่งเน้น การท่องจำ ขีดตำราเป็นตัวตั้ง ใช้การสอนแบบบรรยาย และเน้นการแข่งขัน การสอนแบบเดิม ๆ ส่งผลให้นักเรียนไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้ในการเรียนได้ไม่มากนัก จำเนื้อหาที่เรียนได้ไม่นานก็ลืม ส่วนการเรียนรู้ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อความสามารถในการแก้ปัญหา เพื่อเสริมสร้างทักษะการศึกษาค้นหาความรู้ด้วยตนเอง และสามารถเลือกหลักธรรมและวิธีคิดตามแนวโยนิโสมนสิการมาใช้ได้อย่างเหมาะสม ทำให้นักเรียนคิดเป็น คิดได้ โดยการคิดวิเคราะห์ทำให้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

5.3.1.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ครูผู้สอนควรศึกษาถึงความเหมาะสมของการเลือก ระดับเนื้อหา ข้อมูลเหตุการณ์ปัจจุบัน ของข่าวและเรื่องราวที่สอน เพื่อนำไปกำหนดขั้นตอนของกิจกรรมในแผนการสอนให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียน เนื่องจากข่าวมีทั้งให้คุณและให้โทษ

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.3.2.1 ควรมีการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ในระดับอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ที่สูงขึ้น และอาจเพิ่มเนื้อหาข่าวหรือกรณีศึกษา ที่เป็นปัญหาให้เหมาะกับวัยที่โต กว่าเพื่อเป็นการศึกษาและตรวจสอบซ้ำให้รูปแบบการเรียนการสอนนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5.3.2.2 ควรมีการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพร่วมด้วย เช่น การสัมภาษณ์และการสังเกตพฤติกรรม เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2541). *หลักการพื้นฐานการศึกษานอกโรงเรียน พ.ศ. 2541*. กรุงเทพฯ: มิตรภาพการพิมพ์.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2543). *การปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญที่สุด: แนวทางสู่การปฏิบัติ เอกสารชุดปฏิรูปการเรียนรู้ลำดับที่ 2 โครงการปฏิรูปการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2544). *คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์ และวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2545). *คู่มือการสอนสังคมศึกษา*. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2553). *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎี Constructionism* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2554). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2554*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์(ร.ส.พ.).
- กรมสามัญศึกษา. (2537). *การสอนตามสมรรถภาพการเรียนรู้*. ลพบุรี: หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 6.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 พร้อมกฎหมายที่เกี่ยวข้องและพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2543). *แนวทางการนิเทศช่วยเหลือโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่อง*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *ตัวชี้วัดและสาระแกนกลางกลุ่มสาระเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรเอก กาญจนานาโภคณี. (2559). การพัฒนาโจทย์ปัญหาวิจัยแบบบูรณาการตามอริยสัจ 4. *วารสารรัชต์ภักย์ มนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(19), 179-187.
- กังวล เทียนกัณฑ์เทศน์. (2540). การวัด การวิเคราะห์ การประเมินทางการศึกษาเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือเสริมกรุงเทพ.
- กัณฑาภา สุทธิอาจ. (2560). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ตามสภาพจริง เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- กัณฑ์สินี ปัญญาอภิวงศ์. (2558). *ทักษะชีวิตเพื่อการจัดการตนเองตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กาญจนา เฉลิมพล. (2555). การศึกษารูปแบบเป้าหมายทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนราชโบริกานุเคราะห์ จังหวัดราชบุรี (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- กาญจน์สุนภัส บาลทิพย์ และคณะ. (2559). การพัฒนารูปแบบการใช้แนวคิดเป้าหมายในชีวิตและปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพแบบองค์รวมของวัยรุ่นไทย. *วิทยาลัยพยาบาลสงขลานครินทร์*, 36(3), 111-128.
- กานดา เต๊ะจันหมาก. (2552). *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของคร้วเรือน: ศึกษากรณีจังหวัดลพบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- กุลยา ดันดิผลาชีวะ. (2543). *การสอนแบบจิตปัญญา: แนวการใช้ในการสร้างแผนการสอนระดับอนุบาลศึกษา*. กรุงเทพฯ: บริษัทเอดิสัน เพรสโปรดักส์ จำกัด.,
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). *การคิดเชิงวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: ชักเชสมิเดีย.
- คงไชย สันตะวงษ์ และรัตนะ ปัญญาภา. (2560). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการพัฒนาความตระหนักรู้ใน คุณค่าแห่งตนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดอำนาจเจริญ โดยใช้หลักสัมมาทิฐิ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย*, 4(2), 74-88.

- คมสินธุ์ ตันสินนท์. (2561). การจัดการเรียนรู้ตามหลักโยนิโสมนสิการในรายวิชา พระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหอวัง ปทุมธานี ตำบลสวนพริกไทย อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คำแหง วิสุทธางกูร. (2551). วิเคราะห์ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมของพระสงฆ์ในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จักรแก้ว นามเมือง. (2551). เอกสารประกอบการสอน รายวิชา จิตวิทยาสำหรับครู. พะเยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา.
- จักรแก้ว นามเมือง. (2554). พระพุทธศาสนากับการศึกษาที่สมบูรณ์. สืบค้น 25 สิงหาคม 2560, จาก www.gotoknow.org.
- จักรแก้ว นามเมือง. (2560). บุคลิกภาพของครูและลักษณะการสอนที่ดี. วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ, 2(1), 54-64.
- จันทนา วงศ์ตะนะนา. (2543). จริยธรรม. กรุงเทพฯ: อรุณสภา.
- จารุษา เมฆะสุวรรณธุ์. (2555). ผลการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือกันเรียนรู้เทคนิค STAD สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). นุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- จิตรภา ทองเหลือง. (2550). การสร้างชุดกิจกรรมความคิดทางศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนลับแลวิทยาคม อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). อุตรดิตถ์: มหาวิทยาลัยอุตรดิตถ์.
- จุมพล สวัสดิยากร. (2520). หลักและวิธีวิจัยทางการสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สุวรรณภูมิ.
- จุรีรัตน์ บุตรบุญชู. (2556). การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนบ้านคลองสิบแปด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรีเขต 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). ลพบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เจียรนัย ทรงชัยกุล, และ โกศล มีคุณ. (2554). ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการให้การปรึกษาแบบพิจารณา เหตุผล อารมณ์ และพฤติกรรม. ในประมวลสาระชุดวิชาแนวคิดทางการแนะแนวและทฤษฎีการ ปรึกษาเชิงจิตวิทยา (25711) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 หน่วยที่ 5. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เฉลิม นิตีเขตต์ปรีชา. (2545). เทคนิคการสอนประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

- ชนกานต์ พิธิษฐวานิช. (2560). *ศึกษาการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์วิชาประวัติศาสตร์โดยการเรียนรู้แบบนำตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- ชนินทร์ชัย อินทราภรณ์ และคณะ. (2540). *พจนานุกรมศัพท์การศึกษา*. กรุงเทพฯ: ไอ.คิว.บุ๊กเซ็นเตอร์.
- ชมพันธุ์ กุญชร ณ อยุธยา. (2528). *ความรู้ทางภาษาศาสตร์ของครูสอนภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .
- ชมพันธุ์ กุญชร ณ อยุธยา. (2540). *การพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ.
- ชมพูนุท วานสันเทียะ. (2552). *การศึกษาความคิดรวบยอดและความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนราชวินิตบางเขน โดยใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการร่วมกับการใช้แผนผังโน้ตส์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ชราเล่าเรียนดี. (2549). *เทคนิคการจัดการเรียนรู้ สำหรับครูมืออาชีพ*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชาลินี ศรีวรัญญู. (2550). *การพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาตามแนวคิดการศึกษาผ่านบทเรียน* (ปริญญาโทปริญญาโทดุสิตบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยยศ โภธิศรี. (2554). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองจันทน์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ที่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการใช้กระบวนการทางประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. (2542). *การคิดแบบสร้างสรรค์และการทำแผนที่ทางความคิด*. กรุงเทพฯ: วชิราวุธวิทยาลัย.
- ฐานสุขวรรณ วาญ์สุภาพงษ์. (2556). *การนำหลักไตรสิกขาไปใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนเทศบาล 1 จังหวัดนครนายก* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- จิตวิสต์ สุขป้อม. (2557). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมจริยธรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*. *วารสารเกษมบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเกษมบัณฑิต*, 15(1), 56-57.

- ณรงค์ ฟ่วงพิศ, และวุฒิชัย มูลศิลป์. (2560). *หนังสือเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ณิชชยานันท์ นันท์อาณาเขต. (2556). *ความสัมพันธ์ของการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในกับความพึงพอใจต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โรงเรียนอุดมสิทธิศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณิชภัทร เงินจตุรัส. (2556). *การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนวรรณรัตน์ศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- คนุพล สุนทรรัตน์. (2550). *การพัฒนาหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน* (ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ดรุณี ญาณวัฒนา. (2557). *การพัฒนากระบวนการคิดตามหลักธรรมโยนิโสมนสิการโดยวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ของผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา* (ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์. (2548). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมคุณธรรมสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย* (ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- เดโช สวานานนท์. (2512). *ปทานุกรมจิตวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียน.
- ทิสนา เขมมณี. (2522). *กลุ่มสัมพันธ์: ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: บุรพาศิลป์การพิมพ์.
- ทิสนา เขมมณี. (2544). *วิทยาการด้านการคิด*. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้นท์.
- ทิสนา เขมมณี. (2543). *14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิสนา เขมมณี. (2545). *วิทยาการด้านการคิด*. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมนเนจเม้นท์.
- ทิสนา เขมมณี. (2546). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิสนา เขมมณี. (2552). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิสนา เขมมณี. (2553). *ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิสนา เขมมณี. (2554). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย (พิมพ์ครั้งที่ 7)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ทิตนา แจมมณี. (2556). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แจมมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แจมมณีและคณะ. (2540). *ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- ชนพร สีนคู่ย. (2552). *ผลการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมวิชาภาษาไทยที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และเจตคติทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชน 2 บ้านกกไม้แดงจังหวัดพิษณุโลก* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชนภัทร จันท์เจริญ. (2559). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยตามแนวคิดเอเอแอลซีเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีความหมาย และการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6* (ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชนัท อุ้ดน้อย. (2559). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ เรื่อง แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปัญหาสังคม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ด้วยการ จัดการเรียนรู้อยู่โดยการสร้างศรัทธา และ โยนิโสมนสิการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชนิพร จุลศักดิ์. (2555). *การเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ธีรวดี ถังบุตร. (2552). *ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โดยใช้แผนผังทางปัญญา เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักศึกษาปริญญาโทมหาบัณฑิต* (ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2550). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วิทยาออฟเซทการพิมพ์.
- ธีระพล มะอาจเลิศ. (2556). *การวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอและกลยุทธ์การสื่อสาร ในการเผยแพร่พุทธธรรมของพระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี (ว.วชิรเมธี): กรณีศึกษาผลงานนิพนธ์ชุดธรรมประยุกต์สำหรับคนรุ่นใหม่* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- ธีระศักดิ์ เครือแสง. (2558). ผลของโปรแกรมพัฒนาผู้เรียนตามแนวโยนิโสมนสิการ ที่มีต่อความสามารถในการคิดรู้เท่าทันสื่อเทคโนโลยีของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่3 โรงเรียนหอวังกรุงเทพมหานคร. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 9(3), 109 – 121
- ธีราภรณ์ สุ่มมาตย์. (2559). ปัญหาและแนวทางการบริหารงานแนะแนวตามความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนวัดตะพงนอก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษากระบี่ เขต 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาดุษฎีบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นวลจิตต์ เขาวงกตพิงศ์. (2545). การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านทักษะการคิด เอกสารประกอบโครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย กองวิจัยทางการศึกษากกรมวิชาการ. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- นัลดา อังสุโวทัย. (2550). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน วิชาเคมีที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบนำตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี (ปริญญาโทบริหารศึกษาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- นิธินันท์ นาคบุรี. (2552). ทักษะของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่มีต่อการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติตามหลักฆราวาสธรรม4. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิรมล บุญรักษา. (2554). ผลการใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมสาระงานบ้านที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ และเจตคติทางการเรียนวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดท่าข้าม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาดุษฎีบัณฑิต). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์. (2550). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอน ของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ (ปริญญาโทบริหารศึกษาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัวหลวง แสงสว่าง. (2548). การศึกษาสภาพ ปัญหา และแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ เพื่อ พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึง ประสงค์สำหรับนักเรียนโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาดุษฎีบัณฑิต). ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). *การวิจัยสำหรับครู*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2550). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1*. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยสำหรับครู* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยสำหรับครู* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญเพียร แก้ววงค์น้อย. (2560). *แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา*. สืบค้น 25 มิถุนายน 2560, จาก <http://dekdeemedia.com/mcu>.
- บุญมี แทนแก้ว. (2553). *ญาณวิทยา (ทฤษฎีความรู้)* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- บุญยพัชร์ ปิยะบุญสิทธิ์. (2547). *ภาวะสุขภาพจิต การวางแผนชีวิต และการสนับสนุนทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของเด็กและการคุ้มครองผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญเลิศ ไพรินทร์. (2530). *เครื่องมือสอดแทรกการพัฒนาองค์การระดับบุคคลและระหว่างบุคคล*. เอกสารชุดวิชาการพัฒนาองค์การ หน่วยที่ 7. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เบญจวรรณ ปรางประเสริฐ. (2553). *การศึกษาผลการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ร่วมกับการคิดแบบโยนิโสมนสิการของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปฐมชัย ชนะเนตร. (2561). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อออนไลน์ โดยใช้การ คิดแบบโยนิโสมนสิการ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ประกอบ ศรีตระกูล. (2550). *สภาพและความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูอาชีวศึกษา จังหวัดราชบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ประดิษฐ์ พรหมเสนา. (2523). *การนำวิธีสอนในสมัยพุทธกาลมาใช้สอนจริยศึกษาในระดับประถมศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ. (2552). *การคิดวิเคราะห์ เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: 9119 เทคนิค ฟรีดิ่ง บางแค.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2550). *พื้นฐานการศึกษาทางศาสนา และจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2546). *การปฏิบัติเจียบ: การปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ*. นนทบุรี: สำนักปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ.
- ประเวศ วะสี. (2550). *ระบบการศึกษาที่คุ้มครองนำความรู้*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล นนทบุรี.

- ประสาธ อิศรปรีดา. (2547). *สารัตถะจิตวิทยาการศึกษา*. มหาสารคาม: คลังน่านาวิทยา.
- ประสาร ทองภักดี. (2526). *กลวิธีสอนตามแนวพระพุทธศาสตร์ศึกษาศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ภาคที่ 2 ระบบการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ปราชญา กล้าผจญ. (2546). *มุ่งมั่นสู่ความสำเร็จ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แอล ที เพรส.
- ปราโมทย์ อาจวิชัย. (2553). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้กิจกรรมการสอนแบบโยนิโส มนสิการกับการใช้กิจกรรมการสอนตามคู่มือครู* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปรีชา ริโยธา. (2546). *การพัฒนางานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้โครงการพัฒนาจิตในโรงเรียนบ้านแฝก โนนสำราญ สำนักงานการศึกษาอำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปรีดาบรรณ อ่อนนางใย. (2555). *การสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถทางการคิดวิเคราะห์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ปรียา สมพีช. (2556). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้กรณีศึกษาตามแนวโยนิโสมนสิการเพื่อพัฒนาการคิดไตร่ตรองและการตัดสินใจเชิงจริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชนสำหรับนักศึกษาปริญญาบัณฑิตมหาวิทยาลัยราชภัฏ* (ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปริญานุช สดาวรรมณี. (2548). *การพัฒนากิจกรรมในหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ของนักเรียน* (ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ปัญญา ทองนิล. (2554). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถภาพการสอนโดยการบูรณาการแบบสอดคล้องสำหรับนักศึกษาครู เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน* *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 3(1,2), 92-108.
- ปัญญา อ.โพธิ์ทอง. (2552). *การพัฒนาผลการเรียนรู้เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลด้วยวิธีสอนแบบ โยนิโสมนสิการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ปิยะนัฏร์ ชัยมาลา. (2550). *ความสามารถในการคิดแก้ไขปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา ฟิสิกส์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ [5Es]* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปิยากร แสนชัย. (2560). *การพัฒนาผลการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ โครงงานร่วมกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). อุตรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.
- เปรมณัฐชา ล้อมจันทร์เพ็ญ. (2555). *ศึกษาคูณธรรมพื้นฐานของนักเรียนโรงเรียนประชาวมงคล (โครงการช่วยองคคอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) จังหวัดกาญจนบุรี* (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พนอ สงวนแก้ว. (2553). *การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการอ่านเน้นภาระงานเพื่อส่งเสริมความเข้าใจ ในการอ่านภาษาอังกฤษความพึงพอใจต่อการอ่านภาษาอังกฤษแบบเพิ่มขยายและความ คงทนในการเรียน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พนัส หันนาคินทร์. (2526). *การสอนคำนิยามและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์เนส.
- พรพิศ เกื้อนมนต์เกียรติ. (2549). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสนใจในการเรียนวิชา ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการฝึกด้วยเกมที่ใช้คำถามต่างกัน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พรรณทิพา นาคคล้าย. (2550). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา* (วิทยานิพนธ์ปริญญา โท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระคันธสาราภิวังศ์. (2549). *โพธิปักขิยธรรม*. กรุงเทพฯ: บริษัทบุญศิริการพิมพ์จำกัด.
- พระครูนิภาสธรรมาธิมุต (อำพร ปริมุตโต). (2553). *การแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในครอบครัว ตามหลักธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพวิสุทธีเมธี (ปัญญานันท์ภิกขุ). (2538). *ความทุกข์ ทำอย่างไรจึงจะพ้นทุกข์*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2532). *วัฒนธรรมกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรินตติ้ง กรุ๊ป.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2540). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิก จำกัด
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (2542) *พุทธธรรม เล่มที่ 4 ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2544). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)* (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *สู่การศึกษาแนวพุทธ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- พระธีระ จิตฺตโสภโณ (ขาวแจ้ง). (2555). *ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่อพุทธวิธีการสอนแบบไตรสิกขาในโรงเรียนอนุบาลจันทบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- พระบุญเลิศ นิมฺสุวรณฺ์. (2554). *ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ เรื่องศาสนพิธีชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1* (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญา มหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: บริษัท เอส. อาร์. ฟรินดิงแมส โปรดักส์ จำกัด
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). *สู่การศึกษาแนวพุทธ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. ฟรินดิงแมสโปรดักส์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2551). *พุทธวิธีในการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพฯ: พิมพ์สวย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2552). *พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2552). *พุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2556). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 24). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557). *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ* (พิมพ์ครั้งที่ 14). นครปฐม: จ.เจริญอินเตอร์พรีน (ประเทศไทย).

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยูรค์ ปยุตโต). (2559). *พุทธธรรม ฉบับข้อมูลคอมพิวเตอร์* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพิทักษ์ อริยปุตโต (บุญทอง). (2560). *การสอนแบบโยนิโสมนสิการ วิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนวัดแม่เฉย จังหวัดอุดรธานี* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไพศาล วิสาโล. (2544). *วิถีสังคมไทยประชาสังคมและวัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พระมหาบุญเพชร ปุณฺณวิริโย (แก้ววงษ์น้อย). (2544). *แนวคิดและวิธีการขัดเกลาทางสังคม ในสถาบัน ครอบครัวตามแนวพระพุทธศาสนา* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมเกียรติ อค.คกิต.ติ. (2554). *การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาเซนกับพุทธปรัชญาเถรวาท* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสามารถ ฐานิสฺสโร. (2560). *ความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนการสอนของ พระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนวิถีพุทธ เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2560* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุรศักดิ์ มุ่งซ่อนกลาง. (2558). *การศึกษาผลการเรียนรู้และการคิดแบบคุณ โทษและ ทางออกเรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยวิธีการ แบบโยนิโสมนสิการ*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระมานพญาณธมฺโม (สัจจรักษ์). (2559). *ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียน การสอนวิชาพระพุทธศาสนาของ พระสอนศีลธรรมในอำเภอลำปาง จังหวัดจันทบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวรมนี (ประยูรค์ ปยุตโต). (2530). *คุณสมบัติของผู้ที่ได้รับการศึกษาในวิธีการเรียนรู้ของ คนไทย: ประมวลสาระจากการประชุมและรวมข้อคิดจากนักเขียน*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- พระราชวรมนี (ประยูรค์ ปยุตโต). (2530). *ทางสายกลางของการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พ ูริ่งดิงกรุ๊ป.
- พระราชวรมนี (ป.อ. ปยุตโต). *โยนิโสมนสิการ*. สืบค้น 10 สิงหาคม 2555, จาก http://dharmahall.blogspot.com/2011/07/blog-post_3757.html

- พระวิษพล รัชตну. (2556). การใช้วิธีสอนแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้และการคิด
 อรรถ ธรรมสัมพันธ์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านต้นผึ้ง จังหวัด
 เชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระวิญญู เถาถาวงษ์. (2553). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์ และความ
 มีวินัยในตนเอง ระหว่างการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบคู่มือครูวิชา
 พระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 5 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
 มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระสมชาย ฐานวุฑโฒ. (2542). มงคลชีวิต. ปทุมธานี: ฐานการพิมพ์.
- พระสมทบ ธิรปญโญ. (รุ่งมิตร จรัสแสง). (2554). ภาวะผู้นำของเยาวชนตามหลักภราดรธรรม 4:
 กรณีศึกษาโรงเรียนห่มสักรวิद्याคม จังหวัดเพชรบูรณ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญา
 มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์ สมรวม จิรญาโณ (นาคาฉวี). (2559). พุทธศาสนากับการศึกษา. สืบค้น 18 ธันวาคม
 2562, จาก <http://www.phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-08-57-4/79-2014-08-28-08-55-53/136-2016-03-06-14-53-39>
- พระสรวิชัย อภิปัญญา, และนิเวศน์ วงศ์สุวรรณ. (2553). การสร้างและพัฒนารูปแบบการลด
 พฤติกรรมความรุนแรงของวัยรุ่น ตามแนวทางพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระหยังทอง กตธมฺโม (ชาธิพร). (2557). ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อครูพระสอนศีลธรรม
 ในโรงเรียน สังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด (วิทยานิพนธ์
 ปริญญาโทมหาบัณฑิต). ร้อยเอ็ด: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด.
- พรเพ็ญ อ้นตระกูล. (2556). ประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรมและการศึกษา รวมบทความไทย.
 กรุงเทพฯ: บริษัทด้านสุทธการพิมพ์.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2530). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนัก
 ทดสอบทางการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 2).
 กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- พัชรี มะแสงสม. (2544). ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร.

- พิชิต ฤทธิจรรยา. (2547). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เข้าสื่อออฟเคอร์มิสท์.
- พิชิต ฤทธิจรรยา. (2550). *หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: เข้าสื่อออฟเคอร์มิสท์.
- พิภพ ชวังเงิน. (2547). *พฤติกรรมมองค์การ*. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2544). *การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ: แนวคิด วิธีและเทคนิคการสอน 1*. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, และพรทิพย์ แจ่มจัน. (2551). *สมรรถนะครูและแนวทางการพัฒนาครูในสังคมที่เปลี่ยนแปลง* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภา.
- พิมพ์พันธ์ เวสสะโกศล. (2533). *การพัฒนารูปแบบการสอนการเขียนภาษาอังกฤษแบบเน้นกระบวนการ สำหรับนักศึกษาไทยระดับอุดมศึกษา* (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิไลวรรณ มนะสุทธิ. (2544). *การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัว การบรรลุลงานตามพัฒนาการ และการวางแผนการดำเนินชีวิตของวัยรุ่นตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิศมัย ทองเที่ยง. (2562). การแก้ไขปัญหาด้วยอริยสัจ 4. *วารสาร Mahidol R2R e-Journal*, 6(2), 17-31.
- พิศมัย แทนหลาบ. (2541). *การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเรื่องพลังงานและสารเคมี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนโดยการใช้กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนตามปกติ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พุทธทาสภิกขุ. (2544). *มงคลชีวิต*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2548). *การเกิดและดับของกิเลส*. กรุงเทพฯ: ไพลิน.
- พุทธทาสภิกขุ. (2557). *โพธิปักขิยธรรม ธรรมะสูงสุดแห่งความรู้แจ้ง 37 ประการ*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- เพ็ชรี ฐปะวิเชตร์. (2547). *เอกสารรวบรวมบทความทางวิชาการ บทความพิเศษ และบทความงานวิจัยของอาจารย์ ดร.เพ็ชรี ฐปะวิเชตร์*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่..
- เพ็ญพอน พ่วงแพ. (2557). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู* (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- เพ็ญพิชชา มั่นคง. (2552). การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและผลการเรียนรู้ เรื่องพลเมืองดีของสังคม ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตาม แนวโยนิโสมนติการ. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ไพจิตร สะดวกการ. (2539). ผลการสอนคณิตศาสตร์ตามแนวคิดของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ที่มีต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ของ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูริย์ กานต์ชัยลักษณ์. (2557). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการ เรียนแก้ปัญหาพร้อมกันและเทคนิคชินเนคติกส์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา เชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษาครู (ปริญญาโทปริญญาตรีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภนิดา ชัยปัญญา. (2541). การวัดความพึงพอใจ. กรุงเทพฯ: แสงอักษร.
- ภัทรา นิคมานนท์. (2540). การประเมินผลการเรียน. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิการพิมพ์.
- ภาวณา ประมนต์. (2555). ปัจจัยเชิงเหตุและผลของพฤติกรรมกรวางแผนชีวิต ของนักศึกษาระดับ ปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- มณฑนา บรรพสุทธิ. (2553). การพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทักษะชีวิต ของนักเรียน ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่จัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เยาวลักษณ์ อุ่ทรงธรรม. (2550). ผลของการใช้แผนที่ความคิดต่อผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจ ใน การเรียนวิชาพระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพรุที พิทยาคม จังหวัดสุราษฎร์ธานี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏ จันทเกษม.
- รวีวรรณ สนั่นวรเกียรติ. (2543). รูปแบบศูนย์สิ่งแวดล้อมศึกษาระดับจังหวัด (ปริญญาโทปริญญาตรีบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- รสสุคนธ์ ชมกนิษฐ์. (2553). กระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

- ระพีพรรณ ดวงใจ. (2550). ผลการสอนแบบอริยสัจสี่ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดแบบเห็นคุณ โทษและทางออก เรื่องหลักกรรมเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพิมายวิทยา จังหวัดนครราชสีมา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รังษิ์ สุทนต์. (2549). ความรู้เรื่องอริยสัจ 4. สืบค้น 22 ตุลาคม 2562, จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14263>.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2548). ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายกับแผน. ในเอกสารการสอนชุดวิชา นโยบายสาธารณะและการวางแผน หน่วยที่ 9. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัชวลี วรภูติ. (2548). ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- รัตนา พรหมภาพ. (2551). ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรของภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีการศึกษา 2550. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- รัตนารักษ์ ผ่านพิเคราะห์. (2544). การพัฒนาทักษะการคิด ทักษะกระบวนการวิทยาศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้รูปแบบการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดด้วยกระบวนการวิทยาศาสตร์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- ราตรี นามวงศ์. (2549). ศึกษาพฤติกรรมของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนวัดบางสมัครอำเภอบางปะหัน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รินรดี พรวิริยะสกุล. (2554). การวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการศึกษาผ่านการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอนของนักศึกษาคู (ปริญญาโทมหาบัณฑิตปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รุ่งลาวัลย์ ละอังกา. (2558). รูปแบบการเรียนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ : เส้นทางแห่งปัญญาเพื่อการพัฒนาครูและศิษย์. วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2(2), 19-28.
- โรงเรียนชลบุรี“สุขบท”. (2550). คุณธรรมพื้นฐานสำหรับนักเรียน. ชลบุรี: โรงเรียนชลบุรี“สุขบท”.

- ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ. (2543). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- ลักขณา ศิริมาลา. (2553). *ความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน 7E* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วรวิทย์ วตินสรากร. (2545). *สารานุกรมศึกษาศาสตร์* (ฉบับที่ 26). กรุงเทพฯ: ธนรัชการพิมพ์.
- วศิน อินทสระ. (2538). *พุทธวิธีในการสอน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิ่งมхамกุฎราชวิทยาลัย
- วศิน อินทสระ. (2543). *พุทธวิธีในการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยพระพุทธรศาสนา.
- วศิน อินทสระ. (2544). *หลักธรรมอันเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธนรัชการพิมพ์.
- วศิน อินทสระ. (2548). *หลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: ธรรมดาการพิมพ์.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2553). *การนิเทศการสอน: Supervision of Instruction* (พิมพ์ครั้งที่ 7). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชรรา เล่าเรียนดี. (2555). *ศาสตร์การนิเทศการสอน และการโค้ช การพัฒนาวิชาชีพ: ทฤษฎีกลยุทธสู่การปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 12). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- วันเฉลิม กลิ่นศรีสุข. (2558). *การใช้กิจกรรมค่ายวิทยาศาสตร์เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- วัลนิกา ฉลากบาง. (2548). *การพัฒนาความสามารถในการคิดแบบโยนิ โสมนสิการและการบริโภคด้วยปัญญาของนักศึกษาสถาบันราชภัฏสกลนคร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2562). *โยนิ โสมนสิการ*. สืบค้น 13 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://th.wikipedia.org>.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2550). *การศึกษาแห่งชาติในอุดมคติ*. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.
- วิทยา จันทะอุ่มเม้า. (2549). *ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคพิเศษ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ต่อระบบการเรียนการสอนหลักสูตรภาคพิเศษ ปัญหาพิเศษเศรษฐศาสตร์บัณฑิต*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- วิทยากร เชียงกุล. (2553). *สภาวะการศึกษาไทย ปี 2551/2552: บทบาทการศึกษากับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- วิภาวรรณ แสนสว่าง. (2556). *การประยุกต์หลักกรรมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมบริโภคนิยมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนนครสวรรค์* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิวรรณ จันทร์เทพย์. (2553). *ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการฝึกอบรมแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีมเพื่อพัฒนาสมรรถนะการออกแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการแบบสหวิทยาการ สำหรับครูผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษา* (ปริญญาโทปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิสวนตร เจริญสุข. (2552). *การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมฝึกคิดตามแนว โยนิโสมนสิการแบบคุณ โทษและทางออก ที่ส่งเสริม ความสามารถในการตัดสินใจ ในวิชาคณิตศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วีรวิษณุ สัตตารัมย์. (2560). *ความพึงพอใจของนักเรียนพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์ที่มีต่อการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในเขตปกครองคณะสงฆ์พญาไท* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศรเนตร อารีโสภณพิเชฐ. (2557). *กลยุทธ์การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์: แผน ที่มโนทัศน์. วารสารครุศาสตร์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 42(3), 194-210.*
- ศรีไพร จันทร์เขียว. (2558). *การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาโดยพุทธวิธีบูรณาการ* (ปริญญา นิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศศิวิมล เมืองนาค. (2555). *การดำเนินงานของครูเพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนขยาย โอกาสทางการศึกษากลุ่ม โรงเรียนศรีราชา 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชลบุรี เขต 3* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศศิวิมล อินทปัดดา. (2560). *การพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการร่วมกับการ ใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 2* (วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัย มหาสารคาม
- ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, และ ไพเราะ พุ่มมัน. (2542). *วิจัยการจัดการเรียนรู้ (4MAT) การจัดการกระบวนการ เรียนรู้เพื่อการส่งเสริมคุณลักษณะเก่ง ดี มีสุข*. กรุงเทพฯ: แวนแก้ว.

- ศีลธรรม โพนะทา. (2546). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนนวมินทราชินูทิศหอวังนนทบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สังัด อุทรานันท์. (2529). *การนิเทศการศึกษา: หลักการทฤษฎีและปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมโชค เนียนไชสง. (2553). *การศึกษาองค์ประกอบของเว็บไซต์ในมหาวิทยาลัยราชภัฏของไทยที่สร้างความพึงพอใจแก่นักศึกษา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมเด็จพระญาณสังวร เจริญ สุวฑฒโน. (2536). *การบวช*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2516). *นวโกวาท*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2520). *นวโกวาท (ฉบับประชาชน)*. กรุงเทพฯ: Thai Publisher.
- สมนึก ภัททิยธนี. (2553). *การวัดผลการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กทม: โรงพิมพ์ประสานการพิมพ์.
- สมบูรณ์ ดันยะ. (2545). *การประเมินทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สมัครสมร กักดีเทวา. (2553). *การพัฒนารูปแบบการออกแบบการเรียนการสอนอีเลิร์นนิ่ง ระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช* (ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สังเวียน จรเกษ. (2555). *การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยการใช้แบบโยนิโสมนสิการ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ศึกษาศาสตร์) ระดับมัธยมศึกษา* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สาโรช บัวศรี. (2515). *การศึกษาปรัชญาการศึกษาประชาธิปไตยและจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2550). *มาตรฐานการศึกษาตัวบ่งชี้และเกณฑ์การพิจารณาเพื่อประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน* (พ.ศ.2549-2553). กรุงเทพฯ: ม.ฟ.พ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *สภาวะการศึกษาไทยปี 2550*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2550-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *การประเมินคุณธรรมของผู้เรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำเร็จ บุญเรืองรัตน์. (2540). *สติปัญญา กับ สมองของมนุษย์*. กรุงเทพฯ: ดันอ้อ แกรมมี่.
- สุกัญญา สุนทร. (2556). *ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ที่เน้นการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการเรียนรู้ร่วมกัน เรื่อง สมดุลเคมีที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพฤติกรรมการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหนองกรดวัฒนา จังหวัดนครราชสีมา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุคนธา ชินศิริ. (2554). *ศึกษาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนชลราษฎรอำรุง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี เขต 18 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุชาดา ศรีศักดิ์. (2544). *หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง การขยายพันธุ์พืชโดยการ ใช้หัวและหน่อเพื่อใช้ในการสอนงานเกษตร ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- สุดคนึง นฤพนธ์จิรกุล. (2560). *รูปแบบการเรียนการสอนภาษาอังกฤษโดยใช้การเรียนรู้จากสถานการณ์เสมือนจริงเพื่อเสริมสร้างความสามารถ ทางภาษาอังกฤษและการรับรู้ความสามารถของตนเอง ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี (ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- สุดารัตน์ ไชยเลิศ. (2553). *การสร้างแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- สุทัศน์พงษ์ กุลบุตร. (2550). *การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่นักศึกษา*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- สุปรียา ตันสกุล. (2540). *ผลของการใช้รูปแบบการสอนแบบการจัดข้อมูลด้วยแผนภาพ (Graphic Organizers) ที่มีต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนและความสามารถทางการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 2 คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (ปริญญาานิพนธ์ปริญญาคุชฎิบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพจน์ อนุตรพงศ์, และคณะ. (2554). *การพัฒนาบทเรียนบนเว็บ รายวิชา พ 43101 สุขศึกษา และพลศึกษา 5 และ พ 43102 สุขศึกษาและพลศึกษา 6 กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษา บทที่ 5 ความรู้ในการวางแผนชีวิตและการสร้างครอบครัว โรงเรียน นครสวรรค์*. สืบค้น 24 สิงหาคม 2556, จาก <http://www.vimanloy.com>.
- สุพรรณิภา อันทาพุด. (2544). *การใช้กิจกรรมสัมพันธ์เพื่อพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้น ปวช.2 วิทยาลัยอาชีวศึกษานครปฐม (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2513). *พุทธวิธี เอกสารการประชุมทางวิชาการพระพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: พีพรีนติ้งกรุ๊ป.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2530). *การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรีนติ้งเฮาส์.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (2533). *การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ*. กรุงเทพฯ: ศรีธรรมสาร.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (ม.ป.ป.). *พุทธวิธีสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุมาลี จันทร์ชลอ. (2547). *การวัดและประเมินผล*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อส่งเสริมกรุงเทพมหานคร.
- สุรพงษ์ คงสัตย์. (2556). *สัมมนาประชาชน 4*. สืบค้น 18 ตุลาคม 2562, จาก <http://nkr.mcu.ac.th/2556/index.php/en/component/attachments/download/107.html>.
- สุรางค์ ใศวัตระกูล. (2548). *จิตวิทยาการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2547). *กลยุทธ์การสอนคิดวิเคราะห์ (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2550). *กลยุทธ์การสอนคิดสังเคราะห์ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2553). *กลยุทธ์การสอนคิดวิเคราะห์ (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สุวิทย์ มูลคำ, และอรทัย มูลคำ. (2552). *21 วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

- สุวิทย์ สุวรรณชาติ. (2559). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ระหว่างการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค TGT กับการจัดการ
เรียนรู้แบบปกติ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏ
สวนสุนันทา.
- เสถียร จิรรังสิมันต์. (2549). ความรู้เกี่ยวกับองค์กรเครือข่าย. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและ
ประสานการมีส่วนร่วมองค์กรเครือข่าย สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ.
- อเนก สุวรรณบัณฑิต และภาสกร อกุลพัฒน์กิจ. (2548). จิตวิทยาการบริการ (*Service Psychology
Comprehension Strategies and Trend*). กรุงเทพฯ: เพรสแอนด์ดีไซน์.
- อักรเดช จำนงธรรม. (2549). การศึกษาผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจทางการเรียนวิชาเคมีของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (สารนิพนธ์
ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรทัย มุลคำ, และคณะ. (2543). *Child Centred: Storyline Method: การบูรณาการหลักสูตรและ
การเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ดวงกมลสมัย.
- อรพินทร์ ชูชม, อัจฉรา สุขารมณ, และวิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี. (2542). การพัฒนาแบบวัดแรงจูงใจ
ภายใน (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2550). *หลักการสอน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อารี พันธุ์มณี. (2543). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์สู่ความเป็นเลิศ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- อารี พันธุ์มณี. (2543). *คิดอย่างสร้างสรรค์* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: เลิฟ แอนด์ ลิฟเพรส.
- อุ้นดา นพคุณ. (2530). *แก้ปัญหาเป็น*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุรษา อ่อนลมัย. (2556). ความต้องการของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในการเรียนล่วงหน้า ใน
โครงการสัมฤทธิ์บัตรของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กรณีศึกษาในเขตพื้นที่
รับผิดชอบของ ศูนย์วิทย์พัฒนา มสธ.จันทบุรี (รายงานผลการวิจัย). นนทบุรี:
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เอกชัย จุลละจาริตต์. (2547). *แก่นกรรม (อริยสัจ 4)*. กรุงเทพฯ: หอรัตนชัยการพิมพ์.

ภาษาอังกฤษ

- Bloom, Benjamin A. (1956). *Taxonomy of education objective handbook I : Cognitive domain*. New York : David Mc Kay Company.
- Bloom, Benjamin S., & et al. (1956). *Taxonomy of educational objectives handbook I: Cognitive domain* (17th ed). New York: David Mackay.
- Brockett, R., & Hiemstra, R. (1991). *Self-direction in adult learning: Perspectives on theory, research and practice*. New York: Routledge.
- Carter, V. G. (1973). *Dictionary of education*. New York: McGraw – Hill Book Company.
- Cole, Peter G., & Chan Lorna, K.S. (1987). *Teaching principles and practice*. New York.: Prentice Hall.
- Cornwall, M. (1981) Putting it into practice: Promoting independent learning in traditional institution, In D Boud (Ed.), *Developing student autonomy in learning*. (pp. 189-204). London: Kogan Page.
- Dante, L. S., Lilibeth D. S., Edgar M. A., Dionisia M. L., & Odilon C. B . (2011). Transforming Diverse Learners through a Brain-based 4MAT Cycle of Learning. *Proceedings of World Congress on Engineering and Computer Science*. San Francisco, USA.
- Davies, B. & Ellison, L. (1997). *School leadership for 21st century: A competency and knowledge approach*. New York: Routledge.
- Davis, G.A. (1971). *Psychology of problem solving*. New York: Basic Books.
- Dick, W., & Carey. (2004). *The systematic design of instruction*. (5th ed.). New York: Addison - Wesley, Longman.
- Gagne, R.M. (1985). *The conditions of learning and theory of instruction*. New York: Holt Rinchert and Winstin.
- Good, C.V. (1974). *Dictionary of education*. New York: McGraw-hill Book.
- Guglielmino, L. M. (1977). *Development of the self – directed learning readiness scale* (Doctoral dissertation). University of Georgia.
- Guglielmino, L. M., Huey, B. Long., & Roger Hiemstra. (2004). Self – direction in learning in the United States. *International Journal of Self – directed Learning*. 1,1– 17.
- Hala Jamal, & Ameera Shanaah. (2011). *The role of learning management systems in educational environments: An exploratory case study*. Sweden: Linnaeus University.

- Harrow, A.J. (1972). *A taxonomy of the psychomotor domain: A guide for developing behavioral objectives*. New York: David McKay.
- Hoy, Wayne. K., & Miskel. G. (1991). *Education administration: Theory research and practice* (4th ed). New York: Harper Collins.
- James Grossman. *History isn't a 'useless' major. It teaches critical thinking, something America needs plenty more of.* Retrieved May 18, 2017, from http://www.latimes.com/opinion/op-ed/laoe-grossman-history-major-in-decline-20160525snapstory.html?utm_medium=email&utm_source=flipboard.
- Johnson. D.W., & Johnson. R.T. (1974). Instructional goal structure: Cooperative. competitive or individualistic. *Review of Educational Research*, 44.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1987). *Learning together and alone: Cooperative, competitive, and individualistic learning* (2nd ed.). Prentice-Hall.
- Joyce, B., & Weil.,M. (1992). *Models of teaching* (5th ed). Englewood Cliffs, New York: Prentice-Hall.
- Joyce, B.R., Weil, M., & Calhoun, E. (2009). *Model of teaching* (8th ed). USA: Pearson Education, Inc.
- Joyce, H.L. (1992). Parental choice in public elementary school: Who chooses and why (School Choice), *Dissertation Abstract International*, 49(3). 2310-A.
- Joyce, B., & Weil, M. (1996). *Model of teaching* (5th ed). Boston: Allyn and Bacon.
- Joyce, B., & Weil, M. (1996). *Model of teaching* (8th ed). Boston: Allyn and Bacon.
- Joyce, B., & Weil, M. & Calhoun. (2004). *Model of teaching*. Boston: Allyn and Bacon.
- Keeves John P. (1997). *Education research, methodology and measurement: an international handbook*. Oxford: Pergamon Press.
- Knowles Malcolm. S. (1975). *Self – directed learning. A guide for learners and teachers*. New York: Association Press.
- Kruger, T. M. (2005). *The thinking adolescent: How classroom management affects higher level thinking*. Masters Abstracts International.
- M. Dini Handoko. (2017). *The concept of SQ4R (survey, question, read, recite, review, and reflect)* Retrieved October 26, 2017, from <http://iqrometro.co.id/the-concept-of-sq4r-survey-question-read-recite-review-and-reflect.html>.

- Marzano, R. J. (2000). *Designing a new taxonomy of educational objectives*. Thousand Oaks: CA: Corwin Press.
- McNamara. (1999). *Organizational culture*. Retrieved August 28, 2017, from:
http://www.providersedge.com/docs/km_articles/Critical_Success_Factors_of.
- McNamara, C. (1999). *Basic guidelines to problem solving and decision making*. Retrieved October 26, 2017, from <http://www.authenticityconsulting.com>.
- Peter Tugwell. (1983). Problem solving thinking. Retrieved August 28, 2018, from
<http://cai.md.chula.ac.th>.
- Richardson- J., & Morgan- R. (1997). *Reading to learn in the content areas*. Belmont,CA: Wadsworth Publishing Company.
- Saylor, J.G. (1981). *Curriculum planning for better teaching and learning*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Shaftel , Fannie.R. & Shaftel, George. (1967). *Role playing for social value: Decision making in the social studies*. Engle wood Cliffs. New Jersey: Prentice-Hall.
- Simpson, D. (1972). *Teaching physical education: A system approach*. Boston: Houghton Mufflin Co.
- Slavin, Robert E. (1987). Cooperative Learning and Cooperative School. *Educational Leadership*, 45(3), 7-13.
- Taba, Hilda. (1967). *Curriculum development: Theory and practice*. New York: Harcourt, Brace & World, Inc.
- Torrance, E.P. (1962). *Guiding creative talent*. New Jersey: Prentice Hall.
- Tyler Ralph, W. (1970). *Basic principles of curriculum and instruction*. Chicago: University of Chicago Press.
- Vishalache Balakrishnan. (2009). *Teaching moral education in secondary schools using real-life dilemmas. (Doctoral dissertation)*. Victoria University of Wellington.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามและเกณฑ์การเลือกผู้เชี่ยวชาญ
ตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญและเกณฑ์การเลือกผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร. ชาย โพธิสิตา ราชบัณฑิตภาคีสมาชิก
อาจารย์สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
2. รองศาสตราจารย์ ดร. พระครูสุนทรพจนบัณฑิต (พระมหาสหัส ฐิตสาโร)
อดีตรองคณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พระมหาประคุณ คุณธมฺโม
อดีตคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. นายอัมรินทร์ เจริญรูป หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนทุ่งใหญ่วิทยาคม
5. ดร. เสน่ห์ เดชะวงศ์ อาจารย์ประจำคณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัย
ธุรกิจบัณฑิต, อาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

เกณฑ์การเลือกผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก
- เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสาระกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน หรืออยู่ใน
สายงานที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 5 ปี หรือ
- เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยทางการศึกษา การวัดและประเมินผลทางการศึกษา
หรือเป็นอาจารย์ผู้สอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือระดับอุดมศึกษา

ภาคผนวก ข

เอกสารประกอบรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทาง
พระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับ
นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

1. คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา
เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย

2. แผนการจัดการเรียนรู้

คู่มือ

การใช้การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิด
ทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการ
แก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

โดย พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษารายวิชาวิทยานิพนธ์ (CN 910)

หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

คำนำ

คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนี้ เป็นเอกสารคู่มือที่จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการทำวิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้แนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้วยรูปแบบการตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายคู่มือประกอบการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเล่มนี้ ประกอบด้วย แนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอน วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน ขั้นตอนการเรียนการสอน นิยามศัพท์ เฉพาะ บทบาทของผู้สอน บทบาทของผู้เรียน แผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยใบความรู้ แบบฝึก และแบบทดสอบ และเกณฑ์ในการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น

แนวทางการจัดการเรียนการสอนที่นำเสนอในครั้งนี้ ทำให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งถือเป็นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เล่มนี้จะเอื้ออำนวยประโยชน์ให้สามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลต่อการเรียนรู้ตลอดจนการดำเนินชีวิตของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่องยั่งยืน

พระปลัดราชนัย ขวัญเมือง
ผู้วิจัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ.....	280
สารบัญ.....	281
1. บทนำ.....	282
2. หลักการหรือแนวคิดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้.....	282
3. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้.....	282
4. ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน.....	283
5. การสร้างบรรยากาศการจัดการเรียนรู้.....	283
6. บทบาทของครูผู้สอน.....	285
7. บทบาทของผู้เรียน.....	286
8. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้.....	287
9. แผนการจัดการเรียนรู้.....	288

คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ประกอบการนำรูปแบบการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นไปใช้

คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

- ประกอบด้วย
1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน
  2. การจัดการเรียนการสอน
  3. การสร้างบรรยากาศการจัดการเรียนรู้
  4. บทบาทของผู้สอน
  5. บทบาทของผู้เรียน
  6. การวัดและการประเมินผลการจัดการเรียนรู้

1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน

วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้มี วัตถุประสงค์สำคัญ 6 ประการ คือ

- 1) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา
- 2) เพื่อสร้างเสริมให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ
- 3) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเป็นแรงจูงใจในการแก้ปัญหาจากการอ่านและการฟังข่าวหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ
- 4) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาจากการอ่านและการฟังข่าวหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ

- 5) เพื่อจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สร้างกลุ่มการเรียนรู้แบบทุกคนมีส่วนร่วม สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และการทำงานเป็นกลุ่ม โดยมีครูเป็นที่เลี้ยง
- 6) เพื่อสร้างเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต สามารถประยุกต์และนำความรู้และ ประสบการณ์ ไปใช้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

2. การจัดการเรียนการสอน

ขั้นการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีดังนี้

2.1 นักเรียนทำแบบประเมินความสามารถในการแก้ปัญหา ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ก่อนเรียน

2.2 นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ความสามารถในการแก้ปัญหา ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ก่อนเรียน(Pretest)

2.3 ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตาม 3 ขั้นตอน ต่อไปนี้
หลังจากนั้นดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 สร้างกัลยาณมิตร

ขั้นที่ 2 ขึ้นนำหลักพุทธธรรมมาแก้ปัญหา

1. คิดให้ถูกวิธี (พุทธโอวาท)
2. คิดเป็นขั้นตอน (อริยสัจ 4 /จรรยาวาสธรรม4)
3. คิดให้เป็นประโยชน์ (ปธาน4)

ขั้นที่ 3 นำเสนอและสะท้อนความคิด

ขั้นที่ 4 สรุปแนวคิดที่ได้

3. การสร้างบรรยากาศการจัดการเรียนรู้

การจัดสภาพการเรียนรู้และบรรยากาศ มีความสำคัญในการช่วยให้การเรียนการสอนตามรูปแบบดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้และสร้างเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการแก้ปัญหา ดังนี้

3.1 บรรยากาศการเรียนรู้ที่มุ่งการสร้างเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการศึกษาเนื้อหาหรือเรื่องราวการอ่านและการฟังข่าวหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ

รวมทั้งรู้จักการวิเคราะห์เกี่ยวกับเนื้อหาสาระของสื่อ โดยใช้การตีความเนื้อหาของสื่อ ใช้ความรู้เดิมและประสบการณ์ในการคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้น ใช้วิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเหตุและผล หากคำอธิบาย วิเคราะห์ข้อมูลโดยตรวจสอบรูปแบบการใช้สื่อ นอกจากนี้ยังให้ผู้เรียน รู้จักการประเมินค่า โดยประเมินคุณภาพของเนื้อหา ประเมินการนำเสนอกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพ เปรียบเทียบการนำเสนอ และประเมินคุณค่าของสื่อที่เกิดขึ้น และประเมินเนื้อหาสาระเชื่อมโยงกับประสบการณ์ตนเอง รวมทั้งให้ผู้เรียน รู้จักการสร้างสรรค์ โดยสร้างสื่อในแบบฉบับของตนเอง ผลิตโดยวางแผน เขียนบท ค้นคว้า ให้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด เขียนบรรยายความคิด และสามารถใช้เทคโนโลยีเพื่อการสร้างสรรค์ อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

3.2 บรรยากาศการเรียนรู้ที่สร้างปฏิสัมพันธ์และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับครูผู้สอน เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม มีการระดมความคิด การอภิปราย การแสดงความคิดเห็นจากข้อมูลที่ค้นคว้าหาความรู้จากการอ่านและการฟังข่าวหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ความสามารถในการแก้ปัญหาตามแนวคำสอนทางพระพุทธศาสนา การนำเสนอผลงาน มีการซักถามและโต้ตอบความคิดกับเพื่อนและผู้สอน ผู้สอนต้องเน้นย้ำให้ผู้เรียนคำนึงการมีส่วนร่วม การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ทำกิจกรรมในการเรียนรู้ด้วยความสนใจที่จะเรียนรู้และให้ความร่วมมือกับเพื่อนและครูผู้สอน เข้าเรียนตรงเวลา ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมาย กระตือรือร้นในการทำกิจกรรม ใช้ความสามารถในการคิดและทำในสิ่งที่ตนสนใจ ต้องการที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนและครู รวมทั้งมีความรู้สึกที่ดีเมื่อได้อยู่กับครูและเพื่อนอันจะทำให้เกิดความสุขในการเรียนรู้อย่างแท้จริง

3.3 การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนกล้าแสดงความคิดเห็น ให้กำลังใจเมื่อพบกับปัญหาและคอยช่วยเหลือแก้ไข ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกที่ดี ปลอดภัย และเกิดความสบายใจในการเรียน ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะบรรยากาศในการเรียนรู้นั้นให้มีความรู้สึกเป็นกันเองผ่อนคลาย ไม่เคร่งเครียด กระตุ้นให้ผู้เรียนทำงานกลุ่มอย่างสร้างสรรค์และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3.4 การจัดบรรยากาศการเรียนรู้เป็นกลุ่ม โดยผู้สอนกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เป็นกลุ่มเพื่อความสะดวกในการปรึกษาทำกิจกรรมร่วมกัน และความรับผิดชอบต่อการการทำงานของตัวเองและกลุ่มในการทำงาน

4. บทบาทของครูผู้สอน

การนำรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ไปใช้ผู้สอนควรดำเนินการวางแผนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

4.1 ศึกษาและทำความเข้าใจคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเล่มนี้ เพื่อให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง หลักการหรือแนวคิด วัตถุประสงค์ ลำดับขั้นการจัดการเรียนรู้ คำศัพท์เฉพาะ บทบาทของผู้สอน บทบาทของผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ และเกณฑ์การวัด เพื่อนำมาวิเคราะห์และสร้างแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกัน

4.2 ศึกษาและทำความเข้าใจขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามรูปแบบแต่ละชั้น อย่างละเอียด เพื่อนำมากำหนดแนวทางและวางแผนการจัดการเรียนการสอน โดยวิเคราะห์และเลือก เนื้อหาหรือสาระการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมกับรูปแบบ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จนเกิดความเข้าใจในเนื้อหา และเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ตามที่ได้กำหนดไว้ในรูปแบบ

4.3 การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สามารถเรียนรู้ตามลำดับขั้นอย่างต่อเนื่องกันไปในทุกแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้สอนควรใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อช่วยส่งเสริมบรรยากาศและประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนด้วย

4.4 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องให้ความสำคัญและเอาใจใส่กับการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนในทุกขั้นให้เป็นไปตามที่กำหนด อาจยืดหยุ่นบางในบางเรื่อง เพื่อเป็นการกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน และที่สำคัญต้องดูแลและให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนอย่างใกล้ชิด โดยเน้นบรรยากาศการเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร

4.5 ผู้สอนจะช่วยทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยง ชี้แนะ กำกับ ฝึกฝน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน จนบรรลุวัตถุประสงค์ของขั้นตอนการเรียนการสอน เกิดการเรียนรู้ด้วยการใช้แนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา

4.6 เลือกใช้สื่อประกอบการจัดการเรียนการสอน เลือกใช้สื่อหรือแหล่งการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมกับรูปแบบการเรียนการสอน โดยเฉพาะข่าวหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบต่อคน

ในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะที่มีอยู่จำนวนมากมายมหาศาล ทั้งนี้ เพื่อที่จะส่งเสริมให้การใช้รูปแบบเกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลให้มากที่สุด

4.7 การสร้างและการใช้เครื่องมือในการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ แบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม และแบบสอบถามความพึงพอใจ ทั้งนี้เพื่อให้ การกำกับ ติดตาม และประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ของผู้เรียนเป็นไปตามที่ได้กำหนดไว้ในรูปแบบ

5. บทบาทของผู้เรียน

5.1 พึงคำชี้แจงจากผู้สอนและทำความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้เรียนในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

5.2 ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อย่างตั้งใจจริง มีความกระตือรือร้น ให้ความสำคัญ ใช้ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและพยายามมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ตามบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม

5.3 ทบทวน เตรียมพร้อมศึกษาหาความรู้ที่จำเป็นเกี่ยวกับเรื่องที่จะเรียน ตามที่ผู้สอนได้ระบุก่อนการเรียนรู้ในแต่ละเรื่อง

5.4 มีการปรึกษาหารือกับเพื่อนในกลุ่ม ในแต่ละเรื่องให้ถูกต้องชัดเจนและเป็นระบบ โดยสามารถปรึกษาผู้สอนได้ตลอดที่ต้องการคำปรึกษา

5.5 วางแผนการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่ม และพยายามเรียนรู้ในสิ่งใหม่ ๆ อย่างกระตือรือร้นเพื่อพัฒนาความรู้ของตนเองให้ก้าวหน้ามีประสบการณ์มากขึ้น

5.6 มีความตั้งใจที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และสะท้อนความคิดของตนเองให้ผู้อื่นเข้าใจทั้งกับเพื่อนและครูผู้สอน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลการเรียนรู้และการคิดแก้ปัญหา

5.7 รู้จักวิธีการสืบเสาะแสวงหาความรู้ โดยค้นคว้าหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะที่มีอยู่ ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของตนเองและกลุ่ม เพื่อให้สามารถเรียนรู้และทำความเข้าใจในเนื้อหา การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.8 ให้กำลังใจตนเองและบุคคลรอบข้าง ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมแก้ปัญหา รวมทั้งรู้จักสร้างปฏิสัมพันธ์ด้านดีกับสมาชิกในกลุ่ม แม้ว่าบางครั้งผลงานที่ทำอาจจะไม่ประสบผลสำเร็จตามที่คาดหวังไว้

5.9 ใช้ข่าวหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ในการเรียนรู้ ใช้แนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา เหตุการณ์เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ตามข่าว

6. การวัดและการประเมินผลการจัดการเรียนรู้

การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล การเรียนรู้ตามรูปแบบนี้ ดำเนินการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งก่อนการจัด การเรียนรู้ และหลังการจัดการเรียนรู้ ตามขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้

เครื่องมือที่ใช้วัด และประเมินผลการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. แบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการแก้ปัญหา หมายถึง คะแนนที่นักเรียน ได้จากการทำแบบทดสอบการแก้ปัญหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งเป็นแบบอัตนัยที่เป็นการวิเคราะห์ ข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน ให้เห็นคุณและโทษและหาทางออกของปัญหาโดยทำการทดสอบ 7 ครั้ง โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการผ่านไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม คือคะแนนที่นักเรียน ได้จากการ ทำแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากการทดสอบ 7 ครั้ง หมายถึง การได้นำรูปแบบอันได้จากแนวคิดการแก้ปัญหาของ Perter และ Numara คือ 1) ประเมินปัญหา 2)หาสาเหตุ 3)เลือกวิธีการ 4)วางแผน 5)ควบคุม 6)ตรวจสอบและแก้ไข และแนวคิดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 3 ขั้นตอน คือ คิดให้ถูกวิธี คิดเป็นขั้นตอน คิดให้เป็นประโยชน์โดยใช้หลักธรรม พุทธโอวาท 3 อริยสัจ 4 ฆราวาสธรรม 4 และ ปธาน 4 ไปใช้ในแต่ละขั้นตอน ของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 7 แผนดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 พุทธโอวาท 3 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 อริยสัจ 4 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ฆราวาสธรรม 4 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ปธาน 4 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 พุทธโอวาท 3-ฆราวาสธรรม 4 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4-ฆราวาสธรรม 4-ปธาน 4 แต่ละแผนมีแบบฝึกจำนวน 2ชุด ให้นักเรียน ฝึกทำงานเป็นกลุ่มและฝึกทำเป็น

รายบุคคล หลังจากนั้นจึงมีการทดสอบความสามารถเป็นรายบุคคล โดยการให้เขียนตอบแบบอัตนัย จำนวน 7 ครั้ง ครั้งละ 10 คะแนน

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีลักษณะเป็นแบบวัดประเภทปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก แต่ละข้อมีคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว สร้างแบบวัดโดยพิจารณาให้ครอบคลุม มโนทัศน์พื้นฐานการเรียนรู้ คะแนนที่นักเรียนทำได้จาก การทำแบบทดสอบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งเป็นปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ครอบคลุมพฤติกรรมทางพุทธิพิสัย ตามแนวคิด ของบลูม มี 6 ระดับ 1) ความจำ 2) ความเข้าใจ 3) การประยุกต์ใช้ 4) การวิเคราะห์ 5) การสังเคราะห์ 6) การประเมินค่า

3. แบบประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทาง พระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอน ปลาย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

4.แบบสอบถามความพึงพอใจ ตามรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ผู้วิจัย พัฒนาขึ้น ซึ่งวัดโดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับตามแนวคิดของลิเคิร์ท ซึ่งครอบคลุม 3 ด้านคือ 1) ด้านบรรยากาศ 2) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และ 3) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ

7. แผนการจัดการเรียนรู้

เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน เกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียน การสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยจึงคัดเลือกสาระการเรียนรู้ที่มีลักษณะสอดคล้องกับข้อจำกัดของรูปแบบ การจัดการเรียนรู้จำนวน 7 เรื่อง มาตรฐานเป็นกำหนดการจัดการเรียนรู้เพื่อกำหนดกรอบของเนื้อหา และ กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละแผนการเรียนรู้ ส่วนการกำหนดเวลาในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้แต่ละคาบเรียนผู้วิจัยได้ยึดตามระบบของสถานศึกษาที่เลือกใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ คาบเรียนละ 1 ชั่วโมง กำหนดการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถแสดงได้ ดังนี้

แผนการเรียนรู้ที่	เนื้อหา/สาระการเรียนรู้	เวลาเรียน / ชั่วโมง
1	พุทธโอวาท 3	4
2	อริยสัจ 4	4
3	ฉราวาสธรรม 4	4
4	ปธาน4	4
5	พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4	4
6	พุทธโอวาท 3-ฉราวาสธรรม 4	4
7	พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4-ฉราวาสธรรม 4-ปธาน 4	4
รวมเวลาทั้งหมด		28

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละแผนการเรียนรู้จะประกอบไปด้วย สาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดชั้นปี จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ และบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้ ซึ่งแต่ละแผนการเรียนรู้จะมีรายละเอียดในแต่ละส่วนแต่ละขั้นตอน ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

สาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เรื่อง พุทธโอวาท 3

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
เวลา 4 ชั่วโมง

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

ตัวชี้วัด

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เห็นคุณค่าของการการพัฒนาดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือการคิดแบบคุณ โทษและทางออก

จุดประสงค์การเรียนรู้: นักเรียนสามารถ

- อธิบายความหมาย ความสำคัญของหลักพุทธโอวาท 3 ได้
- จำแนกองค์ประกอบของหลักพุทธโอวาท 3 ได้
- นำหลักพุทธโอวาท 3 ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้

สาระสำคัญ

ข่าวเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ

สาระการเรียนรู้

พุทธโอวาท 3 คือ หลักธรรมที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา 3 ประการ อันเป็นพุทธโอวาทที่สอนให้เราละเว้นชั่ว ทำดี และทำจิตใจบริสุทธิ์ เบิกบาน มีศรัทธา และเชื่อในเรื่องของกรรมของตน (การกระทำ) ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการป้องกันปัญหาความทุกข์ และแก้ปัญหาความทุกข์ในชีวิตประจำวัน เป็นลักษณะคำสอน คำแนะนำ และคำตักเตือนได้แก่

1. **เว้นชั่ว** คือ การเว้นจากการกระทำที่ไม่ดี ไม่ประพฤติชั่วทั้งกาย วาจา ใจ การกระทำที่เป็นบาป เป็นสิ่งเลวร้าย ย่อมมีผลทำให้เกิดความทุกข์กายทุกข์ใจ รวมถึงเกิดความเดือดร้อนแก่ตนเอง และผู้อื่น ดังนั้น จึงพึงละเว้น และหลีกเลี่ยงจากการทำความชั่วทั้งปวง ทั้งทางด้านกาย วาจา และจิตใจ

2. **ทำดี** คือการกระทำที่ดีงาม เป็นประพฤติกุศลโดยชอบด้วยทั้งทางกาย วาจา ใจ เป็นบุญแก่ตัวเอง มีผลทำให้เกิดความสุขความสบายใจ เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และผู้อื่น โดยพึงต้องหมั่นกระทำแต่ทำความดี ซึ่งเป็นการพัฒนาตนให้มีความประพฤติทั้งดงาม เรียกว่า คุณธรรม และจริยธรรม ทำความดีให้ถึงพร้อมทั้งทางด้านกาย วาจา และจิตใจ

3. **ทำจิตใจบริสุทธิ์** คือ การตั้งมั่นในจิตทั้งดงาม ปราศจากกิเลสทั้งปวง อันได้แก่ โลภ โกรธ หลง คนที่มีจิตใจดีงาม มีการกระทำ และคำพูดที่ดี ด้วยการฝึกใจของเราให้มีความบริสุทธิ์ มีสติ และมีสมาธิ ไม่ฟุ้งซ่าน คิดในสิ่งที่ดี ไม่คิดร้าย ไม่คิดอิจฉาริษยาคนอื่น เราหมั่นฝึกทำสมาธิจะทำให้ใจเราสงบ และมีสติ

สรุปว่า หลักพุทธโอวาท 3 เป็นกระบวนการที่สนับสนุนกันอย่างต่อเนื่อง ย่อมเป็นทางแห่งการปรับเปลี่ยนนิสัยให้ดีขึ้นยิ่งๆ ขึ้นไป และเมื่อบุคคลรู้และเข้าใจพุทธโอวาท 3 อย่างถูกต้อง จะสามารถนำหลักพุทธโอวาท 3 ไปประยุกต์ใช้ในการปรับเปลี่ยนนิสัยให้ดีขึ้นยิ่งๆ ขึ้นไปในการประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพในชีวิตประจำวัน

สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้

1. ใบความรู้ เรื่อง “พุทธโอวาท 3”
2. รูปภาพ และวีดิทัศน์ เกี่ยวกับข่าวหรือเหตุการณ์ในหรือต่างประเทศ
3. แบบฝึกการแก้ปัญหา

-แบบฝึก 1 พ่อสุดทนต์พฤติกรรมลูกชาย เมมาอาละวาด กว่าปีนยั้งดับ ยืนรอมอบตัวตำรวจ (รายบุคคล)

-แบบฝึก 2 สลด เด็ก 17 เรียนดี ดัดเกมหนัก ซ็อกคับคาโต๊ะคอมฯ (แบบกลุ่ม)

เครื่องมือวัด

1. แบบทดสอบความสามารถแก้ปัญหา
- 2.แบบประเมินการทำงานกลุ่ม

วิธีวัด -เกณฑ์การประเมินการวัดและประเมินผล

หมายถึง คะแนนที่นักเรียนได้จากการทำแบบทดสอบการแก้ปัญหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งเป็นแบบอัตนัยที่เป็นการวิเคราะห์ ข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน ให้เห็นคุณและโทษและหาทางออกของปัญหาโดยทำการทดสอบ โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการผ่านไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม คือคะแนนที่นักเรียนได้จากการ ทำแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากการแบบทดสอบ หมายถึง การได้นำรูปแบบอันได้จากแนวคิดการแก้ปัญหาของ Perter และ Numara

คือ 1)ประเมินปัญหา 2)หาสาเหตุ 3)เลือกวิธีการ 4)วางแผน 5)ควบคุม 6)ตรวจสอบและแก้ไข และแนวคิดหลักกรรมทางพระพุทธศาสนา 3 ขั้นตอน คือ คิดให้ถูกวิธี คิดเป็นขั้นตอน คิดให้เป็นประโยชน์โดยใช้หลักกรรม พุทธโอวาท ไปใช้ในแต่ละขั้นตอน ของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ใน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 พุทธโอวาท 3 แต่ละแผนมีแบบฝึกจำนวน 2 ชุด ให้นักเรียน ฝึกทำงานเป็นกลุ่มและฝึกทำเป็นรายบุคคล หลังจากนั้นจึงมีการทดสอบความสามารถเป็นรายบุคคล โดยการให้เขียนตอบแบบอัตนัยจำนวน 1 ครั้ง จำนวน 10 คะแนน

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ครั้งที่	กระบวนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล
1 (1 ชั่วโมง)	ขั้นที่ 1 กัลยาณมิตร	<ol style="list-style-type: none"> นักเรียนทำสมาธิ 3 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเรียน เสร็จแล้วทักทายนักเรียนอย่างเป็นกันเองเพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียน (กัลยาณมิตร) ทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง โยนิโสณมสิการ (คิดแบบคุณ โทษและทางออก) แบ่งกลุ่มแบบคละสามารถโดยใช้คะแนนวิชาสังคม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 การแบ่งกลุ่มนี้จะใช้ตลอดการทดลอง นำข่าวหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือ ต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ 	<ol style="list-style-type: none"> โทรทัศน์และคอมพิวเตอร์ วีดิทัศน์ข่าวหรือเหตุการณ์ ใบความรู้ เรื่องพุทธโอวาท 3 แบบฝึกความสามารถ การแก้ปัญหา จำนวน 2 ชุด แบบทดสอบ ความสามารถการแก้ปัญหา จำนวน 1 ชุด แบบประเมินการทำงานกลุ่ม
2 (1 ชั่วโมง)	ขั้นที่ 2 พุทธธรรมนำแก้ปัญหา	<ol style="list-style-type: none"> ครูแจกใบความรู้ เรื่องพุทธโอวาท 3 ให้นักเรียนไปศึกษา 	

ครั้งที่	กระบวนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล
(1 ชั่วโมง)	1. คิดถุกวิธี (พุทธ โอวาท 3) ขั้นที่ 3 นำเสนอและสะท้อนคิด ขั้นที่ 4 สรุปแนวคิดที่ได้	2. นักเรียนและครูร่วมกันสนทนาเรื่อง พุทธโอวาท 3 กับการแก้ปัญหา ข่าวนหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ 3. ครูให้นักเรียนทำแบบฝึก 1 (การแก้ปัญหา)ตามกระบวนการคิดถุกวิธี (พุทธ โอวาท3) เป็นกลุ่มและรายบุคคล 4. ให้นักเรียนนำเสนอและสะท้อนความคิด จากข้อที่ 2 โดยให้ทำงานเป็นกลุ่ม 5. นักเรียนช่วยกันสรุปหลังอภิปราย และ ครูเพิ่มเติมสาระสำคัญ แล้วให้นักเรียนทำ เป็นผังความคิด	
3 (1 ชั่วโมง)	ทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา	1.ครูนำข่าวหรือสถานการณ์ซึ่งเป็นแบบทดสอบมาให้ให้นักเรียนทำโดยใช้หลักคิดถุกวิธี (พุทธ โอวาท 3) เป็นรายบุคคล	

แบบฝึก 1 พุทธโอวาท

พ่อสุดทนพฤติกรรมลูกชาย เมมาอาละวาด คว่าป็นยงคัับ ยืนรอมอบตัวตำรวจ

ข่าวสังคม ไทยรัฐออนไลน์ 27 พ.ย. 2562

พ่อสุดทนพฤติกรรมลูกชาย เมมาอาละวาด คว่าป็นยงคัับ ยืนรอมอบตัวตำรวจ สารภาพเป็นคนลงมือ รับเหนื่อย-เสียวใจ พร้อมชดใช้ความผิดตาม ก.ม. ตำรวจคุมตัวสอบพร้อมอาวุธ แจ้งข้อหา คำนินคดี เมื่อเวลา 19.30 น. วันที่ 26 พ.ย.62 ร.ต.ท.ภูรินันท์ จันบางม่วง รอง สว.(สอบสวน) สภ.เมืองตรัง รับแจ้งเหตุยงคัับที่หน้าบ้านเลขที่ 65/1 ม.5 ต.ควนปริง จ.ตรัง จึงรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ รุดไปตรวจสอบ พร้อม พ.ต.อ.อลงกรณ์ สิมารู ผกก. พ.ต.ท.ประเสริฐ สงแสง พ.ต.ท.อนุชัย สวงาม รอง ผกก.(สอบสวน) พ.ต.ท.ปัญญา ไต้คง สารวัตร (สอบสวน) ร.ต.อ.ธานินทร์ หนูคูก รอง สวป. ตร.ชุดสืบสวน ชุดสายตรวจ เจ้าหน้าที่กู้ภัยมูลนิธิกุศลสถานตรัง และหน่วยกู้ชีพ อบต.ควนปริง

ที่เกิดเหตุเป็นบ้านปูนชั้นเดียวปลูกติดกันหลายหลัง บริเวณโต๊ะไม้หน้าบ้านพบเศษขวดเบียร์แตกกระจายทั่วบริเวณ ห่างออกไปประมาณ 15 เมตร พบรอยคราบเลือดหยดเป็นทางยาว ส่วนผู้บาดเจ็บถูกนำตัวส่ง รพ.ตรัง ไปก่อนหน้าแล้ว ทราบชื่อคือ นายสมคิด คำสี อายุ 39 ปี ถูกยิงเข้าบริเวณหน้าอก จำนวน 1 นัด ได้รับบาดเจ็บสาหัส ทนพิษบาดแผลไม่ไหว เสียชีวิตระหว่างนำส่ง รพ. ขณะที่ผู้ก่อเหตุ คือ นายพยม คำสี อายุ 63 ปี ซึ่งเป็นพ่อบังเกิดเกล้าของผู้ตาย ได้ยืนรอมอบตัวกับตำรวจอยู่หน้าบ้าน พร้อมอาวุธปืนก่อเหตุ และเครื่องกระสุนในรังเพลิง 4 นัด

จากการสอบสวน นายพยม ให้การรับสารภาพว่า เมื่อช่วงเช้าที่ผ่านมา นายสมคิด ลูกชายได้ตั้งวงดื่มเบียร์กับ นายสุเมธ รัตนะ อายุ 38 ปี ลูกเขยตั้งแต่เช้า เนื่องจากวันนี้ทั้งคู่หยุดงาน ส่วนตนออกไปช่วยงานศพของเพื่อนบ้าน จนกระทั่งตอนเที่ยงตนกลับมาบ้าน เห็นทั้งคู่ยังนั่งดื่มเบียร์อยู่ พอดกเย็นตนได้ยื่นเสียงทะเลาะกัน ระหว่างลูกชายและลูกเขย มีการคำทอด้วยถ้อยคำรุนแรง ตนจึงวิ่งเข้ามาห้ามปรามแต่ทั้งคู่ก็ไม่หยุด ก่อนที่ทั้งคู่จะหยิบขวดเบียร์ฟาดกันไปมา จนตนถูกเศษขวดบาดที่ท่อนแขนขวา ก่อนที่ญาติๆ จะออกมาแยกทั้งคู่ไปที่คอกวัวข้างบ้าน ส่วนตนได้เดินเข้าไปหยิบอาวุธปืนที่เก็บไว้ในบ้าน ก่อนที่ลูกชายจะเดินมาหาเรื่องตนอีก พร้อมพุดจาทำทนายให้ยิง ตนรู้สึกเหนื่อยแล้ว สุดจะทนกับลูกชายคนนี้ จึงใช้ปืนยิงใส่เสียชีวิต ตนรู้สึกเสียใจ เพราะผู้ตายเป็นลูกคนโต ตนตั้งฉายาว่า "ลูกเทวดา" เพราะไม่ทำงานทำการ เมมาทำลายสิ่งของ ชอบทะเลาะกับพ่อแม่ ซึ่งตนพร้อมชดใช้ความผิดตามกฎหมาย

เบื้องต้น เจ้าหน้าที่แจ้งข้อหาฆ่าผู้อื่น โดยเจตนาและพกอาวุธปืนไปในเมือง หมู่บ้าน ทางสาธารณะ โดยไม่ได้รับอนุญาต ก่อนควบคุมตัวไปสอบสวน พร้อมยึดอาวุธปืนของกลางไปตรวจสอบเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

แหล่งที่มา <https://www.thairath.co.th/news/society/1696838>

นักเรียนอ่านเรื่องที่กำหนดให้แล้วใช้การคิดแบบคุณโทษและทางออก แก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณโทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

1. คิดถุวิธี (พุทธโอวาท 3)

- 1.1 เว้นชั่ว คิดเห็นโทษของการเกียจคร้านไม่ทำงาน เห็นโทษของการดื่มเครื่องดื่มมึนเมา และเห็นโทษของการเมาแล้วทำลายสิ่งของ และประพฤติชั่วทะเลาะกับพ่อแม่
- 1.2 ทำดี เว้นจากการดื่มเครื่องดื่มมึนเมา ขยันทำงาน และเคารพคุณพ่อคุณแม่
- 1.3 ทำใจให้บริสุทธิ์ หมั่นฝึกใจให้มีความบริสุทธิ์ ด้วยกำหนดสติทุกลมหายใจออก-เข้า เพื่อให้เกิดมีสมาธิตั้งมั่น และจิตใจสงบเย็น

แบบฝึก 2 พุทธโอวาท

สลด เด็ก 17 เรียนดี ดิคเกมหนัก ช็อกคัปดาห์โตะคอมฯ ข่าวสังคม ไทยรัฐออนไลน์ 4 พ.ย. 2562

พ่อเศร้า สูญเสียลูกชายเรียนดี วัย 17 ปี หลังติดเกมหนัก จนช็อก หัวใจล้มเหลว เสียชีวิตข้างโตะคอมพิวเตอร์ เผยเคยเตือนแล้ว ซึ่งลูกก็รับปาก ก่อนมาจบชีวิต

วันที่ 4 พฤศจิกายน ร.ต.อ.เปรม เจริญตัว รอง สว.สอบสวน สภ.เมืองอุดรธานี พร้อมด้วยแพทย์เวร รพ.ศูนย์อุดรธานี อาสาสมัครมูลนิธิส่งเสริมธรรมแห่งอุดรธานี ร่วมกันตรวจสภาพศพ นายเอก (นามสมมติ) อายุ 17 ปี ชาว ต.หมากแข้ง อ.เมืองอุดรธานี นักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยเอกชนมีชื่อแห่งหนึ่งในตัวเมืองอุดรธานี ภายในบ้านพัก

นักวิชาการวิเคราะห์ คดีฆ่าหั่นศพผู้เย็น ถนัดซ้าย ลั่นโกมือขวา ได้หรือไม่ (คลิป)ญาติยังไม่เชื่อ ลูกฆ่าหั่นศพแม่ ขอรอนิติวิทยาศาสตร์ ผลเป็นอย่างไรก็ยอมรับหนุ่มโพสต์อาลัย "สุยารา" บอกคือตัวเอง โขเซี่ยลิ่งไม่อยู่ จบชีวิตจริงเบื่องตัน เสียชีวิตอยู่ในท่านั่งคุกเข่า ข้างเก้าอี้นั่งเล่นคอมพิวเตอร์ ใบหน้าฟูบลงมาทางเตียงนอน ไม่พบร่องรอยการต่อสู้และถูกทำร้าย แพทย์ระบุเสียชีวิตมาแล้วประมาณ 8-10 ชั่วโมง จากอาการหัวใจล้มเหลว ญาติไม่คิดใจในสาเหตุจึงมอบศพให้ไปบำเพ็ญกุศลตามประเพณีต่อไป

ต่อมาผู้สื่อข่าวได้เดินทางไปศาลาพักศพ วัดโยธานิมิตร ต.หมากแข้ง เขตเทศบาลนครอุดรธานี เพื่อสอบถามหาสาเหตุที่แท้จริงกับ พันจ่าอากาศเอก รัชการทหารอากาศที่ บน.23 อุดรธานี พ่อของนายเอก ทราบว่า ตนมีลูกชายหญิง รวม 2 คน นายเอกเป็นลูกชายคนโต เรียนหนังสือเก่งมาตั้งแต่เด็ก และติดเกมมาตั้งแต่ยังเด็กเช่นกัน

หลังจากครอบครัวหย่าร้างมาราว 6 ปี นายเอกเรียนจบมัธยมต้นที่โรงเรียนชื่อดังประจำจังหวัดอุดรธานี และมาเรียนต่อระดับ ปวช. ที่วิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง เกรดเฉลี่ยอยู่ที่ 3.7 ที่ผ่านมามีเคยเตือนลูกชายว่าอย่าเล่นเกมมาก และให้พักผ่อนบ้าง เนื่องจากกลัวจะเสียการเรียน ซึ่งลูกชายก็รับปากว่าจะพยายาม แต่ก็มาเกิดเรื่องจนได้

"จึงอยากฝากเตือนผู้ปกครองที่มีบุตรหลานติดเกมเหมือนกับน้อง ให้สอดส่องดูแลบุตรหลานของตนให้ดี ไม่ให้หมกมุ่นอยู่กับเกมจนเกินไป ควรพาบุตรหลานไปเที่ยว เช่น ดูหนัง เที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ สวนสาธารณะ หรือร่วมกันทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกับครอบครัว ไม่ควรปล่อยให้ลูกอยู่ตามลำพัง และขาดความอบอุ่น ควรชี้แนะสอนให้มีระเบียบ วินัย รู้จักการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ หรือแบ่งเวลาให้เป็นและทำกิจกรรมไปในทางที่ถูกที่ควร ไม่เช่นนั้นอาจจะสูญเสียลูกไปอย่างไม่มีวันหวนกลับ"

ด้าน นพ.ณรงค์ ฐาตาเดช ผอ.โรงพยาบาลศูนย์อุตรธานี เปิดเผยกรณีการเสียชีวิตของนายเอกทางโทรศัพท์ว่า อยากฝากถึงผู้ปกครองควรดูแลบุตรหลานให้ดี พร้อมกับชี้แนะ หรือบอกให้เล่นเกมในเวลาที่เหมาะสม และไม่ควรนั่งเล่นเกมติดต่อกันนานหลายชั่วโมง เช่น 1 ชั่วโมง ควรหยุดพักสัก 10-15 นาที หรือออกมาเดินเล่นปรับเปลี่ยนอิริยาบถบ้าง รวมทั้งอาหารและน้ำดื่มก็เป็นสิ่งสำคัญต่อร่างกาย หากอดน้ำและอาหารเป็นเวลานาน ๆ ร่างกายจะขาดเกลือแร่และน้ำตาล อาจเกิดอาการช็อกหมดสติและเสียชีวิตลงได้.

แหล่งที่มา <https://www.thairath.co.th/news/society/1696838>

นักเรียนอ่านเรื่องที่กำหนดให้แล้วใช้การคิดแบบคุณโทษและทางออก แก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณโทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

1. คิดถุวิธี (พุทธโอวาท 3)

1.1 เว้นชั่ว คิดเห็นโทษของการเล่นเกมส์ มีระเบียบ วินัย รู้จักการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ หรือแบ่งเวลาให้เป็นและทำกิจกรรมไปในทางที่ถูกที่ควร

1.2 ทำดี เว้นจากการเล่นเกมส์ ด้วยการพักผ่อน ไปเที่ยว เช่น เที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ สวนสาธารณะ หรือร่วมกันทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกับครอบครัว ไม่ควรปล่อยให้ลูกอยู่ตามลำพัง

1.3 ทำใจให้บริสุทธิ์ ละจากจากความรู้สึกลอยๆอยากเล่นเกมส์ มาเป็นหมั่นฝึกใจให้มีความบริสุทธิ์ ด้วยกำหนดสติทุกลมหายใจออก-เข้า เพื่อให้เกิดมีสมาธิตั้งมั่น และจิตใจสงบเย็น

แบบทดสอบ พุทธโอวาท 3

สาว 16 หลงกล! หนุ่มแหกขอกความช่วยเหลือ หนีติดคุกข่มขืน

10 ม.ค. 58 สนุกคอทคอม

ร้อยเวร สภ.เมืองอุดรธานี รับแจ้งมีเหตุเด็กสาวถูกอุกบริเวณที่ ม.7 ต.หนองขอนกว้าง ที่เกิดเหตุเป็นบริเวณทุ่งนาท้ายหมู่บ้าน มีนางเอ (นามสมมติ) อายุ 45 ปี ชาว ต.หนองขอนกว้าง อ.เมือง จ.อุดรธานี ผู้เป็นป้า คอยดูแลปฐมพยาบาล น.ส.บี วัย 16 ปี ผู้เสียหาย

เบื้องต้น น.ส.บี ซึ่งมีร่องรอยการถูกทำร้าย ได้รับบาดเจ็บที่หน้าท้อง และข้อเท้าขวา พร้อมมีรอยฟกช้ำตามร่างกาย ให้การว่า ถูกนายโน้ต ไม่ทราบชื่อจริงและนามสกุล อายุประมาณ 17-18 ปี ทำร้ายร่างกายด้วยการชกหน้าท้อง กับถูกทุบที่ขาและข้อเท้า เพื่อไม่ให้วิ่งหนี ขณะพยายามข่มขืนกระทำชำเราแต่ยังไม่สำเร็จ เพราะตนฮึดสู้และวิ่งหนีมาขอความช่วยเหลือได้

ทั้งนี้ ก่อนเกิดเหตุประมาณเดือนเศษ ได้เล่นเฟซบุ๊กไปเจอชายหนุ่มคนหนึ่งใช้ชื่อเฟซบุ๊กว่า "ซีอา" โน้ตน้อย ยิ้มหวาน" กระทั่งพูดคุยจนสนิทสนมกัน นายโน้ตได้นัดออกมากุญด้วยโดยอ้างว่ามีเรื่องสำคัญจะบอกและขอความช่วยเหลือ เมื่อช่วงค่ำที่ผ่านมาจึงได้ออกจากบ้านโดยไม่ได้ออกใคร

หลังจากนั้น นายโน้ตได้ขับรถจักรยานยนต์พาซ้อนท้ายไปที่ทุ่งนาแล้วนั่งคุยกัน ก่อนจะบังคับไปที่กระท่อมกลางนา สั่งให้ถอดเสื้อผ้าเพื่อจะข่มขืน เมื่อตนฮึดสู้ก็ถูกนายโน้ตชกหน้าท้อง ท่อนขา รวมทั้งทุบข้อเท้าจนบาดเจ็บ กระทั่งได้โอกาสที่นายโน้ตจะถอดกางเกงตัวเอง จึงได้ลุกขึ้นวิ่งหนี ตะโกนขอความช่วยเหลือจากชาวบ้านในละแวกนั้น กระทั่งมาเจอกับป้าและญาติ ที่ออกตามหาจนช่วยเหลือไว้ได้ ส่วนนายโน้ตหลบหนีไปได้

เบื้องต้นตำรวจตรวจสอบภาพใบหน้าของนายโน้ต ที่ใช้ในเฟซบุ๊ก แล้วพบว่า เป็นชาวบ้านหนองตะไก่อ ต.โนนสูง อ.เมือง จ.อุดรธานี มีพฤติกรรมชอบหลอกล่อกั้มตุ้่นเด็กสาวไปข่มขืนแล้วหลยราย จะได้สืบสวนจับกุมตัวมาดำเนินคดีตามกฎหมายกันต่อไป

แหล่งที่มา <https://www.sanook.com/news/1728561/>

ให้นักเรียนมาวิเคราะห์ และนำหลักพุทธโอวาท 3 ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณ โทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

2. 1. คิดกฎวิธี (พุทธโอวาท 3)

1. เว้นชั่ว เว้นการคบหากับคนที่ไม่รู้จัก หรือเชื่อใจคนง่าย
2. ทำดี ระมัดระวังไม่ไห้ในตอนที่กลางคืนกับคนอื่น และอยู่บ้านในตอนกลางคืน
3. ทำจิตใจบริสุทธิ์ พยายามไม่เล่นเฟส ตั้งใจเรียน และมีสติ ทำใจให้สงบ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

สาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เรื่อง อริยสัจ 4

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
เวลา 4 ชั่วโมง

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

ตัวชี้วัด

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตเพื่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือการคิดแบบคุณ โทษและทางออก

จุดประสงค์การเรียนรู้: นักเรียนสามารถ

1. อธิบายเกี่ยวกับหลักธรรมอริยสัจ 4 ได้
2. จำแนกองค์ประกอบของอริยสัจ 4 ได้
3. นำหลักธรรมอริยสัจ 4 ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้

สาระสำคัญ

ข่าวเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ

สาระการเรียนรู้

อริยสัจ 4 เป็นหลักคำสอนหนึ่งของพระโคตมพุทธเจ้า แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยบุคคล หรือความจริงที่ทำให้ผู้เข้าถึงกลายเป็นอริยะ มีอยู่สี่ประการ คือ

1. ทุกข์ คือ สภาพที่ทนได้ยาก ภาวะที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ สภาพที่บีบคั้น ได้แก่ ชาติ (การเกิด) ชรา (การแก่ การเก่า) มรณะ (การตาย การสลายไป การสูญสิ้น) การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก การปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่สมหวังในสิ่งนั้น กล่าวโดยย่อ ทุกข์ก็คืออุปาทานขั้น ๓ หรือขั้น ๕

2. **สมุทัย** คือ สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ได้แก่ ตัณหา 3 คือ กามตัณหา-ความทะยานอยากในกาม ความอยากได้ทางกามารมณ์, ภวตัณหา-ความทะยานอยากในภพ ความอยากเป็น โน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วยภวทิฏฐิหรือสัสสตทิฏฐิ และ วิภวตัณหา-ความทะยานอยากในความปราศจากภพ ความอยากไม่เป็น โน่นเป็นนี่ ความอยากที่ประกอบด้วยวิภวทิฏฐิหรืออจุเจตทิฏฐิ

3. **นิโรธ** คือ ความดับทุกข์ ได้แก่ ดับสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ กล่าวคือ ดับตัณหาทั้ง 3 ได้อย่างสิ้นเชิง

4. **มรรค** คือ แนวปฏิบัติที่นำไปสู่หรือนำไปถึงความดับทุกข์ มีองค์ประกอบอยู่แปดประการ คือ 1. สัมมาทิฏฐิ-ความเห็นชอบ 2. สัมมาสังกัปปะ-ความดำริชอบ 3. สัมมาวาจา-เจรจาชอบ 4. สัมมากัมมันตะ-ทำางานชอบ 5. สัมมาอาชีวะ-เลี้ยงชีพชอบ 6. สัมมาวายามะ-พยายามชอบ 7. สัมมาสติ-ระลึกชอบ และ 8. สัมมาสมาธิ-ตั้งใจชอบ ซึ่งรวมเรียกอีกชื่อหนึ่งได้ว่า "มัชฌิมาปฏิปทา" หรือทางสายกลาง

สรุปว่า หลักธรรมอริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมของใจ เพื่อปรับเปลี่ยนนิสัยให้ดียิ่งขึ้นไป ที่ช่วยสนับสนุนเชื่อมโยงกันตลอดทั้งกระบวนการ คือเมื่อจิตใจเกิดทุกข์แล้ว ใช้จิตนั้นพิจารณาหาสาเหตุของความทุกข์ (สมุทัย) ว่าเกิดจากอะไร เมื่อทราบแล้วก็จัดการแก้ไขดับความทุกข์ที่เกิดขึ้นเสีย (นิโรธ) โดยใช้หลักธรรมที่เป็นกระบวนการในการดับทุกข์ เรียกว่า มรรคมีองค์ 8 เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการดับทุกข์ จนเกิดเป็นการปรับเปลี่ยนนิสัยให้งดงามยิ่งขึ้นไปในการประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพในชีวิตประจำวัน

สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้

1. ใบความรู้ หลักอริยสัจ 4
2. รูปภาพ และวีดิทัศน์ เกี่ยวกับข่าวหรือเหตุการณ์ในหรือต่างประเทศ
3. แบบฝึกความสามารถการแก้ปัญหา

-แบบฝึก 1 พ่อสุดทนพฤติกรรมลูกชาย เมอาละวาด คว่ำปิ่นยังดับ ยืนรอมอบตัวตำรวจ (เป็นรายบุคคล)

-แบบฝึก 2 สลด เด็ก 17 เรียนดี ดัดเกมหนัก ซ็อกดับคาโต๊ะคอมฯ (แบบกลุ่ม)

เครื่องมือวัด

1. แบบทดสอบการแก้ปัญหา
2. แบบประเมินการทำงานกลุ่ม

วิธีวัด -เกณฑ์การประเมินการวัดและประเมินผล

หมายถึง คะแนนที่นักเรียนได้จากการทำแบบทดสอบการแก้ปัญหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งเป็นแบบอัตนัยที่เป็นการวิเคราะห์ ข่าวดและเหตุการณ์ปัจจุบัน ให้เห็นคุณและโทษและหาทางออกของปัญหาโดยทำการทดสอบ โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการผ่านไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม คือคะแนนที่นักเรียนได้จากการ ทำแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากการแบบทดสอบ หมายถึง การได้นำรูปแบบอันได้จากแนวคิดการแก้ปัญหาของ Perter และ Numara คือ 1)ประเมินปัญหา 2)หาสาเหตุ 3)เลือกวิธีการ 4)วางแผน 5)ควบคุม 6)ตรวจสอบและแก้ไข และแนวคิดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 3 ขั้นตอน คือ คิดให้ถูกวิธี คิดเป็นขั้นตอน คิดให้เป็นประโยชน์โดยใช้หลักธรรม อริยสัจ 4 ไปใช้ในแต่ละขั้นตอน ของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ใน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 อริยสัจ 4 แต่ละแผนมีแบบฝึกจำนวน 2 ชุด ให้นักเรียน ฝึกทำงานเป็นกลุ่มและฝึกทำเป็นรายบุคคล หลังจากนั้นจึงมีการทดสอบความสามารถเป็นรายบุคคล โดยการให้เขียนตอบแบบอัตนัยจำนวน 1 ครั้ง จำนวน 10 คะแนน

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ครั้งที่	กระบวนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล
1 (1 ชั่วโมง)	ขั้นที่ 1 กัลยาณมิตร	1. นักเรียนทำสมาธิ 3 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเรียน เสร็จแล้วทักทายนักเรียนอย่างเป็นกันเองเพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียน (กัลยาณมิตร) 2. แบ่งกลุ่มแบบคละสามารถโดยใช้กลุ่มเดิมตลอดระยะเวลาการทดลอง 3. นำข่าวหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ	1. โทททัศน์และคอมพิวเตอร์ 2. วิดีทัศน์ข่าวหรือเหตุการณ์ 3. ใบความรู้ เรื่องอริยสัจ 4 4. แบบฝึกความสามารถการแก้ปัญหาจำนวน 2 ชุด 5. แบบทดสอบความสามารถการแก้ปัญหาจำนวน 1 ชุด 6. แบบประเมินการทำงานกลุ่ม

ครั้งที่	กระบวนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล
	<p>ขั้นที่ 2 พุทธ ธรรมนำ แก้ปัญหา</p> <p>กิจกรรมการเรียนรู้เรื่องหลัก อริยสัจ 4(คิดเป็นขั้นตอน)</p>	<p>1. ครูทบทวนเกี่ยวกับหลักอริยสัจ 4</p> <p>2. นักเรียนและครูร่วมกันสนทนาเรื่อง หลัก อริยสัจ 4 กับการแก้ปัญหา</p>	
<p>ครั้งที่ 2 1 ชั่วโมง</p>	<p>ขั้นที่ 2 พุทธ ธรรมนำ แก้ปัญหา</p> <p>กิจกรรมการเรียนรู้เรื่องหลัก อริยสัจ 4(คิดเป็นขั้นตอน)</p> <p>ขั้นที่ 3 นำเสนอและ สะท้อนคิด</p>	<p>1.ครูให้นักเรียนทำแบบฝึก 1 (การแก้ปัญหา) ทำตามกระบวนการหลักอริยสัจ 4 (คิดเป็นขั้นตอน) เป็นรายบุคคล อริยสัจ 4</p> <p>1) ทุกข์ 2) สมุทัย 3) นิโรธ 4) มรรค</p> <p>2. ให้นักเรียนนำเสนอและสะท้อนความคิด จากข้อที่ 1 โดยให้ทำงานเป็นรายบุคคล</p>	
<p>ครั้งที่ 3 1 ชั่วโมง</p>	<p>ขั้นที่ 2 พุทธ ธรรมนำ แก้ปัญหา</p> <p>กิจกรรมการเรียนรู้เรื่องหลัก</p>	<p>1.ครูให้นักเรียนทำแบบฝึก 2 (การแก้ปัญหา) ทำตามกระบวนการหลักอริยสัจ 4 (คิดเป็นขั้นตอน) เป็นกลุ่ม อริยสัจ 4</p> <p>1) ทุกข์ 2) สมุทัย 3) นิโรธ</p>	

ครั้งที่	กระบวนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล
	<p>อริยสัจ 4 (คิดเป็นขั้นตอน)</p> <p>ขั้นที่ 3 นำเสนอและสะท้อนคิด</p> <p>ขั้นที่ 4 สรุปแนวคิดที่ได้</p>	<p>4) มรรค</p> <p>2. ให้นักเรียนนำเสนอและสะท้อนคิด จากแบบฝึกที่ 2 โดยให้ทำงานเป็นกลุ่ม</p> <p>3. นักเรียนช่วยกันสรุปหลังอภิปราย และครูเพิ่มเติมสาระสำคัญ แล้วให้นักเรียนทำเป็นผังความคิด</p>	
4 (1 ชั่วโมง)	ทดสอบ ความสามารถ ในการแก้ปัญหา	1.ครูนำข่าวหรือสถานการณ์ซึ่งเป็นแบบทดสอบมาให้ให้นักเรียนทำโดยใช้หลักอริยสัจ 4 (คิดเป็นขั้นตอน) เป็นรายบุคคล	

แบบฝึก 1 หลักอริยสัจ 4

พ่อสุดทนพฤติกรรมลูกชาย เมมาอาละวาด คว่าป็นยงดัย ย็นรอมอบตัวตำรวจ

ข่าวสังคม ไทยรัฐออนไลน์ 27 พ.ย. 2562

พ่อสุดทนพฤติกรรมลูกชาย เมมาอาละวาด คว่าป็นยงดัย ย็นรอมอบตัวตำรวจ สารภาพเป็นคนลงมือ รับเหน้อย-เสียวใจ พร้อมชดใช้ความผิดตาม ก.ม. ตำรวจคุมตัวสอบพร้อมอาวุธ แจ้งข้อหา คำนินคดี

เมื่อเวลา 19.30 น. วันที่ 26 พ.ย.62 ร.ต.ท.ภูรินันท์ จันบางม่วง รอง สว.(สอบสวน) สภ.เมืองตรัง รับแจ้งเหตุยงกันที่หน้าบ้านเลขที่ 65/1 ม.5 ต.ควนปริง จ.ตรัง จึงรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ รุดไปตรวจสอบ พร้อม พ.ต.อ.อลงกรณ์ สิมารุช ผกก. พ.ต.ท.ประเสริฐ สงแสง พ.ต.ท.อนุชัย สวงาม รอง ผกก.(สอบสวน) พ.ต.ท.ปัญญา ไต้คง สารวัตร (สอบสวน) ร.ต.อ.ธานินทร์ หนูดุก รอง สวป. ดร.ชุต สืบสวน ชุตสายตรวจ เจ้าหน้าที่กู้ภัยมูลนิธิกุศลสถานตรัง และหน่วยกู้ชีพ อบต.ควนปริง

ที่เกิดเหตุเป็นบ้านปูนชั้นเดียวปลูกติดกันหลายหลัง บริเวณโต๊ะไม้หน้าบ้านพบเศษขวดเบียร์แตกกระจายทั่วบริเวณ ห่างออกไปประมาณ 15 เมตร พบรอยคราบเลือดหยดเป็นทางยาว ส่วนผู้บาดเจ็บถูกนำตัวส่ง รพ.ตรังไปก่อนหน้าแล้ว ทราบชื่อคือ นายสมคิด คำสี อายุ 39 ปี ถูกยิงเข้าบริเวณหน้าอก จำนวน 1 นัด ได้รับบาดเจ็บสาหัส ทนพิษบาดแผลไม่ไหว เสียชีวิตระหว่างนำส่ง รพ. ขณะที่ผู้ก่อเหตุ คือ นายพยม คำสี อายุ 63 ปี ซึ่งเป็นพ่อบังเกิดเกล้าของผู้ตาย ได้ยื่นรอมอบตัวกับตำรวจอยู่หน้าบ้าน พร้อมอาวุธปืนก่อเหตุ และเครื่องกระสุนในรังเพลิง 4 นัด

จากการสอบสวน นายพยม ให้การรับสารภาพว่า เมื่อช่วงเช้าที่ผ่านมา นายสมคิด ลูกชายได้ตั้งวงดื่มเบียร์กับ นายสุเมธ รัตนะ อายุ 38 ปี ลูกเขยตั้งแต่เช้า เนื่องจากวันนี้ทั้งคู่หยุดงาน ส่วนตนออกไปช่วยงานศพของเพื่อนบ้าน จนกระทั่งตอนเที่ยงตนกลับมาบ้าน เห็นทั้งคู่ยังนั่งดื่มเบียร์อยู่ พอดกเย็นตนได้ยื่นเสียงทะเลาะกัน ระหว่างลูกชายและลูกเขย มีการคำทอด้วยถ้อยคำรุนแรง ตนจึงวิ่งเข้ามาห้ามปรามแต่ทั้งคู่ก็ไม่หยุด ก่อนที่ทั้งคู่จะหยิบขวดเบียร์ฟาดกันไปมา จนตนถูกเศษขวดบาดที่ท่อนแขนขวา ก่อนที่ญาติๆ จะออกมาแยกทั้งคู่ไปที่คอกวัวข้างบ้าน ส่วนตนได้เดินเข้าไปหยิบอาวุธปืนที่เก็บไว้ในบ้าน ก่อนที่ลูกชายจะเดินมาหาเรื่องตนอีก พร้อมพุดจาทำทายให้ยง ตนรู้สึกเหน้อยแล้ว สุดจะทนกับลูกชายคนนี้ จึงใช้ปืนยิงใส่เสียชีวิต ตนรู้สึกเสียวใจ เพราะผู้ตายเป็นลูกคนโต ตนตั้งฉายาว่า "ลูกเทวดา" เพราะไม่ทำงานทำการ เมมาทำลายสิ่งของ ชอบทะเลาะกับพ่อแม่ ซึ่งตนพร้อมชดใช้ความผิดตามกฎหมาย

เบื้องต้น เจ้าหน้าที่แจ้งข้อหาฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและพกอาวุธปืนไปในเมือง หมู่บ้าน ทางสาธารณะ โดยไม่ได้รับอนุญาต ก่อนควบคุมตัวไปสอบสวน พร้อมยึดอาวุธปืนของกลางไปตรวจสอบ เพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

แหล่งที่มา <https://www.thairath.co.th/news/society/1696838>

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน
  1. เหตุการณ์ตามข่าวมีผลอย่างไร(ทุกข์)
  2. อะไรคือสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น (สมุทัย)
  3. ถ้าไม่ให้มีปัญหาตามข่าว เหตุการณ์เป็นอย่างไร(นิโรธ)
  4. มีวิธีการป้องกันหรือแก้ไขอย่างไร(มรรค)

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณ โทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

1. คิดเป็นขั้นตอน (อริยสัจ 4)

1.1 ทุกข์ ทุกข์จากการดื่มเครื่องดื่มเมา เกียจคร้านทำงาน เมาแล้วทำลายสิ่งของ และประพฤติชั่วทะเลาะกับพ่อแม่

1.2 สมุทัย เหตุเกิดทุกข์เพราะเกียจคร้านไม่ทำงาน เสดพของดื่มเครื่องดื่มเมา ชอบทำลายสิ่งของ และพอเมาแล้วไปทะเลาะกับพ่อแม่

1.3 นิโรธ ดับทุกข์ ไม่ดื่มเครื่องดื่มเมา ขยันทำงาน และเคารพคุณพ่อคุณแม่

1.4 มรรค ทางปฏิบัติเพื่อดับทุกข์ คิดเห็นชอบไม่เสพสิ่งมีเมา ดำริในการที่จะไปกลับไปเสพเครื่องดื่มเมาอีก พุดจาติกับพ่อแม่ ขยันทำการงานชอบ เลี้ยงชีวิตชอบไม่จี๊เกียจ พยายามทำงาน มีสติระลึกรชอบไม่เสพเครื่องดื่มเมา และตั้งใจมั่นที่จะขยันทำงาน ตั้งใจไม่เสพเครื่องดื่มเมา และตั้งใจมั่นไม่ทะเลาะกับพ่อแม่ พยายามตั้งใจมั่นทำจิตใจให้บริสุทธิ์ด้วยการเจริญสมาธิในทุก ๆ วัน

แบบฝึก 2 หลักอริยสัจ 4

สลด เด็ก 17 เรียนดี ติดเกมหนัก ช็อกดับคาโต๊ะคอมพิวเตอร์

ข่าวสังคม | ไทยรัฐออนไลน์ | 4 พ.ย. 2562

พ่อเศร้า สูญเสียลูกชายเรียนดี วัย 17 ปี หลังติดเกมหนัก จนช็อก หัวใจล้มเหลว เสียชีวิตข้างโต๊ะคอมพิวเตอร์ เผยเคยเตือนแล้ว ซึ่งลูกก็รับปาก ก่อนมาจบชีวิต

วันที่ 4 พฤศจิกายน ร.ต.อ.เปรม เจริญมิตร รอง สว.สอบสวน สภ.เมืองอุดรธานี พร้อมด้วยแพทย์เวร รพ.ศูนย์อุดรธานี อาสากู้ภัยมูลนิธิส่งเสริมธรรมแห่งอุดรธานี ร่วมกันตรวจสภาพศพ นายเอก (นามสมมติ) อายุ 17 ปี ชาว ต.หมากแข้ง อ.เมืองอุดรธานี นักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยเอกชนมีชื่อแห่งหนึ่งในตัวเมืองอุดรธานี ภายในบ้านพัก

ต่อมาผู้สื่อข่าวได้เดินทางไปที่ศาลาพักศพ วัดโยธานิมิตร ต.หมากแข้ง เขตเทศบาลนครอุดรธานี เพื่อสอบถามหาสาเหตุที่แท้จริงกับ พันจ่าอากาศเอก รัชการทหารอากาศที่ บน.23 อุดรธานี พ่อของนายเอก ทราบว่า ตนมีลูกชายหญิง รวม 2 คน นายเอกเป็นลูกชายคนโต เรียนหนังสือเก่งมาตั้งแต่เด็ก และติดเกมมาตั้งแต่ยังเด็กเช่นกัน

หลังจากครอบครัวหย่าร้างมาราว 6 ปี นายเอกเรียนจบมัธยมต้นที่โรงเรียนชื่อดังประจำจังหวัดอุดรธานี และมาเรียนต่อระดับ ปวช. ที่วิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง เกรดเฉลี่ยอยู่ที่ 3.7 ที่ผ่านมามีเคยเตือนลูกชายว่าอย่าเล่นเกมมาก และให้พักผ่อนบ้าง เนื่องจากกลัวจะเสียการเรียน ซึ่งลูกชายก็รับปากว่าจะพยายาม แต่ก็มาเกิดเรื่องจนได้

"จึงอยากฝากเตือนผู้ปกครองที่มีบุตรหลานติดเกมเหมือนกับน้อง ให้สอดส่องดูแลบุตรหลานของท่านให้ดี อย่าให้หมกมุ่นอยู่กับเกมจนเกินไป ควรพาบุตรหลานไปเที่ยว เช่น ดูหนัง เที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ สวนสาธารณะ หรือร่วมกันทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกับครอบครัว ไม่ควรปล่อยให้ลูกอยู่ตามลำพัง และขาดความอบอุ่น ควรชี้แนะสอนให้มีระเบียบ วินัย รู้จักการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ หรือแบ่งเวลาให้เป็นและทำกิจกรรมไปในทางที่ถูกที่ควร ไม่เช่นนั้นอาจจะสูญเสียลูกไปอย่างไม่มีวันหวนกลับ"

ด้าน นพ.ณรงค์ ชาติเดช ผอ.โรงพยาบาลศูนย์อุดรธานี เปิดเผยกรณีการเสียชีวิตของนายเอกทางโทรศัพท์ว่า อยากฝากถึงผู้ปกครองควรดูแลบุตรหลานให้ดี พร้อมกับชี้แนะ หรือบอกให้เล่นเกมในเวลาที่เหมาะสม และไม่ควรมุ่งเล่นเกมติดต่อกันนานหลายชั่วโมง เช่น 1 ชั่วโมง ควรหยุดพักสัก 10-15 นาที หรือออกมาเดินเล่นปรับเปลี่ยนอิริยาบถบ้าง รวมทั้งอาหารและน้ำดื่มก็เป็นสิ่งสำคัญต่อร่างกาย หากอดน้ำและอาหารเป็นเวลานาน ๆ ร่างกายจะขาดเกลือแร่และน้ำตาล อาจเกิดอาการช็อกหมดสติและเสียชีวิตลงได้.

แหล่งที่มา <https://www.thairath.co.th/news/society/1696838>

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณโทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

1. คิดเป็นขั้นตอน (อริยสัจ 4)

1.1 ทุกข์ เล่นเกมส์จนเสียชีวิต

1.2 สมุทัย เหตุให้เกิดทุกข์ คือ การเล่นเกมส์ ไม่มีระเบียบวินัย ไม่รู้จักการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ หรือไม่แบ่งเวลาทำกิจกรรมไปในทางที่ถูกต้อง

1.3 นิโรธ เว้นจากการเล่นเกมส์ ด้วยการพักผ่อน ไปเที่ยว เช่น เที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ สวนสาธารณะ หรือร่วมกันทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกับครอบครัว ไม่ควรปล่อยให้ลูกอยู่ตามลำพัง

1.4 มรรค ละจากความรู้สึกอยากเล่นเกมส์ มาเป็นหมั่นฝึกใจให้มีความบริสุทธิ์ ด้วยกำหนดสติทุกลมหายใจออก-เข้า เพื่อให้เกิดมีสมาธิตั้งมั่น และจิตใจสงบเย็น

แบบทดสอบ หลักอริยสัจ 4

สลด! ลูกในไส้แทงพ่อบังเกิดเกล้าดับอนาถ ไม่พอใจถูกตำหนิตัดเกมจนถูกไล่ออกจากโรงเรียน

เผยแพร่: 7 ธ.ค. 2562 18:53 ปรับปรุง: 8 ธ.ค. 2562 09:40 โดย: ผู้จัดการออนไลน์

สุราษฎร์ธานี - เกิดเหตุสลด ลูกในไส้ใช้มีดทำครัวแทงพ่อบังเกิดเกล้าที่เป็นตำรวจดับอนาถ ไม่พอใจที่ถูกว่ากล่าวตักเตือนเรื่องตัดเกมจนต้องออกจากโรงเรียน

เมื่อเวลา 09.30 น. วันนี้ (7 ธ.ค.) ร.ต.อ.สมศักดิ์ ฤทธิกุล พนักงานสอบสวนเวร สภ.บ้านตาขุน จ.สุราษฎร์ธานี ได้รับแจ้งว่ามีเหตุผู้ใช้อาวุธมีดแทง ค.ต.อนุวัตร ช่วยบางเตือ เจ้าหน้าที่ตำรวจสังกัด สภ.บ้านตาขุน จ.สุราษฎร์ธานี เหตุเกิดขึ้นที่บ้านเลขที่ 29 ม.2 ต.เขาวง อ.บ้านตาขุน จึงเดินทางเข้าตรวจสอบที่เกิดเหตุพร้อมด้วย พ.ต.อ.วินัย คงแก้ว ผกก.สภ.บ้านตาขุน พ.ต.ท.ถาวร รามวงศ์ รอง ผกก.(ป.) พ.ต.ท.รัฐพล พันธุ์ประทุม รอง ผกก.สส. พ.ต.ท.মনพ มะโรตระกูล สว.สอบสวน

ที่เกิดเหตุเป็นบ้านอยู่ติดกับถนนสาย 401 พบรอยเลือดกองอยู่ภายในห้องครัวหลังบ้าน ทราบเบื้องต้นผู้ก่อเหตุ คือ นายปภาธรรัฐ ช่วยบางเตือ อายุ 17 ปี เป็นบุตรชายของ ค.ต.อนุวัตร ผู้ถูกแทง หลังก่อเหตุคนร้ายได้ขับจี้รถจักรยานยนต์ สอนดำ เวฟ สีแดงดำ ป้ายทะเบียน 4805 สฎ หลบหนีไปทาง อ.คีรีรัฐนิคม จึงได้ขอกำลัง และประสานพื้นที่ใกล้เคียงไล่ติดตามจับกุม ซึ่งเจ้าหน้าที่สามารถติดตามจับกุมตัวผู้ก่อเหตุได้ในเวลาต่อมา ส่วน ค.ต.อนุวัตร ช่วยบางเตือ ที่ถูกลูกชายในไส้แทงได้รับบาดเจ็บสาหัสได้เสียชีวิตในเวลาต่อมาที่โรงพยาบาลบ้านตาขุน

จากการสอบสวนในเบื้องต้น ทราบว่า มูลเหตุการก่อเหตุในครั้งนี้เกิดจากลูกชายของผู้เสียชีวิต ไม่พอใจที่ผู้เป็นพ่อว่ากล่าวตักเตือนที่ลูกมีพฤติกรรมตัดเกมไม่ยอมทำอะไร จนต้องออกจากโรงเรียน จึงทำให้ลูกชายไม่พอใจ ใช้มีดในครัวแทงเข้าที่หลัง จำนวน 2 แผล จนได้รับบาดเจ็บสาหัสและเสียชีวิตในเวลาต่อมา

แหล่งที่มา <https://mgronline.com/south/detail/9620000117163>

ให้นักเรียนมาวิเคราะห์ และนำหลักอริยสัจ 4 ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณโทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

2. 1. คิดเป็นขั้นตอน (อริยสัจ 4)

1. ทุกข์ แทงพ่อบังเกิดเกล้าดับอนาคต ไม่พอใจถูกตำหนิตัดเกมจนถูกไล่ออกจากโรงเรียน
2. สมุทัย ไม่พอใจที่ผู้เป็นพ่อว่ากล่าวตักเตือนที่ลูกมีพฤติกรรมติดเกมไม่ยอมทำอะไร จนต้องออกจากโรงเรียน
3. นิโรธ หยุดเล่นเกม กลับมาช่วยงานและตั้งใจเรียน
4. มรรค มีสติก่อนจะเล่นเกม มีปัญญารู้ถูกรู้ผิด ก่อนที่จะเกิดเหตุทำร้ายพ่อ และมีวินัยในการใช้ชีวิต

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3

สาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
เรื่อง ฆราวาสธรรม 4

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6
เวลา 4 ชั่วโมง

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

ตัวชี้วัด

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เห็นคุณค่าของการการพัฒนาคิด เพื่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือการคิดแบบคุณ โทษและทางออก

จุดประสงค์การเรียนรู้: นักเรียนสามารถ

1. อธิบายความหมาย ความสำคัญของฆราวาสธรรม 4 ได้
2. จำแนกองค์ประกอบของฆราวาสธรรม 4 ได้
3. นำหลักธรรมฆราวาสธรรม 4 ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้

สาระสำคัญ

ข่าวเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ

สาระการเรียนรู้

ฆราวาสธรรม คือ ธรรมเป็นคุณสมบัติของผู้ที่ต้องการจะประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทางโลก อันประกอบไปด้วยธรรม 4 อย่าง สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้แก่

1. **สัจจะ** ความจริงใจ ได้แก่ ความจิตใจมีความซื่อสัตย์ซื่อตรง การตั้งมั่นในความสัตย์ ความมีจิตผูกพันจดจ่อเฝ้าคิดเรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้น ไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่น ๆ ใครพูดอะไรเรื่อง

อื่น ๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องนั้นงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้น งานนั้น ขลุ่ยกว่าน อยู่ได้ทั้งวันทั้งคืน ปฏิบัติอย่างซื่อตรงยอมทำให้ผู้อื่นนำหลักธรรมสู่ชีวิตจะกลายเป็นผู้ที่ได้รับความนับถือ ได้รับความไว้วางใจทั้งจากเพื่อนร่วมงาน ตลอดจนถึงผู้คนที่อยู่รอบตัวอีกทั้งความซื่อสัตย์ไม่คดโกงนั้นยังช่วยคุ้มครองให้พ้นจากข้อดีคำครหาอันเป็นเหตุแห่งความล้มเหลวในหน้าที่การงาน ได้เหมือนพระโพธิสัตว์ที่อธิษฐานใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ว่าแม่เลือดเนื้อจะเหือดแห้งตาย ก็จะไม่ลุกขึ้นจากที่นั่งทำความเพียรหากยังมีได้บรรลุธรรมอันมนุษย์พึงบรรลุได้ เป็นต้น

2. **ทมะ** การข่มจิตข่มใจ ได้แก่ ความที่จิตใจรู้จักระงับอารมณ์ ภาวะความรู้สึกของจิต เมื่อมีความไม่พอใจเกิดขึ้น หรือความข่มใจในการที่ทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เสร็จสิ้นไป โดยข่มใจตัดความรู้สึกเรื่องอื่น ๆ ทิ้งไป เพื่อให้ทำกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นสำเร็จเรียบร้อยก่อน เป็นหลักธรรมที่สำคัญยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อจำเป็นต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่นหรือทำงานเป็นทีม การระงับข่มอารมณ์เกรี้ยวกราดก้าวร้าวนี้จะช่วยไม่เกิดความขุ่นของหมองใจต่อกัน ทำให้สามารถอยู่ร่วมกันหรือทำงานร่วมกันได้โดยราบรื่นและประสบความสำเร็จได้

3. **ขันติ** ความอดทนอดกลั้นของใจ ได้แก่ ความที่จิตใจอดทนอดกลั้น ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าขันติเกิดขึ้นแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะลู่ถึงได้ยากนัก มีอุปสรรคมาก หรืออาจใช้เวลายาวนานเท่านี้ปีเท่านี้เดือน เขาก็ไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งท้าทายที่เขาจะเอาชนะให้ได้ ทำให้สำเร็จ เป็นหลักธรรมสำคัญต่อทุกความสำเร็จ เพราะไม่ว่าจะเป็นเรื่องหน้าที่การงาน การศึกษาเล่าเรียน หรือการประกอบกิจการใดก็ล้วนจะต้องพบเจอกับปัญหาและความยากลำบาก การฝึกตนให้เป็นผู้มีขันติจึงช่วยให้สามารถฝ่าฟันผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ และก้าวสู่ความสำเร็จได้ในที่สุด

4. **จาคะ** ความเสียสละของใจ ได้แก่ ความสละความรู้สึกนินยภัยจากร้าน นินยความล้มเหลว นินยความไม่รับผิดชอบในชีวิตและหน้าที่ของตน และนินยที่โกรธง่าย หงุดหงิดง่าย การใช้ปัญญาพิจารณาหมั่นใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อน เกินเลย บกพร่องหรือขัดข้อง เป็นต้นในกิจที่ทำ และคิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุงนินยของตน ความเสียสละนี้เป็นธรรมข้อสำคัญในการทำงาน โดยเฉพาะงานที่จำเป็นต้องทำร่วมกับผู้อื่นหากผู้ร่วมงานทุกคนต่างปราศจากความเสียสละไม่ลงทุนลงแรง ไม่ยอมปิดทองหลังพระเสียบ้าง การงานนั้นก็ย่อมบกพร่อง และคงประสบความสำเร็จโดยสมบูรณ์ไม่ได้

สรุปว่า ฆราวาสธรรม 4 เป็นหลักธรรมของใจ เพื่อปรับเปลี่ยนนินยให้ดียิ่งขึ้นไป ที่ช่วยสนับสนุนเชื่อมโยงกันตลอดทั้งกระบวนการ คือเมื่อจิตใจเกิดสัจจะ ย่อมสนับสนุนให้ใจเกิดทมะ ทมะสนับสนุนให้ใจเกิดขันติ ขันติสนับสนุนให้ใจเกิดจาคะ และจาคะก็สนับสนุนใจให้เกิดความมีสัจจะด้วย เมื่อมีฆราวาสธรรม 4 ทำงานสนับสนุนกันอย่างต่อเนื่อง ย่อมเป็นทางแห่งการปรับเปลี่ยนนินยให้

ดีงามยิ่งๆ ขึ้นไป และเมื่อบุคคลรู้และเข้าใจหลักฆราวาสธรรม 4 อย่างถูกต้อง จะทำให้สามารถนำหลักฆราวาสธรรม 4 ไปประยุกต์ใช้ในการปรับเปลี่ยนนิสัยให้ดียิ่งๆ ขึ้นไปในการประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพในชีวิตประจำวัน

สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้

1. ใบความรู้ เรื่อง “ฆราวาสธรรม 4”
2. รูปภาพ และวีดิทัศน์ เกี่ยวกับข่าวหรือเหตุการณ์ในหรือต่างประเทศ
3. แบบฝึกความสามารถการแก้ปัญหา จำนวน 2 ชุด

แบบฝึก 1 พ่อสุดทนพฤติกรรมลูกชาย เมอาละวาด คว่ำปิ่นยังดับ ยีนรอมอบตัวตำรวจ

(เดี่ยว)

แบบฝึก 2 สลด เด็ก 17 เรียนดี ติดเกมหนัก ซ็อกคับคาโตะคอมฯ (แบบกลุ่ม)

เครื่องมือวัด

1. แบบทดสอบความสามารถการแก้ปัญหา
2. แบบประเมินการทำงานกลุ่ม

วิธีวัด -เกณฑ์การประเมินการวัดและประเมินผล

หมายถึง คะแนนที่นักเรียนได้จากการทำแบบทดสอบการแก้ปัญหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งเป็นแบบอัตนัยที่เป็นการวิเคราะห์ ข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน ให้เห็นคุณและโทษและหาทางออกของปัญหาโดยทำการทดสอบ โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการผ่านไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม คือคะแนนที่นักเรียนได้จากการ ทำแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากการแบบทดสอบ หมายถึง การได้นำรูปแบบอันได้จากแนวคิดการแก้ปัญหาของ Perter และ Numara คือ 1)ประเมินปัญหา 2)หาสาเหตุ 3)เลือกวิธีการ 4)วางแผน 5)ควบคุม 6)ตรวจสอบและแก้ไข และแนวคิดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 3 ขั้นตอน คือ คิดให้ถูกวิธี คิดเป็นขั้นตอน คิดให้เป็นประโยชน์โดยใช้หลักธรรม ฆราวาสธรรม 4 ไปใช้ในแต่ละขั้นตอน ของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ใน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ฆราวาสธรรม 4 แต่ละแผนมีแบบฝึกจำนวน 2 ชุด ให้นักเรียน ฝึกทำงานเป็นกลุ่มและฝึกทำเป็นรายบุคคล หลังจากนั้นจึงมีการทดสอบความสามารถเป็นรายบุคคล โดยการให้เขียนตอบแบบอัตนัยจำนวน 1 ครั้ง จำนวน10 คะแนน

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ครั้งที่	กระบวนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล
1 (1 ชั่วโมง)	ขั้นที่ 1 กัลยาณมิตร	<ol style="list-style-type: none"> นักเรียนทำสมาธิ 3 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเรียน เสร็จแล้วทักทายนักเรียนอย่างเป็นกันเองเพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียน (กัลยาณมิตร) ครูแบ่งกลุ่มนักเรียนตามที่กำหนดไว้ในชั่วโมงแรก นำข่าวหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ ครูแจกใบความรู้ เรื่อง ฆราวาสธรรม 4 ให้นักเรียนไปศึกษา นักเรียนและครูร่วมกันสนทนาเรื่อง ฆราวาสธรรม 4 กับการแก้ปัญหาจากข่าว 	<ol style="list-style-type: none"> โทรทัศน์และคอมพิวเตอร์ วีดิทัศน์ข่าวหรือเหตุการณ์ ใบความรู้ เรื่อง ฆราวาสธรรม แบบฝึกความสามารถ การแก้ปัญหา จำนวน 2 ชุด แบบทดสอบ ความสามารถการแก้ปัญหาจำนวน 1 ชุด แบบประเมินการทำงานกลุ่ม
2 (1 ชั่วโมง)	ขั้นที่ 2 พุทธธรรม นำแก้ปัญหา กิจกรรมการเรียนรู้ คิดเป็นขั้นตอน ฆราวาสธรรม 4	<ol style="list-style-type: none"> ครูให้นักเรียนทำแบบฝึก 1 (การแก้ปัญหา)ทำตามกระบวนการเป็นรายบุคคล เรื่องฆราวาสธรรม 4 <ol style="list-style-type: none"> สัจจะ ทมะ ขันติ จาคะ 	

ครั้งที่	กระบวนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล
	<p>ขั้นที่ 3 นำเสนอและสะท้อนคิด</p> <p>ขั้นที่ 4 สรุปแนวคิดที่ได้</p>	<p>2. ให้นักเรียนนำเสนอและสะท้อนคิด จากเรื่องแบบฝึก ที่ 1 เป็นรายบุคคล</p> <p>3. ให้นักเรียนช่วยกันสรุปหลังอภิปราย และครูเพิ่มเติมสาระสำคัญ แล้วให้นักเรียนทำเป็นและจัดทำป้ายนิเทศ</p>	
<p>ครั้งที่ 3 1 ชั่วโมง</p>	<p>ขั้นที่ 2 พุทธธรรม นำแก้ปัญหา กิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องฆราวาสธรรม 4 (คิดเป็นขั้นตอน)</p> <p>ขั้นที่ 3 นำเสนอ และสะท้อนคิด</p> <p>ขั้นที่ 4 สรุป แนวคิดที่ได้</p>	<p>1.ครูให้นักเรียนทำแบบฝึก 2 (การแก้ปัญหา) ทำตามกระบวนการ (คิดเป็นขั้นตอน) เป็นกลุ่ม ใช้หลัก ฆราวาสธรรม 4 1.สัจจะ 2. ทมะ 3.ขันติ 4.จาคะ</p> <p>2. ให้นักเรียนนำเสนอและสะท้อนคิด จากเรื่องข้อ แบบฝึก ที่ 2 เป็นรายกลุ่ม</p> <p>3.นักเรียนช่วยกันสรุปหลังอภิปราย และครูเพิ่มเติมสาระสำคัญ และทำเป็นผังความคิด</p>	
<p>4 (1 ชั่วโมง)</p>	<p>ทดสอบ ความสามารถใน การแก้ปัญหา</p>	<p>1.ครูนำข่าวหรือสถานการณ์ ซึ่งเป็นแบบทดสอบรายบุคคลมาให้ให้นักเรียนทำ โดยใช้หลักฆราวาสธรรม 4 (คิดเป็นขั้นตอน)เป็นรายบุคคล</p>	

แบบฝึก 1 ฆราวาสธรรม 4

ฟ้องคดีแพ่งคดีฆราวาสธรรมลูกชาย เมมาอาละวาด คว่าป็นยงดัด ยืนรอมอบตัวตำรวจ

ข่าวสังคม ไทยรัฐออนไลน์ 27 พ.ย. 2562

ฟ้องคดีแพ่งคดีฆราวาสธรรมลูกชาย เมมาอาละวาด คว่าป็นยงดัด ยืนรอมอบตัวตำรวจ สารภาพเป็นคนลงมือ รับเหนื่อ-เสียวใจ พร้อมชดใช้ความผิดตาม ก.ม. ตำรวจคุมตัวสอบพร้อมอาวุธ แจ้งข้อหาดำเนินคดี เมื่อเวลา 19.30 น. วันที่ 26 พ.ย.62 ร.ต.ท.ภูรินันท์ จันบางม่วง รอง สว.(สอบสวน) สภ.เมืองตรัง รับแจ้งเหตุยงกันที่หน้าบ้านเลขที่ 65/1 ม.5 ต.ควนปริง จ.ตรัง จึงรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ รุดไปตรวจสอบ พร้อม พ.ต.อ.อลงกรณ์ สิวาธุ ผกก. พ.ต.ท.ประเสริฐ สงแสง พ.ต.ท.อนุชัย สวงาม รอง ผกก.(สอบสวน) พ.ต.ท.ปัญญา ไถ่คง สารวัตร (สอบสวน) ร.ต.อ.ธานินทร์ หนูคุด รอง สวป. ตร.ชุด

สืบสวน ชุดสายตรวจ เจ้าหน้าที่กู้ภัยมูลนิธิกุศลสถานตรัง และหน่วยกู้ชีพ อบต.ควนปริง ที่เกิดเหตุเป็นบ้านปูนชั้นเดียวปลูกติดกันหลายหลัง บริเวณ โด๊ะไม้หน้าบ้านพบเศษขวดเบียร์แตกกระจายทั่วบริเวณ ห่างออกไปประมาณ 15 เมตร พบรอยคราบเลือดหยดเป็นทางยาว ส่วนผู้บาดเจ็บถูกนำตัวส่ง รพ.ตรังไปก่อนหน้าแล้ว ทราบชื่อคือ นายสมคิด คำสี อายุ 39 ปี ถูกยิงเข้าบริเวณหน้าอกจำนวน 1 นัด ได้รับบาดเจ็บสาหัส ทนพิษบาดแผลไม่ไหว เสียชีวิตระหว่างนำส่ง รพ. ขณะที่ผู้ก่อเหตุคือ นายพยม คำสี อายุ 63 ปี ซึ่งเป็นพ่อบังเกิดเกล้าของผู้ตาย ได้ยื่นรอมอบตัวกับตำรวจอยู่หน้าบ้านพร้อมอาวุธปืนก่อเหตุ และเครื่องกระสุนในรังเพลิง 4 นัด

จากการสอบสวน นายพยม ให้การรับสารภาพว่า เมื่อช่วงเช้าที่ผ่านมา นายสมคิด ลูกชายได้ตั้งวงดื่มเบียร์กับ นายสุเมธ รัตนะ อายุ 38 ปี ลูกเขยตั้งแต่เช้า เนื่องจากวันนี้ทั้งคู่หยุดงาน ส่วนตนออกไปช่วยงานศพของเพื่อนบ้าน จนกระทั่งตอนเที่ยงตนกลับบ้าน เห็นทั้งคู่ยังนั่งดื่มเบียร์อยู่ พอดกเย็นตนได้ยินเสียงทะเลาะกัน ระหว่างลูกชายและลูกเขย มีการด่าทอด้วยถ้อยคำรุนแรง ตนจึงวิ่งเข้ามาห้ามปรามแต่ทั้งคู่ก็ไม่หยุด ก่อนที่ทั้งคู่จะหยิบขวดเบียร์ฟาดกัน ไปมา จนตนถูกเศษขวดบาดที่ท่อนแขนขวา ก่อนที่ญาติๆ จะออกมาแยกทั้งคู่ไปที่คอกวัวข้างบ้าน ส่วนตนได้เดินเข้าไปหยิบอาวุธปืนที่เก็บไว้ในบ้าน ก่อนที่ลูกชายจะเดินมาหาเรื่องตนอีก พร้อมพุดจาทำทนายให้ยิง ตนรู้สึกเหนื่อยแล้ว สุดท้ายตนกับลูกชายคนนี้ จึงใช้ปืนยิงใส่เสียชีวิต ตนรู้สึกเสียใจ เพราะผู้ตายเป็นลูกคนโต ตนตั้งฉายาว่า "ลูกเทวดา" เพราะไม่ทำงานทำการ เมมาทำลายสิ่งของ ชอบทะเลาะกับพ่อแม่ ซึ่งตนพร้อมชดใช้ความผิดตามกฎหมาย

เบื้องต้น เจ้าหน้าที่แจ้งข้อหาฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและพกอาวุธปืนไปในเมือง หมู่บ้าน ทางสาธารณะ โดยไม่ได้รับอนุญาต ก่อนควบคุมตัวไปสอบสวน พร้อมยึดอาวุธปืนของกลางไปตรวจสอบ เพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

แหล่งที่มา <https://www.thairath.co.th/news/society/1696838>

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณโทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

1. คิดเป็นขั้นตอน (ฆราวาสธรรม 4)

1.1 สัจจะ ความจริงใจให้สัตยาบันตัวเอง ไม่เสพเครื่องมึนเมา ไม่เกียจคร้านทำงานไม่ทำลายสิ่งของ และไม่ประพฤติชั่วทะเลาะกับพ่อแม่

1.2 ทมะ ความข่มใจที่จะรักษาสัตยาเลิกเสพของดื่มเครื่องมึนเมา การทำลายสิ่งของ และไม่ประพฤติชั่วไปทะเลาะกับพ่อแม่

1.3 ขันติ การอดทนอดกลั้นของใจ ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นไหว จนกว่าความรู้สึกอยากเสพเครื่องมึนเมาค่อยๆ ลดลง อดทนในการขยันทำงาน และอดทนไม่ไปทะเลาะกับคุณพ่อคุณแม่

1.4 จาคะ การเสียสละของใจ สละนิสัยการเสพเครื่องมึนเมา สละนิสัยเกียจคร้านออกไปจากใจทุก ๆ ครั้งที่อยากเสพเครื่องมึนเมา หรือเกียจคร้าน โดยมี สัจจะ ทมะ และขันติ มาเป็นกำลัง เพื่อที่จะสละการอยากเสพเครื่องมึนเมาและการเกียจคร้านนั้นออกไปจากใจ จนเกิดนิสัยใหม่และไม่กลับไปเสพเครื่องมึน หรือการเกียจคร้าน และทะเลาะกับพ่อแม่ อีกต่อไป

แบบฝึก 2 ฆราวาสธรรม 4

สลด เด็ก 17 เรียนดี ติดเกมหนัก ช็อกดับคาโต๊ะคอมพิวเตอร์

ข่าวสังคม ไทยรัฐออนไลน์ 4 พ.ย. 2562

พ่อเศร้า สูญเสียลูกชายเรียนดี วัย 17 ปี หลังติดเกมหนัก จนช็อก หัวใจล้มเหลว เสียชีวิตข้างโต๊ะคอมพิวเตอร์ เผยเคยเตือนแล้ว ซึ่งลูกก็รับปาก ก่อนมาจบชีวิต

วันที่ 4 พฤศจิกายน ร.ต.อ.เปรม เตรียมตัว รอง สว.สอบสวน สภ.เมืองอุดรธานี พร้อมด้วยแพทย์เวร รพ.ศูนย์อุดรธานี อาสากู้ภัยมูลนิธิส่งเสริมธรรมแห่งอุดรธานี ร่วมกันตรวจสภาพศพ นายเอก (นามสมมติ) อายุ 17 ปี ชาว ต.หมากแข้ง อ.เมืองอุดรธานี นักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยเอกชนมีชื่อแห่งหนึ่งในตัวเมืองอุดรธานี ภายในบ้านพัก

นักวิชาการวิเคราะห์ คดีฆ่าหั่นศพผู้เยาว์ ๑๓ ปี ๑๓ เดือน ๑๓ วัน ๑๓ ชั่วโมง ๑๓ นาที ๑๓ วินาที (คลิป) ญาติยังไม่เชื่อ ลูกฆ่าหั่นศพแม่ ขอรอนิติวิทยาศาสตร์ ผลเป็นอย่างไรก็ยอมรับหนุ่มโพสต์อาลัย "ลูฮารา" บอกคือต่อไปคือตัวเอง โขเซี่ยลิ่งไม่อยู่ จบชีวิตจริงเบื้องต้น เสียชีวิตอยู่ในท่านั่งคุกเข่า ข้างเก้าอี้นั่งเล่นคอมพิวเตอร์ ไขหน้าฟุบลงมาทางเตียงนอน ไม่พบร่องรอยการต่อสู้และถูกทำร้าย แพทย์ระบุเสียชีวิตมาแล้วประมาณ 8-10 ชั่วโมง จากอาการหัวใจล้มเหลว ญาติไม่ติดใจในสาเหตุจึงมอบศพให้ไปบำเพ็ญกุศลตามประเพณีต่อไป

ต่อมาผู้สื่อข่าวได้เดินทางไปศาลาพักศพ วัดโยธานิมิตร ต.หมากแข้ง เขตเทศบาลนครอุดรธานี เพื่อสอบถามหาสาเหตุที่แท้จริงกับ พันจ่าอากาศเอก รัชการทหารอากาศที่ บน.23 อุดรธานี พ่อของนายเอก ทราบว่า ตนมีลูกชายหญิง รวม 2 คน นายเอกเป็นลูกชายคนโต เรียนหนังสือเก่งมาตั้งแต่เด็ก และติดเกมมาตั้งแต่ยังเด็กเช่นกัน

หลังจากครอบครัวหย่าร้างมาราว 6 ปี นายเอกเรียนจบมัธยมต้นที่โรงเรียนชื่อดังประจำจังหวัดอุดรธานี และมาเรียนต่อระดับ ปวช. ที่วิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง เกรดเฉลี่ยอยู่ที่ 3.7 ที่ผ่านมามีเคยเตือนลูกชายว่าอย่าเล่นเกมมาก และให้พักผ่อนบ้าง เนื่องจากกลัวจะเสียการเรียน ซึ่งลูกชายก็รับปากว่าจะพยายาม แต่ก็มาเกิดเรื่องจนได้

"จึงอยากฝากเตือนผู้ปกครองที่มีบุตรหลานติดเกมเหมือนกับน้อง ให้สอดส่องดูแลบุตรหลานของท่านให้ดี ไม่ให้หมกมุ่นอยู่กับเกมจนเกินไป ควรพาบุตรหลานไปเที่ยว เช่น ดูหนัง เที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ สวนสาธารณะ หรือร่วมกันทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกับครอบครัว ไม่ควรปล่อยให้ลูกอยู่ตามลำพัง และขาดความอบอุ่น ควรชี้แนะสอนให้มีระเบียบ วินัย รู้จักการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ หรือแบ่งเวลาให้เป็นและทำกิจกรรมไปในทางที่ถูกที่ควร ไม่เช่นนั้นนี้อาจจะสูญเสียลูกไปอย่างไม่มีวันหวนกลับ"

ด้าน นพ.ณรงค์ ฐาตาเดช ผอ.โรงพยาบาลศูนย์อุตรธานี เปิดเผยกรณีการเสียชีวิตของนายเอกทางโทรศัพท์ว่า อยากฝากถึงผู้ปกครองควรดูแลบุตรหลานให้ดี พร้อมกับชี้แนะ หรือบอกให้เล่นเกมในเวลาที่เหมาะสม และไม่ควรนั่งเล่นเกมติดต่อกันนานหลายชั่วโมง เช่น 1 ชั่วโมง ควรหยุดพักสัก 10-15 นาที หรือออกมาเดินเล่นปรับเปลี่ยนอิริยาบถบ้าง รวมทั้งอาหารและน้ำดื่มก็เป็นสิ่งสำคัญต่อร่างกาย หากอดน้ำและอาหารเป็นเวลานาน ๆ ร่างกายจะขาดเกลือแร่และน้ำตาล อาจเกิดอาการช็อกหมดสติและเสียชีวิตลงได้.

แหล่งที่มา <https://www.thairath.co.th/news/society/1696838>

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณโทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

2. 1. คิดเป็นขั้นตอน (นรราวาธรรม 4)

- สังจะ ความจริงใจ ปลุกนิสัยความรับผิดชอบให้เกิดขึ้นในตัว ตั้งใจว่าจะเลิกเล่นเกมส์
- ทมะ การข่มจิตข่มใจ ข่มใจตัดความรู้สึกลอยากเล่นเกมส์ทิ้งไป เพื่อให้ทำกระท่าสิ่งใด
สิ่งหนึ่งนั้นสำเร็จเรียบร้อยก่อน และพยายามข่มใจทุก ๆ ครั้งที่อยากเล่นเกมส์ หรือ
ไปทำเรื่องอื่น ๆ เช่น การออกกำลังกาย
- ขันติ การอดทนอดกลั้นของใจ ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นไหว จนกว่าความรู้สึกลอยาก
เล่นเกมส์นั้นค่อยๆ หายไปจากใจ ที่เกิดขึ้นในครั้งหนึ่งๆ
- จาคะ การเสียสละของใจ สละนิสัยการอยากเล่นเกมส์ออกไปจากใจทุก ๆ ครั้งที่อยาก
เล่นเกมส์ โดยมี สังจะ ทมะ และขันติ มาเป็นกำลังเพื่อที่จะสละการอยากเล่นเกมส์
นั้นออกไปจากใจ จนเกิดนิสัยใหม่และไม่กลับไปอยากเล่นเกมส์ อีกต่อไป

แบบทดสอบ ฆราวาสธรรม 4

แม่ช็อก เจศพลูกสาววัย 15 ถูกเพื่อนสมัยประถมฆ่าข่มขืน

ข่าวสนุกคอทคอม-

วานนี้ (24 ส.ค.) พ.ต.อ.วิวัฒน์ สีลาเขตต์ รอง ผบก.ภ.จ.นครราชสีมา พร้อมตำรวจชุดสืบสวน สภ.สูงเนิน ร่วมกันสอบปากคำ นายเอ (นามสมมติ) อายุ 16 ปี ถูกตำรวจจับกุมได้หลังไปก่อเหตุสุดอำมหิตใช้เชือกผูกเสื่อรัดคอฆ่า น.ส.ปลา อายุ 15 ปี นักศึกษาสาว ปวช.ปี 1 เสียชีวิตคาห้องนอนภายในบ้านพัก ต.สูงเนิน อ.สูงเนิน จ.นครราชสีมา พร้อมกับข่มขืนกระทำชำเรา ก่อนทิ้งศพไว้ในห้อง

สภาพศพสวมเสื้อยืดตัวเดียว ท่อนล่างเปลือยเปล่า มีเชือกมัดมือไขว้ด้านหลัง และเชือกอีกเส้นรัดอยู่ที่คอ โดยผู้พบศพคือนางสมจิตร อายุ 40 ปี แม่ของผู้ตาย ซึ่งขณะที่พบศพ น.ส.ปลาน่าจะเสียชีวิตมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 วัน สอบสวน นายเอ ให้การรับสารภาพว่าเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกันกับผู้ตาย มีบ้านพักห่างกันเพียง 100 เมตร และเคยเป็นเพื่อนร่วมชั้นเรียนสมัยเรียนประถมและมัธยมต้น ส่วนสาเหตุเนื่องจากแอบหลงรัก น.ส.ปลา เพราะผู้ตายมีรูปร่างหน้าตาดี

วันที่ลงมือก่อเหตุเป็นช่วงเวลา 4 ทุ่มของวันศุกร์ที่ 21 ส.ค.ที่ผ่านมา นายเอ ได้แอบปีนบ้านเข้าไปซุกตัวอยู่ในห้องนอน ส่วน น.ส.ปลา กำลังใช้คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก เล่นเฟซบุ๊กคุยกับแม่และเพื่อนๆ อยู่บริเวณห้องโถงของบ้าน ก่อนกลับเข้าไปในห้องนอนจึงถูกนายเอปลุกปล้ำ

นายเอเล่าอีกว่า ผู้ตายพยายามร้องตะโกนให้คนช่วย แต่สู้แรงไม่ไหวและถูกชกที่ใบหน้าและช่องท้องจนสลบ จากนั้นนำเชือกผูกเสื่อมามัดมือไขว้ด้านหลัง ก่อนลงมือข่มขืน แต่ยังไม่ทันสำเร็จความใคร่เหยื่อคืนรนขัดขืนร้องเสียงดัง จึงใช้เชือกอีกเส้นรัดคอจนสลบแน่นิ่ง

จังหวะนั้นมีสุนัขเห่าเสียงดัง จึงหลบหนีโดยนำเอาคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊กและโทรศัพท์มือถือของผู้ตายไปด้วย วันต่อมาได้นำโทรศัพท์มือถือไปขายได้เงิน 300 บาท ก่อนหลบหนีไปบ้านเพื่อน กระทั่งช่วงเช้าวันนี้ได้หวนกลับมาบ้านเพื่อตั้งหลัก ก่อนถูกตำรวจตามจับกุมตัวได้ในที่สุด

ด้าน นางสมจิตร อายุ 40 ปี แม่ของผู้ตาย ให้การว่า ปกติจะคุยโทรศัพท์หรือเฟซบุ๊กกับลูกสาวช่วงก่อนนอนทุกวัน กระทั่งคืนวันเสาร์ไม่สามารถติดต่อลูกสาวได้ แต่ยังไม่ได้คิดว่าจะเกิดเหตุร้าย กระทั่งคืนวันอาทิตย์ก็ยังไม่สามารถติดต่อลูกสาวได้ จึงตัดสินใจเดินทางจากกรุงเทพฯ กลับมาหาลูกสาวที่บ้านพัก ก่อนพบกลายเป็นศพเสียชีวิตคาห้องนอน ไม่คิดว่าคนในหมู่บ้านเดียวกันจะเป็นคนร้ายก่อเหตุสุดโหดเหี้ยมขนาดนี้

อย่างไรก็ตาม ตำรวจได้แจ้งข้อหา 3 ข้อหาหนัก ประกอบด้วย ฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ชิงทรัพย์ และข่มขืนกระทำชำเรา ก่อนควบคุมตัวส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีตามขั้นตอนต่อไป

แหล่งข้อมูล <https://www.sanook.com/news/1853782/>

ให้นักเรียนมาวิเคราะห์ และนำหลักทวารวาทธรรม 4 ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณ โทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

2. 1. คิดเป็นขั้นตอน (ทวารวาทธรรม 4)

1. สัจจะ จริงใจต่อตัวเอง เมื่อเขาไม่รักก็ไม่ไปทำร้ายเขา
2. ทมะ พยายามข่มใจเมื่อกำลังจะทำผิด ไม่ตามใจความรู้สึกนั้น
3. ขันติ อดทนอดกลั้นที่จะไปทำความผิดและทำร้ายคนอื่น
4. จาคะ สละความรู้สึกหลงรักออกไปจากใจ ด้วยมีสัจจะตัวเอง พยายามข่มใจ และอดทน

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

สาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

เรื่อง ปธาน 4

เวลา 4 ชั่วโมง

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

ตัวชี้วัด

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เห็นคุณค่าของการการพัฒนาคิด เพื่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือการคิดแบบคุณ โทษและทางออก

จุดประสงค์การเรียนรู้: นักเรียนสามารถ

1. อธิบายความหมาย ความสำคัญของปธาน 4 ได้
2. จำแนกองค์ประกอบของปธาน 4 ได้
3. นำหลักธรรมปธาน 4 ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้

สาระสำคัญ

ข่าวเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ

สาระการเรียนรู้

ปธาน 4 คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึงความพากเพียรพยายามในกิจที่ชอบธรรม ความเพียรชอบ ความพยายามชอบ และการตั้งจิตแน่วแน่ในการปฏิบัติเพื่อการเข้าถึงธรรมะอันเป็นคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและนำไปสู่ความสำเร็จในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เมื่อผู้ปฏิบัติทุกคนเข้าถึงจะทำให้จิตเบิกบาน สดใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส ชีวิตงดงาม ซึ่งมีหลักการปฏิบัติ 4 ประการ คือ

1. เพียรระวังบาป คือ เพียรระวังหรือเพียรป้องกัน คือ เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น เป็นความเพียรในการระวังหรือป้องกันไม่ทำความชั่ว (อกุศลธรรม) ในสิ่งที่ไม่เคยทำ เช่น ไม่ทำอบายมุขต่าง ๆ เป็นต้น

การเพียรระวังไม่ให้เกิดการกระทำผิด หลักธรรมในข้อนี้จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาที่จะต้องป้องกันไม่ให้มีสิ่งชั่วหรือต้นแบบที่ไม่ดีเกิดขึ้น ต่อเนื่องถึงระมัดระวังไม่ให้เกิดกิเลส โทสะ โลภะ โมหะ ขึ้นในใจของแต่ละบุคคล

2. เพียรละบาป คือ เพียรละ หรือเพียรกำจัด คือ เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นความเพียรที่ละ เลิก ในสิ่งที่เป็นการกระทำที่ไม่ดีทั้งหลาย เช่น เลิกสูบบุหรี่ เลิกสุรายาเสพติด เลิกการหลอกลวงผู้อื่น เป็นต้น

การเพียรละบาป ทุกคนในสถานศึกษาจะต้องช่วยกันชำระสิ่งที่ทำพลาด การประคับประคองช่วยเหลือผู้ที่หลงผิดพร้อมจุดรั้งให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง เพราะการหลงผิดเปรียบเสมือนช้างที่ตกหลุมไม่สามารถขึ้นเองได้

3. เพียรสร้างกุศล คือ เพียรเจริญ หรือเพียรสร้าง คือ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมีขึ้น เป็นความเพียรที่จะพยายามกระทำในสิ่งที่เป็นความดี ในสิ่งที่ยังไม่ได้ทำ เพื่อให้ก่อประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในอนาคต และประโยชน์สูงสุดในชีวิต เป็นต้น

การเพียรทำสิ่งที่เป็นกุศลให้กับผู้ที่ไม่เคยทำ โดยทุกสถานศึกษาจะต้องหมั่นหาหรือสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ให้กับเยาวชนตั้งแต่ระดับเล็ก ๆ จนถึงระดับที่ยิ่งใหญ่ และเมื่อทุกคนได้ทำสิ่งดี ๆ เหล่านั้นสำเร็จ ก็ยิ่งจะเกิดความภาคภูมิใจที่ทั้งนี้จะนำไปสู่อุปนิสัยที่จะขยันหมั่นเพียรการสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับตนเองและสังคม

4. เพียรรักษากุศล คือ เพียรอนุรักษ์ หรือเพียรรักษา คือ เพียรรักษากุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่นและให้เจริญยิ่งขึ้นไปจนไพบูรณ์ เป็นความเพียรในการรักษาคุณความดีที่ได้กระทำไว้แล้ว และยังคงกระทำคุณความดีเหล่านั้นให้เจริญก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ ไม่มีสิ้นสุด ไม่มีจำกัด เช่น การพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานอันชอบธรรม เป็นต้น

การเพียรรักษาสิ่งดีงาม เมื่อบุคคลใดที่ได้เริ่มกระทำความดี สร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์แล้ว ก็ยังจำเป็นที่จะต้องหมั่นรักษาความดี ความมีชื่อเสียงเหล่านั้นให้เหมือนเกลือที่รักษาความเค็มไม่ให้สิ้นสูญไป โดยไม่ว่าจะน้อยหรือมากก็ขอให้เพียรทำไว้ เพราะเมื่อใดก็ตามที่ได้ทำดีได้ระลึกถึงเรื่องเหล่านั้น จิตใจก็จะเข้มแข็งยินดีไปด้วย

สรุปว่า ปธาน 4 คือ ความเพียรชอบ ความพยายามชอบ หรือ การปฏิบัติเพื่อให้เข้าถึงความสำเร็จ และจุดมุ่งหมายของการดำเนินชีวิตประจำวัน การศึกษา และการทำงานของตน โดยความชอบไม่ผิด กฎหมาย หรือ "ไม่ได้สร้างความเดือนร้อนให้กับตนเองและสังคม ปธาน 4 จึงเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการบรรลุจุดหมายสูงสุดในการดำเนินชีวิตของ มนุษย์ หรือ การบรรลุธรรมในพระพุทธศาสนา

สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้

1. ใบความรู้ เรื่อง “ปธาน 4”
2. รูปภาพ และวีดิทัศน์ เกี่ยวกับข่าวหรือเหตุการณ์ในหรือต่างประเทศ
3. แบบฝึกความสามารถการแก้ปัญหา จำนวน 2 ชุด

แบบฝึก 1 ฟอสตทนพฤติกรรมลูกชาย เมอาอาละวาด คว่ำปิ่นยงคืบ ยืนรอมอบตัวตำรวจ (เดี่ยว)

แบบฝึก 2 สลด เด็ก 17 เรียนดี ติดเกมหนัก ซ็อกคัปดาห์โตะคอมฯ (แบบกลุ่ม)

เครื่องมือวัด

1. แบบทดสอบความสามารถการแก้ปัญหา
2. แบบประเมินการทำงานกลุ่ม

วิธีวัด -เกณฑ์การประเมินการวัดและประเมินผล

หมายถึง คะแนนที่นักเรียนได้จากการทำแบบทดสอบการแก้ปัญหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งเป็นแบบอัตนัยที่เป็นการวิเคราะห์ ข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน ให้เห็นคุณและโทษและหาทางออกของปัญหาโดยทำการทดสอบ โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการผ่านไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม คือคะแนนที่นักเรียนได้จากการ ทำแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากการแบบทดสอบ หมายถึง การได้นำรูปแบบอันได้จากแนวคิดการแก้ปัญหาของ Perter และ Numara คือ 1)ประเมินปัญหา 2)หาสาเหตุ 3)เลือกวิธีการ 4)วางแผน 5)ควบคุม 6)ตรวจสอบและแก้ไข และแนวคิดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 3 ขั้นตอน คือ คิดให้ถูกวิธี คิดเป็นขั้นตอน คิดให้เป็นประโยชน์โดยใช้หลักธรรม ปธาน 4 ไปใช้ในแต่ละขั้นตอน ของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ใน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ปธาน 4 แต่ละแผนมีแบบฝึกจำนวน 2 ชุด ให้นักเรียน ฝึกทำงานเป็นกลุ่มและฝึกทำเป็นรายบุคคล หลังจากนั้นจึงมีการทดสอบความสามารถเป็นรายบุคคล โดยการให้เขียนตอบแบบอัตนัยจำนวน 1 ครั้ง จำนวน 10 คะแนน

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ครั้งที่	กระบวนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล
1 (1 ชั่วโมง)	ขั้นที่ 1 กัลยาณมิตร	<ol style="list-style-type: none"> นักเรียนทำสมาธิ 3 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเรียน เสร็จแล้วทักทายนักเรียนอย่างเป็นกันเองเพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียน (กัลยาณมิตร) แบ่งกลุ่มแบบคละสามารถโดยใช้กลุ่มเดิมตลอดระยะเวลาการทดลอง นำข่าวหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบต่อกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ 	<ol style="list-style-type: none"> โทรทัศน์และคอมพิวเตอร์ วีดิทัศน์ข่าวหรือเหตุการณ์ ใบความรู้ เรื่อง ปธาน 4 แบบฝึกความสามารถ การแก้ปัญหา จำนวน 2 ชุด แบบทดสอบ ความสามารถการแก้ปัญหาจำนวน 1 ชุด แบบประเมินการทำงาน
	ขั้นที่ 2 พุทธธรรม นำแก้ปัญหา กิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง ปธาน 4 (คิดเป็นประโยชน์)	<ol style="list-style-type: none"> ครูแจกใบความรู้ เรื่อง ปธาน 4 ให้นักเรียนไปศึกษา นักเรียนและครูร่วมกันสนทนาเรื่อง ปธาน 4 กับการแก้ปัญหา ข่าวหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ครูให้ความรู้เกี่ยวกับ ปธาน 4 อธิบายและยกตัวอย่าง 	กลุ่ม
ครั้งที่ 2 (1 ชั่วโมง)	ขั้นที่ 2 พุทธธรรม นำแก้ปัญหา กิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องปธาน 4 (คิดเป็นประโยชน์)	<ol style="list-style-type: none"> ครูให้นักเรียนทำแบบฝึก 1 เป็นรายบุคคล (การแก้ปัญหา)ตามกระบวนการ ปธาน 4 (คิดเป็นประโยชน์) คือ <ol style="list-style-type: none"> เพียรระวังบาป เพียรละบาป เพียรสร้างกุศล เพียรรักษากุศล 	

ครั้งที่	กระบวนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล
	<p>ขั้นที่ 3 นำเสนอและสะท้อนคิด</p> <p>ขั้นที่ 4 สรุปแนวคิดที่ได้</p>	<p>2. ให้นักเรียนนำเสนอและสะท้อนคิด จากข้อ ที่ 1 โดยให้ทำรายบุคคล</p> <p>3. ให้นักเรียนสรุปและทำเป็นผังความคิด</p>	
<p>ครั้งที่ 3 (1 ชั่วโมง)</p>	<p>ขั้นที่ 2 พุทธธรรม</p> <p>นำแก้ปัญหา</p> <p>กิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องปธาน 4 (คิดเป็นประโยชน์)</p> <p>ขั้นที่ 3 นำเสนอและสะท้อนคิด</p> <p>ขั้นที่ 4 สรุปแนวคิดที่ได้</p>	<p>1.ครูให้นักเรียนทำแบบฝึก 2 เป็นกลุ่ม (การแก้ปัญหา) ตามกระบวนการ ปธาน 4 (คิดเป็นประโยชน์) คือ</p> <p>1)เพียรระวังบาป 2) เพียรละบาป 3)เพียรสร้างกุศล 4) เพียรรักษากุศล</p> <p>นักเรียนทำเป็นกลุ่ม</p> <p>2. ให้นักเรียนนำเสนอและสะท้อนคิด จากข้อ ที่ 1 เป็นรายกลุ่ม</p> <p>3. ให้นักเรียนช่วยกันสรุปหลังอภิปราย และครูเพิ่มเติมสาระสำคัญและทำเป็นผังความคิด</p>	
<p>ครั้งที่ 4 (1 ชั่วโมง)</p>	<p>ทดสอบ</p> <p>ความสามารถในการแก้ปัญหา</p>	<p>1.ครูนำข่าวหรือสถานการณ์ซึ่งเป็นแบบทดสอบรายบุคคลมาให้ให้นักเรียนทำ โดยใช้หลักปธาน 4 (คิดเป็นประโยชน์)</p> <p>1) เพียรระวังบาป 2) เพียรละบาป 3) เพียรสร้างกุศล 4) เพียรรักษากุศล</p>	

แบบฝึก 1ปธาน 4

พอสุดทนพฤติกรรมลูกชาย เมมาอาละวาด คว่ำปิ่นยั้งคืบ ยืนรอมอบตัวตำรวจ

ข่าวสังคม ไทยรัฐออนไลน์ 27 พ.ย. 2562

พอสุดทนพฤติกรรมลูกชาย เมมาอาละวาด คว่ำปิ่นยั้งคืบ ยืนรอมอบตัวตำรวจ สารภาพเป็นคนลงมือ รับเหน้อย-เสียใจ พร้อมชดใช้ความผิดตาม ก.ม. ตำรวจคุมตัวสอบพร้อมอาวุธ แจ้งข้อหาดำเนินคดี

เมื่อเวลา 19.30 น. วันที่ 26 พ.ย.62 ร.ต.ท.ภูรินันท์ จันทางม่วง รอง สว.(สอบสวน) สภ.เมืองตรัง รับแจ้งเหตุยิงกันที่หน้าบ้านเลขที่ 65/1 ม.5 ต.ควนปริง จ.ตรัง จึงรายงานให้ผู้บังคับบัญชาทราบ รุดไปตรวจสอบ พร้อม พ.ต.อ.อลงกรณ์ สิมารู ผกก. พ.ต.ท.ประเสริฐ สงแสง พ.ต.ท.อนุชัย สวยงาม รอง ผกก.(สอบสวน) พ.ต.ท.ปัญญา ไต้คง สารวัตร (สอบสวน) ร.ต.อ.ธานินทร์ หนูคู รอง สวป. ตร.ชุดสืบสวน ชุดสายตรวจ เจ้าหน้าที่กู้ภัยมูลนิธิกุศลสถานตรัง และหน่วยกู้ชีพ อบต.ควนปริง

เกิดเหตุเป็นบ้านปูนชั้นเดียวปลูกติดกันหลายหลัง บริเวณโต๊ะไม้หน้าบ้านพบเศษขวดเบียร์แตกกระจายทั่วบริเวณ ห่างออกไปประมาณ 15 เมตร พบรอยคราบเลือดหยดเป็นทางยาว ส่วนผู้บาดเจ็บถูกนำตัวส่ง รพ.ตรังไปก่อนหน้าแล้ว ทราบชื่อคือ นายสมคิด คำลี อายุ 39 ปี ถูกยิงเข้าบริเวณหน้าอก จำนวน 1 นัด ได้รับบาดเจ็บสาหัส ทนพิษบาดแผลไม่ไหว เสียชีวิตระหว่างนำส่ง รพ. ขณะที่ผู้ก่อเหตุ คือ นายพยม คำลี อายุ 63 ปี ซึ่งเป็นพ่อบังเกิดเกล้าของผู้ตาย ได้ยืนรอมอบตัวกับตำรวจอยู่หน้าบ้าน พร้อมอาวุธปืนก่อเหตุ และเครื่องกระสุนในรังเพลิง 4 นัด

จากการสอบสวน นายพยม ให้การรับสารภาพว่า เมื่อช่วงเช้าที่ผ่านมา นายสมคิด ลูกชายได้ตั้งวงดื่มเบียร์กับ นายสุเมธ รัตนะ อายุ 38 ปี ลูกเขยตั้งแต่เช้า เนื่องจากวันนี้ทั้งคู่หยุดงาน ส่วนตนออกไปช่วยงานศพของเพื่อนบ้าน จนกระทั่งตอนเที่ยงตนกลับมาบ้าน เห็นทั้งคู่ยังนั่งดื่มเบียร์อยู่ พอดกเย็นตนได้ยินเสียงทะเลาะกัน ระหว่างลูกชายและลูกเขย มีการด่าทอด้วยถ้อยคำรุนแรง ตนจึงวิ่งเข้ามาห้ามปรามแต่ทั้งคู่ก็ไม่หยุด ก่อนที่ทั้งคู่จะหยิบขวดเบียร์ฟาดกัน ไปมา จนตนถูกเศษขวดบาดที่ท่อนแขนขวา ก่อนที่ญาติๆ จะออกมาแยกทั้งคู่ไปที่คอกวัวข้างบ้าน ส่วนตนได้เดินเข้าไปหยิบอาวุธปืนที่เก็บไว้ในบ้าน ก่อนที่ลูกชายจะเดินมาหาเรื่องตนอีก พร้อมพูดจาทำทนายให้ยิง ตนรู้สึกเหน้อยแล้ว สูดจะทนกับลูกชายคนนี้ จึงใช้ปืนยิงใส่เสียชีวิต ตนรู้สึกเสียใจ เพราะผู้ตายเป็นลูกคนโต ตนตั้งฉายาว่า "ลูกเทวดา" เพราะไม่ทำงานทำการ เมมาทำลายสิ่งของ ชอบทะเลาะกับพ่อแม่ ซึ่งตนพร้อมชดใช้ความผิดตามกฎหมาย

เบื้องต้น เจ้าหน้าที่แจ้งข้อหาฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและพกอาวุธปืนไปในเมือง หมู่บ้าน ทางสาธารณะ โดยไม่ได้รับอนุญาต ก่อนควบคุมตัวไปสอบสวน พร้อมยึดอาวุธปืนของกลางไปตรวจสอบ เพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

แหล่งที่มา <https://www.thairath.co.th/news/society/1696838>

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณโทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

1. (คิดเป็นประโยชน์) (ปราน 4)

1.1 เพียรระวังบาป เพียรระวังไม่ให้น่าปเกิดขึ้น ให้สัญญากับตัวเอง โดยการเพียรระวังไม่เสพเครื่องมีนเมา เพียรระวังไม่เกียจคร้านทำงาน เพียรระวังไม่ทำลายสิ่งของ และเพียรระวังไม่ประพฤชั่วทะเลาะกับพ่อแม่

1.2 เพียรละบาป เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว คือ เพียรละการเสพของคิมเครื่องมีนเมา เพียรละการทำลายสิ่งของ และเพียรละไม่ประพฤชั่วไปทะเลาะกับพ่อแม่

1.3 เพียรสร้างกุศล เพียรสร้างกุศล คือ เพียรสร้างความอดทนอดกลั้นของใจ ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นไหว จนกว่าความรู้สึกอยากเสพเครื่องมีนเมาค่อยๆ ลดลง เพียรสร้างความอดทนในการขยันทำงาน และเพียรสร้างอดทนไม่ไปทะเลาะกับคุณพ่อคุณแม่

1.4 เพียรรักษากุศล เพียรรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้ว เช่น ไม่ไปเสพเครื่องมีนเมา ไม่เกียจคร้าน รักพ่อแม่ พุดจากไฟเราะ จนเกิดนิสัยใหม่และไม่กลับไปเสพเครื่องมีน หรือการเกียจคร้าน และทะเลาะกับพ่อแม่ อีกต่อไป

แบบฝึก 2 ปธาน 4

สลด เด็ก 17 เรียนดี ติดเกมหนัก ช็อกดับคาโต๊ะคอมฯ

ข่าวสังคม ไทยรัฐออนไลน์ 4 พ.ย. 2562

พ่อเศร้า สูญเสียลูกชายเรียนดี วัย 17 ปี หลังติดเกมหนัก จนช็อก หัวใจล้มเหลว เสียชีวิตข้างโต๊ะคอมพิวเตอร์ เผยเคยเตือนแล้ว ซึ่งลูกก็รับปาก ก่อนมาจบชีวิต

วันที่ 4 พฤศจิกายน ร.ต.อ.เปรม เจริญตัว รอง สว.สอบสวน สภ.เมืองอุดรธานี พร้อมด้วยแพทย์เวร รพ. ศูนย์อุดรธานี อาสากู้ภัยมูลนิธิส่งเสริมธรรมแห่งอุดรธานี ร่วมกันตรวจสภาพศพ นายเอก (นามสมมติ) อายุ 17 ปี ชาว ต.หมากแข้ง อ.เมืองอุดรธานี นักศึกษาชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยเอกชนมีชื่อหนึ่งในตัวเมืองอุดรธานี ภายในบ้านพัก

นักวิชาการวิเคราะห์ คดีฆ่าหั่นศพผู้เยาว์ ถนัดซ้าย ถิ่นโกมือขวา ได้หรือไม่ (คลิป)ญาติยังไม่เชื่อ ลูกฆ่าหั่นศพแม่ ขอรอนิติวิทยาศาสตร์ ผลเป็นอย่างไรก็ยอมรับหนุ่มโพสต์อาลัย "อุฮารา" บอกคิวต่อไปคือตัวเอง โซเซี่ยลรั้งไม่อยู่ จบชีวิตจริงเบื่องตัน เสียชีวิตอยู่ในที่นั่งคุกเข่า ข้างเก้าอี้นั่งเล่นคอมพิวเตอร์ ใบหน้าฟูบลงมาทางเตียงนอน ไม่พบร่องรอยการต่อสู้และถูกทำร้าย แพทย์ระบุเสียชีวิตมาแล้วประมาณ 8-10 ชั่วโมง จากอาการหัวใจล้มเหลว ญาติไม่ใส่ใจในสาเหตุจึงมอบศพให้ไปบำเพ็ญกุศลตามประเพณีต่อไป

ต่อมาผู้สื่อข่าวได้เดินทางไปศาลาพักศพ วัดโยธานิมิตร ต.หมากแข้ง เขตเทศบาลนครอุดรธานี เพื่อสอบถามหาสาเหตุที่แท้จริงกับ พันจ่าอากาศเอก รับราชการทหารอากาศที่ บน.23 อุดรธานี พ่อของนายเอก ทราบว่า ตนมีลูกชายหญิง รวม 2 คน นายเอกเป็นลูกชายคนโต เรียนหนังสือเก่งมาตั้งแต่เด็ก และติดเกมมาตั้งแต่ยังเด็กเช่นกัน

หลังจากครอบครัวหย่าร้างมาราว 6 ปี นายเอกเรียนจบมัธยมต้นที่โรงเรียนชื่อดังประจำจังหวัดอุดรธานี และมาเรียนต่อระดับ ปวช. ที่วิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง เกรดเฉลี่ยอยู่ที่ 3.7 ที่ผ่านมามีเคยเตือนลูกชายว่าอย่าเล่นเกมมาก และให้พักผ่อนบ้าง เนื่องจากกลัวจะเสียการเรียน ซึ่งลูกชายก็รับปากว่าจะพยายาม แต่ก็มาเกิดเรื่องจนได้

"จึงอยากฝากเตือนผู้ปกครองที่มีบุตรหลานติดเกมเหมือนกับน้อง ให้สอดส่องดูแลบุตรหลานของท่านให้ดี อย่าให้หมกมุ่นอยู่กับเกมจนเกินไป ควรพาบุตรหลานไปเที่ยว เช่น ดูหนัง เที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ สวนสาธารณะ หรือร่วมกันทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกับครอบครัว ไม่ควรปล่อยให้ลูกอยู่ตามลำพัง และขาดความอบอุ่น ควรชี้แนะสอนให้มีระเบียบ วินัย รู้จักการใช้เวลาให้เป็น

ประโยชน์ หรือแบ่งเวลาให้เป็นและทำกิจกรรมไปในทางที่ถูกที่ควร ไม่เช่นนั้นอาจจะสูญเสียลูกไปอย่างไม่มีวันหวนกลับ"

ด้าน นพ.ณรงค์ ชาติาเดช ผอ. โรงพยาบาลศูนย์อุดรธานี เปิดเผยกรณีการเสียชีวิตของนายเอกทางโทรศัพท์ว่า อยากฝากถึงผู้ปกครองควรดูแลบุตรหลานให้ดี พร้อมกับชี้แนะ หรือบอกให้เล่นเกมในเวลาที่เหมาะสม และไม่ควรงั่งเล่นเกมติดต่อกันนานหลายชั่วโมง เช่น 1 ชั่วโมง ควรหยุดพักสัก 10-15 นาที หรือออกมาเดินเล่นปรับเปลี่ยนอิริยาบถบ้าง รวมทั้งอาหารและน้ำดื่มก็เป็นสิ่งสำคัญต่อร่างกาย หากอดน้ำและอาหารเป็นเวลานาน ๆ ร่างกายจะขาดเกลือแร่และน้ำตาล อาจเกิดอาการช็อกหมดสติและเสียชีวิตลงได้.

แหล่งที่มา <https://www.thairath.co.th/news/society/1696838>

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณโทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

1. คิดเป็นประโยชน์ (ปราน 4)

1.1 เพียรระวังบาป เพียรระวังมิให้บาป เช่น ระวังมิให้นิสัยเกียจคร้านเกิดขึ้น ระวังไม่ไปเล่นเกมส์

1.2 เพียรละบาป เพียรละบาปที่เกิดขึ้นแล้ว เช่น นิสัยเกียจคร้าน การเล่นเกมส์ ไปทำเรื่องอื่น ๆ เช่น การออกกำลังกาย เล่นดนตรี ช่วยทำงานบ้าน

1.3 เพียรสร้างกุศล เพียรสร้างกุศล เช่น นิสัยดี ๆ ระเบียบวินัย ขยันการเรียน ขยันออกกำลังกาย จนการอยากเล่นเกมส์นั้นค่อยๆ หายไปจากใจ

1.4 เพียรรักษากุศล เพียรรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้ว เช่น การมีระเบียบวินัย การขยันเรียน การออกกำลังกาย จนสละนิสัยการอยากเล่นเกมส์ออกไปจากใจทุก ๆ ครั้งทีอยากเล่นเกมส์ จนเกิดนิสัยใหม่และไม่กลับไปอยากเล่นเกมส์อีกต่อไป

แบบทดสอบ ปธาน 4

รวบหม่อมอั่งเป็นโมเดลลิ่งหลอกเด็กสาวทำอนาจาร

04 ก.พ. 58 sanook.com

(4 ก.พ.) ร.ต.อ.ปสุต พิมพะกร รอง สวป.สภ.ประจวบคีรีขันธ์ พร้อมกำลังได้เข้าจับกุม นายวสันต์ สกฤตทอง อายุ 33 ปี อยู่บ้านเลขที่ 71 ถ.มเหล็กข์ เขตบางรัก กรุงเทพมหานคร พร้อมด้วยของกลางอาวุธมีด 1 เล่ม และเครื่องช็อตไฟฟ้า 1 อัน

สืบเนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับแจ้งว่ามีผู้หญิงร้องขอความช่วยเหลือที่หอพัก ส.วัฒนา อพาร์ทเมนต์ ห้องเลขที่ 715 ต.ประชาธิปไตย อ.ชัยบุรี จ.ปทุมธานี เมื่อไปถึงพบประตูห้องถูกล็อก จึงให้เจ้าหน้าที่ รปภ.พังประตูเข้าไปและพบกับ นางสาวเอ (นามสมมุติ) อายุ 16 ปี ซึ่งให้จับกุม นายวสันต์ สกฤตทอง ผู้ต้องหา

โดย นางสาวเอ แจ้งว่าตนได้ถูก นายวสันต์ หลอกว่าเป็น โมเดลลิ่งและสามารถที่จะพาเข้าวงการบันเทิงได้ ให้ตนมาทดสอบหน้ากล้องที่หอพักดังกล่าว เมื่อเข้าไปในห้องนายวสันต์ได้บังคับให้ถอดเสื้อผ้า และจะถ่ายรูปเก็บไว้ แต่ตนขัดขืนจึงถูกนายวสันต์ใช้เครื่องช็อตไฟฟ้าช็อตตามร่างกายได้รับบาดเจ็บ ตนร้องเสียงดังจนมีชาวบ้านห้องข้างเคียงได้ยินเสียงขอความช่วยเหลือจึงโทรศัพท์แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจให้มาช่วยเหลือได้ดังกล่าว

จากนั้น เจ้าหน้าที่จึงควบคุมตัว นายวสันต์ ไว้เพื่อดำเนินคดี โดยแจ้งข้อกล่าวหา 1.พาบุคคลอายุมากกว่าสิบห้าปีแต่ไม่เกินสิบแปดปีไปเพื่อการอนาจาร แม้ผู้นั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม 2.พาผู้อื่นไปเพื่อการอนาจาร โดยใช้อุบายหลอกลวงขู่เข็ญ ใช้กำลังประทุษร้าย หรือใช้วิธีข่มขืนด้วยประการใด ๆ 3.ข่มขืนใจผู้อื่นให้กระทำการใด ไม่กระทำการใด หรือยอมต่อสิ่งใด ได้กระทำโดยมีอาวุธ โดยทำให้กลัวและเป็นอันตรายต่อชีวิต 4.หน่วงเหนี่ยวหรือกักขังผู้อื่นหรือกระทำการใดให้ผู้อื่นปราศจากเสรีภาพในร่างกาย 5.พรากรผู้เยาว์อายุเกินสิบห้าปีแต่ไม่เกินสิบแปดปีไปจากบิดามารดา โดยผู้เยาว์นั้นไม่เต็มใจไปด้วย

อย่างไรก็ตาม นายวสันต์ ได้ให้การปฏิเสธ และอ้างว่าฝ่ายหญิงยินยอม โดยจะไปให้การในชั้นศาลเท่านั้น จึงได้ควบคุมตัวไว้เพื่อดำเนินคดีต่อไป

แหล่งที่มา <https://www.sanook.com/news/1742773/>

ให้นักเรียนมาวิเคราะห์ และนำหลักปธาน 4 ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

.....

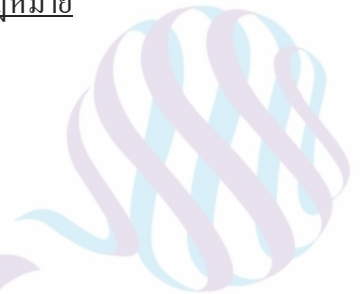
.....

.....

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณโทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

2. 1. (คิดเป็นประโยชน์) (ปธาน 4)

1. เพียรระวังบาป ระวังไม่เชื่อใคร และระวังไม่ไปหลอกลวง และทำผิดกฎหมาย
2. เพียรละบาป ละความชั่วจากการหลอกลวง หรือทำผิดกฎหมายนั้นออกไปจากใจ
3. เพียรสร้างกุศล สร้างความคิดดีด้วยการทำงานถูกต้องตามกฎหมาย
4. เพียรรักษากุศล รักษาความดีนั้นไว้จากการทำงานดี ถูกต้องตามกฎหมาย

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5

สาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

เรื่อง พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4

เวลา 4 ชั่วโมง

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

ตัวชี้วัด

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เห็นคุณค่าของการการพัฒนาคิด เพื่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือการคิดแบบคุณ โทษและทางออก

จุดประสงค์การเรียนรู้: นักเรียนสามารถ

นำหลักธรรม พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4 ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้

สาระสำคัญ

ข่าวเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ

สาระการเรียนรู้

พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4

พุทธโอวาท

- 1) เว้นชั่ว เว้นการประพฤตชั่วทั้งทางกาย วาจา ใจ ที่ทำให้เกิดทุกข์กายทุกข์ใจ
- 2) ทำดี ประพฤติสิ่งดีงามทั้งทางกาย วาจา ใจ ทำให้เกิดความสุขแก่ตนเอง และผู้อื่น
- 3) ทำจิตให้บริสุทธิ์ ทำจิตสงบงดงาม มีสติ มีสมาธิ และมีปัญญา จิตใจสงบเย็น

อริยสัจ 4

- 1) ทุกข์ สภาพที่จิตทนได้ยาก ทางกาย ความเจ็บป่วย ทางใจความโกรธ เกลียด เสียใจ กลัว
- 2) สมุทัย สภาพที่จิตทะยานอยากมีอยากเป็น ความเพลิน และความไม่ยอมมีอยากเป็น
- 3) นิโรธ สภาพที่จิตหลุดพ้นจากความทุกข์ ทั้งกายใจ และทางจิต สงบเย็น

4) มรรค แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง 8 ประการ ที่นำไปสู่ความดับทุกข์ทั้งทางกาย ทางจิต

สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้

1. ใบความรู้ เรื่อง พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4
2. รูปภาพ และวีดิทัศน์ เกี่ยวกับข่าวหรือเหตุการณ์ในหรือต่างประเทศ
3. แบบฝึกความสามารถในการแก้ปัญหา จำนวน 1 ชุด

เครื่องมือวัด

1. แบบทดสอบความสามารถการแก้ปัญหา
2. แบบประเมินการทำงานกลุ่ม

วิธีวัด -เกณฑ์การประเมินการวัดและประเมินผล

หมายถึง คะแนนที่นักเรียนได้จากการทำแบบทดสอบการแก้ปัญหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งเป็นแบบอัตนัยที่เป็นการวิเคราะห์ ข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน ให้เห็นคุณและโทษและหาทางออกของปัญหาโดยทำการทดสอบ โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการผ่านไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม คือคะแนนที่นักเรียนได้จากการ ทำแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากการแบบทดสอบ หมายถึง การได้นำรูปแบบอันได้จากแนวคิดการแก้ปัญหาของ Perter และ Numara คือ 1)ประเมินปัญหา 2)หาสาเหตุ 3)เลือกวิธีการ 4)วางแผน 5)ควบคุม 6)ตรวจสอบและแก้ไข และแนวคิดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 3 ขั้นตอน คือ คิดให้ถูกวิธี คิดเป็นขั้นตอน คิดให้เป็นประโยชน์โดยใช้หลักธรรม พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4 ไปใช้ในแต่ละขั้นตอน ของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ใน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4 แต่ละแผนมีแบบฝึกจำนวน 2 ชุด ให้นักเรียน ฝึกทำงานเป็นกลุ่มและฝึกทำเป็นรายบุคคล หลังจากนั้นจึงมีการทดสอบความสามารถเป็นรายบุคคล โดยการให้เขียนตอบแบบอัตนัยจำนวน 1 ครั้ง จำนวน 10 คะแนน

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ครั้งที่	กระบวนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล
1 (1 ชั่วโมง)	ขั้นที่ 1 กัลยาณมิตร	<p>1. นักเรียนทำสมาธิ 3 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเรียน เสร็จแล้วทักทายนักเรียนอย่างเป็นกันเองเพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียน (กัลยาณมิตร)</p> <p>2. ครูแบ่งกลุ่มนักเรียนตามที่กำหนดไว้ในชั่วโมงแรก</p> <p>3. นำข่าวหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ</p>	<p>1. โทรทัศน์และคอมพิวเตอร์</p> <p>2. วิดีทัศน์ข่าวหรือเหตุการณ์</p> <p>3. ใบความรู้ เรื่อง พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4</p> <p>4. แบบฝึกความสามารถ การแก้ปัญหาจำนวน 1 ชุด</p> <p>5. แบบทดสอบความสามารถ การแก้ปัญหา จำนวน 1 ชุด</p>
2 (2 ชั่วโมง)	ขั้นที่ 2 พุทธธรรม นำแก้ปัญหา กิจกรรมการเรียนรู้ 1 คิดถูกวิธี (พุทธโอวาท) 2 คิดเป็นขั้นตอน (อริยสัจ 4)	<p>1. ครูแจกใบความรู้ เรื่อง พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4 ให้นักเรียนไปศึกษา</p> <p>2. นักเรียนและครูร่วมกันสนทนาเรื่อง พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4 กับการแก้ปัญหาข่าวหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงในประเทศและ/หรือต่างประเทศ</p> <p>3. ครูให้นักเรียนทำแบบฝึก 1 (การแก้ปัญหา) ตามกระบวนการ (พุทธโอวาท3, อริยสัจ 4) เป็นกลุ่ม</p> <p>4. ให้นักเรียนนำเสนอและสะท้อนความคิดจากข้อที่ 2 โดยให้ทำงานเป็นกลุ่ม</p> <p>5. นักเรียนช่วยกันสรุปหลังอภิปราย และครูเพิ่มเติมสาระสำคัญ และทำเป็นผังความคิด</p>	<p>6. แบบประเมินการทำงานกลุ่ม</p>
	ขั้นที่ 3 นำเสนอและสะท้อนคิด ขั้นที่ 4 สรุปแนวคิดที่ได้		

ครั้งที่	กระบวนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล
3 (1 ชั่วโมง)	ทดสอบ ความสามารถในการ แก้ปัญหา	1.ครูนำข่าวหรือสถานการณ์ซึ่งเป็น แบบทดสอบรายบุคคลมาให้ให้นักเรียนทำ โดยใช้ ขั้นตอนดังนี้1 คิดกฎวิธี (พุทธโอวาท) 2 คิดเป็นขั้นตอน (อริยสัจ 4)	

แบบฝึก 1 คัดแบบคุณโทษและทางออก

(พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4)

วัยรุ่น 16 มาแฟนสาววัยเดียวกันก่อนจับแขวนคออำพรางคดี

ข่าวสังคม ข่าวสด 22 มิถุนายน 2562

เมื่อวานนี้ (21 มิ.ย.) ตำรวจสภ.อุดรธานี ได้รับแจ้งเหตุนักเรียนหญิงแขวนคอเสียชีวิตในชุดเครื่องแบบของวิทยาลัยเอกชนแห่งหนึ่ง โดยนักเรียนหญิงเรียนอยู่ชั้นปวช.2 เกิดเหตุภายในห้องน้ำ โดยสภาพศพมีรอยเขียวช้ำที่แขนและใบหน้า มีรอยคล้ายถูกบีบที่ลำคอ คาดว่าเสียชีวิตมาแล้วไม่ต่ำกว่า 6 ชั่วโมง

เจ้าหน้าที่ไม่ปักใจเชื่อว่าเป็นการฆ่าตัวตายเพราะมีพยานระบุว่าสภาพศพเหมือนนั่งคอพับตอนเข้ามาช่วยเหลือ ตำรวจจึงสอบสวนนายบี (นามสมมติ) อายุ 16 ปี แฟนหนุ่มของผู้ตาย ที่พักอาศัยอยู่ห้องเดียวกัน นายบีอ้างว่าทะเลาะกับผู้ตาย 3 วันแล้วจึงไปนอนกับเพื่อนนักเรียนช่างกลด้วยกัน และวันนี้ก็มาพบแฟนผูกคอเสียชีวิต คิดว่าคงน้อยใจที่ทะเลาะกันก่อนหน้า

อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่พบพริฐในคำให้การหลายอย่าง ประกอบกับที่เจ้าหน้าที่พิสูจน์หลักฐานและแพทย์นิติเวชสงสัยว่าน่าจะเป็นการอำพรางคดีเพราะศพมีรอยช้ำหลายแห่งและมีรอยบีบคอ อีกทั้งจุดที่พบศพไม่น่าจะใช้ผูกคอจนถึงตายได้ นอกจากนี้ สภาพห้องก็มีลักษณะเหมือนคนทะเลาะกันรุนแรง มีการทำลายข้าวของ ผู้ตายไม่น่าจะอยู่คนเดียวตอนเกิดเหตุ

หลังสอบสวนไปหลายชั่วโมงนายบีจึงยอมรับสารภาพว่าเป็นคนฆ่าแฟนสาวเอง และได้อำพรางศพด้วยการลากไปแขวนคอในห้องน้ำ สาเหตุเพราะทะเลาะกันเรื่องที่แฟนสาวแอบมีกิ๊ก ตนโมโหจึงปลั่งมือบีบคอจนเสียชีวิต

ทั้งนี้ เนื่องจากผู้ต้องหาอายุ 16 ปี การสอบสวนและบันทึกคำให้การต้องรอให้ทีมสหวิชาชีพหลายฝ่ายมาร่วมสอบ ทั้งนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา เพื่อร่วมกันสอบปากคำเด็กที่ตกเป็นผู้ต้องหา

ทีมสืบสวนระบุว่า เด็กทั้งสองแอบได้เสียกันตั้งแต่จบชั้นม.3 จนญาติทั้งสองฝ่ายต้องจัดงานแต่งงานให้และย้ายเข้ามาอยู่ด้วยกัน ฝ่ายชายเรียนช่างกล ฝ่ายหญิงเรียนพาณิชย์ โดย 3 วันก่อนเกิดเหตุเพื่อนของนายบีเอาภาพของผู้ตายในเฟสบุ๊กสตอรี่ นั่งกินข้าวกับกลุ่มเพื่อนชายที่นายบีไม่รู้จัก ทำให้นายบีโมโหและพยายามค้นถามว่าผู้ชายที่นั่งใกล้ๆ คือใครจนทะเลาะกันรุนแรงและนายบีก็หนีไปนอนกับเพื่อน จากนั้นประมาณห้าทุ่มของคืนที่ผ่านมานายบีแอบกลับมาหาผู้ตายและค้นความจริงอีกรอบ ซึ่งรอบนี้นายบีปลั่งมือบีบคอแฟนจนเสียชีวิต หลังอำพรางศพนายบีก็กลับไปนอนที่ห้องเพื่อน รุ่งเช้าก็ไปเรียนตามปกติ โดยได้ชวนเพื่อนไปที่ห้องเพื่อให้มาพบศพ

แหล่งที่มา <https://thethaiger.com/thai/วัยรุ่น-16-ฆ่าแฟนสาววัยเดียวกัน>

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณ โทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

1. **คิดถูกวิธี (พุทธโอวาท 3)**

- 1.1 เว้นชั่ว คิดเห็นโทษ การทะเลาะหึงหวงและฆ่าแฟนตัวเองตาย
- 1.2 ทำดี ให้เกียรติเคารพซึ่งกันและกัน เชื่อใจและซื่อสัตย์ต่อกันและกัน
- 1.3 ทำใจให้บริสุทธิ์ จริงใจและซื่อสัตย์ต่อกันและกัน

2. **คิดเป็นขั้นตอน (อริยสัจ 4)**

1. ทุกข์ หึงหวงและฆ่าแฟนสาวตาย
2. สมุทัย เห็นแฟนของตนไปนั่งกินข้าวกับเพื่อนชายที่ไม่รู้จัก โม โหและพยายามแก้แค้น
ความจริงจนทะเลาะกันรุนแรง เพราะหึงหวง
3. นิโรธ ให้เกียรติและเชื่อใจ และซื่อสัตย์ต่อกันและกัน
4. มรรค มีสติในการพูดคุยทำความเข้าใจ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน

แบบทดสอบ พุทธโฆวาท 3 และอริยสัจ 4

โจ้ 17 คู่ แทะดบอดีตเพื่อนซี้ แค้นเก่าแข่งจับสาว-ติดหนึ่

โจ้วัย 17 ปีชะตาขาด ถูกอดีตเพื่อนรักหักเหลี่ยมโหด จ้วงแทงร่างพรุน สิ้นใจสยอง เผยผู้ตายกับมือมิดเคยเป็นคู่ซี้กันมาก่อน แต่มีปัญหาคาใจทั้งเรื่องหนี้สินและแย่งจับหญิง รุ่ม่าจีรด จยย.มาจ๊ะเอ๋กันกลางทาง เปิดฉากต่อยกันตัวต่อตัวกลางถนน แต่ฝ่ายอริสู้ไม่ได้ชักมิดกระหน่ำแทงเหยื่อเลือดทะลักแล้วแผ่นหนึ่ ตำรวจไล่ล่ากคคันจนคนร้ายทนไม่ไหวยอมเข้ามอบตัวชดใช้ความผิด

โจ้แค้นอดีตเพื่อนซี้แย่งจับหญิง เปิดศึกต่อยกันกลางถนนก่อนถูกมิดแทงดับสขของรายนี้เปิดเผยเมื่อเวลา 00.15 น. วันที่ 27 ก.ค. ร.ต.อ.กฤษณะ คำกั้งวาพ รอง สว. (สอบสวน) สภ.สามโคก จ.ปทุมธานี รับแจ้งมีเหตุคนถูกแทงได้รับบาดเจ็บสาหัส อยู่บนถนนสามโคก-ท้ายเกาะ หมู่ 3 ต.ท้ายเกาะ อ.สามโคก รุดไปตรวจสอบพร้อมด้วย พ.ต.อ.สมเกียรติ สีมาคุปต์ ผกก.สภ.สามโคก ตำรวจชุดสืบสวนเจ้าหน้าที่มูลนิธิร่วมกตัญญูและหน่วยแพทย์กู้ชีพ รพ.ปทุมธานี

ที่เกิดเหตุพบนายอภิวิชญ์ หรือบาส เรือนสุข อายุ 17 ปี อยู่บ้านเลขที่ 31/11 หมู่ 3 ต.บางกระบือ อ.สามโคก จ.ปทุมธานี นอนจมเลือดหมดสติอยู่กลางถนน หน่วยแพทย์กู้ชีพฯเร่งห้ามเลือดและปั๊มหัวใจช่วยเหลือ แต่ไม่สามารถช่วยชีวิตไว้ได้ เนื่องจากเสียเลือดมาก ทำให้คนเจ็บสิ้นใจตายในเวลาต่อมา ใกล้กันพบรถ จยย.ฮอนด้า เวฟ ทะเบียน กจพ 720 ปทุมธานี ของผู้ตายจอดอยู่ริมถนน บนตัวถังรถยังมีรอยเลือดติดอยู่

จากการสอบสวนกลุ่มเพื่อนผู้ตายให้ข้อมูลกับตำรวจอ้างว่า นายอภิวิชญ์ผู้ตาย ทำงานอยู่กับธุรกิจของครอบครัว ก่อนเกิดเหตุผู้ตายจีรด จยย.มาหาเพื่อนในพื้นที่ ต.ท้ายเกาะ อ.สามโคก ระหว่างนั้นได้พบกับนายแมน (นามสมมติ) อายุ 17 ปี อดีตเพื่อนสนิท และมีบ้านอยู่ในละแวกเดียวกัน แต่มาช่วงหลังทั้งคู่มีเรื่องระหองระแหงถึงขั้นเคยชกต่อยกันมาแล้ว นายแมนจีรด จยย.มากับนายพีค (นามสมมติ) อายุ 17 ปี เพื่อนอีกคน ทั้ง 2 ฝ่ายจีรดไล่ตามกันมาถึงจุดเกิดเหตุ ก่อนจอดรถลงมาชกต่อยชุลมุน นายแมนสู้ไม่ได้ชักมิดปลายแหลมที่พกติดตัวมาจ้วงแทงผู้ตายเข้าไหล่ปลาร้า เอวซ้าย และแขนซ้าย รวม 4 แผล จากนั้นจีรด จยย.หลบหนีไป หลังชันสูตรเบื่องต้นมอบศพให้มูลนิธิร่นำส่งผ่าพิสูจน์ที่สถาบันนิติวิทยาศาสตร์ เพื่อหาสาเหตุการเสียชีวิตอย่างละเอียดอีกครั้ง

ต่อมาเวลา 02.00 น. หลังถูกตำรวจไล่ล่าอย่างหนัก นายแมนมือมิดได้จีรด จยย.มาพร้อมกับนายพีคและเข้ามอบตัวกับ พ.ต.อ.สมเกียรติ สีมาคุปต์ ผกก.สภ.สามโคก และพนักงานสอบสวน นายแมนให้การรับภาพว่า เป็นคนใช้มิดแทงนายบาสจนเสียชีวิตจริง อ้างสาเหตุมาจากทะเลาะกันหลายเรื่อง ทั้งเรื่องที่เคยหยิบยืมเงินกันและเรื่องผู้หญิง เป็นปัญหาสะสมมาตลอด กระทั่งมาเจอกันโดยบังเอิญผู้ตายจีรดไล่ตามตนมาจนทันกันในจุดเกิดเหตุ มีการทำทนายให้ลงมาชกต่อย แต่ตนสู้ไม่ได้เลยใช้มิดจ้วงแทงไปหลายครั้ง เมื่อเห็นนายบาสล้มพุงจมเลือด ตนและนายพีครีบจีรด จยย.หลบหนี แต่ตนแรง

กวดขันของตำรวจไม่ไหว ตัดสินใจมอมบวมตัวดังกล่าว ส่วนมิดที่ใช้ก่อเหตุได้โยนทิ้งในคลองริมถนน เบื้องต้นตำรวจแจ้งข้อหาร่วมกันพยายามฆ่า คุ่มตัวทั้ง 2 คนไว้สอบสวนขยายผลหาข้อเท็จจริงต่อไป

แหล่งที่มา <https://www.thairath.co.th/news/local/central/1624510>

ให้นักเรียนมาวิเคราะห์ และนำหลักพุทธโอวาท 3 และอริยสัจ 4 ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณโทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

2.1 คิดกฎวิธี (พุทธโอวาท)

1. เว้นชั่ว เว้นจากการทะเลาะวิวาททำร้ายกัน
2. ทำดี ให้อภัยกัน เกรงกลัวกฎหมาย และรักชีวิต คิดถึงพ่อแม่
3. ทำใจให้บริสุทธิ์ พยายามทำใจให้สงบ ลดละเลิกเกลียดชังซึ่งกันและกัน

2.2 คิดเป็นขั้นตอน (อริยสัจ 4)

1. ทุกข์ ทุกข์จากการทะเลาะวิวาททำร้ายกัน
2. สมุทัย เหตุเกิดทุกข์ต้อง จ่ายเงินที่ยืม คืนเงิน และเรื่องผู้หญิง
3. นิโรธ ดับทุกข์ ปล่อยวางเรื่องบาดหมางกัน ฝึกจิตให้มีสติ มีสมาธิ และปัญญา
4. มรรค ทางปฏิบัติเพื่อดับทุกข์ คิดเห็นชอบเพียรรักษาจิตที่มีสติ มีสมาธิและปัญญานั้นไว้

ปล่อยวางอดีตไป

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6

สาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

เรื่อง พุทธโอวาท 3, ฃรราวาธรรม 4

เวลา 4 ชั่วโมง

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

ตัวชี้วัด

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตเพื่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือการคิดแบบคุณ โทยและทางออก

จุดประสงค์การเรียนรู้: นักเรียนสามารถ

นำหลักธรรม พุทธโอวาท 3, ฃรราวาธรรม 4 ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้

สาระสำคัญ

ข่าวเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ

สาระการเรียนรู้

พุทธโอวาท 3, ฃรราวาธรรม 4

พุทธโอวาท 3

- 1) เว้นชั่ว เว้นการประพฤติชั่วทั้งทางกาย วาจา ใจ ที่ทำให้เกิดทุกข์กายทุกข์ใจ
- 2) ทำดี ประพฤติสิ่งดีงามทั้งทางกาย วาจา ใจ ทำให้เกิดความสุขแก่ตนเอง และผู้อื่น
- 3) ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ทำจิตสงบงดงาม มีสติ มีสมาธิ และมีปัญญา จิตใจสงบเย็น

ฃรราวาธรรม 4

- 1) สัจจะ ความจริงใจ ซื่อสัตย์ซื่อตรง รักษาสัจจะทำเรื่องนั้นไม่ปล่อยวางจนงานเสร็จสิ้นไป
- 2) ทมะ การข่มจิตข่มใจ รู้จักระงับอารมณ์ ข่มใจในการที่ทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เสร็จสิ้นไป
- 3) ขันติ ความอดทนอดกลั้นใจสู้ ไม่ย่อท้อ อดทนจนทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เสร็จสิ้นไป
- 4) จาคะ อดความรู้อิถุนิถุนัยเกียจคร้าน ลังเล นิถุนัยความไม่รับผิดชอบในชีวิตออกจากใจ

สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้

1. ใบความรู้ เรื่อง พุทธโอวาท 3, มราวาสธรรม 4
2. รูปภาพ และวีดิทัศน์ เกี่ยวกับข่าวหรือเหตุการณ์ในหรือต่างประเทศ
3. แบบฝึกความสามารถในการแก้ปัญหา จำนวน 1 ชุด

เครื่องวัดและประเมินผล

1. แบบทดสอบความสามารถการแก้ปัญหา
2. แบบประเมินการทำงานกลุ่ม

วิธีวัด -เกณฑ์การประเมินการวัดและประเมินผล

หมายถึง คะแนนที่นักเรียนได้จากการทำแบบทดสอบการแก้ปัญหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งเป็นแบบอัตนัยที่เป็นการวิเคราะห์ ข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน ให้เห็นคุณและโทษและหาทางออกของปัญหาโดยทำการทดสอบ โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการผ่านไว้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม คือคะแนนที่นักเรียนได้จากการ ทำแบบทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จากการแบบทดสอบ หมายถึง การได้นำรูปแบบอันได้จากแนวคิดการแก้ปัญหาของ Perter และ Numara คือ 1)ประเมินปัญหา 2)หาสาเหตุ 3)เลือกวิธีการ 4)วางแผน 5)ควบคุม 6)ตรวจสอบและแก้ไข และแนวคิดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 3 ขั้นตอน คือ คิดให้ถูกวิธี คิดเป็นขั้นตอน คิดให้เป็นประโยชน์โดยใช้หลักธรรม พุทธโอวาท 3, มราวาสธรรม 4 ไปใช้ในแต่ละขั้นตอน ของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ใน แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 พุทธโอวาท 3, มราวาสธรรม 4แต่ละแผนมีแบบฝึกจำนวน 2 ชุด ให้นักเรียน ฝึกทำงานเป็นกลุ่มและฝึกทำเป็นรายบุคคล หลังจากนั้นจึงมีการทดสอบความสามารถเป็นรายบุคคล โดยการให้เขียนตอบแบบอัตนัยจำนวน 1 ครั้ง จำนวน 10 คะแนน

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ครั้งที่	กระบวนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล
1 (1 ชั่วโมง)	ขั้นที่ 1 กัลยาณมิตร	<p>1. นักเรียนทำสมาธิ 3 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเรียน เสร็จแล้วทักทายนักเรียนอย่างเป็นกันเองเพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียน (กัลยาณมิตร)</p> <p>2. ครูแบ่งกลุ่มนักเรียนตามที่กำหนดไว้ในชั่วโมงแรก</p> <p>3. นำข่าวหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ</p>	<p>1. โทรทัศน์และคอมพิวเตอร์</p> <p>2. วิดีทัศน์ข่าวหรือเหตุการณ์</p> <p>3. ใบความรู้ เรื่อง พุทธโอวาท 3, ฆราวาสธรรม 4</p> <p>4. แบบฝึกความสามารถการแก้ปัญหาจำนวน 1 ชุด</p> <p>5. แบบทดสอบความสามารถการแก้ปัญหาจำนวน 1 ชุด</p> <p>6. แบบประเมินการทำงานกลุ่ม</p>
2 (2 ชั่วโมง)	ขั้นที่ 2 พุทธธรรม นำแก้ปัญหา กิจกรรมการเรียนรู้ 1. คิดถูกวิธี (พุทธโอวาท 3) 2. คิดเป็นขั้นตอน (ฆราวาสธรรม 4) ขั้นที่ 3 นำเสนอ และสะท้อนคิด ขั้นที่ 4 สรุป แนวคิดที่ได้	<p>1. ครูแจกใบความรู้ เรื่อง พุทธโอวาท 3, ฆราวาสธรรม 4 ให้นักเรียนไปศึกษา</p> <p>2. นักเรียนและครูร่วมกันสนทนาเรื่อง พุทธโอวาท 3, ฆราวาสธรรม 4 กับการแก้ปัญหาข่าวหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ</p> <p>3. ครูให้นักเรียนทำแบบฝึก 1 เป็นกลุ่ม (การแก้ปัญหา)ตามกระบวนการ (พุทธโอวาท3, ฆราวาสธรรม 4)</p> <p>4. ให้นักเรียนนำเสนอและสะท้อนความคิด จากข้อที่ 2 โดยให้ทำงานเป็นกลุ่ม</p> <p>5. นักเรียนช่วยกันสรุปหลังอภิปราย และครูเพิ่มเติมสาระสำคัญ และทำเป็นผังความคิด และทำเป็นป้ายนิเทศ</p>	

ครั้งที่	กระบวนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล
3 (1 ชั่วโมง)	ทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา	1.ครูนำข่าวหรือสถานการณ์ซึ่งเป็นแบบทดสอบรายบุคคลมาให้ให้นักเรียนทำโดยใช้ขั้นตอนดังนี้ 1. คิดกฎวิธี (พุทธโอวาท 3) 2. คิดเป็นขั้นตอน (ฆราวาสธรรม 4)	

แบบฝึก 1 คิดแบบคุณโทษและทางออก

(พุทธโอวาท 3, ฆราวาสธรรม 4)

วัยรุ่นไฉยถึงคู่รัก 1 เจ็บ 1 เหตุแค่ดำทอกันในเฟซบุ๊ก

25 ม.ค. 61 sanook.com

เมื่อเวลา 00.10 น.วันที่ 25 ม.ค.60 ร.ต.อ.ศรีอำนาจ จอมแก้ว รอง สว.(สอบสวน) สภ.เลิงนกทา รับแจ้งเหตุใช้อาวุธปืนยิงกันเสียชีวิต บริเวณถนนชยางกูร ต.สามแยก อ.เลิงนกทา จ.ยโสธร จึงรุดไปตรวจสอบพร้อมด้วยกุ๊กก๊วยสุก 31 ยโสธร ที่เกิดเหตุเป็นกลางถนนพบรถจักรยานยนต์ฮอนด้า เวฟ 125 สีเทา ทะเบียน ฆรข 117 กรุงเทพมหานคร ล้มอยู่ใกล้กันพบร่างผู้บาดเจ็บสองราย ประกอบด้วย นายทองมา ไชยกมล อายุ 16 ปี บ้านเลขที่ 18 หมู่ 5 ต.กุดแห่ อ.เลิงนกทา จ.ยโสธร ถูกยิงด้วยอาวุธปืนไม่ทราบชนิดบริเวณกลางหลัง 1 นัด และนายอรรถนนท์ สิงห์อำพล อายุ 28 ปี ชาว จ.ขอนแก่น ถูกยิงได้หัวไหล่ซ้าย 1 นัด เจ้าหน้าที่จึงรีบนำร่างผู้บาดเจ็บทั้งสองรายส่งโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเลิงนกทา ต่อมานายทองมาทนพิษบาดแผลไม่ไหวเสียชีวิต ส่วนนายอรรถนนท์ อยู่ในอาการปลอดภัย

สอบถามนายอรรถนนท์ เบื้องต้นเล่าว่าตนและผู้ตายกำลังขับรถออกจากเวทีคอนเสิร์ตที่บริเวณห้วยทิงปลา โดยมีมุ่งหน้าไปทางบ้านกุดแห่ เมื่อตนขับรถถึงบริเวณหน้าร้านเอกรุ่งเรือง ได้เห็นรถจักรยานยนต์ฮอนด้าเวฟ สีน้ำเงิน ไม่ติดแผ่นป้ายทะเบียน มีนายบรรหาร สร้อยเสนา อายุ 20 ปี เป็นผู้ขับขี่ และนายวิเชียร สร้อยเสนา อายุ 21 ปี เป็นผู้นั่งซ้อนท้าย ทั้งสองคนเป็นพี่น้องกัน อยู่บ้านเลขที่ 29 หมู่ 10 ต.กุดแห่ อ.เลิงนกทา จ.ยโสธร ได้ขับติดตามรถตนเองมากระทั่งได้เห็นนายวิเชียร(คนร้าย) ที่นั่งซ้อนท้ายมาใช้อาวุธปืนยิงใส่ตนเอง 1 นัด และยิงใส่ผู้เสียชีวิต 1 นัด จนทำให้รถจักรยานยนต์ของตนเสียหลักล้มกลางถนน ก่อนผู้ก่อเหตุจะขับรถจักรยานยนต์หลบหนีไป

ด้านผู้ก่อเหตุคือนายบรรหาร ได้ให้การว่ากลุ่มพวกตนเคยมีเรื่องด่าทอกับกลุ่มผู้ตายผ่านทาง เฟสบุ๊กมาก่อน กระทั่งวันเกิดเหตุตนขับรถมาเจอกลุ่มผู้ตายโดยบังเอิญ จึงโดนกลุ่มผู้ตายโยนขวดแก้ว มาใส่พวกตนและด้วยความโมโหจึงพากันขับรถติดตามกลุ่มผู้ก่อเหตุไปกระทั่งพี่ชายคนที่นั่งซ้อนท้าย รถจักรยานยนต์ได้ใช้อาวุธปืนไม่ทราบขนาดยิงใส่กลุ่มผู้ตายจำนวน 2 นัดก่อนจะหลบหนีไป จนมาถูก เจ้าหน้าที่จับกุมตัวได้ในที่สุด ส่วนพี่ชายคนนั้นได้หลบหนีไปพร้อมอาวุธปืนที่ก่อเหตุและแยกย้ายกัน ระหว่างทาง

ร.ต.อ.ศรีอำนาจ กล่าวว่าเบื้องต้นได้แจ้งขออนายบรรหาร ร่วมกันฆ่าผู้อื่น, ร่วมกันพยามฆ่าผู้อื่น, ร่วมกันมีอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต ส่วนนายวิเชียร ขณะนี้กำลังหลบหนีเจ้าหน้าที่กำลังเร่งติดตามตัวพร้อมรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อขออนุมัติหมายจับ จากศาลจังหวัดยศธร

แหล่งที่มา <https://www.sanook.com/news/5106354/>

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณโทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

2.1 คิดถุกวิธี (พุทธโอวาท 3)

1. เว้นชั่ว เว้นจากการด่าว่าร้ายต่อกันและกัน ไม่ทำผิดกฎหมาย รักชีวิต
2. ทำดี ระวังความโมโห ไม่ทำร้ายซึ่งกันและกัน และทำตามครรลองของกฎหมาย
3. ทำใจให้บริสุทธิ์ ให้อภัย ละการจองแวงซึ่งกันและกัน

2.2 คิดเป็นขั้นตอน (ฆราวาสธรรม 4)

1. ตั้งใจจะ ความจริงใจ ตั้งใจที่จะไม่กระทำสิ่งที่เป็นความชั่วผิดกฎหมาย
2. ทมะ การข่มจิตข่มใจ ระวังดับความรู้สึกไม่พอใจต่อกัน
3. ขันติ การที่ใจอดทนอดกลั้น เมื่อเกิดความโกรธขึ้นในใจ
4. จาคะ ความเสียสละความโกรธเกลียด ความโมโห ออกไปจากใจ

แบบทดสอบ พุทธโอวาท 3, ๗ราวาธรรม 4

หนุ่มวัย 17 ถู้อป็นปลอมปล้นร้านสะดวกซื้อ สารภาพตกงาน-เมียท้อง 4 เดือน

19 พ.ย. 61 sanook.com

(19 พ.ย.) ที่หน้ากองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดกาฬสินธุ์ พ.ต.อ.รัชพล เสริมศรีณย์ ผกก.สภ.เมืองกาฬสินธุ์ พร้อมเจ้าหน้าที่ตำรวจทำการแถลงข่าวผลการจับกุมเยาวชนชายอายุ 17 ปี ก่อเหตุใช้อาวุธปืนปลอมจี้ชิงทรัพย์พนักงานเซเว่น สาขาอนุศิลป์ ถนนสนามบิน ต.กาฬสินธุ์ อ.เมือง จ.กาฬสินธุ์ พร้อมของกลางที่ใช้ในการก่อเหตุ ประกอบด้วย เสื้อกันหนาวสีแดง, เสื้อยืดสีเทา, กางเกงสแลกสีเทา, อาวุธปืนปลอมสีดำ, หมวกกันน็อคสีขาว, ร่องเท้าแตะสีน้ำตาล และรถจักรยานยนต์ยี่ห้อฮอนด้าเวฟ สีน้ำเงิน หมายเลขทะเบียน กสง77 กาฬสินธุ์

พ.ต.อ.รัชพล เสริมศรีณย์ ผกก.สภ.เมืองกาฬสินธุ์ เปิดเผยว่า สำหรับพฤติกรรมของคนร้ายได้ก่อเหตุเมื่อเวลา 04.36 ของวันที่ 24 ต.ค.2561 ที่ผ่านมา คนร้ายเป็นชาย 1 คน ได้สวมเสื้อกันหนาวแบบมีหมวกคลุมศีรษะ สวมหมวกกันน็อคปิดบังใบหน้า ขับขี่รถจักรยานยนต์มาจอดที่ร้านสะดวกซื้อเซเว่น อีเลฟเว่น สาขาอนุศิลป์ แล้วเข้าไปร้านสะดวกซื้อใช้อาวุธปืนของกลางที่พกไว้ที่เอวชักออกมาเล็งขู่มังคักให้นางสาวนันธิกรานต์ การเลิศ พนักงานร้านที่อยู่ประจำหน้าเคาน์เตอร์ส่งทรัพย์สินที่เก็บไว้ในเคาน์เตอร์ให้ แต่พนักงานขัดขืนและพยายามวิ่งหนี เมื่อคนร้ายเห็นว่าไม่สามารถเอาทรัพย์สินไปได้จึงตัดสินใจวิ่งออกไปขับขี่รถจักรยานยนต์หลบหนีไป

หลังเกิดเหตุเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดสืบสวน สภ.เมืองกาฬสินธุ์ ได้ทราบว่าคนร้ายเป็นเยาวชนชาย ไม่ได้ประกอบอาชีพอะไรและมีภรรยากำลังตั้งท้อง มีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เป็นราษฎรบ้านสุขสวัสดิ์ ต.หลุบ อ.เมือง ได้หลบหนีไปอยู่ที่บ้านหนองอูเต่า ต.หนองอูเต่า อ.ยางตลาด เจ้าหน้าที่จึงได้รวบรวมพยานหลักฐาน เข้าทำการจับกุมและสามารถตรวจยึดรถจักรยานยนต์ อาวุธปืน และเสื้อผ้าที่ใช้ในการก่อเหตุ

จากการสอบถามผู้ต้องหาให้การรับสารภาพ ว่าสาเหตุที่กระทำผิดครั้งนี้เนื่องจากตกงาน ไม่มีรายได้ ประกอบกับภรรยากำลังตั้งท้อง ได้ 4 เดือน จึงต้องการหาเงินมาใช้จ่ายในครอบครัว เจ้าหน้าที่จึงทำการจับกุมพร้อมยึดของกลางส่งพนักงานสอบสวนมาดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

แหล่งที่มา <https://www.sanook.com/news/tag/อาชญากรรม/>

ให้นักเรียนมาวิเคราะห์ และนำหลักพุทธโอวาท 3 และฆราวาสธรรม 4 ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณโทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

2.1 คิดกฎวิธี (พุทธโอวาท 3)

1. เว้นชั่ว เว้นจากการไปปล้น อันเป็นการทำผิดกฎหมาย และไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด
2. ทำดี ขยันทำงาน และพยายามหางานทำ
3. ทำใจให้บริสุทธิ์ ลดละเลิกจากการไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด พยายามหางานทำ

2.2 คิดเป็นขั้นตอน (ฆราวาสธรรม 4)

1. สัจจะ จริงจังต่อตัวเองด้วยการไม่ไปทำผิดกฎหมาย
2. ทมะ พยายามข่มใจหางานทำ และไม่พยายามหาเงินในทางผิดกฎหมาย
3. ขันติ อดทนอดกลั้นในการที่จะหางานทำ และอดทนไม่ไปทำอะไรผิดกฎหมาย
4. จาคะ ละทิ้งความไม่ดีออกจากใจ ไม่ทำงานที่ทำผิดกฎหมาย โดยมีความจริง ความข่มใจ และความอดทน เพื่อให้ผ่านภาวะวิกฤติในขณะนั้น ไปให้ได้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7

สาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

เรื่อง พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4, ฆราวาสธรรม 4, ปธาน 4

เวลา 4 ชั่วโมง

มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

มาตรฐานการเรียนรู้

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้

ตัวชี้วัด

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เห็นคุณค่าของการการพัฒนาคิด เพื่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิต ด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ คือการคิดแบบคุณโทษและทางออก

จุดประสงค์การเรียนรู้: นักเรียนสามารถ

นำหลักธรรม พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4, ฆราวาสธรรม 4, ปธาน 4 ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้

สาระสำคัญ

ข่าวเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ

สาระการเรียนรู้

พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4, ฆราวาสธรรม 4, ปธาน 4

พุทธโอวาท 3

- 1) เว้นชั่ว เว้นการประพฤตชั่วทั้งทางกาย วาจา ใจ ที่ทำให้เกิดทุกข์กายทุกข์ใจ
- 2) ทำดี ประพฤติสิ่งดีงามทั้งทางกาย วาจา ใจ ทำให้เกิดความสุขแก่ตนเอง และผู้อื่น
- 3) ทำจิตให้บริสุทธิ์ ทำจิตสงบงดงาม มีสติ มีสมาธิ และมีปัญญา จิตใจสงบเย็น

อริยสัจ 4

- 1) ทุกข์ สภาพที่จิตทนได้ยาก ทางกาย ความเจ็บป่วย ทางใจความโกรธ เกลียด เสียใจ กลัว
- 2) สมุทัย สภาพที่จิตทะยานอยากมีอยากเป็น ความเพลิน และความไม่ยอมมีอยากเป็น
- 3) นิโรธ สภาพที่จิตหลุดพ้นจากความทุกข์ ทั้งกายใจ และทางจิต สงบเย็น
- 4) มรรค แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง 8 ประการ ที่นำไปสู่ความดับทุกข์ทั้งทางกาย ทางจิต

ฃรราวาธธรรม 4

- 1) สัจจะ ความจริงใจ ซื่อสัตย์ซื่อตรง รักษาสัจจะทำเรื่องนั้นไม่ปล่อยวางจนงานเสร็จสิ้นไป
- 2) ทมะ การข่มจิตข่มใจ รู้จักระงับอารมณ์ ข่มใจในการที่ทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เสร็จสิ้นไป
- 3) ขันติ ความอดทนอดกลั้นใจผู้ ไม่ย่อท้อ อดทนจนทำเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เสร็จสิ้นไป
- 4) จาคะ ความสะดวกนรู้สึกลนสัยเกยจคร้าน ลังเล นิสัยความไม่รับผดชอบในชีวิตออกจากใจ

ปธาน 4

- 1) เพียรระวังบาป เพียรระวังบาป ความชั่วทางกาย ทางวาจา ทางใจ ที่ยังไม่เกิด มิให้เกิดขึ้น
- 2) เพียรละบาป เพียรละบาปความชั่วทางกาย ทางวาจา ทางใจ ที่เกิดขึ้นแล้ว ออกไปจากใจ
- 3) เพียรสร้างกุศล เพียรสร้างปัญญา ความเพียรพยายาม ความตั้งใจ ที่ยังไม่เกิดให้เกิดมีขึ้น
- 4) เพียรรักษากุศล เพียรรักษาปัญญา ความเพียร พยายาม ตั้งใจ ที่เกิดขึ้นแล้วให้ตั้งมั่น

กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ครั้งที่	กระบวนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล
1 (1 ชั่วโมง)	ขั้นที่ 1 กัลยาณมิตร	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนทำสมาธิ 3 นาที เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเรียน เสร็จแล้วทักทายนักเรียนอย่างเป็นกันเองเพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียน (กัลยาณมิตร) 2. ครูแบ่งกลุ่มนักเรียนตามที่กำหนดไว้ในชั่วโมงแรก 3. นำข่าวหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริง ในประเทศและ/หรือต่างประเทศ ซึ่งอยู่ในความสนใจของคนส่วนมาก มีผลกระทบกระทบต่อคนในสังคมและได้รับการรายงานผ่านสื่อสาธารณะ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. โทรศัพท์และคอมพิวเตอร์ 2. วิดีทัศน์ข่าวหรือเหตุการณ์ 3. ใบความรู้ เรื่อง พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4, ฃรราวาธธรรม 4, ปธาน 4 4. แบบฝึกความสามารถการแก้ปัญหา จำนวน 1 ชุด 5. แบบทดสอบ

ครั้งที่	กระบวนการจัดการเรียนรู้	กิจกรรม	เครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล
2 (2 ชั่วโมง)	<p>ขั้นที่ 2 พุทธธรรม นำแก้ปัญหา กิจกรรมการเรียนรู้</p> <p>1. คิดถุวิธี (พุทธโอวาท)</p> <p>2. คิดเป็นขั้นตอน (อริยสัจ 4, ฆราวาสธรรม 4)</p> <p>3. คิดเป็นประโยชน์ (ปธาน 4)</p> <p>ขั้นที่ 3 นำเสนอและสะท้อนคิด</p> <p>ขั้นที่ 4 สรุปแนวคิดที่ได้</p>	<p>1. ครูแจกใบความรู้ เรื่อง พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4, ฆราวาสธรรม 4, ปธาน 4 ให้นักเรียนไปศึกษา</p> <p>2. นักเรียนและครูร่วมกันสนทนาเรื่อง พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4, ฆราวาสธรรม 4, ปธาน 4 กับการแก้ปัญหา ข่าวหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงในประเทศและ/หรือต่างประเทศ</p> <p>3. ให้นักเรียนทำแบบฝึก 1 ชุด ราชกลุ่ม ฝึกคิดแบบเห็นคุณ โทษและทางออก</p> <p>1. คิดถุวิธี (พุทธโอวาท 3)</p> <p>2. คิดเป็นขั้นตอน (อริยสัจ 4 , ฆราวาสธรรม 4)</p> <p>3. คิดเป็นประโยชน์ (ปธาน 4)</p> <p>4. ให้นักเรียนนำเสนอและสะท้อนความคิดจากข้อที่ 2 โดยให้ทำงานเป็นกลุ่ม</p> <p>5. นักเรียนช่วยกันสรุปหลังอภิปราย และครูเพิ่มเติมสาระสำคัญ และทำเป็นผังความคิด และทำเป็นป้ายนิเทศ</p>	<p>ความสามารถแก้ปัญหา</p> <p>6. แบบประเมินการทำงานกลุ่ม</p>
3 (1 ชั่วโมง)	<p>ทดสอบ ความสามารถในการแก้ปัญหา</p>	<p>1. ครูนำข่าวหรือสถานการณ์ซึ่งเป็นแบบทดสอบรายบุคคลมาให้ให้นักเรียนทำ โดยใช้ขั้นตอนดังนี้ การคิดแบบเห็นคุณ โทษและทางออก</p> <p>1. คิดถุวิธี (พุทธโอวาท)</p> <p>2. คิดเป็นขั้นตอน (อริยสัจ 4, ฆราวาสธรรม 4)</p> <p>3. คิดเป็นประโยชน์ (ปธาน 4)</p>	

สื่อที่ใช้ในการเรียนรู้

1. ใบความรู้ เรื่อง พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4, ฆราวาสธรรม 4, ปธาน 4
2. รูปภาพ และวีดิทัศน์ เกี่ยวกับข่าวหรือเหตุการณ์ในหรือต่างประเทศ
3. แบบฝึกความสามารถในการแก้ปัญหา จำนวน 1 ชุด

การวัดและประเมินผล

1. แบบทดสอบความสามารถการแก้ปัญหา
2. แบบประเมินการทำงานกลุ่ม

แบบฝึก คิดแบบคุณ โทษและทางออก

(พุทธโอวาท 3 อริยสัจ 4 ฃรราวาธรรม 4 และปรชาน 4)

อนาคตของชาติ! 2 น.ร.หญิงทะเลาะในเฟสไม่จบ เปิดศึกตบตี มีเพื่อนร่วมเชียร์

ไทยรัฐออนไลน์ 31 พ.ค. 2560 19:00 น.

2 อนาคตของชาติ น้ดตบกันที่โรงเรียน! เด็ก ม.2 ไม่พอใจด่าทอกันบนเฟสบุ๊ก ไม่จบ น้ดหย่าศึกริมสระน้ำโรงเรียนดังเชียงใหม่ มีเพื่อนร่วมเชียร์และปล่อยคลิป ต.ร. เต๋น พบผอ.และครูฝ่ายปกครองให้จัดการ เนาะผู้ปกครองแจ้งความดำเนินคดีได้

จากกรณีโลกสังคมออนไลน์ได้แชร์ภาพเด็กหญิง 2 คน ทะเลาะวิวาทชกต่อยกัน โดยอีกฝ่ายสวมชุดเนตรนารี อีกฝ่ายสวมชุดธรรมดา ได้เปิดฉากตบตีกัน โดยมีเพื่อนๆ เป็นกองเชียร์ และมีการถ่ายคลิปแชร์ไปยังสังคมออนไลน์ กลายเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก

ล่าสุด เมื่อวันที่ 31 พ.ค. 60 พ.ต.อ.ปิยะพันธ์ ภัทรพงศ์สินธุ์ รอง ผบ.ภ.จว.เชียงใหม่ ได้เดินทางไปพบผู้อำนวยการ โรงเรียนของนักเรียนหญิง จากการสอบถามทางผู้อำนวยการ และอาจารย์ฝ่ายปกครอง ยอมรับว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อเวลา 16.50 น. ของวันที่ 30 พ.ค.ที่ผ่านมา

ทั้งนี้ หลังจากที่โรงเรียนเลิกแล้ว ได้มีนักเรียนชั้น ม.2 ของโรงเรียนตบตี กับนักเรียนชั้น ม.2 ที่ทางโรงเรียนให้ออกจากโรงเรียนไปแล้ว ซึ่งวันนี้ได้เรียกผู้ปกครองเด็กนักเรียนมาพบแล้ว พร้อมกับอบรมว่ากล่าวตักเตือน ส่วนผู้ปกครองเด็กอีกคนที่ถูกให้ออกไปนั้นยังไม่ยอมมาพบ ทางโรงเรียนก็ได้ทำทัณฑ์บนเด็กเอาไว้ตามระเบียบของโรงเรียนแล้ว

พ.ต.อ.ปิยะพันธ์ กล่าวว่ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ ทาง พล.ต.ต.สรายุทธ สงวนโภคัย ผบ.ภ.เชียงใหม่ ได้สั่งการให้ตนลงมาพบกับทางผู้อำนวยการ โรงเรียน จนทราบข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นทั้งหมด และทางโรงเรียนก็ไม่ได้นิ่งนอนใจ มีการสอบสวนเรื่องนี้หมดแล้ว

ส่วนผู้ปกครองหากต้องการจะมีการแจ้งความดำเนินคดีกับคู่กรณีก็สามารถไปร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนที่โรงพักได้ โดยทางตำรวจจะให้ความเป็นธรรมทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งทางตำรวจเองอยากจะให้คู่กรณีทั้ง 2 ปร้บความเข้าใจกัน ไม่ทะเลาะวิวาทและยุติเรื่องไป

สำหรับสาเหตุนั้น เด็กทั้ง 2 ทะเลาะกันทางโลกโซเชียล คือ มีการด่าทอทางเฟสบุ๊ก และทำทายน้ดมาตบตีกันที่ริมสระน้ำของโรงเรียน จึงขอเตือนให้นักเรียนที่เล่นเฟสบุ๊ก หรือไลน์ ขอให้เล่นอย่างมีสติมีวินัยและไม่ประมาท มันก็จะไม่เกิดเรื่องนี้ขึ้นอีก และขอฝากเตือนไปถึงผู้ปกครองบิดามารดาช่วย

ดูแลสดส่องบุตรหลานของท่าน ด้วยเพราะทางตำรวจไม่ยอมให้มีเหตุการณ์แบบนี้เกิดขึ้นอีกเพราะภาพและคลิปที่แชร์ออกไปนั้นเป็นภาพที่ไม่เหมาะสมด้วย

แหล่งที่มา <https://www.thairath.co.th/news/local/north/958628>

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณ โทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

2.1 คิดถุกวิธี (พุทธโอวาท 3)

- 1.1 เว้นชั่ว งดเว้นจากการทะเลาะตบตีทำร้ายกัน เว้นจากการเฟซบุ๊กหรือไลน์ไปในทางที่ผิด
- 1.2 ทำดี เล่นเฟซบุ๊กเล่นไลน์อย่างมีสติ มีวินัย และไม่ประมาทในการใช้เวลาเล่นเฟซบุ๊กหรือไลน์
- 1.3 ทำใจให้บริสุทธิ์ งดเว้นจากการทะเลาะ เล่นเฟซบุ๊ก เล่นไลน์ ใช้เวลาฝึกสมาธิให้จิตสงบ

2.2 คิดเป็นขั้นตอน

(อริยสัจ 4)

1. ทุกข์ การทะเลาะทำร้ายตบตีกัน
2. สมุทัย สาเหตุของความทุกข์มาจากการเล่นเฟซบุ๊กเล่นไลน์แล้วด่าว่ากัน
3. นิโรธ หยุดเล่นเฟซบุ๊กเล่นไลน์และไม่ทำร้ายตบตีกัน
4. มรรค มีสติปัญญาและใจสงบในการพูดคุยทำความเข้าใจ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน

(จรรยาบรรณ 4)

1. สัจจะ ความจริงใจที่จะเล่นเฟซบุ๊กเล่นไลน์อย่างมีสติมี วินัย มีปัญญา และไม่ประมาท
2. ทมะ การข่มจิตข่มใจที่จะเล่นเฟซบุ๊กเล่นไลน์อย่างมีสติมี วินัย มีปัญญา และไม่ประมาท
3. ชันติ การที่ใจอดทนอดกลั้นระงับอารมณ์โกรธ อันเป็นสาเหตุที่จะทะเลาะกัน
4. จาคะ ความสละการอยากเล่นเฟซบุ๊กเล่นไลน์และการโกรธนั้น ออกไปจากใจ

2.3 คิดให้เกิดประโยชน์

(ปธาน 4)

1. การเพียรระวังบาป ระวังไม่ไปเล่นเฟซบุ๊กเล่นไลน์อย่างขาดประมาณขาดสติวินัย
2. การเพียรละบาป พยายามละการอยากเล่นเฟซบุ๊กเล่นไลน์อย่างขาดประมาณขาดสติวินัย
3. การเพียรสร้างกุศล ทำจิตให้สงบเย็นใช้เวลามาทำงานบ้าน และทบทวนการเรียน
4. การเพียรรักษากุศล เพียรรักษาความดีไม่หันกลับไปเล่นเฟซบุ๊กเล่นไลน์ไม่ทะเลาะกัน

แบบทดสอบ พุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4, ฃรราวาธรรม 4 และ ปธาน 4

รวบเยวชน หลังถูกเครือขายนายสไปรท์ หลอกขายยาเสพติด

9 ธันวาคม 2562 ข่าวคมชัดลึกออนไลน์

วันที่ 9 ธันวาคม 2562 เวลา 14.50 น. ที่กองกำกับสืบสวนภูธรจังหวัดอุดรธานี พล.ต.ต นันทชาติ สุขมงคล ผบก.ภ.จว.อุดรธานี ,พ.ต.อ วิช มุทธรินทร์ ผกก.ภ.จว. อุดรธานี , พ.ต.ท.อดิโรจน์ ทาแจ้ง รองผกก.ตส. พร้อมด้วยตำรวจชุดสืบสวน ได้แถลงข่าว จับกุมเครือขายยาเสพติด ของนายวชิร จำปาหมื่น หรือ นายสไปรท์ ชาวตำบลนิคมสงเคราะห์ อ.เมืองอุดรธานี ประกอบด้วย น.ส.เฟิร์น นามสมมุติ อายุ18ปี ชาวตำบล เมืองเพ็ญ อ.กุดจับ จ.อุดรธานี พร้อมของกลาง ยาไอซ์ จำนวน1 ถุง น้ำหนัก 1.05 กรัม , ค.ช. โด่ง นามสมมุติ อายุ14ปี ชาวตำบลนิคมสงเคราะห์ อ.เมืองอุดรธานี พร้อมของกลาง ยาไอซ์จำนวน 7 ถุง รวมน้ำหนัก 276.04 กรัม ,ยาบ้า จำนวน 50 เม็ด และ นาย ทิม นามสมมุติ อายุ15ปี ชาวตำบลนิคมสงเคราะห์ อ.เมืองอุดรธานี พร้อมของกลาง ยาไอซ์จำนวน 1 ถุง รวมน้ำหนัก 1.38 กรัม และยาบ้า จำนวน 14 เม็ด

พล.ต.ต นันทชาติ สุขมงคล ผบก.ภ.จว.อุดรธานี เปิดเผยว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจ ได้สืบสวน ทราบว่า ของนายวชิร จำปาหมื่น หรือ นายสไปรท์ มีพฤติกรรม ให้เครือขาย นำยาไอซ์ และยาบ้า ออกจำหน่าย ในหลายพื้นที่ ของ จ.อุดรธานี ซึ่งเครือขาย แบ่งออกสองกลุ่ม โดยกลุ่มแรก เป็นเด็กเยวชน และกลุ่มที่สอง จะเป็นผู้ใหญ่

โดยทางตำรวจชุดสืบสวน ได้ทำการจับกุม น.ส.เฟิร์น ได้ตัวที่บ้านพักพร้อมของกลาง ก่อนที่จะขยายผลไปจับกุม ค.ช. โด่ง และ เพื่อน คือ นายทิม ที่บ้านพัก ได้ของกลาง ไอซ์และยาบ้า โดยทั้ง3 คน สารภาพว่า จะนำยาบ้าไปขาย10 เม็ด ในราคา500 บาท และ ยาไอซ์1จี หรือ1 กรัม ในราคา 700 บาท โดยพ่อของ ค.ช.โด่ง ทำงานอยู่ต่างประเทศ ซึ่งเป็นเพื่อนรักกับ นายสไปรท์ แล้วรู้ว่า ค.ช. โด่ง ติดเกมส์ นายสไปรท์จึงหลอกใช้เป็นเครื่องมือ ให้นำยาไอซ์ และยาบ้า เอาไปขายให้ โดยจะให้เงิน สัปดาห์ ละ500 บาท แล้วค.ช.โด่ง จึงได้ชักชวน นายทิม ที่เป็นเพื่อนไปร่วมกันส่งยาเสพติด ให้กับนายสไปรต์ ดังกล่าว

พ.ต.ท.อดิโรจน์ ทาแจ้ง กล่าวว่า นายสไปรท์ จะไปเอายาไอซ์และยาบ้า มาจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยยาไอซ์ จะเอามา ครั้งละ3 กิโลกรัม แต่ยาบ้าจะเอามาจำนวนไม่มาก ในตอนนี้ตำรวจ อยู่ระหว่างติดตามจับกุม นายสไปรท์ ซึ่งก็มีหมายจับ อยู่ในตอนนี้ด้วยที่เกี่ยวกับยาเสพติด ส่วนเครือขาย นายสไปรท์ ที่เป็นกลุ่มผู้ใหญ่ ทางตำรวจจะขยายผลทำการติดตามจับกุมมาให้หมดทุกคน

พล.ต.ต นันทชาติ สุขมงคล ผบก.ภ.จว.อุดรธานี กล่าวว่า พ่อค้ายาเสพติดปัจจุบัน ในตอนนี้ จะหลอกใช้เด็กเป็นเครื่องมือในการขายยาเสพติดให้ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น เกมส์ ขนมน หรือ ของเล่น

เอามาต่อ เป็นต้น ซึ่งเด็กเหล่านี้ จะเป็นกำลังของประเทศชาติ ในอนาคต ถือว่าการกระทำเช่นนี้ เป็นการ
ทำลาย ทรัพยากรมนุษย์ ส่วนหนึ่งของประเทศไทยในตอนนี้ ซึ่งน่าเป็นห่วงอย่างมาก ในเรื่องนี้

<https://www.komchadluek.net/news/local/403627>

ให้นักเรียนมาวิเคราะห์ และนำหลักพุทธโอวาท 3, อริยสัจ 4, ทรรดาธรรม 4 และปธาน 4 ไป

ประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา

1. ให้นักเรียนอ่านและสรุปเรื่องที่อ่าน

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนใช้การคิดแบบคุณโทษและทางออก ในการแก้ปัญหาโดยลำดับดังนี้

2.1 คิดกฎวิธี (พุทธโอวาท 3)

1. เว้นชั่ว ไม่หาเงินด้วยการทำผิดกฎหมาย จากการขายยาเสพติด และยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด
2. ทำดี ขยันเรียน งดเว้นการทำผิดกฎหมายหรือยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด
3. ทำใจให้บริสุทธิ์ ลดละเลิกการเกี่ยวข้องกับยาเสพติด พยายามเรียนหนังสือ ฝึกจิตใจให้สงบ

2.2 คิดเป็นขั้นตอน (อริยสัจ 4)

1. ทุกข์ ถูกจับเพราะขายยาเสพติด
2. สมุทัย จำหน่ายยาเสพติด ยาไอซ์ และยาบ้า จนถูกตำรวจจับ
3. นิโรธ ไม่หาเงินจากการทำผิดกฎหมาย จากการจำหน่ายยาเสพติด
4. มรรค มีปัญหาไม่ทำงานผิดกฎหมาย มีสติระมัดระวังไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

(ทรรดาธรรม 4)

1. สัจจะ ความจริงใจต่อตนเองที่จะไม่ทำผิดกฎหมายหรือไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด
2. ทมะ การข่มจิตข่มใจพยายามที่จะไม่ทำผิดกฎหมายหรือไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด
3. ขันติ การที่ใจอดทนอดกลั้นที่จะไม่ไป เมื่อมีคนมาชวนไปให้ขายยาเสพติด
4. จาคะ ความเสียสละความเห็นผิดในการหาเงินจากการขายยาเสพติดนั้น ออกไปจากใจ

2.3 คิดให้เกิดประโยชน์ (ปธาน 4)

1. การเพียรระวังบาป เพียรระวังบาปจากการไปขายยาเสพติดอันผิดกฎหมาย
2. การเพียรละบาป เพียรพยายามละบาปที่เคยทำผิดกฎหมายนั้นไม่ไปทำผิดอีก
3. การเพียรสร้างกุศล เพียรสร้างความดีด้วยการเรียน ไม่ยุ่งยาเสพติด ไม่ไปทำผิดกฎหมาย
4. การเพียรรักษากุศล เพียรรักษาความดีด้วยการเรียน ไม่ยุ่งยาเสพติด ไม่ไปทำผิดกฎหมาย

ภาคผนวก ค

เครื่องมือในการวิจัย

1. แบบประเมินรูปแบบการเรียนการสอน
2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้

คำชี้แจง

แบบประเมินรูปแบบการเรียนการสอนฉบับนี้ มีจุดประสงค์เพื่อให้ท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญได้

พิจารณา

แบบประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการพิจารณาว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกันมากน้อยเพียงใดแบบประเมินนี้เป็นแบบจัดอันดับคุณภาพแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้

5	หมายถึง	มีความเหมาะสม/ความสอดคล้องมากที่สุด
4	หมายถึง	มีความเหมาะสม/ความสอดคล้องมาก
3	หมายถึง	มีความเหมาะสม/ความสอดคล้องปานกลาง
2	หมายถึง	มีความเหมาะสม/ความสอดคล้องน้อย
1	หมายถึง	มีความเหมาะสม/ความสอดคล้องน้อยที่สุด

ขอความอนุเคราะห์ท่านพิจารณาเอกสารต่าง ๆ ประกอบการประเมินแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่าน และโปรดให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม (ถ้ามี) ทั้งนี้เพื่อจะประโยชน์ต่อผู้วิจัยในการปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนให้มีคุณภาพดีขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณท่านที่กรุณาและให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามอย่างดียิ่ง

พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง

นักศึกษาลัทธิศูตกรศึกษาศาสตรคุณุฎีบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจ

บัณฑิตย์

แบบประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้

ตอนที่ 1 แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอน

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
1	ที่มาและความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน					
	1.1 การบรรยายความเป็นมาของการพัฒนารูปแบบมีความชัดเจน					
	1.2 เหตุผลในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนมีความเหมาะสม					
2	แนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐาน					
	2.1 แนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบมีความชัดเจน					
	2.2 การนำแนวคิดทฤษฎีมาใช้ในการพัฒนารูปแบบมีความเหมาะสม ทันสมัย					
3	องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน					
	3.1 หลักการของรูปแบบมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐาน					
	3.2 หลักการของรูปแบบแสดงให้เห็นจุดเน้นของรูปแบบการเรียนการสอน					
	3.3 จุดประสงค์ของรูปแบบสอดคล้องกับหลักการ					
	3.4 จุดประสงค์แสดงผลการเรียนรู้ของผู้เรียน					
	3.5 กระบวนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์ปลายทางการเรียนรู้					
	3.6 การวัดการประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์					
	3.7 การวัดการประเมินผลมีความชัดเจนและเหมาะสม					
4	เนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอน					
	4.1 เนื้อหาแต่ละหน่วยการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์					
	4.2 เนื้อหาแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีความเหมาะสม และทันสมัย					

	4.3 เนื้อหาแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีความหลากหลาย					
ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
	4.4 เนื้อหาแต่ละหน่วยการเรียนรู้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล					
5	การวัดและการประเมินผล					
	5.1 การวัดและการประเมินผล สอดคล้องกับจุดประสงค์					
	5.2 การวัดและการประเมินผล มีหลักเกณฑ์และแนวทางการวัดที่ชัดเจน และเหมาะสม					
	5.3 การวัดและประเมินผลนำไปสู่ผลการเรียนรู้ได้จริง					

ความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 แบบประเมินความเหมาะสมของกลุ่มการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
1	คู่มือมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน					
2	คู่มือมีรายละเอียดชัดเจน ครบถ้วนและเข้าใจง่ายต่อการนำไปใช้					
3	คู่มือ ระบุสิ่งจำเป็นสำหรับการจัดเตรียมก่อนนำไปใช้					
4	คู่มือ ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่นำไปใช้ปฏิบัติได้					
5	คู่มือจะช่วยให้ผู้นำไปใช้ได้จริงและบรรลุวัตถุประสงค์					

ความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 แบบประเมินความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 พุทธโอวาท 3

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง				
		5	4	3	2	1
1	จุดประสงค์การเรียนรู้					
	1.1 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้					
	1.2 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้					
	1.3 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล					
	1.4 จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน					
2	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้					
	2.1 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนที่ทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์					
	2.2 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนชัดเจนและปฏิบัติได้จริง					
	2.3 กิจกรรมเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์และการรู้เท่าทันสื่อ					
	2.4 กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ร่วมกัน					
	2.5 กิจกรรมกำหนดเวลาเหมาะสม					
3	การวัดและประเมินผล					
	เกณฑ์การวัดและประเมินผล ชัดเจนและเหมาะสม					

ความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 อริยสัจ 4

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง				
		5	4	3	2	1
1	จุดประสงค์การเรียนรู้					
	1.1 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้					
	1.2 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้					
	1.3 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล					
	1.4 จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน					
2	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้					
	2.1 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนที่ทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์					
	2.2 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนชัดเจนและปฏิบัติได้จริง					
	2.3 กิจกรรมเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์และการรู้เท่าทันสื่อ					
	2.4 กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ร่วมกัน					
	2.5 กิจกรรมกำหนดเวลาเหมาะสม					
3	การวัดและประเมินผล					
	เกณฑ์การวัดและประเมินผล ชัดเจนและเหมาะสม					

ความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ธรรมชาติธรรม 4

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง				
		5	4	3	2	1
1	จุดประสงค์การเรียนรู้					
	1.1 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้					
	1.2 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้					
	1.3 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล					
	1.4 จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน					
2	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้					
	2.1 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนที่ทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์					
	2.2 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนชัดเจนและปฏิบัติได้จริง					
	2.3 กิจกรรมเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์และการรู้เท่าทันสื่อ					
	2.4 กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ร่วมกัน					
	2.5 กิจกรรมกำหนดเวลาเหมาะสม					
3	การวัดและประเมินผล					
	เกณฑ์การวัดและประเมินผล ชัดเจนและเหมาะสม					

ความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ปชาน4

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง				
		5	4	3	2	1
1	จุดประสงค์การเรียนรู้					
	1.1 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้					
	1.2 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้					
	1.3 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล					
	1.4 จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน					
2	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้					
	2.1 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนที่ทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์					
	2.2 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนชัดเจนและปฏิบัติได้จริง					
	2.3 กิจกรรมเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์และการรู้เท่าทันสื่อ					
	2.4 กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ร่วมกัน					
	2.5 กิจกรรมกำหนดเวลาเหมาะสม					
3	การวัดและประเมินผล					
	เกณฑ์การวัดและประเมินผล ชัดเจนและเหมาะสม					

ความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 พุทธโอวาท 3-อริยสัจ 4

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง				
		5	4	3	2	1
1	จุดประสงค์การเรียนรู้					
	1.1 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้					
	1.2 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้					
	1.3 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล					
	1.4 จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน					
2	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้					
	2.1 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนที่ทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์					
	2.2 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนชัดเจนและปฏิบัติได้จริง					
	2.3 กิจกรรมเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์และการรู้เท่าทันสื่อ					
	2.4 กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ร่วมกัน					
	2.5 กิจกรรมกำหนดเวลาเหมาะสม					
3	การวัดและประเมินผล					
	เกณฑ์การวัดและประเมินผล ชัดเจนและเหมาะสม					

ความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 พุทธโอวาท 3-มรอาวาสธรรม 4

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง				
		5	4	3	2	1
1	จุดประสงค์การเรียนรู้					
	1.1 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้					
	1.2 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้					
	1.3 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล					
	1.4 จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน					
2	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้					
	2.1 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนที่ทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์					
	2.2 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนชัดเจนและปฏิบัติได้จริง					
	2.3 กิจกรรมเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์และการรู้เท่าทันสื่อ					
	2.4 กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ร่วมกัน					
	2.5 กิจกรรมกำหนดเวลาเหมาะสม					
3	การวัดและประเมินผล					
	เกณฑ์การวัดและประเมินผล ชัดเจนและเหมาะสม					

ความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 พุทธโอวาท 3 -อริยสัจ 4 -มรณานุสสติ 4 -ปธาน 4

ข้อ	รายการประเมิน	ระดับความสอดคล้อง				
		5	4	3	2	1
1	จุดประสงค์การเรียนรู้					
	1.1 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้					
	1.2 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้					
	1.3 จุดประสงค์การเรียนรู้สอดคล้องกับการวัดและประเมินผล					
	1.4 จุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน					
2	กิจกรรมการจัดการเรียนรู้					
	2.1 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนที่ทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์					
	2.2 กิจกรรมแต่ละขั้นตอนชัดเจนและปฏิบัติได้จริง					
	2.3 กิจกรรมเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์และการรู้เท่าทันสื่อ					
	2.4 กิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองและการเรียนรู้ร่วมกัน					
	2.5 กิจกรรมกำหนดเวลาเหมาะสม					
3	การวัดและประเมินผล					
	เกณฑ์การวัดและประเมินผล ชัดเจนและเหมาะสม					

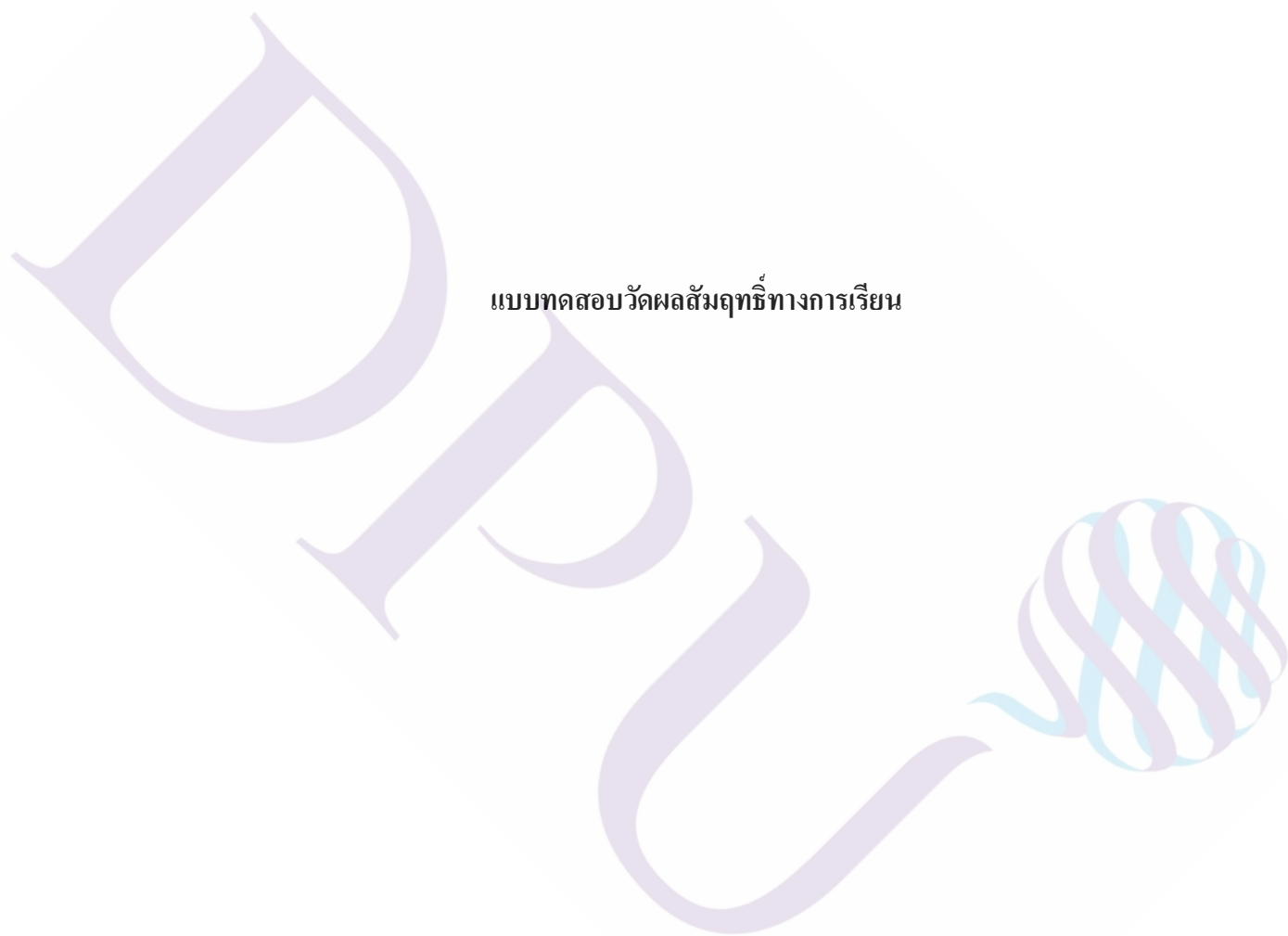
ความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สาระการเรียนรู้ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 30 ข้อ เวลา 60 นาที

- .....
- ข้อใดไม่ใช่องค์ประกอบของพุทธโอวาท 3 (ความรู้)
    - ทำแต่ความดี
    - ไม่ทำความชั่ว
    - ทำใจให้สงบ
    - พูดจาให้ผู้อื่นเชื่อตาม
  - เราควรทำอย่างไรเมื่อต้องการให้จิตใจสงบ (ความเข้าใจ)
    - นอนหลับพักผ่อนให้เพียงพอ
    - ไปถือศีลปฏิบัติธรรม
    - เก็บตัวอยู่แต่ในบ้าน
    - ไม่พบปะหรือสนทนากับใคร
  - พุทธโอวาทกับหลักธรรมใด มีความหมายตรงกันมากที่สุด (ความเข้าใจ)
    - พุทธโอวาทคู่กับ ไตรสิกขา
    - พุทธโอวาทคู่กับ รัตนะ 3
    - พุทธโอวาทคู่กับ สุจริต 3
    - พุทธโอวาทคู่กับ ไตรลักษณ์ 3
  - ประโยชน์สูงสุดที่เกิดขึ้น จากเป้าหมายของการทำจิตให้บริสุทธิ์ในทางพระพุทธศาสนา คือ ข้อใด? (ประเมินค่า)
    - ฉลาดเรียนเก่ง
    - สุขภาพดีร่างกายแข็งแรง
    - มีฐานะร่ำรวย
    - กำจัดกิเลส
  - นักเรียนไม่ควรนำพุทธโอวาท 3 เข้าไปใช้แนะนำตักเตือนเพื่อนที่อยู่ในสถานการณ์ใด (วิเคราะห์)
    - เพื่อนกำลังมีความรักและสนใจในเรื่องเพศสัมพันธ์
    - เพื่อนในกลุ่มกำลังวางแผนไปขโมยผลไม้ในสวนของชาวบ้าน
    - เพื่อนนักเรียนกำลังยกพวกทะเลาะเข้าตะลุมบอนกันอย่างดุเดือด
    - เพื่อนกำลังมีความหลงงมงายในเรื่องไสยศาสตร์ การดูดวง

6. นักเรียนคนใด นำหลักพุทธโอวาท 3 ไปใช้กล่าวเตือนสติบุคคลในสถานการณ์ได้เหมาะสมมากที่สุด (ประยุกต์)

ก. สักดิ์ชัยบอกชาวประมงว่าการหาปลาเป็นบาปไม่ควรทำ

ข. นิภาพรเตือน พ่อและแม่ว่าการเป็นเจ้ามือขายหวยเป็นสิ่งไม่ดีผิดกฎหมาย

ค. เฉษฐรงค์ ไปงานฉลองงานแต่งของพี่สาวแล้วบอกคนในงานว่าการดื่มสุราและเครื่องดื่มมีแอลกอฮอล์ไม่ดี

ง. คำธณ เป็นหัวหน้านักเรียนพี่เลี้ยง นำหลักพุทธโอวาทมาแนะนำน้อง ๆ ในการเข้าค่ายปฏิบัติ
ธรรมประจำปี

7. หากนักเรียนเป็นหัวหน้าชั้น ต้องการขอความร่วมมือจากเพื่อนร่วมชั้นให้ทำงานบางสิ่ง นักเรียนจะนำหลักจิตสุจริต ในพุทธโอวาท 3 เรื่องการทำกุศลให้ถึงพร้อมมาปรับใช้อย่างไร (ประยุกต์)

ก. พูดออกคำสั่งเสียงดังชัดเจนหนักแน่นให้ดูจริงจัง

ข. สรรเสริญเยินยอเพื่อนเอาใจด้วยคำพูดต่าง ๆ สารพัด

ค. ใช้คำพูดที่ไพเราะ จริงใจ มีเหตุผล บอกวัตถุประสงค์ของงาน

ง. ใช้คำพูดให้ฮึกเหิม ปลุกเร้าอารมณ์ ให้ลงมือทำงาน

8. นงลักษณ์จะทำสมาธิเป็นประจำทุกวันในตอนเช้าก่อนไปโรงเรียนและตอนกลางคืนก่อนนอน นงลักษณ์ จะได้รับ ประโยชน์อะไร ในการเรียนมากที่สุด (ประเมินค่า)

ก. จิตสงบ ใจสบาย

ข. หน้าตาสดชื่น

ค. สุขภาพแข็งแรง ปราศจากโรคภัย

ง. มีสติตั้งมั่น จำสิ่งที่เรียนรู้ได้มากขึ้น

9. ข้อใดคือความหมายของคำว่า สมุทัย (ความรู้)

ก. ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ

ข. สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์

ค. ความดับทุกข์

ง. หนทางที่จะนำพาไปสู่ทางดับทุกข์

10. ชาวบ้านร่วมมือกันปลูกป่ารอบหมู่บ้าน คำนึงความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ธรรมชาติ เป็นการพัฒนาชุมชนให้มีผลอย่างยั่งยืน ข้อความดังกล่าวสอดคล้องกับอริยสัจ 4 ในข้อใด (สังเคราะห์)

ก. ทุกข์

ข. สมุทัย

ค. นิโรธ

ง. มรรค

11. “คำเป็นคนรับจ้างทั่วไป มีฐานะยากจน แต่เขาเป็นคนที่ใช้ชีวิตทำงานสุจริตทุกอย่างเพื่อแลกเงินกับอาหารประทังชีวิต ไม่เคยคิดเบียดเบียนคนอื่นให้เดือดร้อน...” มรรค 8 ในข้อใดต่อไปนี่ที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริง ดังกล่าวน้อยที่สุด (วิเคราะห์)

ก. คำทำงานสุจริต สัมมาอาชีพะ การเลี้ยงชีพชอบ

ข. คำใช้ชีวิตทำงานทุกอย่าง สัมมาวายามะ พยายามชอบ

ค. คำทำงานไม่คิดเบียดเบียนคนอื่นให้เดือดร้อน สัมมากัมมันตะ การงานชอบ

ง. คำพูดแต่เรื่องจริง สัมมาวาจา เจรจาชอบ

12. ข้อใด คือแนวทางการใช้มรรคในอริยสัจ 4 เพื่อลดปัญหาโลกร้อนแบบยั่งยืน (ความเข้าใจ)

ก. ใช้ไฟฟ้าอย่างประหยัด

ข. ใช้น้ำประปาอย่างประหยัด

ค. กำจัดขยะและน้ำเสีย

ง. ฟื้นฟูธรรมชาติ และรักษาสัตว์แวดล้อม

13. พ่อค้าแม่ค้าขายผลไม้ที่ไม่มีคุณภาพและชั่งน้ำหนักไม่เป็นตามความเป็นจริงให้แก่ลูกค้า แสดงว่าขาดการปฏิบัติตามมรรค ข้อใด (ประยุกต์)

ก. สัมมาทิฐิ

ข. สัมมาสังกัปปะ

ค. สัมมาวายามะ

ง. สัมมาอาชีพะ

14. สุชาติไม่ได้อ่านหนังสือเพราะชอบเล่นเกมสัจฉิก ตื่นสาย และขาดโรงเรียนเป็นประจำจนทำให้เขาสอบตก ข้อใดต่อไปนี้เป็นแสดงลักษณะของทุกข์ในส่วนที่จะเป็น “ผล” ที่เกิดจากเหตุการณ์นี้ (วิเคราะห์)

- ก. สุชาติขาดโรงเรียน
ข. สุชาติไม่อ่านหนังสือ
ค. สุชาติสอบตก
ง. สุชาตินอนตื่นสาย

15. นักเรียนเห็นเพื่อนเหนื่อยเพราะถูกลงโทษให้กวาดขยะ สาเหตุจากแต่งกายผิดระเบียบ นักเรียนจะใช้มรรคใน อริยสัจ 4 ให้ความช่วยเหลือเพื่อนอย่างไรให้หมดทุกข์ในเหตุการณ์ครั้งนี้ (ประเมินค่า)

- ก. เข้าไปตักเตือนเพื่อน ไม่ให้ทำผิดในเรื่องนั้นอีก
ข. เข้าไปให้กำลังใจในขณะที่เพื่อนกำลังกวาดขยะ
ค. เข้าไปลงมือช่วยเพื่อนกวาดขยะตามกำหนดจนเสร็จ
ง. เข้าไปขอร้องครูเพื่อขอโอกาสให้เพื่อนได้อธิบายแก้ตัวในเรื่องที่ถูกลงโทษ

16. วันหนึ่งมานะเปิดประเด็นคุยกับเพื่อนๆ ว่า “อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ ถ้าหากมีการนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง ฉันเชื่อมั่นในหลักของอริยสัจ 4 เพียงแต่การนำไปใช้จะต้องมีอะไรสักอย่างที่เป็นกุญแจหรือเป็นเงื่อนไขสำคัญในการแก้ปัญหาได้อย่างประสบผลสำเร็จ” มานะจึงถามว่า “แล้วกุญแจหรือเงื่อนไขสำคัญที่ว่ามันคืออะไร?” มานะให้ความเห็นว่า “จุดเริ่มต้นของมรรคนี้แหละคือโจทย์สำคัญของการแก้ปัญหาในอริยสัจ 4 ที่พวกเราต้องค้นหา” จากสถานการณ์นี้ กุญแจหรือเงื่อนไขสำคัญในการเริ่มต้นคืออะไร (ความเข้าใจ)

- ก. สัมมาทิฐิ, เห็นชอบ
ข. สัมมาวาชามะ, เจรจาชอบ
ค. สัมมาสติ, การงานชอบ
ง. สัมมาสมาธิ, ระลึกชอบ

17. หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมสำหรับคู่บ่าวสาวที่เพิ่งแต่งงานและเริ่มสร้างครอบครัวควรนำไปปฏิบัติ คือข้อใด (ความรู้)

- ก. อริยสัจ 4
ข. พุทธโอวาท 3
ค. ฆราวาสธรรม 4
ง. ปธาน 4

18. คู่สมรสที่จะมีชีวิตคู่ยืนยาว เป็นคู่สร้างคู่สม ต้องยึดหลักธรรมข้อใดเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน (วิเคราะห์)

- ก. มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา
- ข. ซื่อสัตย์ รู้จักข่มใจ อุดทน และเสียสละ
- ค. มีความรักใคร่ ขยัน เอาใจใส่ และคิดใคร่ครวญ
- ง. มีความเชื่อ ความประพฤติ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความรู้สึเหมือนกัน

19. ถึงแม้ว่ากานดาจะไม่ชอบสายธาร และชอบพุดจาดูถูกสายธารอยู่เสมอ แต่สายธารก็ไม่ได้ตอบ การกระทำ ของสายธาร สอดคล้องกับคำสอนของทรวาธรรมในข้อใด (ประยุกต์)

ก. สัจจะ (จริงใจ)	ข. ทมะ (ข่มใจ)
ค. ขันติ (อดทน)	ง. จาคะ (เสียสละ)

20. คุณธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัส และพระราชนิพนธ์ในโอกาสเฉลิมฉลองกรุงเทพฯ อายุครบ 200 ปี ตรงกับหลักธรรมตามข้อใด (ความรู้)

ก. พรหมวิหาร 4	ข. อริยสัจ 4
ค. สังคหวัตถุ 4	ง. ทรวาธรรม 4

21. ครูประวิทย์ โมโหลกศิษย์ที่ทำแบบฝึกหัด ไม่ได้ตามที่คาดหวังไว้ กำลังจะตีลูกศิษย์ แต่คิดว่าเราเป็นครูต้องสอนเขาให้รู้จึงไม่ตี แสดงว่า ครูประวิทย์มีคุณธรรมตามข้อใด (ประยุกต์)

ก. สัจจะ	ข. ทมะ
ค. ขันติ	ง. จาคะ

22. ข้อใดจะส่งผลมากที่สุดถ้าสังคมขาดจาละ (ประเมินค่า)

ก.คนจะไม่จริงจังต่อกัน

ข.คนจะวุ่นวายไม่มีความสงบ

ค.คนจะทำตามอำเภอใจเสมอ

ง.คนที่ทุกข์ยากจะไม่มีใครช่วยเหลือ

23.ข้อใดไม่ตรงกับความหมายของคำว่า ชันติ (วิเคราะห์)

ก. นิสิตทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร

ข. สมพรมีความอดทน เข้มแข็ง ในการดำเนินชีวิต

ค. ปลื้มจิตมั่นในจุดมุ่งหมาย ไม่หวั่นไหว ไม่ท้อถอย

ง. สวัสดิ์ รู้จักเลือกของใช้ที่เป็นประโยชน์ มีคุณค่า

24.จันทกุมาร อดทนที่จะชำระกิเลสในตัว รักษาคุณธรรมประจำใจให้เป็นปกติ ไม่หวั่นไหวต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ตลอดจนไม่หวั่นไหวต่อคำสรรเสริญและนิทาเหมือนดั่งแผ่นดิน ที่ผู้คนที่งั่งสิ่งของทั้งสะอาดและสกปรก ลงมา แต่แผ่นดินก็ไม่เคยขดเคือง จันทกุมารประพุดิตนแบบนี้ ตรงกับหลักมหาชาธรรมในข้อใด

ก.สัจจะ

ข.ทมะ

ค.ขันติ

ง.จาคะ

25.จงรักษาความดี คุณเกลือรักษาความเค็ม ตรงกับข้อใด? (ความเข้าใจ)

ก.สังวรปธาน

ข.ปหานปธาน

ค.ภาวนापธาน

ง.อนุรักษนปธาน

26.ก้านขอบลัทธิขโมยของเพื่อนอยู่เสมอจนกระทั่งไม่มีคน คบหาสมาคมด้วย แต่ต่อมา ก้านปรับปรุงตนใหม่ เลิกลักขโมย แสดงว่าก้านปฏิบัติตน ตามหลักปธาน 4 ข้อใด (ประยุกต์)

ก. การเพียรระวังบาป

ข. การเพียรละบาป

ค. การเพียรเจริญกุศล

ง. การเพียรรักษากุศล

27. เมื่อใกล้ถึงช่วงกระแสน้ำกำลังไหลบ่า ชานนทซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน จึงชวนชาวบ้านไป ทำเขื่อนกั้นน้ำให้ไหลไปตามแนวคลอง เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำเข้าหมู่บ้าน การกระทำของพวกเขาสอดคล้องกับข้อใด (ประยุกต์)

ก. การเพียรระวัง

ข. การเพียรละ

ค. การเพียรเจริญ

ง. การเพียรรักษา

28. นรินทร์ทักทายโอกาสด้วยคำพูดที่สวยงาม และมีกิริยา หน้าตายิ้มแย้ม แต่โอกาสกลับหน้าบึ้งไม่พูดตอบนรินทร์จึงโกรธโอกาส แต่ นรินทร์คิดว่าโอกาสอาจมีความทุกข์ใจ เขาจึงไม่โกรธ โอกาส หลังจาก เหตุการณ์นั้นแล้ว นรินทร์ก็ทักทายโอกาสด้วยคำพูดที่สวยงามในการพบกัน ข้อความดังกล่าว แสดงว่า นรินทร์ใช้หลักปธาน 4 ในข้อใด (วิเคราะห์)

ก. การเพียรระวังบาป

ข. การเพียรละบาป

ค. การเพียรเจริญกุศล

การเพียรรักษากุศล

ง. การเพียรระวังบาป

การเพียรรักษากุศล

29. เชิดชัยมีความละอายใจในการยกยอกเอาของใช้ของ สำนักงานไปใช้ที่บ้าน ดังนั้นเขาจึงไม่เคยนำของใช้ใน สำนักงานหรือของส่วนรวมไปใช้เป็นทรัพย์สินของตน จากเหตุการณ์นี้เชิดชัย ใช้หลักปธาน 4 ใน ข้อใด น้อย ที่สุด (ประเมินค่า)

ก. การเพียรระวังบาป

ข. การเพียรละบาป

ค. การเพียรเจริญกุศล

ง. การเพียรรักษากุศล

30. นงลักษณ์จะทำสมาธิเป็นประจำทุกวันในตอนเช้าก่อนไป โรงเรียนและตอนกลางคืนก่อนนอน วันหนึ่ง นงลักษณ์โดนฝนและป่วย แต่นงลักษณ์ก็ยังทำสมาธิตามปกติที่เคยทำมาเหมือนเดิม นงลักษณ์ปฏิบัติหลัก ปธาน ในข้อใดมากที่สุด (ประเมินค่า)

ก. การเพียรระวังบาป

ข. การเพียรละบาป

ค. การเพียรเจริญกุศล

ง. การเพียรรักษากุศล

กระดาษคำตอบ

ให้นักเรียนกากบาท (X) ข้อที่นักเรียนเห็นว่าถูกต้องเพียงข้อเดียว

ข้อ	ก	ข	ค	ง	ข้อ	ก	ข	ค	ง
1					16				
2					17				
3					18				
4					19				
5					20				
6					21				
7					22				
8					23				
9					24				
10					25				
11					26				
12					27				
13					28				
14					29				
15					30				
9					24				
10					25				
11					26				
12					27				
13					28				
14					29				
15					30				

ภาคผนวก ง

ภาพกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอน
ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถ
ในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

บรรยากาศการเรียนรู้การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา
เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

ภาคผนวก จ
หนังสือผู้เชี่ยวชาญ

ที่ วค.0414(1)/136

วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2562

จาก สำนักงานเลขานุการวิทยาลัยครุศาสตร์

เรียน อาจารย์ ดร.เสนห์ เดชะวงศ์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน 1 ฉบับ

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ด้วย พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย” โดยมี ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ และเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัยตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

(อาจารย์ ดร.พงษ์กัญญา โฉมโกศล)

คณบดีวิทยาลัยครุศาสตร์

วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

โทรศัพท์ 02-954-7300 ต่อ 648

โทรสาร 02-954-9730

ที่ มธบ๐๔๑๔(๑)/ ๐๕๕๕๕

๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน พระครูสุนทร พจนบัณฑิต, รศ. ดร.

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย” โดยมี ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัยตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พงษ์ภิญโญ แม้นโกศล)

คณบดีวิทยาลัยครุศาสตร์ ปฏิบัติหน้าที่แทน

อธิการบดี

สำนักงานเลขานุการวิทยาลัยครุศาสตร์

โทร.๐๒-๙๕๔-๗๓๐๐ ต่อ ๔๒๗, ๖๔๘, ๖๔๙

(พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง ๐๘๔ ๓๐๙ ๐๘๔๓)

ที่ มธบ๐๔๑๔(๑)/๐๔๙๕

๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน พระมหาประคุณ คุณธมโม, ผศ. ดร.

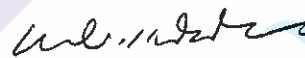
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระปลัดราชนัย ขวัญเมือง นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย” โดยมี ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ไพฑูรย์ สินลารัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัยตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พงษ์ภิญโญ แม้นโกศล)

คณบดีวิทยาลัยครุศาสตร์ ปฏิบัติหน้าที่แทน

อธิการบดี

สำนักงานเลขานุการวิทยาลัยครุศาสตร์

โทร.๐๒-๙๕๔-๗๓๐๐ ต่อ ๔๒๗, ๖๔๘, ๖๔๙

(พระปลัดราชนัย ขวัญเมือง ๐๘๔ ๓๐๙ ๐๘๔๓)

ที่ มธบ๐๔๑๔(๑)/ ๐๕ ๙๕

๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน นายอัมรินทร์ เจริญรูป

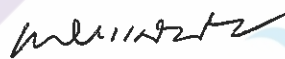
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระปลัดราชนันท์ ขวัญเมือง นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย” โดยมี ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัยตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พงษ์กัญญา แม่นโกศล)

คณบดีวิทยาลัยครุศาสตร์ ปฏิบัติหน้าที่แทน

อธิการบดี

สำนักงานเลขานุการวิทยาลัยครุศาสตร์

โทร.๐๒-๙๕๔-๗๓๐๐ ต่อ ๔๒๗, ๖๔๘, ๖๔๙

(พระปลัดราชนันท์ ขวัญเมือง ๐๘๔ ๓๐๙ ๐๘๔๓)

ที่ มธบ๐๔๑๔(๑)/๐๔ ๘๔

๑๔ ธันวาคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.ชาย โพธิสิตา

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย” โดยมี ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ไพฑูริย์ สินลารัตน์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการนี้ วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตฯ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จึงขอเรียนเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัยตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.พงษ์กัญญา แม่นโกศล)

คณบดีวิทยาลัยครุศาสตร์ ปฏิบัติหน้าที่แทน

อธิการบดี

สำนักงานเลขานุการวิทยาลัยครุศาสตร์

โทร.๐๒-๙๕๔-๗๓๐๐ ต่อ ๔๒๗, ๖๔๘, ๖๔๙

(พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง ๐๘๔ ๓๐๙ ๐๘๔๓)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล

ประวัติการศึกษา

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน
ผลงานทางวิชาการ

พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง (ฉายา ปสนุนจิตโต)

ปี พ.ศ. 2549

นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก

ปี พ.ศ. 2553

ศาสตราศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

เจ้าอาวาสวัดท่ายาง อ.ทุ่งใหญ่ จ. นครศรีธรรมราช

ปี พ.ศ. 2561

ผู้แต่งร่วมหนังสือเรื่องพลิกโฉมการศึกษาไทยสู่ความเป็นหนึ่งในอาเซียน

